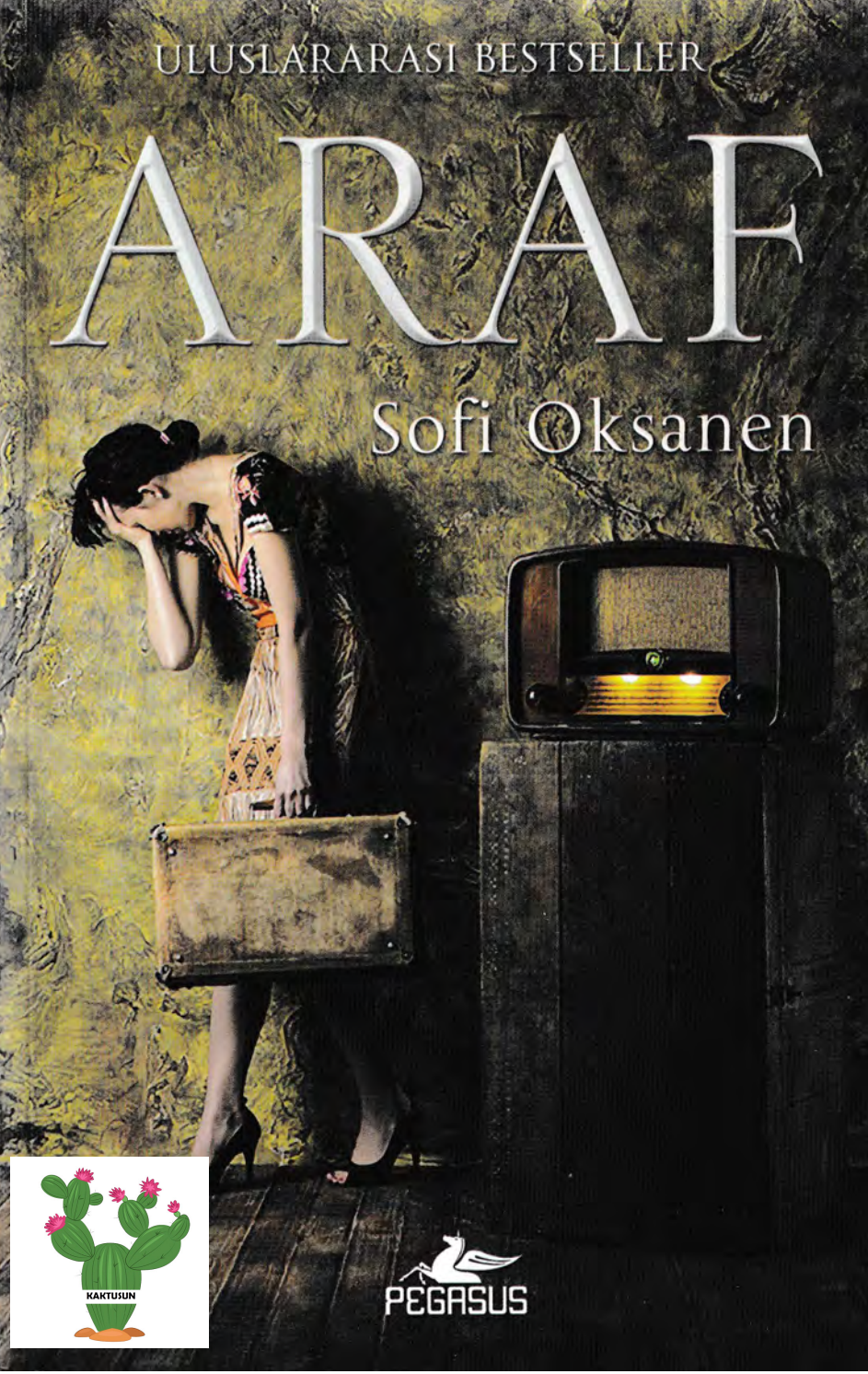
ULUSLARARASI BESTSELLER

ARAF

Sofi Oksanen

KAKTÜSÜN

PEGASUS

GERÇEK BİR BAŞYAPIT, BİR MUCİZE!

Aliiede Truu, bahçesinde yaralı bir kız bulur. Kızla ilgili şüpheleri olsa da bunları görmezden gelir ve onu evine alır. Zara kendisini seks köleliğine zorlayan kişilerden kaçan genç bir kızdır, ama yanında taşıdığı gizemli bir fotoğraf onun Aliiede'nin evine tesadüfen sığınmadığını göstermektedir. İkisi de hayatta kalmak için büyük savaşlar vermiş olan bu kadınlar, kendilerini şüphe ve itiraflardan örülü karmaşık bir denklemin içinde bulurlar. Onları birleştirense, kıskançlık, şehvet ve acı dolu bir aile dramıdır.

Sofi Oksanen'in bütün dünyada büyük bir başarı elde eden, ödüllü romanı *Araf*, utanç dolu hayatları ve onları birbirine bağlayan karanlık ve gizemli bir geçmişleri olan iki kadının merak uyandıran, nefes kesen hikâyesi.

"Nobel ödülü için bir öneri. Eğer bu yıl bir kitap okuyacaksanız Oksanen'in *Araf*'ını okuyun. Oksanen muhteşem bir yazar. *Araf*, dili, tekniği, olay örgüsü ve mesajıyla heyecan uyandırıcı. Oksanen birkaç yıl içinde Nobel ödülünü kazanacaktır."
— Maria Schottenius

"Benden *Araf*'ın bana ait kopyasını size ödünç vermemi istemeyin. Ondan ayrılamam. İki kere okudum. İlkinde kendimi o kadar kaptırmıştım ki kızım bana şarkı söylerken bile elimden bırakamadım. İkinci kez okumaya karar verdim. Okurları Stieg Larsson'un kitapları gibi ele geçirecektir."
— Megan De Vorsey

"Tam bir başyapıt. Olağanüstü bir şey. Umarım dünyada okuma bilen herkes *Araf*'ı okur."
— Nancy Huston

"Karar: Tolstoy ve Pasternak gibi klasik Rus yazarlarını sevenlere ve modern bir şehvet ve ihanet öyküsünden keyif alacak herkese hararetle tavsiye edilir."
— Library Journal Review

"Eğer bu yıl başka bir kitap okumayacaksanız, *Araf*'ı okuy
— E

52684
AEP

5026548063234
sofi oksanen set

Kapak tasarımı: Ghost
Kapak görseli: Iosif Badalov

ARAF

Pegasus Yayınları: 397
Bestseller Roman: 168

ARAF
SOFI OKSANEN
Özgün Adı: PUHDISTUS

Yayın Koordinatörü: Yusuf Tan
Editör: Zeynep Tür
Bilgisayar Uygulama: Meral Gök
Kapak Uygulama: Yunus Bora Ülke
Kapak Baskı: Gündüz Ofset
Film-Grafik: Mat Grafik

Baskı-Cilt: Alioğlu Matbaacılık
Orta Mah. Fatin Rüştü Sok. No: 1/3-A
Bayrampaşa/İstanbul
Tel: 0212 612 95 59

4. Baskı: Şubat 2012
ISBN: 978-605-5360-28-3

PEGASUS YAYINLARI © Türkçe Yayın Hakları, 2010
© Sofi Oksanen, 2008

Bu kitabın Türkçe yayın hakları
Salomonsson Agency'den alınmıştır.

Yayınevinden yazılı izin alınmaksızın
hiçbir yolla çoğaltılamaz.

Yayıncı Sertifika No: 12177

Pegasus Yayıncılık Tic. San. Ltd. Şti
Gümüşsuyu Mah. Osmanlı Sk. Alara Han
No: 27/9 Taksim / İSTANBUL
Tel: 0212 244 23 50 (pbx) Faks: 0212 244 23 46
www.pegasusyayinlari.com / info@pegasusyayinlari.com

SOFI OKSANEN

ARAF

İsveççeden Çeviren:
ALİ ARDA

Fince Aslından Çeviriyi Kontrol Eden:
MERVI NOUSIAINEN

PEGASUS YAYINLARI

Yerin kulağı var ve kulakların güzel küpeleri.

Paul-Eerik Rummo

BİRİNCİ BÖLÜM

Eğer soruyu biliyorsanız, her şey cevaptır.

Paul-Eerik Rummo

Mayıs, 1949

Özgür Estonya için!

Ayakta kalmak ve aklımı kaybetmemek için birkaç satır yazmaya çalışmalıyım. Defterimi döşemenin altına saklıyorum. Beni bulsalar bile onu bulamayacaklar. Bir erkeğin kaldırabileceği hayat değil bu. İnsanın insana ihtiyacı var, birileriyle konuşmaya. Bir sürü şınav çekiyor, kaslarımı çalıştırıyorum. Ama artık bir erkek değilim. Ölüyüm. Erkek dediğin evinin geçimini sağlar, oysa benim evimi kadınım geçindiriyor. Erkek için utanç verici bir durum.

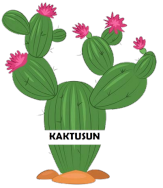
Liide durmadan benimle yakınlaşmaya çalışıyor. Beni niçin rahat bırakmıyor ki? Soğan kokuyor.

İngilizler ne bekliyor? Amerika nerede? Her şey bıçak sırtında, hiçbir şey kesin değil.

Kızlarım nerede; Linda, Ingel?

Bu hasrete dayanamayacağım.

Hans Pekk, Eerik oğlu, Estonyalı köylü

1992, Batı Estonya

Sinek her zaman kazanır

Aliide Truu gözlerini sineğe, sinek de ona dikti. Sineğin patlak gözlerinden tiksindi Aliide. Karasinek. Kocaman, gürültücü ve yumurtlamaya çok hevesliydi. Bunun için mutfağa girmeyi bekliyor, pencere perdesinin üzerinde, sanki bir sofraya hazırlanır gibi kanat ve ayaklarını ovuşturuyordu. Et peşindeydi, başka bir şey değil, et. Aliide'nin kavanoza doldurduğu reçeller ve diğer yiyecekler güvendeydi ama et!.. Mutfak kapısı kapalıydı. Sinek bekliyordu. Aliide'nin yorulup peşini bırakmasını, yatak odasından çıkmasını ve mutfak kapısını açmasını bekliyordu. Bir sinek şaplağı indi perdeye. Perde dalgalandı, danteller buruştu, saksıda karanfiller başını salladı ama sinek kurtuldu. Pencere pervazına, Aliide'nin ulaşamayacağı kadar yükseğe konarak, kurumla dolaşmaya başladı. Kendine hâkim ol! Aliide'nin şu an buna ihtiyacı vardı, elleri titrememeliydi.

Sinek, alnının çizgileri arasında, köy yolunda gezermiş gibi kaygısızca dolaşarak uyandırmıştı Aliide'yi. Cesur ve sinir bozucuydu. Aliide yorganı bir kenara iterek yataktan çıkmış, sinek daha oraya girebileceğini akıl etmemişken, aceleyle mutfak kapısını kapatmıştı. Aptal bir sinekti. Aptal ve hain.

Sinek şaplağının pürüzsüz sapını sıkıca kavrayan Aliide, bir kez daha savurdu. Şaplağın aşınmış deri yelpazesi, pencere camının kenarına indi, cam titredi, kornişler gıcırdadı, perde içe doğru kıvrıldı, perde çubuğunun arkasındaki perde kumanda ipleri birbirine karıştı

ama sinek yine kurtuldu, dalga geçer gibiydi. Aliide, bir saatten fazla bir süre, canını almak için çabalamış, ama sinek her darbeyi savuşturmayı başarmıştı. Şimdi tavanın hemen altında, yüksek perdeden vızıldayarak uçuyordu. Kirli bir çukurda büyümüş pis bir sinekti. Elbette hakkından gelecekti Aliide. Şimdi biraz dinlensin, sonra icabına bakardı. Sinekten kurtulduğunda radyo dinleyip konserve yapacaktı. Böğürtlenler onu bekliyordu. Domatesler de, sulu domatesler. Çok bereketli bir yıldı.

Aliide pencere perdelerini düzeltti. Yağmurlu gri bahçe burnunu çekiyor, huş ağaçlarının ıslak dalları titriyordu, yapraklar birbirlerine yapışmıştı, tepelerinde damlalar tomurcuklanan otlar başlarını eğmişlerdi. Bir bohça. Aliide geriye çekilip perdeyi kendine siper etti. Tekrar bahçeye baktı. Nefesini tuttu. Gözlerini pencere camındaki sinek pisliklerinden alıp, bir yıldırımın ikiye böldüğü huş ağacının altına çevirdi.

Bohça hareket etmiyordu. Büyüklüğünden başka bir şeyi anlamak imkânsızdı.

Geçen yaz, komşusu Aino, Aliide'nin evine gelirken, bu huş ağacının yanında tuhaf bir ışık görmüş, bahçeye girmeye cesaret edemeyip geri dönmüştü. Daha sonra Aliide'ye telefon açıp her şeyin yolunda olup olmadığını, bahçesinde bir UFO görüp görmediğini sormuştu. Aliide bir olağanüstülük sezmemişti ama Aino, Aliide'nin bahçesinde, tıpkı Meelis'in evinin önünde gördüğüne benzer bir UFO gördüğünden emindi. O günden sonra Meelis, UFO'dan başka bir şey konuşmaz olmuştu. Aliide'nin gördüğü bohça en azından bu dünyaya ait gibiydi. Yağmurda kararmış, araziye uyum sağlamıştı. İnsan büyüklüğünde bir şeydi. Belki de köyün ayyaşlarından biri, feneri Aliide'nin bahçesinde söndürmüştü. Ama öyleyse, penceresinin önünde gürültü duyması gerekmez miydi? Kulakları hâlâ keskindi. Üstelik içki kokusunu duvarların arkasından bile alırdı. Bir süre

önce, köyün ayyaşlar çetesi, deposuna çalıntı benzin doldurdukları traktörle, evinin önünden geçip köyün içinde tur atarak ortalığı velveleye vermişlerdi. Birkaç defa şarampole yuvarlanmışlar, bir seferinde de Aliide'nin çitini devirmelerine ramak kalmıştı. Artık buralarda UFO'lar, deliler ve bir yığın zekâ özürlü serseriden başka kimse yoktu. Komşusu Aino, gençler zıvanadan çıkıp bütünüyle vahşileştiklerinde, birkaç kez Aliide'de gecelemişti. Aliide'nin onlardan korkmadığını biliyordu, herhalde gerekirse karşı da koyardı.

Babasının yaptığı sinek şaplağını masanın üzerine koyan Aliide, ayak parmaklarının üzerine basarak mutfak kapısına gitti. Kapı kolunu tuttuğunda aklına sinek geldi. Sesi duyulmuyordu. Aliide'nin kapıyı açmasını bekliyordu. Aliide kapı kolunu bırakıp tekrar pencerenin yanına gitti. Bohça hâlâ orada, daha önce nasıldıysa öyle duruyordu. Sarı saçları otların üzerine yayılmış bir insana benziyordu. Acaba canlı mıydı? Aliide'nin göğsü sıkıştı, kalbi kafesinde çırpınmaya başladı. Bahçeye çıkmalı mıydı? Yoksa bu aptalca bir tedbirsizlik mi olurdu? Belki de bu bohça onu dışarı çekmek için hırsızlar tarafından konulmuş bir tuzaktı? Hayır, öyle bir şeye benzemiyordu. Onu pencereden bakmaya teşvik eden hiçbir şey olmamıştı, dış kapı da çalınmamıştı. Eğer o hain sineğin peşine düşmeseydi, dışarı çıkmadan önce bohçanın farkına varamayacaktı. Ama yine de... Sinek sessizdi. Aliide usulca mutfağa süzülüp kapıyı aceleyle kapadı. Durup dinledi. Kilerden sızarak mutfağı dolduran ahırın sessizliği, buzdolabının hırıltısıyla örtülüyordu. Aliide o tanıdık sinek vızıltısını duyamadı. Sinek belki de hâlâ odadaydı. Ocağı yakıp üzerine su dolu bir tencere koyduktan sonra radyonun düğmesine bastı. Cumhurbaşkanlığı seçimlerinden bahsediliyordu, birazdan en önemli konuya geleceklerdi; hava durumu. Aliide günlük işlerine başlamak istiyordu ama aklı hep, mutfak penceresinden de görünen bohçadaydı. Odadan nasıl görünüyorduysa, mutfak penceresinden

de öyle görünüyordu. Hâlâ bir insana benziyordu ve kendiliğinden hareket edecek gibi değildi. Aliide radyoyu kapatıp pencereye gitti. Sessizdi. Boşaltılmış bir Estonya köyünün yaz sonu sessizliği. Komşunun horozu ötüyordu. Hepsi buydu. Bu yıl tuhaf bir sessizlik vardı; beklenti dolu, ama aynı zamanda fırtınadan sonrakine benzer bir sessizlik. Tıpkı Aliide'nin penceresine tırmanan sarmaşık gibi; ıslak, dilsiz, huzurlu bir sessizlik.

Bir tırnağıyla altın dişini kazıyarak, arasına sıkışan şeyi çıkarmaya çalışan Aliide, bir yandan da etrafı dinliyordu. Ama dişini kazıyan tırnak sesinden başka bir şey duyamadı. Birden ürperdi. Tırnağını dişinden çekip bütün dikkatini bohçaya verdi. Penceredeki lekelerden rahatsız oldu. Bir gazlı bezle lekeleri sildi, bezi bulaşık leğenine attı, askıdan ceketini alıp giydi. Masada duran çantası aklına geldi, kaptı, saklayacak uygun bir yer bulmak için etrafına bakındı, mutfak dolabının içine tıkıştırdı. Dolabın üzerinde bir Fin deodorant şişesi vardı. Alıp onu da sakladı. İçinde sabun duran şeker kutusunun kapağını kapadı, sabunun üzerinde Imperial Leather markası parlıyordu. Bütün bunlardan sonra, iç kapının kilidine takılı anahtarı çevirerek kapıyı dikkatle açtı. Sofada durdu; önce, dişleri kırılmış, şimdi baston görevi gören, ardıçtan yapılmış yaba sapını, sonra onu bırakıp fabrikasyon şehir bastonunu, ondan da vazgeçip tırpanı aldı. Tırpanı bir süre duvara dayadı, saçlarını düzeltti, alnına düşen saçları kulaklarının arkasına attı, tokasını taktı. Dış kapının mandalını kaldırdı, kapıyı açtı ve bahçeye çıktı.

Bohça hâlâ huş ağacının altındaydı. Aliide bohçaya yaklaştı. Bir gözünü üzerinden ayırmazken, etrafını kollamayı da ihmal etmedi. Bu bir kızdı. Çamurlu, perişan, kirli; ama yine de bir kızdı işte. Hiç tanımadığı bir kız. Gökyüzünden düşmüş, geleceğe dair bir kehanet işareti değil, kandan ve etten bir insan. Kırmızı tırnak boyaları pul pul soyulmuştu. Yüzü gözlerinden akan maskaradan çizgi çizgiydi. Birbirine

yapışmış kısa, jöleli bukleleri havaya dikilmişti, üzerlerinde birkaç söğüt yaprağı vardı. Çiğ sarıya boyalı saçları, yağlı köklerine doğru koyulaşıyordu. Bütün o kirin altındaki derisi beyaz ve olgunlaşmış bir erik kadar şeffaftı. Kurumuş alt dudağından kıymıklar sarkıyordu ama dudakları domates kırmızısı, dolgun, doğal olmayacak kadar berrak ve kanlıydı. Üzerlerini kaplayan kir tabakası sanki, soğukta kalmış bir elmanın üzerindeki buğu gibi, kolayca silinebilirdi. Göz kapaklarının kıvrımlarına mor bir renk toplanmıştı. Siyah, şeffaf çoràplarının iplikleri kaçmıştı. Sarkık değildi, sık dokunmuş ve iyi kaliteydi. Batı'dan geldiği belliydi. Üzerindeki çamura rağmen parlıyordu. Bir ayakkabısı ayağından çıkmış, yanında duruyordu, flanel astarının rengi kaçmış, düğümleri çözülmüş, topuğu aşınmıştı. Etrafı suni deriyle çevrelenip, perçinlenmişti, sarkık köpek kulağı gibi süs yapılmıştı. Aynısından Aliide'de vardı. Yeniyken rengi açık kahverengiydi, açık kırmızı astarı yumuşak ve etrafındaki şeritler domuz derisindendi. Kızın ayakkabısı Sovyet yapımıydı. Elbisesi? Batı işi. Bu tür kaliteli trikolara Estonya'da rastlanmazdı. Üzerindeki kemer de Batı işiydi. Talvi son Finlandiya ziyaretinden böylesi bir kemerle dönmüştü, lastikli kemer. Kızına göre şimdi bu kemerler modaydı, yani Aliide'nin bildiği bir şeydi. Bir benzerini, Finlandiya'dan gelen kilise yardım paketlerinden, Aino da almıştı, bir işine yaramıyordu ama bir şey beleşse alınıyordu işte... Finliler yepyeni elbiseler bağışlayacak kadar zengindiler.

Paketlerin içinde yağmurluklar ve tişörtler de vardı, yakında yeni paketler de gelirdi. Ama kızın elbiseleri yardım paketleriyle gelmeyecek kadar şıktı. Bu kız buralardan değildi.

Başının yanında bir el feneri vardı. Bir de çamura bulanmış harita.

Ağzı yarı açıktı, Aliide eğilip baktığında dişlerini görebildi. Bembeyazlardı. Aralarında gri dolgular da vardı.

Göz kapakları seğiriyordu.

Aliide tırpanın sapıyla kızı dürttü ama bir tepki alamadı. Seslenip çimdiklemesi de fayda etmedi. Ayaklarını yıkamak için, yağmur suyu biriktirdiği kabı getirip kızın yüzüne biraz su serpti. Kız dizlerini karnına çekip, ellerini başının üzerine siper etti. Bağırmaya çalıştı ama yalnızca fısıldayabildi.

"Hayır. Su istemiyorum. Yeter artık."

Birden gözlerini açtı ve aceleyle doğrulup oturdu. Tedbiri elden bırakmayan Aliide, birkaç adım geriye çekildi. Kız ağzını açıp kapasa da, tek bir sözcük çıkmıyordu dudaklarından. Aliide'nin olduğu yöne bakıyor ama keskin bakışları hedefini tutturamıyordu. Hiçbir şeyi bulamıyordu bakışları. Ürkmüş hayvanları sakinleştirmeye çalışırken kullandığı yatıştırıcı ses tonuyla, korkmamasını söyledi Aliide. Kızın bakışları ifadesizdi, ama açık ağzında tanıdık bir şey vardı. Kızın kendinde değil, davranışındaydı bu; balmumuyla kaplanmışa benzeyen tenini aşıp geçemeyen o ifade ve bedeninin nasıl kendi kendisinin bekçisi olduğu, o donuk bakışına karşın seziliyordu. Kızın doktora ihtiyacı vardı, bu ortadaydı. Bir yabancının, özellikle de tanımlayamadığı bir yaratığın bakımını üstlenmek gibi bir niyeti olmayan Aliide doktoru aramayı önerdi.

"Hayır!"

Bakışları hâlâ nereye konacağını bilemese de, sesi kararlıydı. Çığlığı bir sessizlik izledi, arkasından birbirinin üzerine yüklenen sözcükler geldi. Bir şey yapmamıştı, onun için hiç kimseyi çağırmaya gerek yoktu. Sözcükler birbirini itiyor, içerikleri birbirine karışıyordu. Rus aksanı vardı.

Kız Rus'tu. Estonca konuşan bir Rus.

Aliide birkaç adım daha geriledi.

Yeni bir köpek edinmeliydi. Ya da iki.

Yağmur gri ışığı boğmasına rağmen, yeni bilenmiş tırpanın ağzı parladı

Aliide'nin dudağının üzerinde ter damlaları belirdi.

Kızın bakışları biraz kararlılık kazanmıştı. Önce yere baktı, arkasından bir ateş otuna, sonra bir başkasına, daha sonra usulca, uzaktaki çiçek tarhını çevreleyen taşlara yöneldi, tulumbaya ve tulumbanın altındaki kaba. Bahçede bir tur attıktan sonra kendi kucağına döndü bakışları, sonra Aliide'nin ellerine yürüdü, orada bir süre durdu, tırpanın üzerinden kayarak yere indi, yerde sürünerek kendi avuçlarına döndü, ellerinin üzerindeki çiziklere, pürüzlü tırnaklarına. Sanki bedeninin değişik parçalarını inceler gibiydi, belki de sayıyordu, kolları, bilekleri, bütün parmakları yerindeydi, ayakkabısız ayağının parmakları, topuğu, ayak bileği, baldırı, dizi, uyluğu. Bakışları kalçasına kadar yükselmeden diğer ayağının topuğuna ve yerde duran ayakkabısına kaydı. Uzandı, yavaşça alıp ayağına geçirdi. Öteki ayağını kaldırıp dikkatle ayak bileğini yokladı. Bileğinin burkulduğu ya da kırıldığından endişelenen biri gibi değil, ayak bileğinin nasıl olduğunu hatırlayamayan biri ya da bir yabancıyı dokunarak tanımaya çalışan bir kör gibi yokladı. En sonunda ayağa kalkmayı başardı, Aliide'nin gözlerine hâlâ bakmamıştı. Ayağa kalktığında saçlarına dokundu, yüzüne doğru bastırdı, ıslak ve yapışkandı, içinde saklayacak bir hayatın olmadığı ıssız bir evin perişan perdeleriymiş gibi yüzüne çekti saçlarını.

Aliide tırpanı daha sıkı kavradı. Belki bu kız deliydi. Belki bir yerlerden kaçmıştı. Nereden bilebilirdi ki? Belki yalnızca şaşkındı, belki başına bir şey geldiğinden bu durumdaydı. Belki de bir Rus soygun çetesinin Aliide'yi kandırmak için kullandığı bir yemdi.

Kız ayaklarını sürüyerek, huş ağaçlarının altındaki banka gitti, oturdu. Rüzgâr ağacın dallarını yüzüne savurdu, yapraklar yüzünü döverken ürperdi ama yüzünü kaçırmadı.

"Dalların altından çekil."

Kızın yüzünde belli belirsiz bir şaşkınlık dolaştı. Başka bir şeyle karışmış bir şaşkınlık... bir şey hatırlamış gibiydi. Yüzüne çarpan dallardan sakınmak? Aliide gözlerini kıstı. Deli.

Kız dalların altından uzaklaştı. Sanki düşmekten korkar gibi bankın kenarlarına sıkıca yapışmıştı. Bir elinin hemen yanında seki taşları vardı. "Umarım," diye düşündü Aliide. "Aniden öfkeye kapılıp etrafına taş yağdıran delilerden değildir." Belki de en iyisi ürkütmemekti. Dikkatli olmalıydı.

"Sahi, sen nereden geliyorsun?"

Kız birkaç sözcük çıkarana kadar ağzını birkaç kez açıp kapadı, Tallinn ve araba gibi bir şeyler mırıldandı. Sözcükler daha önce olduğu gibi birbirini ezdi, yerlerini şaşırdı, birbirinin üzerine yığıldı ve Aliide'nin kulaklarını tırmaladı. Bu, ne kızın sözcüklerinden, ne de Rus aksanındandı, başka bir şey vardı... Estoncasında tuhaf bir şey. Genç, kirli bedeniyle şimdiye aitti, ama sözcükleri bir tuhaftı; sanki başka bir dünyaya ait narin bir kâğıttan dökülür, fotoğraflarından soyunan küflü bir albümden gelir gibiydi. Aliide saçlarından çıkardığı saç iğnesiyle kulağını karıştırdı, sonra tekrar saçlarına taktı. Kulağı hâlâ kaşınıyordu. Ve hükmünü verdi: Bu kız yakınlarda bir yerden gelmiyordu, hatta Estonya'dan da değildi. Ama bir yabancı, yörenin diyalektini nasıl konuşurdu? Köyün papazı Estonca konuşan bir Finliydi. Buraya gelmeden önce Estonca kursuna gitmişti, şimdi gayet iyiydi, methiye ve vaazlarını Estonca yazıyordu ve artık hiç kimse, niçin Estonyalı papazımız yok diye yakınmıyordu. Ama bu kızın Estoncasında bir şey vardı; yaşlı, sararmış, çiğnenmiş bir şey. Tuhaf bir koku, ölüm kokusu hissediliyordu.

Aliide'nin, kızın ağır aksak kurduğu cümlelerden anladığı kadarıyla, geçen akşam biriyle birlikte Tallinn'e gitmek için arabayla yola çıkmışlar, yolda kavga etmişler ve o her kimse kızı dövmüş, kız da kaçıp kurtulmuştu.

"Biz kim?" diye sordu sonunda Aliide.

Dudakları titreyen kız, sözcükleri yuvarlayarak kocasıyla birlikte yolculuk yaptıklarını söylemişti.

Kocası? Bu kızın bir kocası mı vardı? Yoksa bu kız, Aliide'yi dışarı çekmek için bir yem miydi? Ama niçin kafası bu kadar karışık birini seçsinlerdi? Yoksa amaç acındırmak mıydı? Bu durumdaki bir kıza kim yardım etmek istemezdi ki? Hırsızlar, ormanın ya da başka bir şeyin mi peşindelerdi? Köylülerin ağaçlarını kesip Batı'ya taşıyorlardı. Aliide'nin arazi devir mahkemesi gereğinden fazla uzamıştı, üstelik ortada hiç bir engel yokken, daha da bitecek gibi değildi. Yaşlı Mikael, ormanında ağaç kesmeye gelenlere ateş ettiği için, mahkemeyi boylamıştı. Mahkeme yıldırım hızında karar vermiş, Mikael fazla bir ceza almamıştı. Daha Mikael'in sahiplik davası sonuçlanmadan, ağaçlarını kesmek için Fin makineleri ortaya çıkmıştı. Polisler bile ne yapacaklarını bilemiyorlardı, gece yarısı birinin ormanını nasıl korurlardı? Üstelik bu kişi ormanın –henüz– yasal sahibi değilken. Orman yavaş yavaş yok oluyordu; en sonunda Mikael, birkaç hırsıza ateş etmişti işte. Bu zamanda bu ülkede her şey mümkündü. Ama bundan sonra hiç kimse Mikael'den izin almadan ağaçlarını kesemeyecekti.

Köyün köpekleri havlamaya başladı, kız ürperdi, çit parmaklıklarının arasından yolu görmeye çalıştı ama ağaçlardan göremedi.

"Biz kim?" diye tekrarladı Aliide.

Kız dudaklarını yaladı, göz ucuyla bir Aliide'ye, bir çite doğru baktı. Beceriksizce elbisesinin kollarını kıvırmaya girişti. Durumu göz önüne alınır ve konuşmasıyla karşılaştırılırsa, yine de iyi sayılırdı.

Sözlerini doğrulamak için morarmış kollarını Aliide'ye doğru uzattı, hemen arkasından da, sanki saklamak istermiş gibi başını çite çevirdi.

Aliide ürperdi. Evet, bu kız kendisine acındırmaya çalışıyordu, belki de eve girip, çalınacak bir şey var mı diye kontrol etmeyi planlıyordu. Ama kollarındaki morartı ve çürükler gerçekti. Yine de Aliide:

"Eskiye benziyorlar... Morlukların," dedi.

Kan toplamış, taze morlukları gören Aliide'nin üst dudağında yeni bir ter dalgası belirdi. Morluklar saklanılmalı ve susulmalıydı. Hep böyle yapılırdı. Aliide'nin huzursuz olduğunu anlayan kız, aceleyle kollarını kapattı, yaralarını sergilediği için utanmışa benziyordu, çite dönerek karanlık olduğunu, nerede olduğunu bilemediğini, yalnızca durmadan koştuğunu söyledi. Yarım bıraktığı cümlelerini, hemen gideceği güvencesiyle tamamladı. Orada kalıp Aliide'yi rahatsız etmeyecekti.

"Bekle burada," dedi Aliide. "Gidip valeryan ile su getireceğim." Eve doğru gitti, içeri girmeden önce dönüp kıza bir kez daha baktı, bankın üzerinde iki büklüm olmuş, kımıldamadan oturuyordu. Gerçekten korktuğu belliydi. Korkusunun kokusu uzaktan hissediliyordu. Aliide, kendisinin de korku soluduğunu fark etti. Ya bu kız bir yemdiyse? Belki kendisini buraya gönderen adamlardan korkuyordu. Belki de korkması için bir neden vardı, belki de kızın titreyen elleri, Aliide'nin hemen içeri girip kapıyı arkasından kilitlemesi için bir işaretti, kızı dışarıda bırakmalıydı, ondan uzak dursundu da, canı nereye istiyorsa gitsindi; Aliide yaşlı bir kadındı, huzura ihtiyacı vardı. Burada kalıp korkunun o çok tanıdık, mide bulandıran kokusunu yaymamalıydı bu kız. Belki de haydutlar çetesi çoktan yola koyulmuş, belki çoktan evleri soyup soğana çevirmeye başlamışlardı? Belki de birilerine telefon açıp sormalıydı? Yoksa bu kız yalnızca onun evine mi gelmişti? Kızı Talvi'nin, Finlandiya'dan

ziyarete geleceğini mi duymuşlardı? Ama artık, bu, eski günlerdeki kadar büyük bir olay değildi ki.

Aliide mutfakta, bir maşrapaya su koyup içine birkaç damla valeryan damlattı.

Pencereden kızı görüyordu, hiç hareket etmemişti. Aliide'nin kendisi de biraz valeryan ve henüz yemek vakti olmamasına karşın, bir kaşık da kalp ilacı içti. Arkasından bahçeye çıkıp maşrapayı kıza uzattı. Maşrapayı kapan kız, dikkatle kokladıktan sonra yere koyup ayağıyla iterek devirdi, yere dökülen suya baktı. Aliide'nin içinden bir öfke dalgası yükseldi. Beğenmedin mi?

Kızın suyla bir sorunu yoktu, ama Aliide'nin içine ne kattığını bilmek istiyordu.

"Yalnızca valeryan."

Kız bir şey demedi.

"Niçin yalan söyleyeyim ki?"

Kız Aliide'ye doğru baktı. Bakışlarında bir tuhaflık vardı. Aliide huzursuz oldu, ama yine de mutfağa gidip maşrapayı yeniden doldurdu, valeryan şişesini aldı, bahçeye çıkıp maşrapa ve şişeyi kıza verdi. Kız bir şey katılmadığından emin olmak için şişeyi kokladı, valeryan şişesini tanımış gibiydi, suya birkaç damla damlattı. Aliide öfkelenmişti. Bu kız onunla dalga mı geçiyordu? Belki de deliydi. Hastaneden kaçmıştı. Aliide'nin aklına Koluvere'den kaçan bir kadın geldi, yardım kurumlarına gelen elbise ve ayakkabılardan giyip köyde sürter, onun bunun yüzüne tükürürdü.

"Şimdi beğendin mi?"

Kız kocaman yudumlarla içmeye başladı, çenesinden sular akıyordu.

"Biraz önce, seni uyandırmaya çalışırken 'su istemem' diye bağırdın."

Kızın bunu hatırlamadığı belliydi, ama Aliide'nin kafasında kızın çığlığı hâlâ yankılanıyordu, bir tarafından diğer tarafına çarparak kafatasını dolaştı ve çok eski bir anıyı çağırdı. Başı defalarca suya sokulan birinin çığlığına benziyordu. Kızın çığlığında o bildik, özel tını vardı. Aliide'nin eline bir sancı saplandı. Kıza vurma isteğiyle sancılandı eli. Kapa çeneni. Defol. Toz ol buradan. Belki de yanılıyordu. Belki de kız bir zamanlar, denizde yüzerken, boğulma tehlikesi geçirmişti. Belki de sudan bunun için korkuyordu. Belki de Aliide'nin beyni ona bir oyun oynamış, uymayan şeyleri birbirine bağlamıştı. Belki de bu tür, çok tuhaf şeyler hayal etmesinin nedeni, kızın sararmış ve eski sözcüklerle konuşmasıydı.

"Aç mısın? Karnın aç mı?"

Kız sanki soruyu anlamamış ya da böyle bir soruyu ilk defa duyuyormuş gibiydi.

Emredici bir sesle, "Sen burada bekliyorsun," diyen Aliide tekrar eve girip kapıyı kapattı.

Çok geçmeden kara ekmek ve küçük bir tabak tereyağıyla geri döndü. Tereyağı konusunda biraz tereddüt etmiş ama almıştı işte. Kızın yiyeceği bir parça tereyağından ne olacaktı, kıtlığa yol açmazdı herhalde. Bu kız iyi bir yemdi, gerçekten de öyleydi, Aliide bile yutmuştu. Eline saplanan sancı omzuna tırmandı. Kıza vurma isteğine karşı koyabilmek için tereyağı tabağını şiddetle sıktı.

Çamura bulanmış harita, artık çimenlerin üzerinde değildi. Belli ki kız alıp cebine sokmuştu.

Ekmek dilimlerinden biri kızın ağzında kayboldu. Ancak üçüncü dilimden sonra tereyağı sürdü, hâlâ çekingendi, bir tarafına bir parça yağ koyduğu ekmek dilimini ortasından ikiye böldü, sonra parçaları birbirine bastırıp yağı yaydı ve bir lokma ısırdı. Bahçenin girişinde bir karga gakladı, köyün köpekleri havladı, kız bütün dikkatini ekmeğe vermişti, duyduğu her sesle ürpermiyordu artık. Kızın ayakkabıla-

rının, iyi cilalanmış çizmeler gibi parladığını fark etti Aliide. Islak çimenlerden yayılan nem ayak bileklerine kadar çıkmıştı.

"Peki, şimdi? Şu kocan? Senin peşinde mi?"

Aliide ekmeğini yiyen kızı inceleyerek sormuştu. Açlığı gerçekti. Ama korkusu? Bu kız yalnızca kocasından mı korkuyordu.

"Evet, peşimde. Kocam."

"Annene telefon açıp, gelip seni almasını söyleyeyim mi? Ya da burada olduğunu?"

Kız başını iki yana salladı.

"Peki, bir arkadaşını? Ya da ailenden birini?"

Kız bu defa başını daha şiddetli salladı.

"Peki, kocana burada olduğunu söylemeyecek birini aramama ne dersin?"

Kız bu teklife de yanaşmadı. Kirli saçları yüzünde kanat çırptı. Saçlarını bir eliyle geriye yatırdı; şimdi, sürekli ürpermesine rağmen, deliden daha çok, aklı başında birine benziyordu. Kâküllerinin altından çarpık baksa da, gözlerinde delilik pırıltıları yoktu.

"Seni bir yere de götüremem. Araba bulsak bile burada benzin bulmayız. Belki köyden günde bir kez otobüs geçer... Ama garanti değil."

Kız, kısa zamanda ayrılacağını söyledi.

"Nereye gideceksin? Kocanın yanına mı?"

"Asla!"

"Peki nereye?"

Kız bir ayağıyla, bankın önündeki çiçek tarhının taşlarını itiyordu, çenesi göğsüne yapışmış gibiydi.

"Zara."

Aliide şaşırdı. Bu ne biçim tanışmaydı?

"Aliide Truu."

Kız ayağını taşlardan çekti. Ekmeğini yedikten sonra, tekrar iki eliyle bankın kenarlarına yapışmıştı, elleri gevşedi. Başını biraz kaldırdı.

"Tanıştığımıza memnun oldum," dedi.

1992, Batı Estonya

Zara uygun bir öykü arıyor

Aliide. Aliide Truu. Zara bankın kenarlarını bıraktı. Aliide Truu hayattaydı, karşısında duruyordu. Aliide Truu bu evde yaşıyordu. Bu durum, Zara'nın ağzına yabancı duran Estoncası kadar tuhaftı. Yolu bulmayı nasıl becerdiğini ve kenarlarındaki bodur söğütleri belli belirsiz hatırlıyordu, ama doğru evi nasıl bulduğunu hatırlayamadığı gibi, akıl da erdiremiyordu. Ne yapacağını bilemeden, gecenin bir yarısı, evin dış kapısında dikildiğini, beklenmeyen gece ziyaretiyle ev sahibini korkutmamak için sabahı beklemeye karar verdiğini, gidip ahırda yatsam mı diye düşündüğünü, mutfak penceresinden şöyle bir baktığını, kapıyı çalmaya cesaret edemediğini, aslında kapıyı çalmayı aklından bile geçirmediğini, hatta bir şey düşünüp düşünmediğini hatırlayamıyordu. Hatırlamaya çalışırken başı çatlayacak gibi olan Zara, bütün dikkatini şimdiye vermeye çalıştı. Hedefine ulaştığında ne yapacağına dair belirgin bir planı yoktu, en azından, Aliide Truu'yla aradığı evin bahçesinde karşılaşmayı hesaba bile katmamıştı. O kadar uzun boylu düşünmemişti. Artık devam etmeli, korkusunu bastırmalı, her ne kadar beklediği uygun an bu değildiyse de, karşı karşıya kaldığı durumun üstesinden gelmeli, Paşa ile Lavrenti'yi aklından çıkartmalı, şu anda burada olmaya ve Aliide Truu'yla yüzleşmeye cesaret edebilmeliydi. Şimdi kendini

toparlamalı, cesur olmalıydı. İnsanlarla nasıl ilişki kurulduğunu hatırlamalı, karşısında dikilen kadına karşı nasıl davranacağını iyi tartmalıydı. Kadının yüzü küçük kırışıklıklarla dolu, ince, ifadesiz bir yüzdü. Kulak memeleri sarkmıştı, altın işlemeli, taş küpeleri vardı. Altın, kırmızıya çalıyordu. İrisleri gri ya da gri maviydi. Gözlerinin kenarları biraz ıslaktı. Zara, Aliide'nin gözlerine uzun süre bakamadı. Düşündüğünden daha kısaydı, çok da zayıf. Rüzgârla üzerinden bir sarımsak kokusu yayıldı.

Vakit yoktu. Paşa ile Lavrenti onu bulacaktı, bundan hiç şüphesi yoktu. Ama işte Aliide Truu karşısındaydı, ev buradaydı. Zara'ya yardım edecek miydi? Durumu hızla kavramasını sağlamalıydı, ama nereden başlayacağını bilemiyordu. Açlığını bastırdıktan sonra daha berrak düşünmeye başlasa da, kafasında bir boşluk çırpınıyordu. Maskara gözlerini kaşındırıyordu, külotlu çorabının iplikleri kaçmıştı, leş gibi kokuyordu. Kollarındaki morlukları göstermekle aptallık etmişti, Aliide onun, sürekli başını belaya sokup dayak için kaşınan kadınlardan biri olduğunu düşünecekti. Şu kötü kadınlardan biri. Ya Aliide, Katya'nın anlattığı türden bir *babuşka*ysa,[1] Oksanka gibi biriyse, Paşa gibi adamların hesabına çalışıyorsa, kızları şehre, Paşa gibi adamların yanına yolluyorsa? Nereden bilebilirdi ki? Kafasının arkasında bir yerlerde bir kahkaha patladı, Paşa'nın kahkahası gibi bir kahkaha, Zara'ya, hiçbir şeyi kendi başına yapamayacak kadar aptal olduğunu hatırlatan bir kahkaha. Kekelediği, pasaklı olduğu ve koktuğu için defalarca haşlanmıştı. Böylesi aptal bir kız, başı lavaboya gömülerek boğulmayı hak ediyordu, tedavisi mümkün olmayacak kadar aptal ve çirkindi.

Zara'ya doğru huzursuz bir bakış fırlatan Aliide, tırpanın sapına yaslandı. Sanki Zara, onunla çene çalmaya gelmiş eski bir tanıdığıymış

1 Nine, yaşlı kadın. (ç. n.)

gibi, kolhozların tasfiyesinden sonra ortaya çıkan durum üzerine konuşmaya başladı.

"Bugünlerde buralara pek yabancı gelmez," diyerek gençlerin terk ettiği çiftlikleri sayıp döktü.

"Koka'dakiler Finlilere ev yapmaya gittiler. Roosna'nın çocukları Tallinn'de ticaret yapıyor. Voorel'in oğlu politikaya merak sarıp Tallinn'de kayboldu. Aslında yetkilileri arayıp, köylerin terk edilmesini yasaklayan bir yasa çıkarmalarını söylemeli. Çalışacak kimse yoksa çatıları kim onaracak? Kadınların olmadığı bir yerde erkekler niye dursun ki? İş adamları olmadığından kadın da yok. Kadınlar yalnızca iş adamları ve yabancıların peşinden koşarken, kim basit bir işçi olmak ister? Lääne Kalur balık kolhozu, kardeş şehir Hangö'de sahneye çıkmak için varyetesini götürmüştü. Seyahat başarılı geçmiş, Finliler bilet almak için kuyruğa girmişler. Hatta geri döndüklerinde grubun lideri, gazeteye bir yazı yazarak, genç ve güzel kızları Finlilerle kankan dansı yapmaya davet etmişti. Kankan!"

Tırnaklarındaki cilayı kazımaya çalışan Zara başını salladı, ona bütünüyle katılıyordu. Evet, herkes dolara ve Finlandiya'ya koşuyordu, evet, daha önce herkesin bir işi vardı, evet, şimdi herkes hırsızdı ama kendilerine iş adamı diyorlardı. Zara üşümeye başlamıştı, yanakları ve dili katılaşmış, zaten donuk ve yavaş olan konuşması daha bir zorlaşmıştı. Rutubetli elbiselerinin içinde titriyordu. Aliide'nin gözlerinin içine bakmaya cesaret edemiyor, onun olduğu tarafa yalnızca göz ucuyla bakabiliyordu. Neyin peşindeydi? Sanki çok normal bir durum varmış gibi konuşuyorlardı. Zara'nın baş dönmesi azalmıştı. Daha iyi duyabilmek için saçlarını kulaklarının arkasına topladı, başını kaldırdı, derisi yapış yapıştı, sesi soğuktan katılaşmıştı, burnu titriyordu, koltuk altları ve kasıkları kirden kaşınıyordu ama yine de hafifçe gülmeyi başardı. Uzun yıllar önce, sokakta ya da bir dükkânda karşılaştığı eski tanıdıklarla konuşurkenki sesini taklit etmeye çalıştı.

Bu ses çok uzak, çok yabancı geldi, yanlış bir bedenden çıkıyordu artık. Artık ona, kendini evinde hissetmediği bir dünyayı hatırlatıyordu ve artık bir daha dönemeyeceği bir evi.

Aliide tırpanla birlikte kuzeye döndü ve çatı kiremidi hırsızlarından bahsetmeye başladı. Köylüler hiç değilse evlerinin çatısı kalsın diye gece gündüz nöbet tutuyorlardı. Hatta çiftlik binasının merdivenini ve tren raylarını bile çalmışlardı. Tamir için ağaçtan başka bir şey kullanamıyorlardı, yoksa hemen çalınıyordu. Fiyatların nasıl yukarıya fırladığından bahsetmeye gerek bile yoktu! Kersti Lillemäe'ye göre bu fiyatlar kıyamet alametiydi.

Bu minval üzerine konuşurken, birden konuyu değiştirip, damdan düşer gibi sordu:

"Senin durumun ne, çalışıyor musun? Ne biçim iş elbiselerin var senin?"

Zara tekrar paniğe kapıldı. Perişan hali için bir açıklama gerektiğinin farkındaydı, ama ne diyecekti? Bunu daha önce niçin düşünmemişti ki? Hızla kayan düşüncelerini bir türlü yakalayamıyordu: Uzun kulaklı gerçekler, kısa kuyruklu yalanlar, her şey onu kaderine terk ederek gitmişti. Sözcüklerle boğuşarak bir cümle kurup garson olduğunu söyleyebildi, gözü bacaklarına takıldığında, Batılı giysilerini hatırlayarak Kanada'da çalıştığını ekledi.

Aliide kaşlarını kaldırdı.

"O kadar uzakta. İyi para kazandın mı?"

Zara başını sallayarak, daha fazlasını söylemek için çabaladı. Dişleri takırdamaya başladı. Ağzından salyalar akıyordu, dişleri kirliydi. Aklı başında tek bir sözcük bulamadı. Şu kadının soruları bitmeyecek miydi? Ama Aliide, Zara'nın burada ne işi var bilmek istiyordu.

Zara iç çekerek kocasıyla birlikte Tallinn'e tatile geldiklerini söyledi. Akıcı bir cümle kurmuştu. Aliide gibi konuşabilmiş, onun ritmini yakalayabilmişti. Ama ya öykü? Onu ikna edebilecek bir öykü bulabilecek miydi? Daha başından yerlerde sürünmeye başlayan öyküye pençeleriyle yapıştı Zara. Beni terk etme. Yardım et. İlmik ilmik, sözcük sözcük, bana bir öykü ver. İyi bir öykü ver bana. Burada kalmamı sağlayacak bir öykü. Beni buradan götürsünler diye, Aliide'ye birilerini aratmayacak bir öykü.

"Şu senin kocan, o da Kanada'da mıydı?"

"O da oradaydı."

"Buraya tatile mi geldiniz?

"Evet."

"Peki, şimdi nereye gitmeyi düşünüyorsun?"

Ciğerlerine doldurduğu havayı bir çırpıda bırakan Zara, "Bilemiyorum," diyebildi. Parasızlık boynunu büküyordu. İşte bunu söylememeliydi. Şimdi Aliide, onun para kesesinin peşinde olduğunu düşünecekti. Öykü çökmüştü. Yaptığı iyi başlangıç havaya uçmuştu. Aliide onu asla evine almayacaktı, girişimi sonuçsuz kalacaktı. Durumu kurtarmaya çalıştı, ama düşünceleri daha ortaya çıkmadan un ufak oldu. Bir şey söylemeliydi... öykü yoksa başka bir şey bul, ne olursa olsun bir şey söyle. Evin köşesindeki köstebek yuvaları için söyleyecek bir şeyler aradı, meyve yüklü elma ağaçlarının arasından görülen, üzerleri mukavva kaplı arı kovanları için, bahçe kapısının arka tarafındaki bileği taşları, oturduğu bankın altındaki filizler için anlatacak bir şey bulmaya çalıştı, av peşinde koşan aç hayvanlar gibi, söyleyecek bir şeyler aradı ama bütün sözcükler dişlerinin arasından sıvıştı. Aliide çok geçmeden endişesini anlayacak, bir haltlar karıştırdığını düşünecek, her şey bitecek, yerle bir olacaktı. Zara, Paşa'nın dediği kadar aptaldı, her şeyi berbat etmişti, bir geri zekâlı, iflah olmaz bir aptaldı.

Artık saçlarının ardına saklanamasa da, Aliide'ye bakmaya cesaret edebildi. Aliide öylece dikilmiş onu inceliyordu. Kir ve çamur derisine işlemişti Zara'nın. Sabunu özlüyordu.

1992, Batı Estonya

Aliide banyo için hazırlık yapıyor

Zara'nın mutfaktaki külüstür sandalyeye oturmasını istedi Aliide. Zara denileni yaptı. Bakışları bir süre kanat çırptıktan sonra, pencere camları arasında duran tuz kavanozunun üzerine kondu. Kıştan kalma kavanoza, sanki dünyanın sekizinci harikasına bakarmış gibi baktı.

"Tuz nemi emiyor. Hava soğuduğunda pencereler o kadar çabuk buğulanmıyor."

Aliide çok yavaş konuşuyordu. Kızın konuştuklarını ne kadar izleyebildiğinden emin değildi. Bahçedeyken kendini iyice toparlamasına rağmen, sanki ne kadar ağırlık taşıyacağını bilemediği bir buz tabakasının üzerinde yürür gibi, ürkek adımlarla girmişti eve. Sandalyeye ulaştığında da, bahçedeki bankta olduğundan daha fazla büzülerek oturmuştu. İçgüdüleri Aliide'ye, bu kızı içeri almaması gerektiğini söylemişti ama o kadar sefil görünüyordu ki dayanamayıp almıştı içeriye. Kız geriye yaslandığında pencere perdesinin hafif dokunuşuyla ürpermişti. Korkuyla ileriye doğru eğilmiş, üzerinde oturduğu sandalye sallanırken dengesini sağlamaya çalışmış, ayakkabıları yeri kazımıştı. Dengesini bulduğunda biraz sakinleşmiş, ayaklarının çırpınması durmuş, iki eliyle sandalyenin kenarlarına sıkıca tutunmuştu. Sonra ayaklarını sandalyenin altına doğru çekmiş, kollarını çapraz yaparak, çökmüş omuzlarını tutmuştu.

"Bekle de seni sıcak tutacak bir şeyler getireyim."

Aliide mutfak kapısını açık bırakarak yatak odasına geçti, bir elbise dolabını karıştırıp bir etek ve birkaç gömlek çıkarttı. Kız hiç hareket etmedi, alt dudağını ısırarak iki büklüm oldu. Yüz ifadesi tekrar o eski haline dönmüştü. Aliide bir isteksizliğe kapıldığını hissetti. Ne de olsa kız birazdan gidecekti, önce nereye gideceğini öğrenmeliydi, üstelik bakıma ihtiyacı vardı. Ama ne olursa olsun kızın kocasının da gelmesini beklemenin anlamı yoktu. Ya da peşindeki her kimdiyse. Eğer bu kız, hırsızların attığı bir yem değilse, kimin hesabına çalışıyordu? Köyün delikanlıları olabilir miydi? Bu tür bir şeyi yapabilirler miydi, öyleyse neyin peşindeydiler? Yalnızca onu kızdırmanın mı, ya da başka bir nedeni mi vardı? Ama köyün delikanlıları bunun için bir Rus kızı kullanmazlardı, hayır asla yapmazlardı bunu.

Aliide mutfağa döndüğünde kız omuzlarını ve başını kaldırdı, yüzünü Aliide'ye döndü. Gözleri yan bakıyordu. Aliide'nin getirdiği giysileri almadı. Yalnızca pantolon istiyordu.

"Pantolon? Benim pantolonum yok, yalnızca eşofman altı var ama o da çok kirli."

"Fark etmez."

"Onu dışarıda çalışırken giyiyorum."

"Olsun."

"Peki o zaman!"

Aliide hole gitti, elbise askısını karıştırarak Marat marka eşofmanı aradı, bu arada kendi iç donunu yukarı çekti, belediye binasındaki o sonsuz geceden sonra üst üste iki kat giyiyordu. Kocasının iş pantolonunu da denemişti. Daha güvenliydi. Daha iyi koruyordu. Ama o zamanlar kadınlar pantolon giymezlerdi. Tabii bir süre sonra köyde pantolon giyen kadınlar görülmüştü, ama o zamana kadar Aliide iki

iç don giymeyi alışkanlık edindiğinden pantolona itibar etmemişti. Şu Batı tarzı giyinen kız, Marat eşofman altını niçin giymek isterdi ki?

"Marat'ın, Japon trikosu dokumak için makineler aldığı günlerden kalma," diye güldü Aliide mutfağa döndüğünde. Kısa bir duraklamadan sonra, kız da kıkırdadı. Kısa bir kıkırdamaydı, hemen söndü, hani insan bir esprinin hikmetini anlamaz, ama bunu itiraf etmek yerine, sanki anlamış gibi güler ya, öyle bir şeydi işte. Aslında bunu espri olsun diye söylememişti Aliide. Ama Zara'nın yaşı, yeni makineler almadan önce, Marat'ın trikolarının nasıl olduğunu bilemeyecek kadar küçüktü. Ya da belki Aliide'nin tahmin ettiği gibi, Estonyalı değildi.

"Senin elbiselerini daha sonra yıkayıp onarırız."

"Hayır!"

"Niçin hayır? Pahalı elbiseler."

Zara, Aliide'nin elindeki eşofman altını çekip aldı. Külotlu çorabını çıkarıp eşofmanı giydi. Elbisesini neredeyse bedeninden kazır gibi çıkarıp gömleği üzerine geçirdi. Aliide'nin onu engellemesine fırsat vermeden, külotlu çorabını ve elbiseyi ocağa attı. Harita yere düştü. Kız onu da kapıp ocağa attı.

"Zara, korkacak bir şey yok."

Kız ocağın başında durup yanan giysileri seyretti. Üzerine geçirdiği gömleği yanlış düğmelemişti.

"Yıkanmaya ne dersin? Su ısıtacağım," dedi Aliide. "Korkma bir şey yok."

Aliide yavaşça ocağa yaklaştı. Kız hiç hareket etmedi. Yalnızca korku dolu gözlerini kırpıştırıyordu. Aliide su tenceresini doldurdu, kızı elinden tutup bir sandalyeye oturttu, önündeki masaya bir bardak sıcak çay koyup tekrar ocağın başına döndü. Kız onun ne yaptığını izledi.

"Bırakalım yansınlar," dedi Aliide.

Kızın yüzü artık seğirmiyordu, tırnak cilalarını kazımaya başladı, her birini dikkatle kazıyordu. Belki bu onu sakinleştiriyordu? Aliide erzak dolabından bir tabak domates alıp masaya koydu, göz ucuyla balkabağı yığınının yanındaki fare kapanına baktı, yemek tarifi defterini ve bir gün önce haşlayıp kavanozlara doldurduktan sonra mutfak dolabında soğumaya bıraktığı sebzeleri gözden geçirdi.

"Domateslerin konserve zamanı geldi. Ahududuların da. Gazeteye bak bakalım, radyoda ne varmış?"

Kız gazeteyi, hışırdatarak, muşambanın üzerine yaydı. Çay bardağı gazetenin üzerine devrildi, kız korkuya kapılıp bir sıçrayışta masadan uzaklaştı, gözlerini bir Aliide'ye bir bardağa çevirdi, ortalığı ıslattığı için uzun uzadıya özür dilerken sözcükleri birbirine karıştırdı, endişeyle bez arandı, masanın bacağını, bardağı, yeri sildi ve bezi üzerine bastırarak, yıpranmış mutfak halısını kuruladı.

"Önemli değil."

Kızın paniği geçmemişti, Aliide'nin onu tekrar sakinleştirmesi gerekti; bir şey yok, sakin ol, nihayetinde bir bardak çay, bırak kalsın, arka odadan banyo teknesini getirmeye ne derdi? Banyo suyu birazdan yeterince ısınırdı. Kız, özür dileyen jestlerle, çabucak görevini yerine getirmeye girişti, çinko kaplı banyo teknesini sürükleyerek mutfağa getirdi, bazen sıcak bazen soğuk su taşıyarak kuzineyle banyo teknesi arasında gidip geldi. Gözünü yerden kaldırmıyordu, yanakları kızarmıştı, hareketleri düzgün ve tezdi. Aliide dikkatle onu izliyordu. Böyle iyi giyimli bir kız için davranışları eşsizdi. Böyle davrandığına göre onu korkutan çok ciddi bir şey var demekti. Aliide ona acıdı, üzeri Lihula[2] işlemeli keten bezi uzattığında, kızın elini bir süre avucunda tuttu. Kız yine ürperdi, parmakları büküldü, elini çekmeye çalıştı, ama Aliide bırakmadı. Kızın saçlarını okşamak istiyordu, ama

2 Estonya'da bir şehir. (ç. n.)

kız belli ki dokunmaya karşı çok duyarlıydı. Endişe edecek bir şey yok, diye birkaç defa tekrar etmek zorunda kaldı Aliide. Kız şimdi sakin bir şekilde yıkanabilirdi, sonra kuru giysiler giyer ve bir şeyler içerdi. Belki bir bardak soğuk, çok şekerli su? Yoksa bunu hemen şimdi mi hazırlamalıydı?

Kız parmaklarını doğrulttu. Korkusu geçmiş, bedeni toparlanmıştı. Aliide dikkatle kızın elini bıraktı ve sakinleşmesi için şekerli su hazırladı. Kız içti, bardak titriyor, şeker kristalleri bardağın içinde dönüp duruyordu. Kızı banyo teknesine girmeye teşvik eden Aliide, öndeki odada bekleyeceğini söyleyene kadar kız kımıldamadı. Aliide kapıyı aralık bıraktı, suyun şapırtısını ve sanki bir çocuğun ağzından çıkarmış gibi gelen ferahlama seslerini dinledi.

Kız Estonca okuyamıyordu. Konuşabiliyor ama okuyamıyordu. Bu nedenle gazeteyi endişeyle açmış, telaştan çay bardağını dökmüştü, belki okuyamadığını gizlemek için bilerek yapmıştı bunu.

Aliide kapıdaki çatlaktan baktı. Kız, çürüklerle kaplı bedenini banyo teknesinde dinlenmeye yatırmıştı. Şakağının bir yanında dikilen kâkülü, dikkatle dinleyen, üçüncü bir kulağa benziyordu.

1991, Vladivostok

Zara parlak çoraplara hayran oluyor ve cin tadıyor

Oksanka bir gün siyah bir Volga'yla Zara'ya geldi. Araba evlerinin kapısının önünde durduğunda, Zara merdivenlerdeydi. Volga'nın kapısı açıldı, arabadan dışarı, parlak çoraplı bir bacak uzandı. Zara önce korktu –siyah Volga'nın evlerinin önünde ne işi vardı?– ama Oksanka'nın bacağı güneşe çıkınca rahatladı. Duvarın önünde çene çalan *babuşka*lar susup gözlerini arabanın parlak kaportasına ve ışıltılı bacağa diktiler. Zara böyle bir şeyi ilk defa görüyordu, ten rengi bir çorap, çorap gibi görünmeyen bir çorap! Belki ortada bir çorap bile yoktu. Ama üzerinden yansıyan ışığa bakılırsa, bacak çıplak değildi. Tıpkı Tanrı'nın anası Bakire Meryem'in etrafındakine benzer, altın bir ışık halesiyle çevrilmiş gibiydi. Ayak bileğine doğru muntazam incelerek, yüksek topuklu bir ayakkabıyla tamamlanıyordu... Ama ne ayakkabı! Topuğu tıpkı kum saati gibi, ortasında inceliyordu. Bu tür bir ayakkabıyı eski sanat kitaplarının birinde, Madame de Pompadour'un ayağında görmüştü Zara, ama arabadan dışarı uzanan ayakkabının topuğu çok daha yüksek, daha zarif ve uç tarafı çok daha sivriydi. Tozlu yola bastığında ve ökçesi bir taşa çarptığında çıkan ses, Zara'nın durduğu merdivene kadar ulaştı. Sonra kadının bütün bedeni göründü, Oksanka'ydı. Arabanın ön

kapılarından siyah deri ceketli iki adam çıktı. Boyunlarında kalın altın zincirler vardı. Hiç konuşmadılar, arabanın yanında durup gözlerini Oksanka'ya diktiler. Bakılacak kadındı doğrusu. Tam bir afetti. Zara arkadaşını en son, üniversite eğitimi için Moskova'ya gitmeden önce görmüştü. Oksanka, Moskova'dan önce birkaç kart, sonra da çalışmak için Almanya'ya gideceğini yazdığı bir mektup yollamıştı. O mektuptan sonra sesi soluğu çıkmamıştı. Şaşırtıcı ölçüde değişmişti Oksanka. Dudakları Batı'da yayınlanan haftalık dergilerin kâğıtları gibi parlıyordu. Boynunda açık kahverengi tilki kürkü vardı, ama tilki kürkü renginde değil, sütlü kahve tonlarında bir şeydi; ya da bir yerlerde bu renk tilkiler vardı.

Komün binasının kapısına doğru yürüyen Oksanka, Zara'yı gördüğünde el salladı. Daha doğrusu, sanki kırmızı tırnaklarıyla havayı tırmaladı. Parmakları, avını pençelemeye hazırlanır gibi, bir parça kıvrılmıştı. *Babuşka*lar dönüp Zara'ya baktılar. İçlerinden biri başörtüsünü sıkılaştırdı. Bir diğeri bastonunu bacaklarının arasına aldı. Üçüncüsü bastonunu iki eliyle birden sıkıca kavradı.

Siyah Volga'nın kornası çaldı.

Oksanka, Zara'ya yaklaştı. Gülümseyerek merdivenleri tırmandı, bakımlı beyaz dişleri ışıl ışıldı, uzun tırnaklı ellerini onu kucaklamak için uzattı. Tilki kürkü Zara'nın yanaklarına dokundu. Cam gibi gözler gözlerine dikildi. Bakışları tanıdık geldi Zara'ya. Bir süre düşündükten sonra, anneannesinin gözlerine benzediğini fark etti.

"Seni özledim," diye fısıldadı Oksanka. Sanki dudaklarına parlak bir zamk sürülmüş de, aralamakta zorlanır gibiydi, sanki ağzını açmak istediği her seferde, önce dudaklarında kuruyan bu zamktan kurtulmalıydı.

Rüzgârın dudaklarına yapıştırdığı bukleyi bir eliyle geriye itti Oksanka, yüzüne sürtünen bukleden geriye kırmızı bir çizgi kaldı. Benzer bir çizgi boynunda da vardı. Kırbaç izine benziyordu. Ya

da pençe izine. Oksanka ellerini sıkarken, sivri tırnaklarını etinde hissetti Zara.

"Tatlım, kuaföre gitmelisin," diyerek kahkaha atan Oksanka, Zara'nın saçlarını karıştırdı. "Yeni bir renk ve adamakıllı bir bakıma ihtiyacı var saçlarının."

Zara bir şey demedi.

"Iyy, buradaki kuaförlerin neye benzediğini hâlâ unutmadım. Belki de saçlarına hiç dokunmamaları daha iyi." Bir kahkaha daha attı Oksanka. "Hadi gel de bir çay içelim."

Zara, Oksanka'yı içeri davet etti. Komün binasının ortak mutfağının önünden geçerlerken, mutfaktakiler sustular. Döşeme gıcırdadı... kadınlar mutfak kapısına yığılıp arkalarından baktılar. Zara'nın yamuk terliklerinin altında kumlar ve gün çiçeği çekirdekleri çatırdadı. Kadınların bakışları sırtına saplandı Zara'nın.

Oksanka'yı odasına alıp kapıyı kapattı. Yarı karanlıkta kuyruklu bir yıldız gibi ışıdı Oksanka. Küpeleri iki kedigözü gibi parladı. Zara elbisesinin kollarını, kızarmış ellerinin üzerine çekti.

Anneannesi başını çevirmedi. Her zamanki yerinde oturuyor, pencereden dışarı bakıyordu. Pencereden içeri giren ışıkta başı siyah bir gölge gibi görünüyordu. Anneanne pek hareket etmezdi, geceleri olduğu gibi gündüzleri de sessizdi. Herkes bir parça çekinirdi ondan; hatta hep körkütük gezen, Zara'nın babası bile. Babanın bir gün ışığı söndü ve öldü. Zara ile annesi de yeniden anneanneye taşındılar. Anneanne, Dima'dan hiç hoşlanmamıştı, ona hep *tibla*[3] diye hitap ederdi. Oksanka anneannenin tavırlarına alışıktı, yanına gitti, elini tutup eğlenceli şeylerden bahsetti. Anneanne güldü bile. Zara masayı hazırlarken Oksanka çantasından bir kutu çikolata çıkarıp anneanneye

3 Rus pisliği. (ç. n.)

verdi, kendisi kadar ışıltılı bir paketti bu. Zara tencereye su ısıtıcıyı sarkıttı. Oksanka naylon bir torba uzattı.

"Çam sakızı çoban armağanı."

Zara itiraz etti. Torba epeyce yüklüye benziyordu.

"İtiraz istemem. Ha, ayrıca... bir dakika...Oksanka torbadan bir şişe çıkarttı. Bu, cin. Anneanne daha önce cin içtin mi? Sanırım ilk defa tanışacaksın."

Oksanka raftan üç küçük bardak aldı, bardakları doldurup birini anneanneye uzattı. Anneanne kokladı, yüzünü buruşturdu, güldü ve bardağı başına dikti. Zara da onun gibi yaptı. Boğazından aşağı bir ateş aktı.

"Cinden, cin tonik denilen bir içki yapılıyor. Müşterilerimize genellikle bundan ikram ediyoruz. *Would you like to have something else, sir? Another gin tonik, sir? Noch einen?*[4] Oksanka elinde bir tepsiyle dolaşarak, yağcı bir ifadeyle, masalara bardak koyuyormuş gibi yaptı. Onun neşeli hali Zara'ya da bulaştı, o da oyuna katıldı, başıyla bir bardak daha istediğini işaret edip bahşiş verdi, tıpkı eski günlerdeki gibi, Oksanka'nın şaklabanlıklarına güldü.

"Nihayet seni güldürebildim," dedi Oksanka nefes nefese. "Ne çok gülerdik, hatırlıyor musun?"

Zara başını salladı. Tencereye sarkıttığı spiral ısıtıcının etrafından kabarcıklar yükseliyordu. Su kaynayana kadar bekledi, ısıtıcıyı tencereden çıkardı, raftan çay kutusunu indirip çay demledi, masaya çay bardakları koydu. Keşke onu ziyarete geleceğini önceden bildirseydi Oksanka. Bir kart yollayabilirdi. Zara, onun sevdiği yiyeceklerden hazırlar, ev kıyafeti ve ayağında eski terliklerle çıkmazdı karşısına.

4 Başka bir şey daha almak ister misiniz, bayım? Bir cin tonik daha, bayım? Bir tane daha? (ç. n.)

Oksanka masanın başına oturdu, tilki kürkünün kuyruk tarafını sandalyenin arkalığına yerleştirdi, bir omzundan tilkinin başı sarkıyordu.

"Bunlar gerçek," dedi Oksanka tırnağıyla küpesine dokunarak. "Gerçek elmas. İşte böyle, Zara, Batı'da böyle kazanılıyor. Dişlerimi gördün mü?" Dudaklarını dört köşe açıp dişlerini gösterdi.

Oksanka'nın, ön dişlerindeki dolguların kaybolduğunu ancak o zaman fark etti Zara.

Volga marka arabaları hatırlıyordu, hızla giderler ve kapalı farlarıyla birdenbire karşınıza çıkarlardı. Şimdi Oksanka'nın da bir Volga'sı vardı. Ve şoförü. Ve koruması. Ve kocaman elmas taşlı küpeleri. Beyaz dişleri.

Zara ile Oksanka, çocukluklarında, bir Volga tarafından ezilmekten kıl payı kurtulmuşlardı. Sinemadan dönüyorlardı, yol ıssızdı. Zara bir eli cebinde, eski, gri-mavi, sert bir silgiyi çevirerek yürüyordu. İşte tam o anda ortaya çıkmıştı Volga. Sesini duymuşlar, ama ancak köşeyi döndüğünde görmüşlerdi; doğrudan üzerlerine gelmiş, bir parmak mesafeyle yanlarından geçip kaybolmuştu. Eve döndüğünde Zara, işaret parmağının tırnağını törpülemek zorunda kalmıştı. Araba üzerlerine gelirken, tırnaklarını silgiye geçirmiş, işaret parmağının tırnağı kırılmış, orta parmağı da geriye kıvrılıp yerinden çıkmıştı. Çok kanamıştı parmağı.

Daha önce, komün binasını paylaştıkları ailenin kızlarını siyah bir Volga tepelemişti. Ellerini iki yana açan halk komiseri, yapacak bir şey yok, diye tıslamıştı. İşte bu kadardı. Nihayetinde resmî arabaydı, ne yapabilirlerdi ki? Üstelik, aileyi azarlayıp evlerine göndermişlerdi.

Zara annesine bir şey söylememeye karar vermiş ama annesi kırık tırnağını ve parmağındaki kan lekesini görünce, bir şeyler uydurmak

zorunda kalmıştı. Annesi anlattıklarını yutmamış, yalan söylediğini anlamıştı. Bunun üzerine Zara, siyah bir Volga'nın Oksanka ile kendisini sıyırıp geçtiğini anlatmış ve annesi ona bir tokat atmıştı. Sonra'da arabadakilerin kızları görüp görmediklerini sormuştu.

"Sanmam. Çok hızlılardı."

"Durmadılar mı?"

"Tabii ki durmadılar."

"Bir daha asla ama asla böyle bir arabaya yaklaşmayın. Böyle bir araba gördüğünde hemen toz olacaksın. Nerede olduğun fark etmez. Hemen eve koşacaksın."

Zara, annesinin ağzından bir defada, bu kadar sözcük dökülmesine çok şaşırmıştı. Bu o kadar sık olmazdı. Tokadın önemi yoktu ama annesinin gözündeki kıvılcım… Çok açıktı. Normalde neredeyse hiçbir şey açığa vurmayan yüz ifadesi, şimdi apaçıktı.

Annesi o gece hiç uyumamış, mutfak masasının başına oturup önüne bakmıştı. O günden sonra her akşam, perdelerin arasından dışarıya bakmış, sanki her seferinde, çalışır vaziyette park etmiş, evi gözetleyen bir Volga görmeyi beklemişti. Geceleri ara sıra uyanmış, Zara'yı kontrol etme bahanesiyle kalkmış, mutfak penceresine gidip dışarıyı gözlemiş, sonra yatağına dönüp hiç kımıldamadan uykuya dalmıştı, tabii eğer uyuyorduysa.

Bir seferinde Zara da yatağından kalkmış, annesinin arkasından gidip geceliğinin eteğinden çekmişti.

"Kimse gelmiyor."

Annesi bir şey dememiş, yalnızca Zara'nın eteğin ucunu tutan elini çözmüştü.

"Anne, Lenin bizi korur, korkma."

Annesi susmuş, dönüp uzun süre Zara'ya bakmıştı, bakışlarında her zamanki uzaklık vardı. Sanki Zara'nın arkasında başka bir Zara

varmış da ona bakarmış gibi bakmıştı. Karanlık, ayaklarını sürüyerek yaklaşmış, saat tıklamış, Zara'nın topukları yerdeki çiziklere alışmış, çukurlara yerleşmiş, yapışkan döşeme, annesi itekleyerek yatağa götürene kadar bırakmamıştı ayaklarını. Tek bir söz etmemişti anne.

Beria[5] hakkında anlatılanları duymuştu Zara. Geceleri genç kız avına çıkan siyah arabalar hakkında anlatılanları da. Kızları takip ediyor ve birden yanlarında duruyorlardı. Daha sonra bu kızlardan haber alınamıyordu. Siyah, resmî bir araba, her zaman siyah, resmî bir arabaydı.

Ve Oksanka –uzaklardan gelen film yıldızı– böyle bir arabadan çıkmış, uzun, kırmızı tırnaklarıyla havayı tırmalar gibi Zara'ya el sallamıştı, sanki okyanusu aşıp gelmiş bir buharlı gemiden karaya çıkan bir aristokrat gibi, geniş, bağışlayıcı bir gülümseme yerleşmişti yüzüne.

"Volga senin mi?" diye sordu Zara.

"Benim arabam Almanya'da," diye güldü Oksanka.

"Yani bir araban var?"

"Elbette! Batı'da herkesin arabası var."

Oksanka bacak bacak üstüne attı. Zara ayaklarını sandalyenin altına sakladı. Terliklerin kumaşı her zamanki gibi nemliydi, tıpkı eski günlerde Oksanka'nın soluk pembe terliklerinin astarı gibi nemliydi; bu masanın başında oturmuş, birlikte okul günlüğünü doldurmuşlardı, mürekkebe bulanmıştı parmakları.

"Arabalar umurumda değil," dedi Zara.

"Ama araban varsa istediğin yere gidebilirsin! Bir düşünsene!"

Zara, o an yalnızca annesini düşünüyordu, birazdan eve dönecek ve kapının önünde duran siyah Volga'yı görecekti.

5 Sovyet gizli polis şefi. (ç. n.)

Anneannesi arabayı görmemişti, oturduğu yerden sokak görülmüyordu. Ayrıca o, duvarın dibine dizilen *babuşka*lar gibi değildi, sokakla ilgilenmezdi. Gökyüzü yetiyordu ona.

Zara, Volga'ya kadar eşlik ederken, evlerinin çatısının artık akmadığını söyledi Oksanka. Tamir ettirmişti.

"Masrafları sen mi ödedin?"

"Dolarla."

Oksanka, arabaya binmeden önce, Zara'ya ince uzun bir kitap uzattı.

"Çalıştığım otelden."

Zara kitabı evirip çevirdi. Kâğıdı kalın, parlaktı, üzerinde gülümseyen bir kadın fotoğrafı vardı, kadının dişleri olağanüstü beyazdı.

"Bir broşür."

"Broşür?"

"O kadar çok otel var ki, bunlar gerekli. Bak burada başkaları da var. Bu otellere hiç gitmedim. Ama sanırım, bunlarda severek Rus işçi alırlar. Eğer istersen sana dışarıya çıkabileceğin bir pasaport ayarlayabilirim."

Adamlar arabayı çalıştırdılar, Oksanka arka koltuğa kuruldu.

"Sana verdiğim torbada külotlu çorap var, bunlarla aynı."

Başıyla bacaklarını işaret eden Oksanka, bir bacağını dışarı uzattı. "Dokun. İnanılmaz değil mi?" Bir kahkaha attı. "Yarın sabah yine gelirim. Daha fazla sohbet ederiz."

1992, Batı Estonya

Bıçakların şakırdadığı her seferde bir aşağılama vardır

Keten havlunun altından, kızın morarmış bacakları görülüyordu. Külotlu çorap bunları gizlemişti, ama bacak ve kolları şimdi açıktaydı, derisi tavuk derisi gibi pütürlü ve hâlâ nemliydi. Göğsünde, havlunun altında kaybolan bir yara izi vardı. Aliide bir tiksinti hissetti. Kapı aralığından gördüğü kız, yıkandıktan sonra daha gençleşmişti, teni yeni soyulmuş bir elmaya benziyordu. Saçlarından sular damlıyordu. Yeni yıkanmış bedeninin kokusu bütün odayı doldurmuştu. Aliide'nin canı bir an sauna çekti, ama saunası bir yıl önce yanmıştı. Kıza bakmaktan kaçınıyordu, duvar boyunca uzanan boruları inceledi, hâlâ işe yarıyorlardı, bastonun ucuyla yeşil olanına tık tık vurdu, örümcek ağlarını temizledi.

"Masada sinirotu özü var. Yaraları çabuk iyileştirir."

Kız hiç ilgilenmedi, tütün sordu. Aliide bastonun ucuyla radyo dolabını işaret etti, kendisine de bir Priima yakmasını istedi. Kız iki sigarayı birden yaktıktan sonra kapının eşiğine gitti. Saçlarından hâlâ sular damlıyordu.

"Gel koltuğa otur, kızım."

"Islanır."

"Islanmaz, ıslanmaz."

Kız koltuğun kenarına ilişti, sular yere damlasın diye başını yana eğdi. Radyoda Rüütel'in seçim konuşması vardı. Aliide kanal değiştirdi. Aino oy vermeyi düşündüğünü söylemişti. Aliide vermeyecekti.

"Herhalde sizde saç boyası yoktur, değil mi?"

Aliide başını iki yana salladı.

"Divit boyası ya da dolma kalem? Mühür boyası?

"Sanmam."

"Kopya kâğıdı?

"Yok."

"Ne yapacağım o zaman?"

"Saçlarımı boyarsam kolay tanınmam diye mi düşünüyorsun?"

Kız bir şey demedi, öylece oturup düşüncelere daldı.

"Temiz bir geceliğe ne dersin, sonra da akşam yemeği yeriz?"

Aliide, sigarasını küllüğe bastırdı, komodini karıştırıp beyaz çiçek motifleriyle süslü kırmızı bir gecelik çıkardı, giyinsin diye kızı yalnız bıraktı. Mutfaktan şişe sesleri geldi. Sinirotunun faydası olurdu aslında. Perdelerin ardında, pencereye karanlık bastırmıştı, Aliide arada bir, aralık kalmasın diye perdeleri kontrol etti. Hiç aralık yoktu. Yalnızca, hafif bir esintiyle etekleri kımıldıyordu. Banyo suyunu sabahleyin dışarı boşaltırdı. Bir farenin çıkardığı hışırtıyla ürperdi. Ama, sebze çeşnisi kavanozlarının üzerine tarih yazan eli titremedi. Kavanozlarının bir kısmının üzerine gazete kâğıdı yapıştırılmıştı. Birinin üzerinde geçen yıl işlenen suçların yüzde on sekizinin çözüldüğü yazıyordu. Bu kavanozun üzerine düşük kalite olduğunu gösteren bir işaret koydu Aliide. Diğer kavanozun üzerindeki gazete kâğıdında, Tallinn'de ilk seks butiğinin açıldığı haberi vardı, buna iyi kalite işareti koydu. Mürekkebi bitmeye yüz tutan kalemi kâğıda sürdü. *İlk günler, tıpkı ete üşüşen sinekler gibi, butiğe akın eden gençler ciddi bir izdihama yol açtı, görevlilerin onları*

zorla butikten çıkartması gerekti. Kâğıt yırtıldı, Aliide teslim oldu, mürekkebi tükenmiş kapsülü çıkardı, içinde boş kapsüller duran kavanoza koydu. Tarihler titrek ellerle yazılmıştı. Aliide sonra devam etmeye karar verdi. Hazır kavanozları hiç sorun yaşamadan erzak dolabına kaldırmasına rağmen, kalp çarpıntısı geçmemişti. Yarın sabah bu kızdan kurtulmalıydı. Aino süt getirecek, sonra birlikte kiliseye, yardım malzemelerinden almaya gideceklerdi. Aliide kızı evde yalnız başına bırakmak istemiyordu. Eğer kızın bahsettiği gibi bir kocası varsa, evinde böyle bir misafir istemezdi.

Masanın üzerinde duran sosis parçasına gözü takıldığında, sineği hatırladı. Son alışverişinde satın almıştı. Artık bu sosis kayıp sayılırdı. Bahçede kızı bulduğunda, aklından çıkıp gitmişti sinek. Aliide bir aptaldı. Ve yaşlı. Aynı anda birkaç şeye birden dikkat edemiyordu. Tam sosisi atmak üzereyken aklına bir şey geldi, sosisi dikkatle inceledi. Yumurtalarını bırakan sinekler, o kadar bitkin düşüyordu ki, yumurtladıkları yerde uyukluyorlardı. Aliide ne sinek ne de yumurta gördü ama sosisin etrafındaki şeffaf kâğıdı çıkardığında, hantal bir yaratığın kımıldadığını fark etti. Ağzında kötü bir tat hissetti Aliide. Sosisi dilimleyip kız için hazırladığı sandviçin içine koydu. Parmakları karıncalandı.

Kız giyinip mutfağa geldi. Pazen gecelikle daha genç görünüyordu.

"Senin nasıl olup da Estonca konuştuğunu anlayamıyorum?"

"Bunda tuhaflık mı var?"

"Bu civardan değilsin. Hatta Estonyalı bile değilsin."

"Doğru. Vladivostok'luyum."

"Ve şimdi buradasın."

"Evet."

"Çok ilginç."

"Öyle."

"Öyle ya. Benim gibi yaşlı biri, Viladivostok'taki okullarda artık Estonca öğrenildiğini bilemez tabii. Zaman gerçekten çok değişti."

Yine kulak memesini kaşıdığını fark eden Zara, ellerini önce dizlerine sonra da masadaki domates dolu tabağın iki yanına koydu. Domateslerin en büyüğü iki yumruk, en küçüğü de yemek kaşığı kadardı. Çok fazla olgunlaşmışlardı, çatlaklarından sular sızıyordu. Aliide'nin ruh hali değişmişti, söz ya da davranışlarının nasıl karşılanacağını kestiremiyordu Zara. Aliide oturdu, kalktı, ellerini yıkadı, tekrar oturdu, ufak tefek bir şeyler yaptı, aynı suda ellerini bir kez daha yıkadı, kuruladı, kavanozları ve tarif defterini gözden geçirdi, domates soyup doğradı; bitip tükenmeyen uğraşı fazla yorum gerektirmiyordu. Ağzından çıkan her sözcükte bir suçlama havası seziliyordu, masayı kurarken, elindeki bıçaklardan çıkan seslerde alaycı bir tını vardı. Zara her sesle irkiliyordu. Şimdi söyleyeceği her şeyi tartarak söylemeli, güvenilir, akıllı bir kız gibi davranmalıydı.

"Bana kocam öğretti."

"Kocan?

"Evet, o Estonyalı."

"Bak sen!"

"Tallinn'den."

"Ve sen oraya gitmek istiyorsun? Seni kesinlikle bulsun diye?"

"Hayır."

"Peki niye o zaman?"

"Buradan uzaklaşmalıyım."

"İyi, istersen Rusya'ya gidebilirsin. Valga üzerinden. Ya da Narva."

"Oraya gidemem! Tallinn'e gitmeliyim. Sınırı geçerek. Pasaportum kocamda."

Aliide kalp ilacı şişesine eğildi, burnuna sarımsak kokusu doldu, keskin tatlı, ballı karışımdan bir kaşık aldıktan sonra kavanozu buzdolabına kaldırdı. Bu karışımdan daha fazla yapmalıydı, belki biraz daha sert; daha fazla sarımsak koyabilirdi, kendini mecalsiz hissediyordu. Patateslerin üzerine yeşil soğan doğrayan elindeki makas ağırlaşıyor, dişleri ekmek çiğnemekte zorlanıyordu. Turşuluk hıyardan bir tane alıp dilimleyerek yemeye başladı. Ballı karışım sesini yumuşatmış, kontrol edebileceği bir esneklik kazandırmıştı.

"Senin kocan özel birine benziyor."

"Evet, öyle."

"Estonyalı bir erkeğin, Vladivostok'tan bir kadınla evlenmekle kalmayıp, üstelik ona Estonca öğrettiğini doğrusu hiç duymadım. Dünya gerçekten çok değişmiş."

"Paşa Estonya Ruslarından."

"Paşa? Tanrı layığını versin. Şimdiye kadar Estonya Ruslarından bir erkeğin Vladivostok'tan bir kadınla evlenmekle kalmayıp, üstelik ona Estonca öğrettiğini doğrusu hiç duymadım. Eğer dediğin gibiyse? Benim bildiğim Estonyalı Ruslar, Rusça konuşurlar, onların karıları da çok geçmeden, tıpkı onlar gibi Rusça tükürürler. Her sözcük gün çiçeği çekirdeği kabuğu gibi dökülür ağızlarından. Dünya ne kadar da değişmiş!"

"Paşa özel biri."

"Öyle olsun bakalım! Demek ki Zara şanslı bir hatun! Bu adam sırf bir karı bulmak için ta Vladivostok'a gitmiş, öyle mi?"

"İş bulmaya gitmiş."

"İş?"

"İş!"

"Genellikle onlar, buradan Rusya'ya gitmez, oradan buraya gelirler. İş olsun ya da olmasın."

"Paşa özel biri."

"Gerçek bir prens! Öyleye benziyor. Ve bu adam seni Kanada'ya tatile götürüyor?"

"Doğrusu birbirimizi Kanada'da daha iyi tanıdık. Oraya çalışmaya gitmiştim, garsonluk yapmaya, bunu daha önce anlattım ya, orada tekrar karşılaştık."

"Sonra evlendiniz ve adam sana artık garsonluk yapmana gerek yok dedi."

"Öyle bir şey."

"Böylesi güzel bir öyküden roman yazmalıydın."

"Evet, yazabilirdim."

"Lüks bir hayat, seyahatler, arabalar. Böyle bir adamla yaşamaya can atan çok kadın vardır."

1991, Vladivostok

Dolapta anneannenin bavulu, bavulda da vatkalı ceketi var

Annesinin nasıl tepki vereceğini bilemediğinden, Oksanka'dan aldığı broşürleri dolaptaki bavuluna sakladı Zara. Anneannesi sorun değildi, Oksanka'nın anlattıklarını annesine söylemezdi. Ama Oksanka'nın ziyaretinden her halükârda bahsetmek zorundaydı, onu gören kadınların bunun dedikodusunu yapacağı kesindi. Kadınlar Oksanka'nın ne tür hediyeler getirdiğini soracaklar, Zara da her birine birer yudum cin ikram etmek zorunda kalacaktı. Annesi herhalde hediyelerden memnun olurdu, ama bakalım Zara'nın, çalışmak için Almanya'ya gitme planına ne diyecekti? Zara'nın göndereceği dolarlardan bahsetmesi onu ikna eder miydi? Yüklü miktarda dolar gönderebilir miydi? Yarın Oksanka'ya, annesine ne kadar dolar gönderme sözü verebileceğini soracaktı. Ayrıca sorması gereken bir sürü başka şey daha vardı. Beş yıl idare edebilecek kadar para biriktirebilir miydi? Okulu bitirmesine yetecek kadar? Hem para biriktirip hem de eve para göndermek mümkün müydü? Ya da kısa bir sürede, diyelim altı ayda, yeterince para kazanabilir miydi?

Zara, Oksanka'dan aldığı külotlu çorabı da bavuluna koymuştu. Annesi onu görürse, Zara'nın böyle bir çoraba ihtiyacı olmadığını söyleyecek ve hemen satacaktı.

Anneanne gökyüzüne bakmaya kısa bir süre ara verdi.

"O ne?"

Zara ince, düz paketi gösterdi. Şeffaf, plastik bir zarfa benziyordu, içindeki çok renkli kartonun üzerinde uzun bacaklı, beyaz dişli bir kadın fotoğrafı vardı. Kartonun üzerindeki bir pencereden çorabın bir parçası görülüyordu. Anneanne paketi evirip çevirdi. Zara çorabı göstermek için paketi açmak istedi ama anneanne engel oldu. Buna hiç gerek yoktu. Kaba elleri çoraba zarar verebilirdi. Böylesi güzel bir çorap iğneyle onarılır mıydı?

"Ortadan kaldır," diye emreden anneannesi, böylesi bir çorabın onun gençliğinde bile servet ettiğini ekledi.

Bunun üzerine Zara, broşür ve çorabı elbise dolabındaki bavulun en altına saklamaya karar verdi. Bavulu dolaptan çıkarıp içindekileri boşalttı. Elbise dolabında hep hazır birer bavul tutarlardı. Biri annenin, biri anneannenin, biri de Zara'nın. Yangına karşı hazırlık diyorlardı buna. Bazı geceler anneanne bavulların içindekileri boşaltıp kontrol ederdi, Zara onun gürültüsüne uyanırdı. Zara büyürken bavulu yenilenir, anneannesi artık ona küçük gelecek elbiselerin yerine yaşına uygun elbiseler kordu. Ayrıca önemli belgeler de vardı bavullarda, bir kenarına para saklanmış bir çıkın ve arada bir yenilenen ilaçlar. Bir iğne, iplik, düğmeler, firketeler. Anneannenin bavulunda, birçok şeyin yanı sıra, yıpranmış, gri, vatkalı bir ceket de vardı. Vatkası neredeyse taşlaşmıştı. Dikenli teller gibi yukardan aşağı muntazam aralıklarla inen dikişleri, ceketin genel perişanlığıyla tam bir tezat teşkil ediyordu.

Zara çocukken, anneannesinin gözünün, pencereden şöyle böyle görünen gökyüzünden başka bir şey görmediğini, evde olup bitenleri fark etmediğini düşünürdü, ama bir gün, anneannesinin bavulu elbise dolabındaki raftan kazayla yere düşüp de bavulun kilidi patladığında yanıldığını anlamıştı. Sanki genç bir kızmış gibi hızla dönen anneannesinin ağzı, teneke bir konserve kutusu kapağı

gibi bükülerek açılmıştı. Zara'nın daha önce görmediği vatkalı ceket bavuldan dışarı fırlamıştı. Anneanne pencerenin yanındaki yerinden ayrılmamış ama gözlerini Zara'ya saplayıp onu bir matkap gibi oyarak içine girmişti. Zara kendisinin niçin bozulduğunu, okulda tökezlediğinde ya da bir soruyu yanlış cevapladığındaki gibi değil de, niçin başka türlü bozulduğunu anlayamamıştı.

"Kaldır onu."

Annesi eve geldiğinde bavulun kapağını yapıştırmış ve bir ip dolayarak bağlamıştı. Kilidini onarmak artık imkânsızdı. Zara kilidi oynamak için almış, oyuncak bebeğine küpe yapmıştı. Zara'nın çocukluğundaki en tuhaf olaylardan biriydi bu, daha sonra bile ne ve niçin olduğunu anlayamadığı olaylardan. Bu olaydan sonra anneanne ile Zara arasında başka ortak sırlar da gelişecekti. Anne çalıştığı için, bostanın sulanıp otlarının ayıklanmasına yetişemiyordu. Bu işi Zara ile anneannesi üstleniyor, hasat zamanı geldiğinde de birlikte konserve yapıyorlardı. Birlikte çalışırlarken anneanne, öteki ülke hakkında, öteki ülkenin diliyle öyküler anlatıyordu. Zara bu dili ilk defa bir gece yarısı uyandığında duymuştu, anneanne pencerenin yanındaki yerinde kendi kendine konuşuyordu. Zara hemen annesini uyandırmış, anneanneme bir şeyler oluyor diye fısıldamıştı. Annesi üzerinden yorganı atmış, ayağına terlikleri geçirmiş, tek bir söz etmeden Zara'nın başını yastığa bastırmıştı. Zara söz dinlermiş gibi davranmıştı. Annesi tuhaf bir dille anneannesine bir şeyler söylemiş, o da tuhaf sözcüklerle cevap vermişti. Bavullar, ağızları açık yerde duruyordu. Annesi anneannesinin bileklerini ve alnını yoklamış, ona suyla Validol vermişti; anneannesi annesinin yüzüne bakmadan almıştı bunları, bunda bir tuhaflık yoktu... anneanne hiçbir şeye doğrudan bakmaz, gözü hep başka bir yerde olurdu. Annesi bavulları kapatmış kaldırıp dolaptaki yerlerine yerleştirmiş, sonra da bir elini anneannesinin omzuna koymuştu. Orada öylece durup dışarıdaki karanlığa bakmışlardı.

Ertesi gün Zara annesine, anneannesinin ne dediğini ve nasıl bir dil konuştuğunu sormuştu. Annesi ekmek ve çayla ilgilenirmiş gibi yaparak soruyu geçiştirmeye çalışmış, ama Zara inatla üstelemişti. Bunun üzerine annesi, anneannenin Estonca konuştuğunu, bir Estonya şarkısının nakaratlarını tekrarladığını, anneannenin biraz tuhaflaştığını söylemişti. Annesi şarkının adını da ağzından kaçırmıştı: *Emasüda*[6]. Zara bunu belleğine kaydetmiş, annesi evden çıktığında anneannesinin yanına gidip *Emasüda* demişti. Anneanne ilk defa, doğrudan doğruya Zara'nın gözlerinin içine bakmıştı. Zara bu bakışların nasıl gözlerinden içine daldığını, ağzına indiğini, oradan boğazına geçtiğini, boğazının nasıl düğümlendiğini, oradan nasıl kalbine aktığını, kalbini sıkıştırdığını, sonra midesine yöneldiğini, orada nasıl çalkalandığını, titremeye başlayan bacaklarına yürüdüğünü, bacaklarından topuklarına indiğini, topuklarına battığını, nasıl ateş gibi yaktığını hissetmiş ve anneanne gülümsemişti. Bu gülümsemeden ilk ortak oyunları doğmuş, sözcük sözcük yeşermiş, puslu çiçekler açmaya başlamış, ölü bir dilin çiçekleri gibi sararmış, eski bir plağın üzerinde dolaşan bir gramofon iğnesi gibi tatlı tatlı hışırdamış ve suyun altından gelirmiş gibi sesler çıkartmıştı. Zara ile anneannenin arasında, sessiz, fısıltılı yeni bir dil doğmuştu. Bu onların ortak sırrı, ortak oyunuydu. Anne ev işleriyle uğraşırken, Zara her zamanki yerinde oturan anneannesine bir nesne ya da bir oyuncak ya da herhangi bir şeyi işaret ediyor, anneanne yalnızca dudak hareketleriyle, Estonca adlarını söylüyordu. Eğer yanlış bir sözcükse, Zara'nın bunu fark etmesi gerekiyordu. Eğer fark edemiyorsa şekerleme alamıyordu, fark ederse ağzı tıka basa şekerleme görüyordu. Bu oyundan haberi olmayan anne, anneannenin durup dururken Zara'ya şekerleme vermesine sinirleniyor, ama onlarla uğraşmaya takati olmadığından arada bir yakınmanın dışında bir şey yapmıyordu. Zara bütün o lezzetli sözcükleri ve tatlı lisanı belleğine

6 Ana yüreği. (ç.n.)

kaydetti. Ve, anneannesinin bostanda anlattığı, uzakta bir yerlerdeki kafelerin öykülerini, bir kafede ikram edilen koyu kaymaklı, uşkunlu gevrek kurabiyeleri, bir başka kafede, ağızda dağılan, kaymaklı, çikolatalı çörekleri, yasemin kokulu bahçeleri, hışırdayan Almanca gazeteleri, yalnızca Almanca değil, Estonca ve Rusça gazeteleri, kravatları, kol manşetlerini, şık şapkalı kadınları, siyah kostümlü bir züppeyi, tenis ayakkabılarını, fotoğraf çekilen bir daireden dışarı yayılan magnezyum bulutu kokusunu da kaydetti belleğine. Sonra sahil yolundaki pazar konserlerini. Parklarda yudum yudum içilen gazozları. Hortlayıp geceleri yolları arşınlayan Koluvere Prensesi'ni. Ahududu reçeli sürülmüş beyaz ekmek ve soğuk sütle, kuzinenin başında geçirilen kış akşamlarını. Kuş üzümü şerbetlerini!

Zara bavulunu yeniden gözden geçirdi, otel broşürlerini ve külotlu çorabı en alta koyduktan sonra, kapatıp dolaptaki yerine kaldırdı. Anneanne gökyüzüne bakmak için başını tekrar pencereye dönmüştü. Kışları, pencereden esmesine rağmen, camın üzerini bütünüyle kapatamıyorlardı ama sağını solunu besleyerek, içeri soğuk girmesini mümkün mertebe engellemeye çalışıyorlardı. Anneanne gökyüzünü görmeliydi, hiçbir şey görülmemesine rağmen geceleri bile bakmalıydı gökyüzüne. Gökyüzünün sıladaki gökyüzüyle aynı olduğunu söylüyordu. Büyükayı da önemliydi onun için, çünkü o da aynıydı sıladakiyle, yalnızca biraz daha sönük görünüyordu burada, bazen aramak gerekiyordu. Anneanneyi Büyükayı'yı işaret ederek gülümsetmek çok kolaydı, bunun için Zara'nın takımyıldızı işaret edip adını söylemesi yetiyordu. Çocukken bunun nedenini anlayamıyordu Zara, bunu ancak, anneannesinin sıla derken Estonya'yı kastettiğini öğrendiğinde anlayacaktı. Annesi gibi, anneannesi de orada doğmuştu. Sonra savaş ve açlık dayanmıştı kapılarına.

Dedesini savaş almış, anneannesi ve annesi Almanlardan kaçarak Vladivostok'a gelmiş, iş ve ekmek buldukları bu yerde kalmışlardı.

"Çalışmak için Almanya'ya gidersem, sence aptallık mı yaparım?" diye sordu Zara anneannesine.

Anneanne ona döndü.

"Bunu annene sormalısın."

"O bir şey demez ki! O hiçbir şey hakkında hiçbir şey demez. Canı bir şey söylemek istemiyorsa söylemez. İstiyorsa da söylemez."

"Senin annen az konuşan bir kadın."

"Ne az konuşması, dilsiz."

"Abartma şimdi," diye sitem etti anneanne.

"Ayrıca burada ya da orada olmamın onun için fark ettiğini sanmıyorum."

"Hiç de değil."

"Onu savunmaya çalışma."

Öfkeyle yudumladığı çay genzine kaçan Zara, gözünden yaşlar boşanana kadar öksürdü. Gidecekti. Hiç değilse ayaklarını sürüyerek yürüyen annesinin terlik seslerini duymayacaktı. Anneannesi bomba seslerinden korkan çocukların konuşamadıklarını söylüyordu, başkalarının anneleri de bombardıman yaşamışlardı ama yine de konuşuyorlardı işte. Niçin özellikle onun annesi konuşamayacak kadar korkmuştu ki? Zara gidecekti. Anneannesinin yanına bir sürü parayla dönecekti, belki ona bir teleskop da alırdı. Çantası dolar dolu halde eve dönüp de okul masraflarını karşıladığında, bakalım annesi ne diyecekti. Doktorluk diplomasını çok kısa bir sürede alarak rekor kıracak ve kendilerine ait bir daire alacaktı. Sükûnetle çalışabileceği, kendisine ait bir odası olacak, saçlarını Batı tarzı kestirecek, her gün göz alıcı çoraplar giyecek ve anneannesi Büyükayı'ya teleskopla bakacaktı.

1992, Batı Estonya

Zara bir kaçış planı yapıyor ve Aliide tuzak kuruyor

Zara mutfaktan gelen ve ona evindeymiş duygusu veren, kaynamış domuz kulağı kokusuyla uyandı. Önce Vladik'te olduğunu düşündü. İçinde su kaynayan tencerenin kapağı, tıpkı evdeki gibi tıkırdıyordu, kıkırdak kokusu çok tanıdıktı, şimdiden ağzının suyu akmaya başlamıştı. Yüzüne, bir telek sapı battı –yastık yüzünü delip dışarı çıkmıştı– gözlerini açtı, ona yabancı gelen tüylü bir duvar halısının köşesini gördü. Aliide Truu'nun evindeydi. Duvar kâğıdı yer yer kabarmıştı, çizgileri eğri büğrüydü. Halıyla duvar kâğıdının arasında, sis gibi örümcek ağı sarkıyordu, ağın üzerine ölü bir sinek asılıydı. Zara bir parmağıyla halının bir köşesini kaldırdı, hızla bir örümcek kaydı. Tam halıyı üzerine bastırıp ezecekken, birden vazgeçti, örümcek öldürenin, annesinin öleceği aklına gelmişti. Bir elini halının tüylerine sürttü. Başında bir hafiflik vardı, boğazına kadar düğmelediği geceliğinin sardığı teni bahar gibi ılıktı. Aliide'nin giydirdiği votka emdirilmiş yünlü çoraplar akşam buz gibiyken, şimdi sıcacıktı. Burnunda hâlâ sabun kokusu vardı. Gülümsedi. Pencere perdelerinin arasından güneş sızıyordu ve perdeler tam da hayal ettiği gibiydi.

Aliide ön odadaki kanepede yatak hazırlamıştı. Arka oda kurutulmaya bırakılmış bitkilerle doluydu, yatak için yer yoktu. Yerlere,

karyolalara, raflara ve masaya açılan gazete kâğıtlarının üzerine yüzük çiçeği, atkuyruğu, nane, civanperçemi, kimyon yayılmıştı. Duvarlarda içlerinde kurutulmuş elma ve siyah ekmek dilimlerinin olduğu torbalar asılıydı. Pencerenin önündeki küçük masanın üzerinde, güneşte olgunlaşmaya bırakılmış tentürler vardı. Kavanozlardan birinin içi sanki kaynıyordu. Zara hızla gözlerini çevirdi. Arka odanın havası bütün bu şeylerden öylesine ağırlaşmıştı ki orada uyumak imkânsız gibiydi. Aliide, odanın kapısının önüne serdiği bir şiltede uyuyordu, üzerine ot yaydığı gazete kâğıtlarını dikkatle bir kenara çekerek, küçük birinin yatabileceği kadar bir yer açmıştı. Zara orada kendisinin yatabileceğini ısrarla söylemiş ama Aliide müsaade etmemişti. Belli ki Zara'nın uykusunda dönerek otlara zarar vereceğini düşünüyordu. Bitki özlerinden gelen kokular ön odada da hissediliyordu ama o kadar güçlü değildi. Bu odada üst üste yığılmış arı kovanı ve birkaç kavanoz vardı, kuzinenin yanındaki duvarda, sarımsak hevengi asılıydı. Radyo dolabının yanına yastıklar istif edilmişti. Yastık yüzlerinin dantelaları yıpranıp sararmıştı ama yine de, yarı karanlık odada parlıyorlardı. Zara yatmadan önce yastık yüzlerini gizlice incelemişti. Her bir yastık yüzüne, değişik isimlerin baş harfleri işlenmişti. Domuz kulağı haşlanan mutfak kapısı kapalıydı ama radyonun sesi duyuluyordu, bir yıl önce Varşova'daki radyo kulesinin nasıl devrildiği anlatılıyordu. 629 metre uzunluğundaki bu kule, dünyanın en yüksek yapısıydı. Zara birden yataktan fırladı. Kalbi delice çarpmaya başladı.

"Aliide?"

Siyah bir Volga ya da BMW göreceği korkusuyla pencereden dışarı baktı. Bahçede bir olağanüstülük yoktu. Değişik bir ses var mı diye dikkat kesildi ama yalnızca kalp atışlarını, radyodan gelen sesi, saatin tıklamasını ve ayak parmaklarının üzerine basarak mutfağa doğru yürürken döşeme tahtalarının gıcırtısını duydu. Ya Paşa ile

Lavrenti şimdi mutfakta oturmuş çaylarını yudumluyorsa? Ya onu bekliyorlarsa? Huzur içinde uyanmasını ve aklına hiçbir kötülük getirmeden mutfağa girmesini beklemek tam da onlara göre bir şey değil miydi? Onlar için en iyi plan, en şeytanca olanı değil miydi? Belki de şimdi, kendilerinden memnun masaya eğilmişler, sigara içerek gazete karıştırıyorlardı? Mutfağa girdiğinde gülümseyerek karşılayacaklardı Zara'yı. Aralarına aldıkları Aliide'yi susmaya zorlayacak, yaşlı kadının ıslak gözleri korkuyla açılmış olacaktı. Aslında Aliide'nin yüzünü, böyle bir ifadeyle düşünmek pek de kolay değildi.

Kapıyı iterek açtı. Yorgun, şikâyetçi bir ses çıktı kapıdan. Mutfakta kimse yoktu. Paşa ile Lavrenti'nin izine rastlamadı Zara. Masada Aliide'nin yemek tariflerini yazdığı defteri, açık bir günlük gazete ve birkaç banknot vardı. Domuz kulağı kaynatılan tencereden buharlar çıkıyordu. Bulaşık lavabosunun önü ıslaktı, lavabo boştu, banyo teknesi de. Kova ağzına kadar doluydu. Aliide ortalarda yoktu. Dış kapı gıcırdadı, Zara gözünü kapıya dikti. Onlar mıydı?

Aliide içeri girdi.

"Günaydın, Zara. İyi uyudun mu?"

Su kovasını yere koydu.

"Bu ne böyle, saçlarına ne yaptın?"

Zara masanın başına oturdu, başını sıvazladı. Kısa kesilmiş saçları ellerine battı, ensesine soğuk bir rüzgâr esti.

Şeker kâsesinin yanında bir makas duruyordu. Makası alıp tırnaklarını kesmeye başladı. Muşambanın üzerine kırmızı lekeli, biçimsiz yarım aylar döküldü.

"Saçlarını boyamanın bir yolunu bulabilirdik. Uşkunlardan kırmızı boya yapardık."

"Boş ver."

"Bari şu tırnaklarınla uğraşma. Bir yerlerde bir tırnak törpüsü olacaktı. Güzelce törpüleyebiliriz."

"Boş ver, böyle kalsın."

"Zara, kocan burayı bulamaz. Nasıl bulacak ki? Sen her yerde olabilirsin. Şimdi kahveni iç ve sakinleş. Bu sabah gerçek kahve çekirdekleri öğüttüm."

Aliide kahve ibriğinden Zara'ya bir fincan kahve doldurdu, sonra da süzgeçli bir kepçeyle domuz kulaklarını tencereden çıkarıp bir tabağa koydu. Arada bir de, göz ucuyla Zara'nın makası nasıl kullandığına bakıyordu. Zara tırnak bakımını bitirdikten sonra, bir kaşık alıp şekerliğin içindeki sarımsı, kocaman şeker topaklarıyla oynamaya başladı. Parmak uçları artık çıplak ve temizdi. Şekerlerden çıkan nemli çatırtıyla, buzdolabının sakinleştirici vızıltısı birbirine karışıyordu. Mümkün mertebe sakin mi görünmeye çalışmalıydı Zara? Yoksa Paşa'nın nasıl biri olduğunu mu anlatmalıydı? Aliide'nin yardım etmesini nasıl sağlayabilirdi? Belki de Paşa'yı bir süreliğine unutup bütün dikkatini Aliide'ye vermeliydi. En azından daha berrak düşünmeye ihtiyacı vardı.

"Onlar hep bulurlar," dedi.

"Onlar?"

"Yani kocam."

"Sanki bu ilk kaçışın değilmiş gibi konuşuyorsun?"

Zara'nın şekerliğin içinde çevirdiği kaşık durdu.

"Cevap vermek zorunda değilsin."

Aliide domuz kulağı dolu tabağı masaya koydu.

"Yem diye kullanılmayacak kadar berbat durumda olduğunu söylemeliyim."

"Yem?"

"Bırak artık şu saf kız ayaklarını, küçük hanım. Çalınmaya değer bir şeyler var mı kontrol etsinler diye, önden gönderilen genç kızlardan bahsediyorum. Gerçi onları genellikle, sanki yaralıymışlar gibi yolun ortasına bırakırlar. Onu gören şoför durur, kıza bakmak için arabadan iner ve hop! Araba uçuverir. Ama sanırım sen, kızım buraya geldiğinde gelecektin."

Aliide sustu ve masayı kurmaya başladı, arada bir de göz ucuyla Zara'ya bakıyordu. Zara'nın bir şey söylemesini beklediği ortadaydı. Ne ima ettiğini anlamak için, Aliide'nin sözcüklerini tarttı Zara, söylediklerinde bir tuzak var mıydı? Özel bir anlam çıkaramadı. Basit bir soruyla sıyrılmaya çalıştı.

"Nasıl yani?"

Aliide hemen cevap vermedi. Belli ki Zara'nın başka bir şey söylemesini bekliyordu.

"Kızım geldiğinde misafirlerin ardı arkası kesilmez. Bütün köy ne getirmiş diye görmeye gelir. Kızımın getirdiklerinin çoğunu süt güğümlerinin içine saklarım. Yalnızca birkaç kahve paketini ortada bırakırım. Ama şimdi süt güğümlerinin içinde bir şey yok, içleri boş, yalnızca biraz un ve makarna var, kızımın yolunu gözlüyorlar. Gelip yaşlı annesini şımartmasını."

Zara şekerliğe daldırdığı, üzerine yapışan şekerlerden tanınmaz hale gelen kaşığı hâlâ çevirip duruyor ve Aliide'nin ne demek istediğini anlamaya çalışıyordu.

"Mümkün olan her şeyi getirmesini istedim."

Zara'nın beyninde birden bir şimşek çaktı. Araba. Aliide'nin kızı arabayla mı geliyordu?

"Kendi arabasıyla geliyor. O, Talvi, şu eski Rekorden yerine yeni bir televizyon getirme sözü verdi. Buna ne dersin? Artık sınırlardan istenilen her türlü elektronik alet geçirilmesi ne tuhaf, değil mi?"

Zara bir domuz kulağı aldı. Tabağa değen bıçağı çınladı ve çatalının ucu parçalanmış kulak parçalarına saplanmaya başladı. Arada bir hedefini tutturamadı, çatal kaydı, parmakları daha bir sıkı sarıldı çatala. Ellerinin titremesini engellemeye çalıştığını Aliide anlamasın diye, parmaklarını gevşetmedi. Coşkusunu gizlemeliydi, sesinin dengesini koruyabilmek için, domuz kulağı çiğneyerek konuşmalıydı. Talvi'nin buradan ayrıldıktan sonra nereye gideceğini sordu, doğrudan Tallinn'e mi gidecekti? Zara en yakın şehre bile gitse yeterdi –sahi en yakın şehir neresiydi?–, otobüs ya da trenle gidemezdi, kocasının hemen haberi olurdu, milislerin de – Aliide, artık bunlara polis denildiğine işaret etmişti ama Zara hâlâ milis diyordu. Zara'nın Tallinn'e gizlice gitmesi gerektiğini anlamalıydı Aliide. Eğer biri görecek olursa, yolculuk onun için biterdi.

"İstediğim tek şey Tallinn'e kadar gidebilmek, başka bir şey değil."

Aliide alnını kırıştırdı. Bu kötüye işaretti, ama Zara artık kendini engelleyemiyordu, sesinde bir telaş vardı, dili sözcüklere takılıyor, üzerlerinden atlıyor, unuttuklarını toplamak için geriye dönüyordu. Araba! Talvi'nin arabası vardı. Bu bütün sorunları çözebilirdi. Talvi ne zaman gelecekti?

"Yakında."

"Ne kadar yakında?"

"Belki birkaç güne kadar."

Eğer Paşa onu daha önce bulamazsa, Tallinn'e kaçabilirdi Zara. Talvi'nin yardımıyla. Tallinn'e vardıktan sonra da, Finlandiya'ya geçmenin en uygun yolunu düşünürdü. Belki de limandaki tırlardan birinin içine saklanarak giderdi. Paşa insanları sınırdan nasıl geçiriyordu? Sınırda arabaların bagajlarının yoklandığını biliyordu Zara. Tırla geçmeliydi, Fin tırıyla, Finliler sınırdan daha kolay geçiyorlardı. Eğer kendi yaşlarında Finli bir kadından çalamazsa, pasaport bulması çok zordu, kendi başına yapamazdı. Ama önce Tallinn'e

gitmeliydi. Şimdi en önemlisi Aliide'nin güvenini kazanabilmekti. Ama nasıl, bunu nasıl başaracak, Aliide'nin alnındaki kırışıklıkları nasıl silecekti. Sakin olmalı, Talvi'yi de arabasını da bir süreliğine unutmalı, hevesinin Aliide'yi daha da endişelendirmesine müsaade etmemeliydi. Kafasının içinde değişik alternatifler dolaşıyor, iyi ve kötü yanlarını ölçüp biçebilmek için, hiçbirini ele geçiremiyordu. Şakakları zonkluyordu. Şimdi derin bir nefes alıp güvenilir bir ifade takınmalıydı. Yaşlı kadınların hoşlandığı türden bir kız olmalıydı. Tatlı, şirin, nazik, görgülü, yardımsever bir kız, ama –saçlarını keserek bir parça durumu kurtarsa da– yüzünde ve jestlerinde bir orospuluk vardı. Lanet olsun, bu işin altından kalkamayacaktı.

Zara bütün dikkatini Aliide'nin kahve fincanına yöneltti. Eğer biri dikkatini bir nesneye yöneltirse –türü fark etmezdi– her türlü soruyu daha iyi yanıtlayabilirdi. Sararmaya yüz tutmuş porselenin üzerinde, örümcek ağına benzeyen siyah çatlaklar vardı. İnce, şeffaf bir fincandı, eski olmasına rağmen genç bir kız tenine benziyordu. Küçük, narin bir şeydi. Mutfaktaki diğer her şeyin ait olduğu dünyadan farklı, başka bir dünyaya ait gibiydi, artık kaybolmuş bir dünyanın zarafetini yansıtıyordu. Mutfak dolabında buna benzer başka bir şey çarpmamıştı Zara'nın gözüne. Tabii ortada duranların dışında bütün kaplarını da görmemişti Aliide'nin. Aliide kahveyi, sütü, suyu bu fincanla içiyor ve arada bir çalkalıyordu. Belli ki Aliide'nin özel fincanıydı. Gözleriyle fincanın üzerindeki çatlakları izleyen Zara, yeni bir soru bekliyordu.

Domates dolu bir tabağı onun önüne itti Aliide.

"Bu yıl iyi ürün aldık."

Domateslerin arasında bir sinek dolaşıyordu.

Zara tabağa bakarak başını salladı.

Aliide elini sallayarak sineği kovdu.

"Yumurtalarını yalnızca ete bırakırlar."

Aliide tetikteydi. Kızın ilgisini Finlandiya'ya çekmeye çalışmış ama kız, ne Talvi ne de elektronik aletler hakkında başka bir soru sormuştu. Çatalı ha bire tabağa gidip geliyor, ağzı iştahla domuz kulağı çiğniyor, kahve fincanı tıkırdıyor, kocaman yudumları radyonun sesini bastırıyordu, arada bir de kısacık kestiği saçlarını sıvazlıyordu. Bir nefesle göğsünü şişirdi. Yalnızca arabadan bahsedildiğinde heyecanlanmıştı, televizyon ya da başka bir şeyle ilgilendiği yoktu. Ya bunlar gerçekten ilgisini çekmiyor ya da şeytan kadar kurnazdı. Ama böyle sarsak birini yem yaparlar mıydı? Ya da hırsız? Aliide hırsızları şıp diye tanırdı. Kızın bakışları yeterince kurnaz değildi, hırsızların bakışlarına benzemiyordu. Daha çok, kuyruklarına basmaya çalışan çocukları kollayan, köpeklerin bakışı vardı gözlerinde. Bakışları sürekli bir yerlere kaçıyor, kız durmadan tortop oluyordu. Hırsızlar gibi değildi, hatta dayakla hırsızlığa alıştırılmış birine de benzemiyordu. Aliide, Finlandiya'dan gelecek hediyeler hakkında konuşurken, ne kızın yanaklarını al basmış, ne de yüzünde, Aliide'nin görmeyi beklediği, sahip olma arzusunu açığa vuran o tanıdık ifade belirmişti. Sesinde bunlara karşı istek duyduğunu gösteren bir ayrıntı da yoktu. Yoksa bu kız arabayı çalmayı mı düşünüyordu?

Aliide kızı başka bir şekilde de sınamış, mutfakta yalnız başına bırakıp dışarı çıkmış, sonra da gizlice pencereden içeriyi gözlemişti. Kız, Aliide'nin çantasına dokunmadığı gibi, onu sınamak için masaya yaydığı banknotlara da yüz vermemişti. Aliide daha sonra, Estonya kronundan söz açmış, paraları göstermiş, şu gördüğün banknotlar neredeyse iki aylık, artık ruble kullanmıyoruz, düşünebiliyor musun diyerek, kızın dikkatini paralara çekmişti. Para reformunun gerçekleştirildiği o büyük günü, 20 Haziran'ı, uzata uzata anlattık-

tan sonra, banknotları kül tablasının bir köşesine sıkıştırmış, ama kız en küçük bir ilgi göstermemişti. Aliide paranın değerinin nasıl düştüğünü, rublenin tuvalet kâğıdına dönüştüğünü anlatırken kız uzak bir ifadeyle dinlemiş, arada bir başını sallamış, bazen birkaç sözcüğün ucundan tutacak gibi olmuş, ama hemen geri bırakmıştı. Kız mutfaktan çıktığında, Aliide hemen banknotları saymıştı. Eksik yoktu. Görkemli ormanından bahsederken bile, kızın bakışlarında, ilgilendiğine dair en küçük bir işaret görememişti Aliide.

Kız yalnız başına kaldığında bileklerini ovmuş, Estonya'nın bağımsızlık günlerinden[7] kalma şekerliği incelemiş, çatlak ve motiflerinin üzerinde parmaklarını gezdirmiş, gözüne tutarak mutfağa bakmıştı. Aliide aynı numarayı odada da denemiş, kızı yalnız başına bırakarak kuyudan su almaya çıkmıştı. Çıkmadan önce pencere perdelerini, misafirinin neler yaptığını görebilecek kadar aralamıştı. Kız odada dolaşmış, elbise dolabına doğru gitmiş ama açıp bakmamıştı, çekmeceleri de açmamış yalnızca üzerlerine dokunmuştu, bir de yüzünü beyaza boyalı dolaba dayamıştı. Masada duran karanfilleri koklamış, üzerine haşhaş, inci çiçeği ve çelenkler işli siyah masa örtüsünü okşamış, yeşil yapraklarına dokunmuş ve sanki bu motiflerin nasıl dokunduklarını belleğine kaydetmek istermiş gibi, örtüyü dikkatle incelemişti. Eğer bu kız hırsızsa bile, herhalde dünyanın en beceriksiz hırsızıydı.

Kız uyanmadan önce Aliide, Aino'ya telefon açmış, biraz ateşinin çıktığını söylemişti, yardım paketleri almaya gidecek takati yoktu. Hâlâ biraz sütü vardı, Aino daha sonra getirse de olurdu. Aino, Kersti'den bahsederek sözü uzattıkça uzatmıştı. Kersti orman yolunda bir ışık görmüş, bir UFO; bayılmış, birkaç saat sonra aynı yerde uyanmış, UFO'nun onu bir yere götürüp götürmediğini hatırlayamıyormuş. Aliide kendini çok güçsüz hissettiğini, hemen yatması gerektiği-

7 1920-1940. (ç.n.)

ni söyleyerek Aino'nun sözünü kesmiş, telefonu yüzüne kapamıştı. Evinde yaşadığı tuhaflıklar ona yeterdi. Aino ya da köyden başka biri ziyaretine gelmeden önce şu kızdan kurtulmalıydı. Hangi akla uyarak kızın evinde gecelemesine müsaade etmişti ki?

Kız yemek yerken ağzını çok şapırdatıyor, yanakları elma gibi şişiyordu. Her ne kadar heyecanını saklamaya çalışsa da, arabanın lafını duyunca gözleri parlamıştı. İyi bir oyuncu değildi, bu ortadaydı. Üstelik saçlarını böyle kısacık keserek ne elde etmeyi umuyordu, bu haliyle eskisinden daha çok dikkat çekiyordu.

Kilere giren Aliide, salatalıkla çıktı. Talvi için yapıp salatalık turşusu kavanozlarının önüne koyduğu, yüzük çiçeği kremi katılaşmıştı. Talvi, Finlandiya'ya giderken yanına bir tek bu kremden alıyordu. Cildine iyi gelen bu kremi kendisi yapmayı bir türlü başaramamıştı. Buraya geldiğinde yese de, yanına salatalık turşusu götürmeye hiç yanaşmazdı. Oysa arabasının bagajına sürüsüne bereket kavanoz sığardı. Aliide gizlice birkaç kavanoz koymayı denemiş, ama Talvi her seferinde geri çıkarmıştı. Şimdi mutfakta büzülmüş oturan şu kızın amacı neydi? Talvi'nin arabasını çalmak mı istiyor, yoksa sadece onunla kaçmayı mı planlıyordu? Aliide'nin bir cevabı yoktu.

Söylentilere göre Finliler salatalık turşusuna yaban turpu karıştırmıyorlardı, fark buydu.

Zara'ya ekşitilmiş krema, dereotlu salatalık dilimleri, bir kavanoz salatalık turşusu ve salatalık çeşnisi ikram eden Aliide, masaya oturdu.

"Bu yıl iyi ürün aldım."

Zara hangi salatalıktan alacağına karar veremedi, önce turşuya uzandı, sonra salatalık dilimlerinin olduğu tabağa; titreyen eli tabağa çarptı, tabak yere düştü. Tabağın gürültüsüyle ayağa fırlayıp elleriyle kulaklarını kapattı. Yine her şeyi berbat etmişti. Emaye

tabak çaput kilimin yanında duruyordu, beton zemine çizgi çizgi, ekşitilmiş krema saçılmıştı. Neyse ki tabak cam değildi. Hiç değilse bir şey kırılmamıştı. Ama elinin titremesini durduramazsa bu da olurdu. Ellerini kontrol edebilmeli ve vaktinin gittikçe daraldığını anlatabilmeliydi Aliide'ye. Aliide bir kez daha Zara'nın sakarlığına aldırmaz göründü, bir bez getirip yerleri silerken bir yandan da Zara'yı sakinleştirmeye çalıştı. Önemli değildi. Onun kendisine gerçekten yardım etmek istediğini nihayet anlamıştı Zara, ama elleri hâlâ titriyordu.

"Zara, kızım, şunun şurasında bir tabak salatalık. Hadi otur artık."

Zara, kazaydı diye yineledi ama araya giren Aliide, özür dilemeleriyle ilgilenir gibi değildi.

"Yani kocan paralı biri?"

Zara tekrar sandalyeye oturdu. Şimdi bütün dikkatini Aliide'yle sohbetine vermeli ve kadının evini daha fazla dağıtmamalıydı. Zara, şimdi tertipli bir kız ol. Düşünme, ne de olsa düşünemiyorsun. Yalnızca soruları cevapla. Araba işini daha sonra konuşursun.

"Evet."

"Çok mu?"

"Çok."

"Peki böyle zengin birinin karısı niçin garsonluk yapsın ki?"

Zara bir kulak memesini çekti. Küpe yoktu, yalnızca kırmızı, biçimsiz bir delik. Aliide'nin sorusunu nasıl cevaplayacaktı? Zara aptaldı, bir şey uydurmakta çok yavaştı, ama şimdi susarsa Aliide onun çok kötü bir şeyi gizlediğini düşünecekti. Garsonluk yaptığını hâlâ inandırıcı bir şekilde iddia edebilir miydi? Aliide bakışlarıyla onu ölçerken, Zara yine tedirgin oldu. Bu işin altından kalkamayacaktı. Paşa haklıydı, onun dayağa ihtiyacı vardı. Belki de, dayak tehdidi olmadan adamakıllı davranamadığını söyleyen Paşa haklıydı. Belki

de gerçekten kötü, değersiz, doğuştan arızalı biriydi. Doğru düzgün davranmakta başarısız olduğunu düşünürken, içeriklerini düşünmeye fırsat bulamadığı sözcükler dökülmeye başladı dudaklarından. Tamam, garson değildi! Bir elinin iki parmağıyla kulak memesindeki deliği sıkarken, diğer eliyle köprücük kemiğinin yanındaki çukura masaj yapmaya başladı. Başı, ağzı ve kendisi birbirinden ayrılmış, birdenbire aralarındaki bağ kopmuştu. Öyküsü kendini terk etmiş, geri dönmesi için verdiği emirleri dinlemez olmuştu. Kanada'da tatil yaptıklarını anlattı, beş yıldızlı bir otelde. Her gün siyah bir arabayla etrafı gezmişlerdi. Her gün ayrı bir kürk giymişti, üstelik gündüz kürkü, akşam kürkü, kapalı ve açık mekânlarda giydiği değişik kürkleri vardı!

"Vay be, ne heyecanlı bir öykü!"

Zara dudaklarının kenarlarını kuruladı. Utanmış, bedenini ateş basmıştı. Ve çok utandığı zamanlarda hep yaptığı şeyi yaptı: Bakışlarını ve düşüncelerini bambaşka bir şeye yöneltti. Aliidé, domuz kulağı ve mutfak yok oldu. Gözlerini parmaklarına dikti. Dudaklarının silerken parmak uçlarına bulaşan salya, ahududu yaprağına bulaşmış yılan tükürüğüne benziyordu. Salya böceği. Bütün dikkatini buna verdi, küçük bir böcek, düşüncelerinden uzaklaşmak her zaman iyiydi, kendi bedeninden uzaklaşmak. Salya böceği tırtılı, salyadan bir kürenin içinde saklanıyordu, bu küre onu düşmanlarından ve kurumaktan koruyordu. Bunu nereden duymuştu? Okulda? Zara ders kitabı sayfalarının rahatlatıcı hışırtısını hatırlıyordu. Kâğıt ve zamk kokusunu. Sayfa hışırtılarını dinledi, düşüncelerini ders kitaplarının kuru sayfalarına benzeterek rahatladı, salya böceğini geride bıraktı, kulaklarını yeniden Viker radyosuna açtı, duyuları tekrar Aliide'nin mutfağına döndü, yerdeki çatlaklara, muşamba masa örtüsüne, alüminyum kaşığa döndü. Masanın bir kenarında havalı bir C vitamini kavanozu duruyordu. Üzerinde kendinden emin Kiril

alfabesiyle draje, C vitamini yazısı ve GOST[8] numarası vardı, bildik kahverengi kavanozlardandı. Zara kavanoza uzandı, etiketindeki endişesiz, sakinleştirici Rusça yazıları okudu kendi kendine. Hafifçe çevirdiğinde, o tanıdık sesle açıldı kapağı. Çocukluğunda, sık sık, kavanozdaki bütün tabletleri gizlice yemişti; keskin, bulanık sarı bir tadı vardı, eczane kokardı, eczanelerden alınırdı bu. Aliide'ye döndüğünde kalp atışları normalleşmişti, aniden hiddetlendiği için özür diledi; sıradan, normal bir insan olmak istiyordu. Kibirli olmak gibi bir niyeti yoktu.

Aliide güldü.

"Bir hırsız gibi görünmek istemiyorsun."

"Belki de."

"Mafya üyesi karısı gibi de."

"Belki de."

Aliide bu tartışmayı sürdürmek istemediğinden, niçin Rusya'ya, ya da evine dönemediğini sormadı Zara'ya.

Saat tıkladı. Kuzinedeki ateş mırıldandı. Zara dilinin katılaştığını hissetti. Yerdeki çatlaklar puslu bir görünüm aldı, sanki durmadan, bir parça hareket eder gibiydiler.

"İşte böyle," dedi Aliide en sonunda. Masadan kalktı, sinek şaplağını alıp etrafında birkaç tane çift-kanatlının dolaştığı lambaya doğru salladı, sonra da bir tencerede cam kavanozları kaynatmaya koyuldu. "Hadi gel de yardım et. Sanırım votkaya yatırılmış çoraplar fayda etti, üşütmüşe benzemiyorsun. Birazdan bir başörtüsü bulurum, başına sararsın."

8 Rusya Sertifika Merkezi. (ç. n.)

1991, Berlin

Zara kırmızı deri bir etek giyiyor ve terbiye öğreniyor

Anahtar deliği aydınlandı. Zara kapının hemen yanındaki şiltesinde uyandı. İltihaplanmış kulağından cerahat akmıştı, kokusunu hissetti. El yordamıyla yerde bira şişesi arandı. Şişenin ağzı yapış yapıştı, kafasına dikti, kuruyan boğazı da yapış yapış oldu. Ayakları hafifçe kapının pervazına dokunuyordu. Kapının öte tarafında Paşa ile Lavrenti vardı. Nikotine bulanmış pürüzlü duvar kâğıtları, tıpkı Lavrenti'nin soğuk nefesi gibi dalga dalgaydı. Ama endişelenecek bir şey yoktu. Yoksa var mıydı? Zara etrafı dinledi. İnce duvardan adamların sesi duyuluyordu, keyifleri yerinde gibiydi. Belki de onun bugün duş yapmasına müsaade edecek kadar neşeliydiler. Ama havaları bir anda bozulabilirdi, Zara müşterileri memnun etmek için elinden geleni yapmalıydı. İlk müşteri birazdan gelirdi. Yoksa bu iki adam şimdi burada olmazlardı. Birkaç dakika daha dinlenecek vakti vardı Zara'nın, Paşa şikâyet edecek bir şey bulamasın diye, kendine daha sonra çeki düzen verirdi. Lavrenti hiç yakınmazdı, o kendi payına düşeni yapar, kavgayı Paşa'ya bırakırdı. Zara bir parmağını, boyaları dökülmüş süpürgeliğin tahtasına bastırdı. Tahta o kadar yumuşaktı ki parmağı içine gömüldü. Şiltesinin altındaki döşeme tahta mı yoksa beton muydu? Naylon bir kilim vardı ama ya onun altında... Eğer benzer tahtadan yapılmışsa, her an çöke-

bilirdi. Ve Zara da aşağı yuvarlanır, yıkıntılara gömülürdü; harika bir şey olurdu bu.

Seslere bakılırsa, Lavrenti yine ağaç yontuyordu. Nöbet tuttuğu zamanlarda hep bunu yapardı. Değişik şeyler, özellikle kızlar için alıştırma aletleri yapıyordu.

Zara artık ayağa kalkmalıydı. Canı istese de yatamazdı. Karşı binadaki neon tabeladan odaya kırmızı bir ışık yayılıyordu. Trafik uğultusu, arada bir korna sesleriyle kesiliyordu. Ne çok araba vardı ve ne çok çeşit... Bir Prince sigarası yaktı Zara, buraya gelirken arabanın penceresinden, kocaman reklam afişlerinde bu sigarayı görmüştü. Bir bileğinden araba kapısına kelepçelenmişti. Paşa ile Lavrenti arabanın radyosunu sonuna kadar açmışlardı. Zara bir arabanın bu kadar hızlı sürülebileceğini bilmiyordu. Durmak zorunda kaldıkları her seferde, Paşa parmaklarını trampet çalar gibi arabanın direksiyonuna vurmuş, yüzük dövmeli parmakları direksiyonun üzerinde sekip durmuştu. Önceki akşam, benzinlik tır şoförleri ve başka bir sürü adamla kaynarken, tek bir müşteri bile bulamadığı için Zara'yı suçlamıştı Paşa. Paşa'nın verdiği kırmızı, parlak deri eteği giyerek, gecenin geç saatlerine kadar otobanın kenarında bekleyen Zara'yı kimse istememişti. Paşa ile Lavrenti biraz uzağa park ettikleri arabanın içinden izlemişlerdi onu. Paşa birden koşarak yanına gitmiş, saçlarından tutup bir dudak boyasıyla yüzünü boyadıktan sonra zorla arabaya sokmuştu Zara'yı. "Şu soytarıya bak," demişti Lavrenti'ye. Bir kahkaha atan Lavrenti, "Öğrenecek," demişti. "Herkes öğrenir." Paşa gömleğini çıkarıp apolet dövmeli omuzlarını kabartırken, sırıtan Lavrenti bir asker selamı çakmıştı ona. Otele geldiklerinde, Zara'ya yüzünü yıkamasını emreden Paşa, kızın başını su dolu lavaboya bastırmış, Zara bilincini kaybedene kadar tutmuştu.

Şimdi yine Lavrenti'ye o büyük planlarından bahsediyordu. Önünde parlak bir gelecek vardı. Hayat hakkında bu kadar derin

düşüncelere dalmasının nedeni buydu. İki adam gece gündüz, müşteriden müşteriye hep aynı öykünün etrafında dolaşıp dururdu. Paşa, ilk defa şimdi bütün düşlerini gerçekleştirebilme imkânına kavuştuğunu, para bulmanın artık çocuk oyuncağı olduğunu anlatıyordu. Çok geçmeden kendi dövme stüdyosunu kurardı! Sonra bir de dövme dergisi çıkartırdı! Batı'da, yalnızca dövme hakkında yazılar ve dövme resimlerinin yayınlandığı dergiler vardı, bir sürü renkli dövme resmi basılırdı bu dergilerde ve o, Paşa, işte böyle bir dergi çıkaracaktı.

Yaptığı planlara herkes gülüyordu. İnsanların otellere, restoranlara, petrol şirketlerine, demir yollarına, ülkelere, milyonlara, milyarlara sahip olabildiği bir zamanda, bir dövme stüdyosu düşünü kim kurardı ki? Şimdi her şey mümkündü, hatta akla hayale gelmez şeyler bile. Ama Paşa başına geçirilen deli külahını dert etmiyordu, babasının apoletlerinin benzeri, dövme apoletlerini okşuyordu. Babası Perm-36'dandı[9] ve apoletlerinin üzerinde NKVD *Narodnıy komissariat vnutrennih del*[10] yazıyordu. NKDV'nin halk arasında açılımı şöyleydi: *Njet kreptje vorovskoj druzjby*: "Hırsızların arkadaşlığından daha güçlü bir şey yok." Paşa'nın düşleriyle Lavrenti de kafa buluyor, herhalde kafayı yediğini düşünüyordu. "Ben artık yaşlandım," diyordu Lavrenti. KGB'ye yirmi beş yılını vermişti, hayatın, Gorbi ile Yeltsin'in soytarılıklarından önce olduğu gibi sürmesini dilerdi. İstediği tek şey, çocuklarının bütün gereksinimlerini karşılamaktı, başka da bir şey istemezdi. Belki Paşa'yla çalışmasının tek nedeni buydu; bir tek o ve Paşa en azla yetiniyorlardı. Paşa kendi gazinosu, kendi toprağı ve milyarları olmasını elbette istiyordu, ama bunlar, kendine ait bir dövme stüdyosu kadar önemli değildi.

Paşa'nın dolaşımdan düşmüş kızlar üzerinde alıştırma yapmasının nedeni de buydu. Örneğin Katya gibi kızların. Katya'nın göğsüne

9 1946'da, Rusya'nın Perma şehri yakınında kurulan çalışma kampı. (ç. n.)
10 İçişleri Halk Komiserliği. (ç. n.)

işlediği, şeytanın organını emen kocaman göğüslü kız dövmesine hayran olmuş, bu âlemin kralı benim diye bağırmıştı. İğne, eline silah kadar iyi oturmasına rağmen, daha fazla alıştırma yapması gerektiğini söyleyerek, bir başka şeytan dövmesini de Katya'nın bileğine yapmıştı. Şeytanın kocaman, kıllı bir organı vardı.

"Benimki kadar büyük!" diyen Paşa, kahkahalar atmıştı.

O günden sonra kaybolmuştu Katya.

Zara, Popper şişesini açıp kokladı. Eğer bir gün Paşa, onun bedeni üzerinde alıştırma yapmaya karar verirse, sonunun geleceğini biliyordu.

"Dövme stüdyosu her şeyin sembolü olacak; Tanrı'nın, Rusya ananın, azizlerin, her şeyin!"

Lavrenti kahkahaya boğuldu.

"Sembol! Bu afili sözcükleri nereden öğrenirsin ki?"

"Kapa çeneni," dedi Paşa gücenmiş bir ifadeyle. "Sen hiçbir şey anlamıyorsun."

Lavrenti ile Paşa'nın sesine üçüncü bir ses daha karıştı, bu bir müşteriydi. Müşteri sesi hemen ayırt edilirdi.

Aşağıdan, şarkı söyleyen sarhoş Almanların sesleri geliyordu. Aralarında birde Amerikalı vardı. Bir seferinde Zara, bir Amerikalıdan anneannesine yazdığı mektubu postalamasını rica etmiş, ama adam mektubu hemen Paşa'ya vermişti, sonra Paşa gelmiş ve...

Dolaptan kırmızı deri etekle, kırmızı yüksek topuklu ayakkabıları aldı Zara. Bluzu, çocuk bluzuydu. Kırmızı. Paşa'ya göre, ancak çocuk bluzları erkeklerde arzu uyandırabilecek kadar dardı. Zara bir sigara içti. Elleri biraz titriyordu. Bardağına valeryan damlattı. Saçları dünden kalan jöle ve meniden diken dikendi.

Birazdan kapı açılıp kapanacak, anahtar deliğinde klik sesi duyulacak, Paşa ile Lavrenti dövme stüdyoları, Batılı kızlar ve renkli

dövmeler hakkında konuşmaya devam edeceklerdi. Birazdan bir kemerin tokası açılacak, bir fermuar hırıldayacak, renkli ışıklar yanacaktı. Kapının arkasından Paşa'nın yaygarası duyulacak, Lavrenti onun aptallığına gülecek, Paşa buna bozulacak, müşteri Zara'nın içine girecek, Zara'nın bacakları açılacak, adam daha çok aç, daha, daha diye emirler yağdıracak, parmağını kendi içine sokması emredilecek Zara'ya. İki parmak, üç, iki elinin üçer parmağı, daha çok aç! Nataşa içine istiyor, demeye zorlanacak. Nataşa içine almak için amcığını genişletecek. İçine alacak? Söyle! Söyle! Ve Zara isteneni söyleyecek, Nataşa *will es.*

Hiç kimse ona, ne nereden geldiğini, ne de burada olmasaydı ne iş yapacağını sormuştu.

Bazen birileri Nataşa'nın nelerden hoşlandığını, onu neyin tahrik ettiğini, Nataşa'nın nasıl düzülmek istediğini sorardı.

Bir seferinde biri, nelerden zevk aldığını sormuştu.

Bir cevabı olmadığından, en kötüsü de buydu.

Nataşa hakkında sorduklarında kolaydı, hazır cevapları vardı.

Ama kendisi hakkında bir şey sorduklarında, bu soru Nataşa'ya sorulsaydı nasıl cevaplardı diye bir süre düşünmek zorunda kalıyordu.

Ve bu küçük duraklama anından dolayı, müşteri yalan söylediğini anlıyordu.

Bir açıklama istiyorlardı.

Ama bu çok nadir olan bir şeydi, hiç denecek kadar az.

Genellikle, şimdiye kadar hiç bu kadar güzel düzülmediğini söylüyordu. Müşteri için bunu duymak çok önemliydi. Çoğu inanırdı da.

Yuttuğu bütün o spermler, bütün o kıllar, boğazına takılan bütün o kıllara rağmen, hâlâ domatesin tadı domates gibi, peynirin tadı

da peynir gibiydi; boğazındaki kıllara rağmen domates ve peynir, domates ve peynir gibiydi. Bu onun hâlâ hayatta olduğunun işaretiydi.

İlk haftalar video filmleri izlemişti. Madonna ve *Erotica*, *Erotica* ve Madonna.

Yalnızdı.

Kapı kilitliydi.

Odada ayna vardı.

Aynanın önünde dans etmeyi denedi. Madonna'nın ses ve hareketlerini taklit etmeye çalıştı, elinden geleni yaptı. Saçlarını tıpkı Modanna gibi boyatıp ondüle yaptırmıştı ama işi zordu. Hareketler kolay değildi, kasları sızlıyordu, yine de devam etti, Madonna gibi boyamaya çalıştı gözlerini. Elleri titriyordu. Yılmadı, bir daha denedi. Başarmak için bir haftalık süresi vardı. Alman makyaj ürünleri kaliteliydi. Eğer Madonna gibi makyaj yapmayı başarabilirse, onun gibi dans edememesinin pek bir önemi kalmazdı.

Paşa, yeterince olgunlaştığına karar verince, Zara'yı bir içki partisine götürdü. Paşa'nın birkaç adamının dışında, çok sayıda kız ve müşteriler vardı; nedenini söylememişlerdi ama müşterilerden birinin yumuşatılması gerekiyordu, bütün kızlar onu hoşnut etmekle görevlendirilmişti. Göbekli bir müşteriydi, Jim Beam dolu kadehini sallıyordu; buzlar çınlıyor, müzik çalıyordu. Bütün bir daireye Alman temizlik malzemeleriyle, soğuk votka kokusu yayılmıştı. Sesler yükselmiş, adamı sakinleştirmek Zara'ya düşmüştü ama Paşa, parmaklarını, o bildik tarzda, trampet çalar gibi koltuğun kenarına vurmaya başlamıştı. Bir süre böyle devam ettikten sonra ayağa fırlayıp bağırdı: "Bu moruğun derdi ne?" Bağırtılar arttı. Kızlar saklanacak yer aradı. Zara, Paşa'nın adamlarından birinin

elini silahına attığını ve birkaçının da kapıya yöneldiklerini fark etti, bunu dışarı kimse sıvışmasın diye yaptıklarını anladı. Müşteriye hissettirmemeye gayret göstererek yanından uzaklaşmaya çalıştı, önce kanepenin kenarına kaydı, sonra kanepenin arkasına. Müşterinin artık onun göğüsleriyle ilgilendiği yoktu, Paşa'yla karşılıklı bağrışıyorlardı. Lavrenti, pencerenin kenarına dikilmiş dışarı bakıyordu, aslında bir şey göründüğü yoktu, dışarısı karanlıktı. Elindeki kadehi salladı, buzlar şıngırdadı. Gelip müşterinin yanında durdu, elini adamın omzuna koyarak, son sözün bu mu, diye sordu. Bu, diye kükreyen müşteri, bardağını öfkeyle masaya vurdu. Başını sallayan Lavrenti, birden adamın boynunu kırdı. Tek bir hareketle. Kısa bir sessizlikten sonra Paşa kahkahayı koyuverdi, diğerleri de ona katılıp vahşice güldüler.

1992, Batı Estonya

Korku akşam eve dönüyor

Aliide pencereden gelen tanıdık sesi duymazdan gelerek hiçbir şey yokmuş gibi kahvesini içmeye devam etti. Her zaman yaptığı gibi, kahve fincanını salladı, kahvenin yüzeyinde beliren helezonu inceledi, sanki anlatılanlar çok ilgisini çekermiş gibi başını radyoya doğru eğdi. Tabii kız, hemen yerinden fırlamıştı. Bedeni sarsılmış, gözleri sesin geldiği yöne çevrilmiş, kirpikleri kanatlar gibi çırpınırken, bir gözü seğirmeye başlamıştı. Güç duyulan bir sesle ne olduğunu sordu. Kahve fincanına üfleyen Aliide, haber spikerinin temposuna uyarak dudaklarını oynattı, gözlerini kızın arkasında bir yere dikerken, kız onun yüzünde bir işaret arıyordu, sesin ne olduğunun işaretini. Aliide'nin yüzünde sabit bir ifade vardı. Delikanlıların bu akşam yalnızca bir taşla yetinmelerini umuyordu. Kocasının bahçede durup onu izlediği vehmine kapılan kızın dikkatini başka bir yöne çekmek imkânsızdı. Gözü, kulağı hep tetikteydi. Aliide kahve fincanını masaya koyup toprakla uğraşmaktan kararan ellerindeki çatlakları incelemeye başladı, muşambanın üzerindeki –içleri ekmek kırıntıları ve tuzla dolduğundan canlıymış gibi duran– bıçak izlerinden daha derinlerdi.

"Bu ses de neydi?"

"Ben bir şey duymadım."

Aliide'nin cevabına aldırmayan kız, ayaklarının ucuna basarak pencereye doğru gitti. Daha iyi duyabilmek için başörtüsünü boynuna indirmişti. Sırtını germiş, omuzlarını dikleştirmişti.

Aliide'nin fincanının kulpu yoktu. Kulptan geriye pürtüklü bir parça kalmıştı. Aliide başparmağının tırnağıyla bu parçaya vurmaya başladı. Elinin derisinden toprak zerreleri döküldü. Delikanlıların zamanlaması doğrusu muhteşemdi. Ama diğer yandan kızın, dışarıdakinin kendi iş adamından –ya da her ne diyorduysa– başkası olamayacağını düşündüğü kesindi. Aliide yeni bir öfke dalgasına kapıldı. Güzel elbiseler ve şık oteller Rusların hoşuna gidiyor, ama iş hesap ödemeye geldiğinde sızlanıp dişlerini gıcırdatıyorlardı. Güvenlik bedava değildi. Her şeyin bir bedeli vardı. Aliide tekrar kıza sıkı bir tokat atma isteğine kapıldı. Eğer insan korkudan titriyorduysa, bunu saklamalıydı, göstermemeliydi kimseye.

"Burada bir sürü hayvan var. Yaban domuzu. Kapısını açık bulduklarında hemen bahçeye dalıyorlar."

Kız geriye dönüp şüpheli gözlerle Aliide'ye baktı.

"Ama size kocamın nasıl biri olduğunu anlattım!"

Cama yeni bir taş daha geldi. Arkasından küçük taş yağmuru başladı.

Kız etrafı dinlemek için mutfak kapısını açıp sahanlığa çıktı. Tam kulağını dış kapının çatlağına yasladığında, üzerine bir şey çarpan kapı yukarıdan aşağı sarsıldı. Kız geriye sıçrayıp tekrar mutfağa geçti.

Şimdi kızın dikkatini başka bir şeye yöneltmeliydi. Gençliğinde Aliide'nin bavulunda, her duruma uyan bir kurnazlık bulunurdu ama şimdi yaban domuzundan başka bir şey gelmiyordu aklına.

Uzun bir süre ellerini yıkadı, sonra kefirin sütünü değiştirmeye girişti, hiçbir şey yokmuş gibi davranmaya çalıştı, kavanozu yerden kaldırdı, kapağını açtı, sütü süzerek bir kâseye boşalttı, yaban do-

muzları, kedi ve köpeklerden dem vururken kefir mantarını yıkadı, anlattıkları kendi kulağına da çok saçma geliyordu. Kız ona aldırmadı, fısıldayarak gitmesi gerektiğini söyledi, kocası onu bulmuş, avını kapana kıstırmıştı. Aliide onun nasıl yaşlı bir köpek gibi çöktüğünü gördü, dudaklarının kenarları kasılıp kalmıştı, kolundaki tüyler tenine yapışmıştı, sanki üşür gibi sağ ayağını sol ayağının üzerine atarak iki büklüm olmuştu. Aliide kefir mantarının üzerine yavaş yavaş yeni süt doldurdu ve kıza bir bardak kefir uzattı.

"İyi gelir, iç."

Kız hiç hareket etmeden ona uzatılan bardağa baktı. Kenarına bir sinek konmuştu. Gözleri seğiriyordu, kısacık kestiği saçlarının arasından fırlayan kulaklarını pencereye dikmişti.

"Gitmeliyim," diye soludu. "Size bir kötülük yapmasınlar."

Aliide bardağı yavaşça dudaklarına götürdü, derin bir yudum aldı, hepsini içmek istedi ama içemedi. Bardağı masaya koydu. Masanın altından süzülen bir örümcek, döşeme tahtalarının arasında kayboldu. Aliide kızın yanıldığından kesinlikle emindi, ama köyün gençlerinin onun bahçesini kasıp kavurmayı alışkanlık edindiklerini nasıl açıklayacaktı? Kız niçin diye sormayacak mıydı? Nasıl, ne zaman ve buna benzer bir sürü soru yağmayacak mıydı? Aliide'nin bütün bunları birine, hele yabancı birine açıklamaya hiç niyeti yoktu, tanıdıklarına bile anlatmamıştı.

Ama kızın korkusu o kadar açıktı ki, Aliide birden bu korkuyu içinde duydu. Tanrım, bedeni bu korkuyu hatırlıyordu, hem de bir yabancının gözündeki korkuyu hemen keşfedebilecek kadar iyi hatırlıyordu. Ya kız haklıysa? Ya gerçekten de bu kadar korkmasını gerektirecek bir neden varsa? Kocası dışarıdaysa? Aliide'nin korkuları geride kalmıştı. Arkasında bırakmıştı bütün korkularını, şimdi atılan birkaç taşla geri dönmezlerdi. Ama şimdi mutfağında duran bu yabancı kızın, muşambanın üzerine saçtığı çırılçıplak korkula-

rını silemeyen Aliide, duvar kâğıtlarının ve önce saklanmış, sonra yırtılmış resimlerden kalan eski zamk çatlaklarının arasına sızan korkuları seyrediyordu. Korku çok tanıdık biriymiş gibi yerleşmişti eve. Sanki hiç uzaklara gitmemiş, yalnızca bir yerleri ziyaret edip akşama dönmüş gibiydi.

Kız kısa saçlarını yokladı, sonra eşarbını başına örtüp çenesinin altından sıkıca bağladı. Su kovasından bir kepçe su alıp ağzını çalkaladıktan sonra, yemek artıkları kovasına tükürdü, mutfak dolabının camında kendine baktı ve dış kapıya yöneldi. Sanki bir savaşa gider ya da bir geçit törenine öncülük edermiş gibi, omuzlarını geriye atıp başını dikti. Gözlerinin kenarları seğirdi, hazırdı, şimdi hazırdı. Kapıyı açıp merdivenin başına çıktı.

Sessiz bir karanlık vardı. Gece koyulaşıyordu. Birkaç adım atan Zara, bahçe lambasının sarı ışığının altında durdu. Cırcır böcekleri ötüyor, köpekler havlıyordu. Havada son bahar kokusu vardı. Huş ağaçlarının beyaz gövdeleri parlıyordu. Bahçe kapısı kapalıydı, dikenli tel ağlarının arkasında, tarlalar uykuya yatmıştı.

Zara öyle derin bir nefes aldı ki, ciğerleri sızladı. Yanılmıştı. İç ferahlamasıyla dizleri gevşedi, merdivenlere çöktü.

Ne Paşa, ne Lavrenti, ne de siyah araba vardı.

Başını gökyüzüne çevirdi. Büyükayı'yı buldu, Vladik'in gökyüzünde de görünen Büyükayı'yı... ama oradakinden biraz daha değişikti. Gençliğinde anneannesi de, şimdi Zara'nın oturduğu yerde oturup Büyükayı'yı seyretmişti, aynı evin önünde, aynı merdiven taşların üzerinde oturup bakmıştı anneannesi de. Onun da önünde aynı huş ağacı vardı, yanaklarını aynı rüzgârlar okşamış, aynı rüzgârlar hışırdamıştı elma ağacında. Biraz önce oturduğu mutfakta anneannesi de oturmuş, bu sabah uyandığı odada o da uyanmış, aynı kuyunun suyunu içmiş, aynı kapıdan dışarı çıkmıştı. Anneannesinin

ayak izleri vardı bu bahçenin toprağında, kiliseye giderken bu bahçeden geçmiş, oradaki ağılın duvarına onun öküzü tos vurmuştu. Zara'nın bacaklarına dokunan otlar, anneannesinin dokunuşuydu, elma ağacındaki fısıltı anneannesinin fısıltısıydı, Büyükayı'ya onun gözüyle baktığını fark etti, gözlerini gökyüzünden aldığında, bedeninin içinde anneannesinin genç bedenini hissetti, Zara'dan tekrar içeri girmesini, hiç anlatılmayan öyküsünün izini sürmesini istiyordu.

Zara cebini yokladı. Fotoğraf hâlâ oradaydı.

Kız dışarı çıkar çıkmaz Aliide iki kapıyı da kapatıp kilitledi. Masanın başına, her zamanki yerine oturdu, muşamba masa örtüsünün gizlediği çekmeceyi, içindeki silahı çabucak alabilmek için biraz aralık bıraktı. Martin onu dul bıraktıktan sonra, silahı bu çekmecede saklıyordu. Bahçeden ses gelmiyordu. Belki de kız gitmişti? Aliide bir dakika bekledi, iki dakika. Beş dakika. Saat tıklıyor, rüzgâr uğuldayarak duvara çarpıyor, buzdolabı hırlıyor, dışarıdaki nemli hava saman çatıyı aşındırıyor ve köşeden bir farenin tıkırtısı geliyordu. Aliide on dakika daha bekledi, sonra kapının vurulduğunu ve birinin seslendiğini duydu. Bu kızdı, Aliide'den kapıyı açmasını rica ediyordu. Dışarıda kimse yoktu, yalnızdı. Aliide kımıldamadı. Kızın doğru söylediği ne malumdu? Ya adam arkasında pusuya yatmıştıysa? Belki de adamla sorunlarını sessizce çözmüş, anlaşmışlardı?

Aliide ayağa kalktı, ahıra açılan kilerin kapısını açtı, boş yalak ve yemliklerin arasından geçti, büyük çatal kapıya gidip bir kanadını dikkatle araladı. Bahçede kimse yoktu. Kapıyı biraz daha araladı, kız yalnız başına merdivenlerde oturuyordu. Aliide tekrar mutfağa dönüp kızı içeri aldı. Odaya hafif bir esinti doldu. Kız sırtını dikleştirdi, kulakları olağan haline dönmüştü. Sakin ve derin soluyordu. Peki kocası dışarıda değilse niçin o kadar uzun süre dışarıda beklemişti?

Kız dışarıda kimse yok, diye tekrarladı. Aliide kıza sıcak melengiç kahvesi doldururken, çay almaktan bahsetmeye başladı, kızın düşüncelerini, mümkün mertebe, taşlardan ve pencereden uzaklaştırmaya çalışıyordu. Artık çay bulunabiliyordu. Kız başını salladı. Şimdi eskisi gibi değildi, daha kolay alınıyordu. Kız yine başını salladı. Tabii çay yerine ahududu, nane ya da başka şeyler kaynatılabilirdi, kırda bir sürü şey vardı. Bütün bu gevezeliklerinin arasında Aliide, kızın tekrar, camını taşlayan serseriler konusuna döneceği duygusuna kapıldı, artık rahatladığından, Aliide'nin yaban domuzlarıyla ilgili saçmalıklarını dinleyerek eğlenmek isteyebilirdi. Aliide'nin yorgun beyni, pencereden gelen gürültüleri bile inandırıcı bir şekilde açıklamaktan âciz miydi artık? Korku pençelerini çekmişti üzerinden, ama hâlâ nefesini hissediyordu Aliide, akıp gittiği döşeme tahtalarının arasından, ayaklarına nasıl soğuk nefesini üflediğini hissedebiliyordu. Aliide serserilerden korkmuyordu ama kızın korkusunun kendisine niçin bulaştığını, kız, etrafında sakinleştirici ot kokusuyla, içeri girer girmez de niçin dağılmadığını bir türlü anlayamıyordu. Birden ayın gökyüzünde nasıl kaydığını duyar gibi oldu. Bunun ne kadar akıl dışı olduğunun farkındaydı, fincanı avuçlarının arasına alıp öyle bir sıktı ki, elinin bütün kemikleri dışarı fırladı.

Kız melengiç kahvesini içerken Aliide'yi izliyordu. Bakışları bu defa daha farklıydı. Aliide, ona bakmasa da bunu hissediyor, ama Gorbi'nin koyduğu içki yasağının sonuçları hakkında gevezelik etmeye devam ediyordu, insanların bir bardağın içine bir sürü çay poşeti koyup karıştırarak nasıl uyuşturucu elde ettiklerini anlatıyordu. Hatta bu içkinin adı bile vardı ama hatırlayamıyordu, cezaevlerinde olduğu gibi askerlerin arasında da yaygındı. Bütün bu gevezeliklerin arasında, çay mantarının çayını değiştirmeyi unutmuştu! Aliide her gün, içine çay mantarı koyduğu, eski Estonya'dan kalma cam bir

kavanozu çıkarıyor, kavanozun ağzına gerdiği tülbendi kaldırıyor, kavanozun bir köşesinde büyüyen mantara hayranlıkla bakıyor, şeker kattığı taze çayı üzerine döküyordu.

"Tansiyona iyi geliyor," diye açıkladı

"*Tibla*," diye araya girdi Zara.

"Ne?

"*Tibla*."

"Ne diyorsun anlamıyorum, Zara."

Kız kapıda *tibla* yazdığını söyledi, ve *Magadan*.[11]

Aliide için bu yeni bir şeydi.

"Veletlere bak," diye aceleyle açıklamaya girişti Aliide, ama durum kurtarılacak gibi değildi.

Aliide, sözcükleri ağzında geveleyerek, gençken çamaşır yıkamak için dereye indiğini, daha o çamaşırları tokaçlamaya başlamadan önce, çocukların onun hemen arkasında taşlara vurmaya başladıklarını anlattı. Hayalet oyunu dedikleri bu şeyle, çocuklar çok eğleniyorlardı.

Aliide'nin anlattıklarına kulak asmayan kız, Rusya'dan gelip gelmediğini sordu.

"Ne, hayır!

Kapıya *tibla* ve *Magadan* yazıldığından böyle düşünmesi doğaldı Zara'nın. Yoksa Aliide Sibirya'ya mı sürülmüştü?

"Hayır!"

"O zaman niçin kapına *Magadan* yazmışlar?"

"Nereden bilebilirim ki? Çocukların oyunlarının arkasında kimbilir ne şeytanlıklar var?"

"Sizin köpeğiniz yok mu? Burada herkesin var."

11 Sibirya çalışma kamplarının yönetim merkezinin bulunduğu, Rusya'nın doğusunda bir şehir. (ç.n.)

Aslında Aliide'nin de bir köpeği vardı. Hiisu, ama ölmüştü. Tıpkı beş tavuğunu zehirledikleri gibi, onu da zehirlediklerinden emindi Aliide, sonra saunası yakılmıştı, ama bunları kıza anlatmayı düşünmüyordu, hâlâ zaman zaman Hiisu'nun sesini, tavuklarının gıdaklamasını duyduğunu da anlatmayacaktı, evde, sinekler ve kendisinin dışında beslenecek başka ağızların olmadığını hatırlamanın ne kadar acı olduğunu da anlatmayacaktı. Aliide, ahırı boş bir evde hiç yaşamamıştı. Buna bütünüyle alışması imkânsızdı. Sözü tekrar Paşa'ya getirmeye çalıştı ama başaramadı, kız durmadan yeni sorular soruyor, merakı arttıkça artıyordu. Aliide'nin kızı, annesinin köyün dışında, köpeksiz bir evde yapayalnız yaşamasından kaygılanmıyor muydu?

"Onu bu tür saçmalıklarla rahatsız etmek istemiyorum."

"Ama..."

Aliide emaye kovayı alıp su getirmeye dışarı çıktı, kovanın yuvasında oynayan sapının gıcırtıları yayıldı etrafa. Başını meydan okur gibi geriye attı, su almaya dışarı çıkarak, kendisini bekleyen bir tehlikenin olmadığını göstermek istermiş gibiydi, gecenin karanlık duvarında onu izleyen kem gözler yoktu. Ve karanlık bahçeye çıktığında sırtından soğuk terler boşanmayacaktı.

1991, Batı Estonya

Taşları şarkı izliyor

Aliide'nin penceresine dökülen çakıl taşı yağmuru, berrak bir mayıs gecesinde başladı. Hiisu'nun havlamasına uyanan Aliide, bir sineği uzaklaştırır gibi korkuyu uzaklaştırmaya çalıştı. Döşeğini samanlarını hışırdatarak korkuya sırtını döndü, birkaç çakıl taşı yüzünden ayağa kalkacak değildi. İkinci çakıl taşı yağmuru başladığında çoktan kendine güveni gelmişti. Onu birkaç taşla korkutacaklarını mı sanıyorlardı? Aliide'yi! O kadar insanın arasında bula bula onu bulmuşlardı. Bütün bunlar çocuksu, gülünç şeylerdi. Onu ürkütmek için çakıl taşından daha etkili şeyler bulmalılardı. Gecenin bu saatinde yatağından, ancak çitlerini tanklarla tepeleyerek bahçeye girerlerse kalkardı. Birdenbire neler olacağını kim bilebilirdi, bakarsın bir gün savaş çıkardı, ama tabii bu sümüklüler yüzünden değil. Savaş istemiyordu Aliide... artık yeterdi, şimdi çıkmasındı, ölsün daha iyiydi. Kendilerini savaş fikrine alıştıran çok kişinin, ellerine geçen her şeyi evlerine depoladıklarını biliyordu: kibrit, tuz, mum, pil. Her evin mutfağı kurutulmuş yiyeceklerle doluydu. Aliide de bir şeyler kurutmalı, pil bulmalıydı, yalnızca birkaç yedek pili vardı. Eğer savaş çıkar da, Ruslar kazanırsa, ki kazanırlardı,

yaşlı, kızıl *babuşka*ya bir şey olmazdı. Ama yine de... her ne olursa olsun savaş çıkmasındı.

Aliide uyanık kalıp Hiisu'nun hırıltılarını dinledi, köpek sakinleştiğinde de, kahve yapmak için sabahın gelmesini bekledi. Serseriler yüzünden kalkmak istemiyordu. Hayale kapılabilirlerdi! Aliide burayı terk etmeyi düşünmüyordu, tamam ahırı boştu, evde yalnızdı ama yine de burada kalacaktı. Finlandiya'ya, Talvi'nin yanına bile gitmeyecekti. Burası onun çiftliğiydi, buraya çok emek sarf etmiş, çok bedel ödemişti, bir grup serseri onu evinden edemezdi. Daha önce terk etmemişti, şimdi de etmeyecekti, ölüm bile onu evinden ayıramazdı. Evini ateşe verseler bile, mutfaktaki sandalyesinde oturacak, kendi ürettiği balla tatlandırılmış kahvesini içecekti. Hatta pencereden evini yakanlara el sallayacak, çitlerin önünde durup seyredenlere bir tabak çörek götürecek, saman çatısını alevler sarmış evine tekrar girecekti. Ne olacaksa, çabucak olsundu. Birden, içinde bahar sularının aktığı berrak bir dere özlemi duydu. Böyle yapacaklarını biliyordu. Evini ateşe vereceklerdi. Boş çiftliğin sahibesi ateşten korkmuyordu. Son yolculuğuna hazırdı, zamanı gelmişti. Bırak her şey yansındı! Heyecandan ağzı kurumuştu, dudaklarını yaladı, yataktan kalkıp pencereye gitti, gürültüyle açtı ve dışarıya bağırdı:

"Umarım Sibirya'yı boylarsınız! Size bu müstahak!"

İlk atılan taşları şarkılar izledi. Taşlar ve şarkılar. Ya da, yalnızca taş ve yalnızca şarkılar. Sonra Hiisu yok oldu, sonra tavuklar ve arkasından sauna. Yatağından uykusuz geceler geçiyordu Aliide'nin, yorgun günler bekliyordu onu, çetin günler. Son on yılda ulaşılan sükûnet, ilmek ilmek sökülerek, bir çırpıda paçavra yığınına dönüşmüştü, şimdi bununla bir kez daha baş etmek gerekiyordu. Pencereden yatak odasına bir fısıltı gibi şarkı sözleri geliyordu: *On*

jälle aeg selg sirgu lüüa ja heita endalt orjarüü[12]. Aliide hiç hareket etmedi. Saman dolu döşeğinin üzerine yan yatmış, sırtı dümdüz uzanmıştı. Gözünü yatak çarşafına dikmişti, başını pencereye çevirmedi, perdeleri kapatmadı. Bırak bu sümüklüler istedikleri kadar haykırsınlar, uyduruk şarkılarını söylesinler, hatta çatısında tepinsinlerdi, çok geçmeden tanklar gelir, bu minik geveze kuşları önlerine katarlardı!

Maa isademaa, on püha se maa, mis vabaks nüüd saab. Laul, me voidulaul kölama see jääp, peagi vaba Eestit näed![13]

Birkaç yıl önce, herhalde 1988'di, köyün ortasından, bağırarak şarkı söyleyen bir grup genç geçmişti: *Eestlane olla on uhke ja hää, vabalt vaarisa moodi.*[14](İçlerinden henüz ergenliğine girmiş biri horoz gibi ötmüştü: *Eestlane olen eestlaseks jään, kui mind eestlaseks loodi* [15], diğerleri buna gülmüş, uzun saçlı biri çalımla başını havaya kaldırmıştı. Aliide mağazadan yeni çıkmıştı, abaküsün[16] kemikli sesi hâlâ duyuluyor, mağaza kapısının menteşeleri açlıkla sızlanıyordu. Ekmek torbasını yere koyup eşarbını daha sıkı bağlamıştı Aliide. Şarkıyı duyduğunda köşeye çekilmiş, güruhun önünden geçip gitmesini beklemiş, arkalarından bakmıştı. Evin yolunu yarılamışken, ekmek torbasını mağazanın köşesinde unuttuğunu hatırlayıp öfkeye kapılmıştı. Nasıl cesaret edebiliyorlardı? Nasıl bu kadar küstah olabiliyorlardı? Kafalarının içinden ne geçiyordu? Yoksa, Aliide'nin göğsünü sıkıştırıp yüzünü buruşturan şey kıskançlık mıydı?

Pencereden gelen ses, genç bir sesti; bir parça eniştesi Hans'ın sesine benziyordu, onu ilk kez cumhuriyet günlerinde görmüştü. Hans'ın bütün şarkıları söylenmeden önce. Henüz iki metrelik sırım

12 Şimdi yeniden ayağa kalkmanın ve köle gömleğini çıkartıp atmanın zamanı. (ç. n.)

13 Yurdumuz, anayurdumuz, kutsal yurt artık özgür olacak. Şarkımız, zafer şarkımız, özgür Estonya'da çınlayacak artık. (ç. n.)

14 Estonya, gururlu ve güzel, tıpkı ataların gibi, sen de özgür olacaksın. (ç. n.)

15 Ben Estonyalıyım, Estonyalı kalacağım. Estonyalı olarak yaratılmışım bir kez. (ç. n.)

16 Sovyetler Birliği'nde mağazalarda hesap işlemleri için abaküs kullanılıyordu. (ç.n.)

gibi bedeni bükülmeden önce. Tabii kemikleri karşı koymuştu, ama bükülmek zorunda kalmış, yanakları çökmüş, görkemli sesi susturulmuştu. Öt bakalım, sümüklü! Aliide severek dinleyecek seni. Hans'ı düşünerek dinleyecek, yakışıklı Hans'ı. Aliide karanlıkta gülümsedi. Hans koroda da söylüyordu. Ah, ne de güzel söylerdi! Yazları tarlada çalışırken... Eve dönerken şarkısı ondan önce gelirdi, bahçedeki bodur söğütler neşeyle dalgalanır, elma ağacı mırıldanarak ona eşlik ederdi. Aliide'nin kız kardeşi onunla gurur duyardı, kocasıyla! Kız kardeşi Ingel'in, Hans askerliğini yaparken, Riigikogu[17] muhafızlığına seçildiğinde de göğsü kabarmıştı. Bu göreve yalnızca iyi görünümlü, sağlam vücutlu sporcuları seçerlerdi. Hans'ın kendisi de gurur duyuyordu; sıradan bir köylü çocuğuydu ve şimdi Riigikogu'ya seçilmişti.

17 Estonya Parlamentosu. (ç. n.)

1991, Batı Estonya

Aliide Ingel'in broşunu buluyor ve dehşete kapılıyor

Kocası Martin'in eski bir arkadaşı, Voldemar, bağımsızlık ilanından birkaç ay sonra Aliide'yi ziyarete geldi. Hiisu daha o çok uzaktayken havlamaya başladı. Aliide bahçeye çıktı. Hiisu yola koştu. Aliide, gri çit kazıkların arasından, çitler kadar gri, zayıf bir adamın bisikletle eve doğru geldiğini gördü. Adamın buruşuk ağzında, bir zamanlar çaldığı altınlar parlıyordu. Yüzündeki uzun çizgiler sanki yanaklarını kafasına bağlar gibiydi. Volli her zaman en başta olur, ön sırayı kimselere bırakmazdı. Aliide onun, kocaman göbeği ve göğsüne taktığı gazi madalyasını sallayarak her kuyruğun en başına nasıl geçtiğini iyi hatırlıyordu. Sabahın köründen beri kuyrukta bekleyenlerin gözlerine yerleşen öfke, daha yukarısına çıkamadığından, Volli'nin bacaklarını yakalamaya çalışırdı. Ama, kuyruk ne kadar uzun olursa olsun, Volli'nin çizmelerine hiçbir zaman ulaşılamazdı, o zamanlar bacakları şimdiki gibi zayıf değildi, güçlü, tomruk gibi bacaklardı, arkasında derin bir nefret seli bırakarak bir çırpıda mağazanın eşiğini geçerdi. Volli ile hempaları işlerini bitirdiklerinde, tezgâhlarda çöpten başka bir şey kalmazdı. Aliide kuyrukta beklerken, eğer Volli'nin geldiğini görürse, adam onu selamlamasın diye hemen kalabalığın arasına saklanır, hiç kimse bu adamı tanıdığını bilsin istemezdi. Volli'nin selamından sonra, çukura kaçmış bir sürü göz, birdenbire Aliide'nin üzerine yönelir,

dirsek darbeleriyle onu kuyruktan atarlardı: Kuyruktakilerin dirsekleri Volli'nin besili böğrüne ulaşamazdı.

Volli'yi abartılı bir nezaketle karşılayan Aliide, melengiç kahvesi ikram etti. Biraz ondan biraz bundan çene çaldıktan sonra Volli, belki de kendisini yargılayacaklarını söyledi.

Aliide öyle şoke olmuştu ki, bir süre gözleri karardı.

"Hakkımda bir sürü yalan üretiyorlar. Belki sana da birkaç şey sormak isterler."

Volli ciddiydi. Bütün bunlar çoktan bitmeliydi, her şey çok geride kalmıştı. Yaşlı insanlara niçin eziyet ediyorlardı ki?

"Biz hepimiz yalnızca emirleri yerine getirdik. Biz iyi insanlardık. Şimdi birdenbire kötü olduk, bunu anlayamıyorum."

Başını sallayan Volli, Yeltsin'den şikâyete başladı. Şimdiki gençlik çok nankördü, bin bir fedakârlıkla yarattıkları o güzel ülkenin değerini bir türlü anlayamamışlardı.

"Şimdi her şey karneye bağlandı, belki de istedikleri bu, ha?"

Aliide kulaklarını Volli'nin sızlanmalarına kapadı. Şimdi yeniden örgütlenme zamanıydı, yeni bir plan yapma zamanı, ama artık kimsenin buna takati yoktu.

Volli gitmeye hazırlandı. Aliide gözlerini ona dikti. Elleri titriyordu, kahve fincanını ancak iki eliyle birden tutabiliyordu, bu ellerde korkuyu gördü Aliide... solgun ifadesinde değil, buruşuk yüzünde değil, Volli'nin ellerinde gördü korkuyu. Belki ağzında da vardı korku, mendiliyle sürekli kuruladığı ve titrek, kemikli parmaklarıyla dokunduğu dudaklarının kenarlarında vardı. Aliide ürperdi. Adamın zayıflığı karşısında, içinde bir öfke uyandı, onu tekmelemek, bir güzel dayak atmak, sırtına ve yanlarına bastonunu indirmek istiyordu... hayır, belki kum torbasıyla yapmalıydı bunu, iz bırakmazdı. İç organlarını haşat ederdi. Volli bu yöntemi muhakkak çok iyi bi-

liyordu. İşte eski aşkın, hadi öp! Aliide gözünde canlandırdı: Volli yerde yatıyor, titriyor, elleriyle başını korumaya çalışıyor, yalvararak merhamet dileniyordu, ne lezzetli bir görüntüydü. Pantolonuna ıslak bir leke yayılırken, kum torbası tekrar havaya kalkıyor, iğrenç bedenine inerek haşat ediyor, sulu gözlerini dışarı fırlatıyor, süngerimsi kemiklerini paramparça ediyordu. Ama en iyisi pantolonundaki ıslak leke ve ulumasıydı, can çekişen bir hayvan gibi uluması.

Bu etkileyici görüntü karşısında iç çekti Aliide. Aliide'ye bakarak başını sallayan Voli de iç çekti: "İşte buralara kadar geldik."

Eğer Volli'yi mahkemeye çıkartırlarsa, lehine şahitlik yapacağı sözünü verdi Aliide. Ama tabii ki bunu yapmayı düşünmüyordu.

Bisikletine binip uzaklaşan Volli'ye el salladıktan sonra, bahçe kapısını kapattı.

Aynı konuyu konuşmak için Volli'den sonra başkaları da gelecekti. Bu kesindi. Aliide'yi müttefikleriymiş gibi görecekler, kendilerini katılmasını isteyeceklerdi. Daha şimdiden nasıl ifade vereceğini, basına nasıl açıklama yapacağını biliyor, neredeyse kendi sesini duyuyordu Aliide. Onun kendi kaderlerine ortak olmasını isteyenler, her zaman iyi bir konuşmacı olduğunu, üstelik bu gibi durumlarda kadınlara erkeklerden daha çok inanıldığını söyleyecekler, Martin'le ortak anılarına atıfta bulunacaklardı. Aliide'nin bu ülkenin kuruluşuna nasıl katkıda bulunduğunu, birilerinin bu tür iftiralarla yalnızca kendilerinin şereflerini kirletmeye çalışmakla kalmayıp, bu vatan için şehit düşenlerle, gazilerin anılarına da saygısızlık ettiklerini söyleyeceklerdi! Kimbilir daha başka kimlerin anı ve namusuna başvuracaklar, Sovyetler Birliği'nde, anayurdun kahramanlarının ellerinde kuponlarla makarna kuyruğuna nasıl sokulmayacağını ballandırarak anlatacaklardı.

Aliide, o günler hakkında konuşmak için, hiçbir yere gitmeyecekti. Onu neyle tehdit ederlerse etsinler bunu yapmayacaktı.

Üstelik bu işlerin bu kadar büyütüleceğini de düşünmüyordu, çiğ yediğinden karnı ağrıyacak çok insan vardı ve kimsenin kaşığı geçmişi karıştıracak kadar temiz değildi. Eğer fanatik halk ayaklanırsa, elbette kendilerini koruyacak birileri bulunurdu. Daha önceleri bu tür insanlara bozguncu denilir ve ne yaptıklarını düşünmeleri için cezaevine atılırlardı. Aptal gençler bu tür saçmalıklarla nereye ulaşmaya çalışıyorlardı? Geçmişi karıştıranların gözüne kolay çöp batardı. Bir kasırga bile, geçmişi deşmekten daha az yıkıcı olurdu.

Volli gözden kaybolduktan sonra Aliide evine girdi. Yatak odasındaki komodinin çekmecelerinden birini açtı. İçindeki kâğıtları çıkarıp tasnif etti. Sonra ikinci çekmeceyi açtı. Üçüncüyü. Bütün çekmeceleri elden geçirdi, sonra elbise dolabına gitti, alt çekmecelerini dikkatle kontrol etti, masa çekmecesini de unutmadı. Radyo dolabını. Aynanın üzerindeki rafı. Eski el çantalarını. Aralarına bir şey kaçmış olabilir diye pörsüyüp açılmış duvar kâğıtlarını. Paslı şekerleme kutularını. Aralarından ölü sinek dökülen, sararmış eski gazete yığınını. Martin'in zulaları var mıydı?

Aliide saçına yapışan örümcek ağını temizledi. Öyle önemli bir şey yoktu, sadece her köşede bir yığın çöp vardı. Parti belgeleri ve diploması kuzineyi boyladı, Talvi'nin Öncü Çocuk madalyası da. Martin'in gözleri parlayarak okuduğu *Abik Agittatorile* gazetelerini de kuzineye attı. *1960 yılında İngiltere'de 10.000 kişiye dokuz doktor düşüyor, ABD'de on iki ama Sovyet Estonya'sında yirmi iki! Sovyet Gürcistan'ında otuz üç! Savaştan önce Arnavutluk'ta hiç çocuk parkı yoktu, şimdi üç yüze yakın çocuk parkı var! Dünyanın bütün çocukları için mutlu bir hayat talep ediyoruz. Malev Öncü Çocukları işte bunun için var!*

"EKP PP Propaganda-ja Agitatsioonskoad"[18] başlığıyla yayınlanan yıllıklara gözü takılan Aliide, Martin'in heyecandan titreyen sesini

18 Estonya Komünist Partisi Merkez Komitesi Propaganda ve Ajitasyon Seksiyonu. (ç. n.)

duydu: *Sosyalist toplum, bilimin gelişmesi ve uzayın fethedilmesi için en uygun koşulları sunar!* Aliide başını iki yana salladı ama Martin'in sesi onu terk etmedi. *Kapitalist dünya bizim artan yaşam standardımıza ayak uyduramaz! Kapitalist sistem yerle bir olup yok olacak!* Sonsuz sayıda rakamlar, bir yıl önce ne kadar çelik üretilmiş, şu ya da bu hedef ne kadar aşılmış, bir ayda bir yıllık planın ne kadarı gerçekleştirilmiş, ileri, hep ileri, daha fazla, daha, daha, daha, büyük kazançlar, büyük faydalar, kazanç, kazanç, kazanç! Söylediklerinden şüphelenmek için en küçük bir neden bulamazdınız. O yalnızca gerçeklerden bahsederdi.

O kadar gereksiz kâğıt vardı ki, kuzineye yeni kâğıtlar doldurmak için, eskilerinin yanmasını beklemek gerekti. Gazetelerle uğraşmaktan elleri yapış yapış olmuştu Aliide'nin. Ellerini dirseklerine kadar yıkadı. Ama yeni bir gazeteye dokunduğunda yeniden kirlendi. Eesti Kommunist'in yıllıkları tükenecek gibi değildi. Sonra bütün o ısmarlama kitaplar: K. Raaves: *Viljandi bölgesindeki ideolojik çalışma deneyimleri.* R. Hagelberg: *Kolhozlardaki besi hayvanı verimliliğinin analizi.* Nadezjda Krupskaja: *Komünist gençlerin eğitim sorunları üzerine.* Şişkin bir iyimserlikle cilalanmış, kitap yığını artıyordu kuzinenin önünde. Bunları peyderpey de yakabilirdi, kitapları ateş tutuşturmakta kullanabilirdi, ama hemen kurtulması gerektiğini hissediyordu. Kendisine karşı kullanılabilecek ne varsa bulup yok etmesi akıllıca bir davranıştı. Martin, arkasını her zaman kollayıp sağlama alması gerektiğini bilen biriydi, yani başka bir deyimle, bir şey bulacağından emindi Aliide. Ama kuzinenin önündeki yığın, gittikçe daha çok sinir ediyordu onu.

Birkaç gün boyunca gazete ve kitapları yırtıp yaktıktan sonra, ahırdan merdiveni aldı; çok ağırdı, evin öteki ucuna ancak sürükleyerek götürebildi. Hiisu alçaktan geçen bir askerî uçağın peşinden fırladı, bunlara hiç alışamamıştı, durmadan –günde birkaç kez– yakalamaya

çalışıyordu, deliler gibi havlıyordu arkalarından. Hiisu çitlerin arkasında kayboldu, Aliide merdiveni evin duvarına dayadı. Yıllardır tavan arasına çıkmamıştı, mutfaktan daha karışıktı, her bir köşesi sinir bozucu yazı ve sıkıcı tezlerle doluydu.

Tavan arası kokusu. Her taraftan örümcek ağları sarkıyordu ve tuhaf bir hüzün tadı vardı. Aliide eşarbını çenesinin altından düğümleyip bir adım ileri attı. Kapıyı açık bıraktı, alaca karanlığa alıştırdığı gözlerini kısarak, üst üste yığılı eşyalara baktı. Nereden başlayacaktı? Çatının, evin üzerine düşen bölümünün yarısında ne ararsan vardı: pardösüler, mekikler, ayakkabı kalıpları, eski patates sepetleri, dokuma tezgâhı, bisikletler, oyuncaklar, sırıklar, kayaklar, pencere çerçeveleri, Singer marka ayaklı dikiş makinesi. Aliide, gayet iyi çalışan bu makineyi odada tutmak için direnmiş ama Martin zorla tavan arasına kaldırtmıştı. Köyün kadınları, eski Singer makinelerini kararlılıkla korumuşlar, yeni dikiş makinesi almak gerektiğinde de, elektrikliler yerine, ayaklıları tercih etmişlerdi; elektrikler kesildiğinde ne yaparlardı? Martin, nadiren öfkelenir, ev eşyaları için karısıyla nadiren kavga ederdi ama Singer'i tavan arasına kaldırtmış ve yerine, Rus yapımı elektrikli Tjajka almıştı. Aliide fazla büyütmemişti bunu, belki de Martin, Estonya zamanından kalan eşyalardan nefret ediyordu, belki de Rus yapımı makinelere gösterdiği güvenle, topluma örnek olmak istiyordu. Ama Martin'in kurtulmak istediği, Estonya zamanından kalma tek şey Singer dikiş makinesiydi. Niçin, niçin yalnızca Singer? *Vöta mind, mul on suudlemata huuled, vöta mind, mul on süütus ja au. Vöta mind, mul on Singeri ömblusmasin, vöta mind, mul on pingpong i laud.*[19] Böyle bir şarkıyı kim söylerdi ki? En azından buralardan biri değildi. Singer dikiş makinesini ıkına sıkına merdivenlerden çıkarıp tavan arasının en dibine sürükleyen Martin'in inlemeleriyle, bir sürü genç ses birbirine karışıyordu Aliide'nin ka-

19 Al beni, dokunulmamış dudaklarım var/ Al beni, bakire ve onurluyum./ Al beni, Singer dikiş makinem var/ Al beni, pinpon masam var. (ç. n.)

fasında. Bu şarkıyı nereden duymuştu? Tallinn'de, kuzenini ziyarete gittiğinde. Oraya niçin gitmişti? Belki dişçiye? Akla gelebilecek tek neden bu olabilirdi. Kuzeni onu şehre indirmiş, orada bu şarkıyı söyleyen bir grup gence rastlamışlardı: *Vöta mind, mul on Singeri ömblusmasin.* O kadar kolay gülüyorlardı ki. Önlerinde bir gelecek vardı, gelecek onları çağırıyordu, kızlar kısa etek ve uzun, parlak çizmeler giymişlerdi. Başlarında ve boyunlarında şifon eşarplar sarılıydı. Kuzeni etek boylarını nazikçe eleştiriyordu ama onunda şifon eşarbı vardı. Belli ki modaydı. Gençlerin yüzlerinde imkân parıltıları vardı. Aliide'nin zamanı çoktan geçmişti. Bu şarkı birkaç gün, yok, birkaç hafta aklından çıkmamıştı. Kovaya sağdığı süte karışmıştı bu şarkı, pabuçlarının altındaki çamura, kolhoza ait tarlaların kenarında yürürken attığı adımlara karışmıştı, kolhozun boy atması karşısında Martin'in kapıldığı heyecana, ağır tekerlekleri, kararlı homurtuları, Stachanov'unkiler kadar gelişmiş kaslarıyla, Aliide'nin kalbini ezip geçen gelecek karşısında, Martin'in kapıldığı coşkuya karışmıştı, kaçınılmaz ve geri döndürülemez geleceğe.

Aliide el lambasını, tekrar dikiş makinesine çevirdi. *Yli kaiken on singer.*[20] Birkaç dünya öncesine ait *Taluperenaie*[21] dergisinin reklamlarını hatırlıyordu. Dikiş makinesi masasının altında, makine yağı, küçük fırçalar, kırık iğneler, iplikler ve benzeri artıkların konulduğu bir kutu vardı. Aliide diz çöküp masa tahtasının altına baktı. Buradaki çiviler, diğerlerinden daha küçüktü. Dikiş makinesini yan yatırdı, dikkatle merdivenden aşağı indi, mutfaktan bir balta aldı ve aynı dikkatle tekrar tavan arasına tırmandı. Baltayla kolayca işini bitirdi makinenin. Yığınların ortasında küçük bir torba buldu. Bu Martin'in eski tütün kesesiydi. İçinde eski altın paralar, altın dişler, üzerine Theodor Kruus'un adı kazınmış altın bir saat ve Ingel'in, o gece komün binasının bodrumunda kaybolan broşu vardı.

20 Hepsinden daha üstün. (ç. n.)

21 Ev hanımı. (ç. n.)

Aliide yere oturdu.

Martin orada değildi. Olamazdı.

Aliide'nin başı örtülüydü, neredeyse hiçbir şey görememişti ama bodrumdaki her sesi, her kokuyu hatırlıyordu. Bunlardan hiçbiri Martin'e ait değildi. Onu seçmesinin nedeni de buydu.

Peki Ingel'in broşu Martin'de ne arıyordu?

Ertesi gün Aliide bisiklete atlayıp orman yoluna koyuldu. Yeterince uzaklaştıktan sonra, bisikleti yolun kenarına bırakıp bataklığa gitti ve iyice gerilerek keseyi bataklığa fırlattı.

1992, Batı Estonya

Paşa'nın arabası giderek yaklaşıyor

Yılın son ahududularını ayıklayan Zara, çürük ve kurtlularını bir kaba, temizlerini başka bir kaba ayırıyordu. Bir yandan da pencereye atılan taşlar ve kapıya yazılan *tibla* sözcüğü hakkında daha fazla soru sormanın yollarını arıyordu. Önce, *tibla* sözcüğünün kendisi için yazıldığını düşünerek korkmuştu, ama artık tökezleyen sağduyusu bile ona, Paşa ile Lavrenti'nin böyle bir aptallık yapmayacaklarını söylemişti. Bu Aliide'ye yönelik bir şeydi, ama yaşlı bir kadın niçin böyle taciz edilirdi ki? Böyle bir durumda nasıl bu kadar sakin kalabiliyordu Aliide? Sanki hiçbir şey olmamış gibi kuzinenin başında bir şeylerle uğraşıyor, hatta şarkı mırıldanıyor, arada bir de, başını sallayarak böğürtlen ayıklayan Zara'yı teşvik ediyordu. Kaynattığı reçelden bir kâse doldurup Zara'ya verdi. "İlk defa hep Talvi tadardı," dedi. Zara uysalca yemeye başladı. Tatlı dişlerini sızlattı. Çürük ahududuların konulduğu kapta harekete geçen kurtlar, kabın kenarındaki çiçek süslemelerine canlı bir görünüm kazandırmıştı. Aliide olağanüstü sakindi, bir tabure alıp, reçel tenceresini kontrol etmek için kuzinenin yanına oturdu. Bastonu duvara dayalıydı, kucağına koyduğu sinek şaplağını arada bir sallıyordu. Galoşları yarı karanlık mutfakta bile parlıyordu. Tencereden yükselen reçel kokusuyla, kurumuş kereviz ve ter kokusu birbirine karışıyordu,

mutfak çok sıcaktı. Zara'nın zihni bulanıyordu. Boynuna kadar kayan başörtüsü Aliide kokuyordu. Nefes almakta zorlanıyordu Zara. Daha ilk sorusuna cevap alamamışken, zihninde hep yeni sorular beliriyordu. Aliide Truu bu evde nasıl kalabilmişti, pencereye atılan taşların anlamı neydi, Talvi, Paşa'dan önce gelir miydi? Zara endişeyle kıvrandı. Dudakları birbirine yapışmıştı. Kapısına niçin *tibla* yazıldığını, camının niçin taşlandığını açıkladıktan sonra, Aliide'nin ağzından birkaç sözcükten başkası çıkmamıştı, sıkıcı bir durumdu. Aliide'nin laftan lafa atlayarak gevezelik etmesini tekrar nasıl sağlayabilirdi? Artan fiyatlardan şikâyetçiydi, belki de bu konuyu açmalıydı. Sağlam bir konumuydu bu? Şimdi yumurta fiyatları ne durumdaydı ya da çorba kemiği fiyatları? Ya da şeker? Aliide yeniden şeker pancarı yetiştirmekten bahsetmişti, böylesi zamanlardı. Ama Zara bu konuda ne sorabilirdi? Son yıllarda normal bir sohbet yürütmeyi unutmuştu, biriyle nasıl tanışılır, nasıl konuşulur, sessizliği bozmanın kolay yolu nedir bilmiyordu. Üstelik zaman geçiyor, Aliide'nin sükûneti onu korkutuyordu. Ya bu kadın deliyse? Belki de cama atılan taşlar Zara'yı ilgilendirmemeliydi, belki de bütün dikkatini çabuk ve doğrudan sonuca gitmeye vermeliydi. Dişlerinin arasına giren ahududu çekirdekleri, diş etlerine saplanıyordu. Kan tadı aldı. Saat metalik bir sesle tıklıyor, ateş odunları birer birer yutuyor, yaban çilekleri bitiyordu. Aliide reçelin köpüğünü alıyor, yüzeye çıkan kurtları özenle avlıyor ve Paşa yaklaşıyordu. Her geçen dakika daha da yaklaşıyordu Paşa. Arabası bozulmayacak, çalınmayacak, benzini tükenmeyecek, onun ölüm yolculuğunu hiçbir şey engelleyemeyecekti, o sıradan insanları etkileyen şeylerden muaftı, istediği her şeyi yerine getirirdi. Paşa söz konusuysa şansızlığı hesaba katmamalıydı, böyle bir şey söz konusu olamazdı. Para konusunda ve diğer her konuda şanslıydı, Paşa'nın gelişi engellenemezdi. Zara evin içinde kullanabileceği bir

şey görememişti, ne eski fotoğraflar ne de adına sunulmuş kitaplar vardı. Başka bir şey bulmalıydı.

Fotoğraf cebinde öylece duruyordu.

Aliide kilere kavanoz kapağı almaya gittiğinde, harekete geçmeye karar verdi Zara.

1991, Berlin

Zara'nın anneannesinden aldığı bir fotoğraf

Fotoğrafta yan yana durmuş objektife bakan iki genç kız vardı, gülümsemeye cesaret edememişlerdi. Elbiseleri üzerlerinde biraz gülünç duruyordu. Kızlardan birinin elbisesinin bir kenarı diğer kenarından biraz yukarıdaydı, belki de arkası buruşup toplanmıştı. Öteki kız daha dik duruyordu, göğüsleri diri, beli inceydi. Kendine güvenli bir hali vardı, bir bacağını biraz öne atmış, böylece siyah çoraplarının gizlediği bacağının ince hatları açığa çıkmıştı. Elbisesinin göğsünde rozete benzer bir şey vardı, dört yapraklı bir yonca. Fotoğrafta pek belirgin değildi, ama Zara bunun bir Maanooreds[22] rozeti olduğunu biliyordu, anneannesi anlatmıştı. Şimdi fotoğrafa bakarken, daha önce fark etmediği bir şeyi fark etti: Kızların yüzündeki masumiyeti. Ve kızların yüzlerinden ışıyan masumiyetin, kendi yüzüne bulaşmasıyla utandı Zara. Belki de kızların yüzündeki bu ifadeyi, daha önce kendi yüzünde de aynısı olduğundan keşfedememişti. Şu an kızların yüzünde gördüğü, kaybettiği kendi masumiyetiydi. İnsanın gerçekleri tanımadan önceki ifadesi. Geleceğin hâlâ bulunduğu, her şeyin hâlâ mümkün olduğu zamanların ifadesi.

Fotoğrafı Zara'ya, Almanya'ya gitmeden önce, anneannesi vermişti. Hayattı, yaşlı insanların başlarına ne geleceği bilinmezdi, eğer anneanneye bir şey olursa, Zara daha dönmeden, fotoğraf bir tarafa

22 Köylü Gençlik Örgütü.

atılabilirdi. Zara anneannesinden böyle konuşmamasını istemiş ama anneannesi onu dinlememişti. Zara'nın annesine göre eskiyen her şey çöptü, hemen kurtulmak gerekirdi, bu nedenle fotoğrafı da saklamazdı. Annesinin bu yönünü bilen Zara başını sallayıp fotoğrafı almış ve mümkün mertebe korumaya çalışmıştı, korumaya da devam edecekti, bunun dışında neyi varsa kaybetmişti, artık sahip olduğu her şey Paşa'ya aitti, bedeni bile kendisine ait değilken, bu fotoğrafı koruyacaktı, bedensel fonksiyonlarını yerine getirmesi bile Paşa'nın iznine tabiydi, aybaşı kanamasına karşı önlem alamazdı, ne pamuk, ne de başka bir şey, Paşa'ya göre bunlar çok pahalı şeylerdi.

Anneannesi bu fotoğrafın dışında, arkasına doğduğu köyün ve çiftliğin adını yazdığı bir de kart vermişti. Tamm Çiftliği. Dünya'yı gezerken belki yolun Estonya'ya da düşer demişti. Zara şaşırmıştı ama anneannesine göre, yolunun Estonya'ya düşeceği aşikârdı.

"Almanya, Estonya'yla komşu! Seyahat etme şansını yakalamışken, oraya da git."

Zara, çalışmak için Almanya'ya gitmeyi planladığını söylediğinde, gözleri ışımıştı anneannesinin. Annesi coşkuyla karşılamamıştı, zaten öyle coşan biri de değildi, ama bu fikirden hiç hoşlanmamıştı, ona göre Batı tehlikeli bir yerdi. Zara'nın kazanacağını söylediği yüklü paralar da fikrini değiştirmemişti. Şu para işi anneannesini de ilgilendirmiyordu, onun tek istediği Zara'nın Estonya'yı ziyaret etmesiydi.

"Zara, unutma. Sen Rus değil, Estonyalısın. Pazardan tohum alıp buraya gönder! Pencere kenarında Estonya çiçekleri görmek istiyorum!"

Fotoğrafın arkasında "Kız kardeşinden Aliide'ye" yazıyordu. Anneannesi karta adresle birlikte, Aliide Truu ismini yazmıştı.

"Aliide Truu kim, anneanne?"

"Kız kardeşim. Küçük kız kardeşim. Ya da dur bakayım. Sanırım ölmüştür. Aliide Truu diye sor. Belki bir bilen çıkar."

"Kız kardeşinden daha önce niçin bahsetmedin?"

"Aliide erken evlenip uzaklara gitti. Sonra savaş patladı. Biz buraya taşındık. Çiftliğe mutlaka git. Şimdi kimlerin yaşadığını, nasıl göründüğünü anlatırsın. Ben sana daha önceki halini anlattım."

Ayrılık vakti çatıp annesi Zara'yı dış kapıya kadar geçirirken elindeki çantayı yere bırakan Zara, niçin teyzesinden hiç bahsetmediğini sormuştu annesine.

Bu defa bir cevap vermişti annesi.

"Benim teyzem yok."

1992, Batı Estonya

Hırsızlar, hırsızların öykülerine her zaman ilgi duyar

Aliide kilere gittiğinde, Zara cebinden fotoğrafı çıkartıp bekledi. Aliide bir biçimde tepki göstermek zorunda kalacaktı, bir şey söyleyecek, anlatacak ya da yapacaktı. Fotoğrafı gördüğünde mutlaka bir şey olacaktı. Zara'nın kalp atışları hızlandı. Ama Aliide mutfağa dönüp de, Zara elindeki fotoğrafı onun yüzüne doğru sallayarak, mutfak dolabıyla duvarın arasından, belki de duvar kâğıdındaki bir yarıktan düştüğünü soluk soluğa söylediğinde, fotoğraftaki kızları tanıdığını açığa vuran bir ifade belirmedi Aliide'nin yüzünde.

"Bu fotoğraf da ne?"

"Burada yazıyor: Kız kardeşinden Aliide'ye."

"Benim kız kardeşim yok."

Aliide radyonun sesini açtı. Hayal kırıklığına uğramış bir komünistin yazdığı açık mektubun son satırları okunduktan sonra, başka haberlere geçildi.

"Ver bakayım onu."

Aliide'nin emredici sesi karşısında Zara fotoğrafı uzattı ve Aliide hemen kaptı.

"Adı ne?"

Aliide radyonun sesini daha da açtı.

"Adı ne?" diye yineledi Zara.

"Ne?"

...Onlara verecek süt ya da şekerleme yokken çocuklarımız nasıl sağlıklı büyüyecek? Yoksa ısırgan ya da karahindiba salatası yapmayı mı öğretmeliyiz? Bütün kalbimle ekmek herkese yetsin istiyorum...

"Bir zamanlar böylesi kadınlara halk düşmanı deniliyordu."

...ülkemiz için ve ekmeğin yanı sıra...

"Kız kardeşin?"

"Kız kardeşim mi? Vatan haini ve hırsız, o buydu işte."

Zara radyonun sesini kıstı.

Aliide ona bakmıyordu. Solumasına bakılırsa çok öfkelenmişti. Kulakları kızarmıştı.

"Yani kötü biri? Niçin kötü? Ne yaptı?"

"Kolhozdan tohum çaldığı için tutuklandı."

"Tohum çaldı?"

"Bir sömürücü gibi davrandı. Halktan çaldı."

"Niçin daha değerli bir şey çalmamış ki?"

Aliide radyonun sesini açtı.

"Sormadınız mı?"

"Neyi sormadım mı?"

...yüz yıllar boyunca genlerimize kölelik aşılandı, yalnızca güçlü iktidar ve paraya programlandık, işte bu yüzden...

"Niçin tohum çaldığını?"

"Siz, Vladivostok'lular, nasıl likör yapılır bilmez misiniz?"

Aliide radyonun sesini sonuna kadar açtı.

...ülkenin selameti için büyük bir devletten yardım istemeliyiz, örneğin Almanya'dan. Estonya'da şu an yaşanan tilki oyununa yalnızca bir diktatör son verip ekonomiyi ayakları üzerine doğrultabilir...

"Aliide tohum çalmadığına göre, demek ki Aliide hiç gerçek açlık çekmemiş."

Aliide kulağını radyoya verdi, biraz mırıldandı, soymaya başladığı birkaç baş sarımsağı kaldırdı. Kabukları fotoğrafın üzerine döküldü. Fotoğrafın altında bir dergi vardı. *Nelli Teataja*. Derginin kapağındaki yaşlı kadının siyah silüeti hâlâ seçiliyordu. Zara radyonun prizini fişten çekti. Ortaya çıkan sessizlikte buzdolabı zangırdayarak kendi kendini yiyordu, sarımsaklar kaptan yere düştü, priz Zara'nın elini yaktı.

"Küçük hanım oturup da biraz sakinleşmeye ne der?" dedi Aliide.

"Nereden çaldı?"

"Tarladan. Pencereden görünüyor. Bir hırsıza gösterdiğin bu ilgi de ne?"

"Bu çiftliğe aitti değil mi? Yani tarla."

"Hayır, kolhozundu"

"Daha önce demek istedim."

"O zaman da faşistlerindi."

"Aliide faşist mi?"

"Ben iyi bir komünisttim. Küçük hanım niçin oturmuyor? Bizde oturması rica edilen misafirler ya oturur ya da çekip giderler."

"Eğer Aliide faşist değildiyse, niçin buraya taşındınız o zaman?"

"Ben burada doğdum. Şu radyoyu aç."

"Henüz anlayamadım. Yani kız kardeşin kendi tarlanızdan tohum çaldı, öyle mi?""Kolhozun tarlasından! Radyonun fişini tak, hanımefendi. Bizde misafirler efendiymiş gibi davranmazlar. Ama belki de senin bu geleneklerden haberin yok."

"Özür dilerim, saygısızlık etmek gibi bir niyetim yok. Yalnızca kız kardeşinizin öyküsü ilgimi çekti. Ona ne oldu?"

"Alıp götürdüler. Hırsız öyküleri seni niçin bu kadar ilgilendiriyor ki? Hırsızların öykülerine ancak hırsızlar ilgi duyar."

"Onu nereye götürdüler?"

"Halk düşmanları nereye götürülüyor?"

"Peki sonra ne oldu?"

Aliide ayağa kalktı, Zara'yı bastonuyla itip fişi tekrar prize taktı.

...köle ruhların sopaya ve arada bir de havuca ihtiyacı vardır...

"Sonra ne oldu?"

Fotoğrafın üzeri sarımsak kabuklarıyla örtülmüştü. Radyonun sesi o kadar yüksekti ki kabuklar yerinden oynuyordu.

"Kız kardeşi sürülmesine rağmen, nasıl oluyor da Aliide burada kalabildi? Sizden şüphelenmediler mi?"

Aliide duymamış gibiydi.

"Ocağa daha fazla odun at!" diye bağırdı.

"Yoksa Aliide'nin sağlam bir geçmişi mi vardı? Aliide sadık bir parti üyesi miydi?"

Sarımsak kabukları masanın kenarına yaklaşmıştı, birkaç tanesi dönerek yere düştü. Aliide masadan kalktı, kuzineye odun atmaya başladı. Zara radyonun sesini kısıp önüne geçti.

"Yani Aliide iyi bir yoldaş mıydı?"

"Ben iyiydim, kocam Martin de, parti organizatörüydü. Estonyalı köklü bir komünist aileden, sonradan olma sahtekârlardan değil. Biz madalyalar aldık. Ödüller."

Zara radyonun sesini bastırabilmek için bağırdığından soluk soluğa kalmıştı, ellerini göğsüne koyup nefesini topladı, elbisesinin üst düğmesini çözdü, karşısında durmuş dere tepe atlayarak konuşan kadını tanıyamıyordu. Bu kadın soğuk kanlı ve sertti, ondan bir şey öğrenmek imkânsızdı.

"Bence şimdi gidip yatmalısın. Kocanla sorununu nasıl halledeceğimize yarın karar veririz, tabii eğer hâlâ bu konuyu hatırlarsan."

Zara ön odada yatağa uzanıp battaniyeyi üzerine çekti, hâlâ soluk soluğaydı. Aliide anneannesini tanımıştı.

Anneannesi ne hırsız ne de faşisti. Yoksa öyle miydi?

Mutfaktan sinek şaplağının sesini duydu.

İKİNCİ BÖLÜM

Yedi milyon yıl
Führer'in konuşmasını dinledik
Yedi milyon yıl
Elma ağaçlarının çiçek açtığını gördük.

Paul-Eerik Rummo

Haziran, 1949

Özgür Estonya için

Ingel'in fincanı yanımda. Yastığını da istiyordum, ama Liide vermedi. Yine gösteri yapıyor, Ingel'in saç modelini taklit etmeye çalışıyor. Belki de yalnızca beni neşelendirmek istiyor, ama olmuyor, çok çirkin görünüyor. Bana yemek yapıp yardım ettiğinden, ona kötü bir şey diyemiyorum. Eğer öfkelenirse beni buradan çıkartmaz. Öfkesini göstermiyor, yalnızca beni dışarı bırakmıyor ya da yemek vermiyor. En son iki gün aç kaldım. Bu defa Ingel'in geceliğini istediğim için öfkelendi. Ekmek kalmadı.

Beni dışarı bıraktığında işine yaramaya çalışıyorum, eğlenceli şeylerden bahsederek güldürüyorum, yemeklerini övüyorum, bundan çok hoşlanıyor. Önceki hafta altı yumurtayla kek yaptı. Niçin bu kadar fazla yumurta harcadığını sormadım, onun duymak istediği tek şey Ingel'den daha iyi yapıp yapmadığıydı. Cevap vermedim. Şimdi söyleyecek iyi bir şeyler bulmalıyım.

Walther tabancam ve bıçakla birlikte yatıyorum. İngiltere neyi bekliyor, merak ediyorum?

Hans Pekk, Eerik oğlu, Estonyalı köylü

1936-1939, Batı Estonya

Aliide beş taç yapraklı leylak yiyor ve âşık oluyor

Pazarları, ayinden sonra Aliide ile Ingel tanıdıklarını görmek, erkekleri süzmek ve edep sınırları içinde flört etmek için kilisenin önündeki mezarlıkta dolaşırlardı. Kilisede her zaman Koluvere Prensesi Augusta'nın mezarının yakınına otururlar, bir an önce kilisenin önündeki mezarlığa çıkmak, ayak bileklerini saran modern, pahalı, siyah ipek çoraplarını sergilemek, küçük adımlarla yürüyerek boy göstermek ve uygun evlilik adaylarıyla göz göze gelmek için sabırsızlanarak ayinin bitmesini beklerlerdi. O pazar sabahı Ingel, saçlarını örüp taç gibi başında toplamıştı. Daha genç olup örgülerini sırtına sarkıtan Aliide, evden çıkmadan önce saçlarını kesmekten bahsetmişti. Başkentteki kızların saçları çok havalı, dalga dalgaydı... böyle bir saç için iki kron harcamak yetiyordu. Ingel dehşete kapılmış, bu tür şeyler konuşmamasını söylemişti, anneleri duyabilirdi. O sabah bir nedenle her şey daha bir uçucu, leylakların kokusu daha bir büyüleyiciydi. Aliide büyüdüğünü hissediyordu, aynanın önünde, kızarsınlar diye yanaklarını sıkarken o yaz harika bir şey yaşayacağından emindi, beş taç yapraklı leylak bulması herhalde boşuna değildi. Özellikle de geleneklere uyarak çiçeği yediğinden, aksi düşünülemezdi.

En sonunda ayin bitmiş, insanlar şen şakrak dışarı çıkmış, iki kız kardeş kilisenin önündeki mezarlıkta, köknarların arasında gezintiye

başlamıştı, bacaklarına eğrelti otları sürünüyor, dalların arasında sincaplar zıplıyor, arada bir kuyu çıkrığının gıcırtıları duyuluyordu. Kulaklarını uzaktan gelen karga seslerine diktiler: Muhtemel talipleri için ne kehanette bulunuyorlardı? Ingel bir tekerleme mırıldandı: *Vaak, vaak, kellest, kahest paar saab*[23]. Gökyüzünde aydınlık bir gelecek parladı, hayat güzeldi. İki kız kardeşin kalbi, her genç kızınki gibi, gelecek yılların beklentileriyle kıpır kıpırdı.

Kız kardeşler arada bir fısıldaşıp, arada bir tanıdık biriyle konuşmak için durarak mezarlıkta bir tur atmışlardı ki, Aliide'nin ipek elbisesinin eteği mezarlardan birini çevreleyen demir çitin kıvrımına takıldı. Aliide eteğini kurtarmak için eğildiğinde, ilerdeki Alman mezarlarının orada bir adam gördü, mezarlığı kuşatan alçak taş duvarların önünde dikiliyordu, söğüt ağaçları, güneş, duvarların üzerinde yosunlar, berrak bir ışık, berrak bir kahkaha. Adam biriyle birlikte gülüyordu, çözülen ayakkabı bağını bağlamak için eğildi ve konuşmaya devam etti, ayakkabısını bağlarken başını arkadaşına çevirdi ve sonra, eğilirkenki kadar çevik bir hareketle doğruldu. Elbisesinin eteğini demir kancadan kurtarmayı unutan Aliide de doğruldu. Yırtılan ipek sesi onu kendine getirdi, eteğini kurtardı, ellerine yapışan pasları silkeledi. Neyse ki küçük bir yırtıktı. Belki kimse fark etmezdi. Belki adam fark etmezdi. Aliide iki eliyle saçlarını sıvazladı, elleri duyarlılığını kaybetmişti. *Bana bak.* Daha bir kızarsınlar diye dudaklarını ısırdı. Kızlar elbette geri dönüp taş duvarların önünden geçebilirlerdi. *Bu tarafa bak!*

Gör beni! Adam bir ara konuşmadan kopup kızlara doğru döndü, aynı anda kız kardeşinin ne yaptığını merak eden Ingel de döndü ve döner dönmez taç yaptığı saçlarında güneş parladı *–Hayır, hayır! Beni gör!–*, Ingel her zaman yaptığı gibi boynunu uzattı, bunu yaptığında kuğuyu andırıyordu, çenesini kaldırdı, birbirlerini gördüler, adam ve Ingel. Adamın nasıl sustuğunu, cebinden çıkardığı sigara tabakasıyla

23 Gak, gak, kim kimle evlenecek. (ç. n.)

nasıl kalakaldığını, bir sözcüğün tam ortasında gözlerinin Ingel'e nasıl kilitlendiğini, sigara tablasının kapağının bir bıçak gibi elinde nasıl parladığını izleyen Aliide, adamın kendisini asla görmeyeceğini hemen anladı. Ingel, Aliide'ye yaklaştı, gözleri adama takılıp kalmıştı, köprücük kemiğinin üzerindeki derisi parlıyordu, boğaz çukuru davetkâr bir şekilde açılmıştı. Kız kardeşine bakmadan, elinden tutup çekerek, adamın hiç hareket etmeden önünde dikildiği duvara doğru yürüdü. Arkadaşı, adamın artık kendisini dinlemediğini, sigara tabakasını tutan elinin birinci kaburga kemiği hizasında donup kaldığını fark etmişti, Aliide'nin elinden tutup peşi sıra sürükleyen Ingel'i de görmüştü. Aliide her adımda direniyor, mezar taşlarına, dallara, köklere ne bulursa tutunarak destek alıyordu. Attığı her adımda ayakkabısının topukları toprağa saplanıyor ama toprak pes ediyor, ağaç kökleri pes ediyor, dallar pes ediyor, otlar kenara çekiliyor, taşlar yuvarlanıyordu, ağzına bir sinek girdi, öksürüp dışarı atamadı, Ingel durmak istemiyordu, devam etmeliydi, kız kardeşini çekti, çekti... patika ıssızdı, doğrudan doğruya duvara gidiyordu, Aliide adamın bakışlarını gördü, boştu, zaman ve mekândan bağımsızdı, Ingel'in ateşli adımlarını ve elini sıkıca tutan parmaklarını hissetti. Kız kardeşinin nabzı onun elinde atıyordu, Ingel'in yüzündeki eski, tanıdık ifadelerin hepsi akıp gitti, arkasında bıraktı onları, onu izleyen Aliide'nin yüzüne çarptı bütün o ifadeler, ıslak, tuzlu çaputlar gibi yapıştı yanaklarına, bir kısmı hayaletler gibi uçup gitti, eski zamanlar gibi geçti, o sabah birlikte gülerlerken yanağına yerleşen gamzeler Ingel'i terk edip parçalandılar. Duvara ulaştıklarında, kız kardeşi, Aliide'ye yabancıydı artık, sırlarını açamayacağı yabancı biri, Aliide parka yabancı bir Ingel'le gidip, yabancı bir Ingel'le *seltzer* içecekti artık, başka birine ait yeni bir Ingel'le. Düşünceleri ve kahkahalarıyla artık başka birinindi Ingel, aslında Aliide'nin ait olmayı arzuladığı birinin. Tenini Aliide'nin koklamak istediği, bedeninin sıcaklığının bedenine karışmasını istediği birinin. O, Aliide'yi görmeliydi, gör-

meli ve taş kesmeliydi, cebinden sigara tabakasını çıkaran eli, onun için havada kalmalıydı. Ama tabakasından yansıyan bıçak gibi ışık Ingel'i kesip almıştı, Aliide'nin hayatından kesip almıştı.

Komşuları Aino koşarak yanlarına geldi. Adamın arkadaşını tanıyordu, kızları onlarla tanıştırdı. Söğüt ağacı hışırdadı. Adam onları selamlarken Aliide'ye bakmadı bile.

Sigara tabakasının üzerindeki Estonya'nın üç aslanı güneşte parladı ve güldü.

Yine Ingel. Hep o Ingel. Tanrı Aliide'yle alay etmeyi bırakmadığından her şeyi elde eden ve her şeyi elde edecek olan Ingel. Üstüne üstelik, annesinin anlattığı küçük sırları aklında tutup bulaşıkları patates suyuyla yıkayarak parıl parıl parlatan Ingel. Bu da yetmezmiş gibi, kendisine verilen öğütleri unuttuğundan, yıkadığı bulaşıklar hâlâ yağlı kalan Aliide'nin aksine, hiçbir öğüdü unutmayan Ingel. Hepsi bu mu? Hayır, Ingel biri ona öğretmese bile her şeyi yapabilirdi. İneği daha ilk sağmasında süt kovası ağzına kadar dolmuş, adımını attığı tarla berekete boğulmuştu. Demek ki bunlar da yetmemişti. Şimdi de, önce Aliide'nin gördüğü adamı alacaktı. Aliide'nin istediği tek adamı.

Hiç değilse Aliide de bir şey almalıydı, adil olanı buydu, hiç değilse biçimsiz hayatına bir adam girmeliydi, arzuladığı bir adam, bu onun hakkıydı, hiç değilse bir kez onun da arzusu gerçekleşmeliydi. Kendini bildi bileli, Ingel'in nasıl, süzmeye gerek bırakmayacak kadar temiz, süt sağdığını izlemek zorunda kalmıştı, Ingel'in yaptığı her şey mükemmel ve temizdi. Maanoored kulübünün süt sağma müsabakasını açık ara kazanmıştı. Hayatın yasaları Ingel için geçerli değildi, onun süt sağdığı kaba ne insan ne de inek kılı düşer, ne de alnında sivilceler çıkardı. Ingel'in teri menekşe gibi kokuyordu, ince beli diğer kadınlar gibi kalınlaşmıyordu. Karıncalar berrak tenini

kabartmıyor, lahanalarını solucanlar bürümüyordu. Kaynattığı reçeller asla küflenmiyor, lahana turşusu bozulmuyordu. Elinin değdiği her şey kutsanıyordu. Göğsüne taktığı Maanoored'in kulüp iğnesinin üzerindeki dört yapraklı yonca sanki hep yeniymiş gibi parlarken, Aliide iğnesini birkaç defa kaybetmişti , kızının sakarlığı karşısında önceleri başını sallayan anne, daha sonra bunun bir fayda etmediğini anlayarak onu uyarmaktan vazgeçmişti.

Bütün bunlar yetmezmiş gibi onun istediği tek adamı, Aliide'nin nefesini kesen Hans'ı, Ingel kapmıştı. Bu da yetmemiş, Ingel'in zaten dillere destan güzelliği ve meleksi gülümsemesi Hans'la karşılaştıktan sonra ihtişamını artırmış, daha çok göz kamaştırmaya başlamıştı. Onun güzelliği ve gülümsemesinden yayılan ışık yağmurlu gecelerde bile bütün bahçeyi ve iki kız kardeşin kaldığı kulübeyi öylesine dolduruyor, bu hava Aliide'ye öylesine ağır geliyordu ki, soluk soluğa uyanıyor, yataktan kalkıyor, sendeleyerek gidip kulübenin kapısını aralamak zorunda kalıyordu. Yok, bu da yetmiyordu. Artık daha fazlası imkânsızmış gibi görünse de Aliide'nin acıları arttıkça artıyordu, çünkü Ingel düşüncelerini içinde tutamıyor, aralıksız Hans'ı sayıklıyor, Hans oraya, Hans buraya bir şeyler fısıldayıp duruyordu. Üstelik Aliide'den, bir gözünü Hans'ın üzerinden ayırmamasını, bakışlarını, jestlerini izlemesini, yeterince aşk içerip içermediğini gözlemesini istemişti; gözleri yalnızca Ingel'i mi görüyor yoksa başkalarına da bakıyor muydu, söyledikleri ne anlama geliyordu, Ingel'e verdiği peygamber çiçeğinin anlamı neydi, aşk mıydı, yalnızca ona âşık olduğunu mu gösteriyordu? Tabii, tabii ki öyleydi! Hans, kara sevdalı bir köpek gibi, Ingel'in kokusunu izliyordu.

Sevda sözcükleri, öpüşüp koklaşmalar, okşamalar bahçeyi öyle bir hızla kaplamıştı ki daha bir yıl geçmeden, evlilik teklifi brendi si konulmuştu masaya. Söz kesilmiş, Ingel domuz gibi şişen çeyiz sandığının etrafında ve kıkırdayarak dans eden kızların arasında

dalkavukça dolaşmış, sonra yeni ay çıkmış, yeni çifte sağlık ve mutluluk getirmişti. Orada düğün, burada düğün, çiftler kiliseye gitmiş, kiliseden dönmüştü. İnsanlar beklemiş, duvak dalgalanmış, siyah ipek çoraplarıyla dans eden Aliide, herkese kız kardeşi adına ne kadar sevindiğini ve nihayet kendi küçük çiftlikleri de bir reise kavuştuğu için ne kadar mutlu olduğunu anlatmıştı! Işıltılı beyaz eldivenler giyen Hans, Aliide'yle dans ederken bile bakışları onun bedenini geçip Ingel'e yönelmiş, başını hep duvağın ışıltısına çevirmişti.

Hans ile Ingel tarlada da birliktelerdi. Ingel, Hans'a koşuyor. Hans, Ingel'in saçlarına yapışan samanları temizliyor. Hans, Ingel'in beline sarılıyor ve genç karısını havaya kaldırıp bahçede dolaştırıyor. Ingel ahırın arkasına koşuyor, Hans peşine takılıyor, kahkahalar, fıkırdamalar, kıkırdamalar. Günler günleri, haftalar haftaları, yıllar yılları izliyor. Hans sıyırarak gömleğini çıkartıyor, Ingel'in elleri onun tenine uçuyor, Ingel, Hans'ın sırtına su döküyor, Ingel saçlarını yıkarken, Hans keyiften ayak parmaklarını büküyor. Fısıltılar, mırıltılar ve geceleri yataktan gelen dikkatli sesler. Saman döşeklerin hışırtısı, demir karyolanın gıcırtısı. Susmalar, kıs kıs gülmeler. İç çekmeler. Yastıkta boğulan ağıt, avuçlara gömülen inlemeler. Duvardan geçip, Aliide'nin acı dolu yatağına ulaşan terli sıcaklık. Sonra sessizlik, Hans pencereyi açıyor, çıplak bedenini pencere pervazına yaslayıp sigara içiyor, sigarasının közü parlıyor karanlıkta. O damarlı eli, sigarayı tutan uzun parmakları ve karanfillerin üzerine nasıl kıvılcımlar saçtığını görmek için kendi penceresinin yanına dikilmesinin yeteceğini biliyor Aliide.

1939, Batı Estonya

Kreel Nine'nin kargaları susuyor

Aliide, Maria Kreel'in küçük çiftliğine gitti. Kreel'in kem gözleri ve insanların kanlarını dondurma yeteneği üzerine anlatılan efsanelerle büyüyen Aliide'nin, kadının kudretinden şüphesi yoktu.

Kreel insanın içini okuyabildiğinden, Aliide için sıkıntılı bir ziyaretti bu, çektiği acıları kimse bilsin istemiyordu, ama içinde bulunduğu umutsuz durumda, Kreel'e başvurmaktan başka bir çaresi de yoktu.

Kulübesinin önündeki bir kanepede, kedileriyle birlikte oturan Yaşlı Kreel, Aliide'yi beklediğini söyledi.

"Maria Nine niçin geldiğimi biliyor mu?"

"Sarışın bir adam, genç, yakışıklı."

Dişsiz ağzı bir parça ekmek geveliyordu.

Aliide kulübenin merdivenine bir kavanoz bal koydu. Bahçe kapısının direklerinden birine, bir bitki demeti asılmıştı, hemen yanına tüneyen bir karga gözünü Aliide'ye dikmişti. Çocukluğunda dinlediği, büyülenerek kargaya dönüştürülen insan masallarından ödü kopan Aliide, şimdi de korkuya kapıldı. İlk defa buraya geldiğinde de –ayağına kazayla balta indiren babasını getirmişlerdi– Kreel'in bahçesinde bir yığın karga vardı. Yaşlı kadın Aliide ve babasının dışında hiç kimseyi içeri almamıştı. Tuhaf kokan mutfağı çocukların hoşlana-

cağı bir yer değildi, Aliide burnunu kapamıştı. Masanın üzerinde, yara tedavisinde kullanılan, koca bir kavanoz dolusu kurtçuk vardı.

Karga havalanıp hışırdayan ağaçların arasında kayboldu, yaşlı kadın kargayı selamlarmış gibi başını salladı. Açık gökyüzünde kavurucu bir güneş parlıyordu ama bahçede bir soğukluk vardı. Açık kapıdan karanlık mutfak görünüyordu. Mutfak sahanlığında bir yastık yığını duruyordu. Yastık yüzlerinin beyaz dantelleri parlıyordu. Ölmüşlerin yastıkları. Maria Kreel toplardı bunları.

"Misafiriniz mi var?"

"Benim her zaman misafirim var, kulübe dolu."

Aliide kapıdan uzaklaştı.

"Havalar ot hasadı için kötü olacak gibi," diye devam eden yaşlı kadın, ağzına bir parça daha ekmek attı. "Ama belli ki bu senin pek umurunda değil. Aliide kargaların ne dediklerini duydu mu?"

Aliide ürperdi. Bir kahkaha atan yaşlı kadın, kargaların birkaç gündür sustuklarını söyledi, doğruydu da; Aliide birçok kuşu gözlemişti, kuş kıtlığı yoktu ama hepsi de suskundu. Kulübenin arkasından bir kedi miyavlaması duyuldu, kızışmış bir kedi miyavlamasıydı, Kreel onu yanına çağırdı. Kedi göz açıp kapayıncaya kadar oradaydı, yaşlı kadının bastonuna sürtünerek mırıldandı. Kediyi Aliide'ye doğru itti Kreel.

"Kendine hâkim olamıyor," diyen yaşlı kadın kurt gözüne benzeyen gözlerini kısarak Aliide'ye dikti. Aliide kızardığını hissetti. "İşte böyle. Kargaların bile sustuğu böylesi bir günde, kızışmış bir kediyi susturabilecek hiçbir şey yoktur."

Böylesi bir günle ne demek istemişti bu kadın? Hava mı bozacaktı? Hasat kötü olacak, açlık mı baş gösterecekti? Yoksa Rusya'yı mı kastediyordu? Ya da Aliide'nin hayatını? Hans'ın başına mı bir şey gelecekti? Aliide, bacağına sürtünen kediyi okşamak için eğildi.

Kedi, kıçını kaldırıp Aliide'nin eline dayadı, elini geri çekti Aliide. Yaşlı kadın bir kahkaha attı. Sinir bozucu bir kahkahaydı. Gizemli ve çok bilmiş bir kahkaha. Aliide'nin eli karıncalandı. Sanki etine bir saman çöpü batmış da, bir delik açıp içine girmek istiyormuş gibi bütün bedeni karıncalandı Aliide'nin ve takıntılı ruhu ona, Ingel ile Hans'ın evde yalnız başına olduklarını bilmesine rağmen, nasıl olup da Kreel'e geldiğini fısıldıyordu. Annesiyle babası komşuyu ziyarete gitmişlerdi ve Aliide de buradaydı. Eve döndüğünde, evde yalnız başlarına kaldıkları her seferde olduğu gibi, Hans iki kat daha fazla erkek, Ingel iki kat daha fazla kadın kokacaktı, bu düşünce Aliide'nin derisinin altındaki karıncalanmayı artırdı.

Ağırlığını bir ayağından diğerine verdi, Maria Kreel ayağa kalktı, kulübesine girip kapıyı kapattı. Aliide beklesin mi yoksa gitsin mi karar veremiyordu, yaşlı kadın küçük, kahverengi bir şişeyle geri döndü, hastalıklı dudaklarının kenarına bir sırıtış yerleşmişti. Aliide şişeyi aldı. Bahçe kapısını kapattığında, yaşlı kadın arkasından bağırdı.

"O çocuğun kalbi kararmış."

"Peki ben bir şey..."

"Bazen mümkün, bazen değil."

"Başka bir şey görüyor musun?"

"Küçük kızım, çaresizliğin toprağında kötü çiçekler biter."

Aliide, Kreel'in kulübesinden koşarak ayrıldı, attığı her adımda ayakkabı bağları savruldu, yaşlı kadından aldığı şişe elinde ısındı ama kanı çekilen parmakları buz gibiydi. Kalbindeki acıyı yok edecek bir şey var mıydı?

Kuyudan su almak için bahçeye çıkan Ingel kıkırdıyordu, saç örgüleri çözülmüştü, yanakları al aldı ve üzerinde yalnızca iç çamaşırı vardı.

Aliide'nin yatağında Tuglas'ın *Toome Helbed*[24] öykü kitabı, Ingel'in yatağında bir erkek vardı. Niçin her şey bu kadar yanlıştı?

Kreel'in şurubunun etkisini denemeye fırsat bulamadı Aliide. Kahveye karıştıracaktı ama ertesi sabah Ingel birdenbire artık kahve içmeyi bıraktığını söylemiş ve kusmak için dışarı fırlamıştı. Kreel'in şurubunun engellemesini beklediği şey, çoktan gerçekleşmişti. Ingel hamileydi.

24 Kuş Kirazları Çiçek Açıyor. (ç. n.)

1939-1944, Batı Estonya

Cephenin gürültüsü, yerini şerbet kokusuna bırakıyor

1939 sonbaharında Baltık Almanları, Almanya'ya çağrıldıklarında, kızların okul ve vaftiz arkadaşlarından bir oğlan vedalaşmaya geldi, ayrılırken de geri dönme sözü verdi. Daha önce hiç görmediği bir ülkeye gidecek, şöyle bir dolaşıp geri gelecek ve Almanya'nın nasıl bir yer olduğunu anlatacaktı. Vedalaştılar, aynı anda Aliide, Hans'ın kollarını Ingel'in beline dolayarak, nasıl ahırın arkasına doğru sürüklediğini gördü. Cilveleşmeleri duydu ve dişlerini bileğine geçirdi. Ingel'in karnının şiştiğini ve Hans'ın bedeninin, onun bedenine sarıldığını hayal etmek, Aliide'ye tükenmez bir acı veriyordu, gece gündüz, uyurken ve uyanıkken başka bir şey duymasını ve görmesini engelliyordu. Üçü de, ne yaşlıların alnında beliren çizgileri, kaybolmayıp gittikçe derinleştiklerini, ne de babalarının batan güneşi nasıl izlediğini fark edemiyordu. Her akşam, tarlanın kenarında durup batan güneşi izliyor, piposunu tüttürüyor, ufukta bir işaret arıyor, akça ağacın yapraklarını inceliyor ve tıpkı gazete okuyup radyo dinledikten sonra yaptığı gibi iç çekiyordu, o zaman da mutlaka kuşları dinlemek için dışarı çıkardı.

1940'ta çocuk doğdu, Linda adını verdiler, Aliide başını çatlayacakmış gibi hissediyordu. Hans çocuğu kucağına alıp dolaşıyor, Ingel'in gözleri mutluluktan, Aliide'nin gözleri gözyaşlarından parlıyor, gaz depolayıp, kâğıt paraları gümüş ve altına çevirmeye başlayan babasının gözleri alnının çizgileri arasında kayboluyordu. Şehirde

kuyruklar başlamıştı, bu ilk defa oluyordu ve dükkânlarda artık şeker bulunmuyordu. Aliide kanını, üç defa, Hans'ın yemeğine katmayı başarmıştı... hatta bir seferinde kanaması dolunaya rastlamıştı ama Hans onunla ilgilenmiyordu. Bir dahaki sefere çişini katmayı deneyecekti. Maria Kreel bazen bunun daha etkili olabileceğini söylemişti.

Hans ile Aliide'nin babası alçak sesle, kaygılı konuşmalara başlamışlardı. Belki ailedeki kadınları telaşlandırmak istemiyor, bu nedenle yaklaşan tehlike sinyallerini onlara yansıtmaktan kaçınıyor, ya da tam da böyle davrandıklarından endişelendiriyorlardı. Ama kız kardeşlerden hiçbiri onların ne konuştuklarıyla ilgilenmiyorlardı. Babalarının endişeyle kırışan alnı kızların huzurunu bozmuyordu, babaları yaşlıydı, yaşlıların çoğu gibi onda da savaş korkusu vardı. Özgür Estonya'nın çocuklarının böylesi dertleri yoktu. Hiçbir suç işlememişlerdi, onları ne tehdit edebilirdi? Ancak ülkenin değişik yerlerine Sovyet askerleri girdiğinde, kendi geleceklerinden kaygılanmaya başladılar. Çocuğun beşiğini sallarken Ingel, Aliide'ye, fısıldayarak, Hans'ın kendisine daha sıkı sarılmaya başladığını anlattı, yanında uyuyor, sıkıca elini tutuyor, uykuda bile bırakmıyordu. Bunda bir tuhaflık var, diye düşünüyordu Ingel: Hans ona, sanki Ingel gece yanından kaçacakmış gibi sıkıca sarılıyordu. Ingel'in ağzından çıkan her sözcük, iğne gibi yüreğine saplansa da dinledi Aliide. Bununla birlikte eski takıntılarının bir parça azalarak, yerini başka bir şeye bıraktığını hissediyordu... Hans için endişelenmek.

Yarısı boşalmış şehri ziyaret edip Kızıl Ordu Orkestrası'nın Sovyet marşları çaldığını duyduklarında kız kardeşler artık gerçekten kaçamazlardı. Hans onlarla birlikte değildi, artık şehre inmeye cesaret edemediği gibi, kız kardeşlerin gitmelerine de karşıydı. Önce mutfağın arkasındaki küçük odada uyumaya, daha sonra gündüzlerini de orada geçirmeye başladı, en sonunda ormana gidip orada kaldı.

Şehirden şehre, köyden köye alaycı bir kahkaha yankılandı. *Stalin'in büyük hedefi için savaşıyoruz* ve *Cehaletin kökünü kazıyacağız* sloganları engellenemez bir gülme isteği uyandırdı. Ciddi olamazlardı! Gecelik benzeri fırfırlı elbiseleriyle köylerde, sokaklarda, o dans senin bu dans benim salınarak dolanan subayların karıları bir şaka gibiydi. Ya bıçak kullanamadıklarından patatesleri tırnaklarıyla soyan Kızıl Ordu askerlerine ne demeliydi? Böyle bir halkı kim ciddiye alırdı? Sonra insanlar kaybolmaya başladı ve kahkahalar acılaştı. Kadınlar, erkekler ve çocukların, kasaplık hayvanlar gibi kamyonlara yüklenip götürülmesi sıradanlaştığında, dualar gibi tekrarlanan öyküler anlatılmaya başlandı. Aliide ile Ingel'in babasını köyün ortasında aldılar, anne yok oldu, eve döndüklerinde evde kimseyi bulamayan kızlar, hayvanlar gibi çığlıklar attılar. Köpek sahibini beklemekten asla vazgeçmedi, bahçe kapısında, ölene kadar özlemle uludu. İnsanlar sokağa çıkmaya cesaret edemedi, toprak acı dolu şarkılarla inledi, Estonya'nın bereketli toprağının her bir köşesine kazılan mezarlar, yeni ölümlerin habercisi oldu. Cepheden yükselen gümbürtüler köşe bucak bütün ülkeye yayıldı, her köşeden imdat çığlıkları geliyordu, İsa'ya sesleniyorlardı, Almanya'ya ve eski Tanrılarına.

Aliide ile Ingel aynı yatakta, yastıklarının altında baltayla uyuyorlardı... çok geçmeden sıra onlara da gelecekti. Aliide saklanmak istiyordu, ama saklayabildiği tek şey Ingel'in, Amerikan bayraklı Dollar marka bisikletiydi. Ingel, Estonyalı bir kadının, ne olursa olsun, evini ve hayvanlarını bırakmayacağını söylüyordu, bırak üniformaları ve silahlarıyla, bütün bir tabur gelsindi. Estonyalı bir kadın nasıl olurmuş göstermesini bilirdi. Kız kardeşlerin biri nöbet tutarken diğeri uyuyordu, komodinin üzerinde duran İncil ve İsa'nın resmi bekliyordu onları, bitmek tükenmek bilmeyen geceler boyunca, gözlerini gittikçe daha çok alazlanan geceye, bir kız kardeşinin parlayan saçlarına di-

ken Aliide, yalnız başına kaçıp kaçmamayı düşünüyordu. Eğer Hans evden ayrılmadan, ona bir görev vermemiş olsaydı kaçardı da: "Ingel'i koru, bunu yapabilirsin." Aliide, Hans'ın kendisine duyduğu güvene ihanet edemezdi, güvenine layık olduğunu göstermeliydi. İşte bu nedenle tıpkı Hans'ın yaptığı gibi Finlandiya'dan gelen savaş haberlerini dikkatle izlemeye başladı. Ingel kendi payına gazete okumayı reddediyordu, o dualarına ve Juhan Liiv'in mısralarına sığınmıştı: *Isamaa! Sinuga olen önnetu ma, önnetum ilma sinuta.*[25]

"Henüz mümkünken gitsek mi?" dedi Aliide çekinerek.

"Nereye gideceğiz? Linda daha çok küçük."

"Finlandiya'dan emin değilim. Hans'a bakılırsa İsveç daha güvenliymiş."

"Hans'ın ne düşündüğünü nereden biliyorsun?"

"Sonra Hans da gelebilir."

"Evimi bırakıp hiçbir yere gitmeyeceğim. Çok geçmez rüzgâr tersine döner, Batı yardımımıza gelir. Herhalde o zamana kadar idare ederiz. Senin inancın zayıf, Liide."

Ingel haklıydı. Dayandılar, ülke dayandı, kurtarıcı geldi. Almanlar ülkeye girdiler, yanan evlerin üzerlerindeki dumanları dağıttılar, gökyüzü tekrar berrak maviye, toprak kara rengine, bulutlar beyaza döndü. Hans tekrar eve dönebildi, onların karabasanı bitti, başkalarınınki başladı. Komünistlerin rengi attı, ulaşım araçları durduğundan, tabana kuvvet kaçtılar, ama gözü pek Hans atını eyerleyip, Maanoored'in sancağını geri almak için peşlerine düştü, Tohum Saçan Adam ödülünü, nüfus kayıt defterini ve kızılların el koyduğu diğer şeyleri almak için. Yüzünde geniş bir gülümsemeyle döndü şehirden. Her şey çok mükemmeldi, Almanlar nazikti,

25 Anayurt! Seninle mutsuzum, sensiz daha mutsuz. (ç. n.)

durum harikaydı, mızıkalar çalınıyordu. Her yerden kadınların tahta ayakkabılarının sesi duyuluyordu, şirin ve enerjik. Ayrıca ihtiyaç sahibi ailelerin ihtiyaçlarını karşılamak için ERÜ-Eesti Rahva Ühisabi[26] kurulmuştu, ihtiyaçlar Kızıl Ordu'dan el konulanlarla karşılanacaktı. Her şey düzelecekti! Herkes evine dönecek, daha önceki gibi tarlalarda tohumlar yeşerecek, Maanoored'deki bütün sebze yarışmalarını tekrar Ingel kazanacak, sonbahar eğlencelerine katılacaklar, kız kardeşler birkaç yaş daha yaşlandıklarında Maanasied'e[27] üye olacaklardı. Babaları eve döndüğünde Hans'la birlikte ekim alanlarını büyütmeyi planlayacaklardı. Hans daha şimdiden tütün ve şeker kumpanyasına katılmıştı, yeterince şeker pancarı pekmezleri olacak ve Ingel'in tatlı dudakları sakarinle buruşmayacaktı. Aliide'nin de, diye eklemeyi hatırlayabilmişti Hans. Ingel bal gibi yumuşak kahkahasını eyerleyerek, Estonya'nın en iyi pancar pekmezli kurabiye tarifini düşünmeye başlamış ve Hans'la birlikte, karabasandan önce içinde cıvıldaştıkları o toz pembe sisin içine yuvarlanmış, Aliide'ye de eski aşk acısının yoluna düşmek kalmıştı. Ingel'in parlak geleceğinin önündeki bütün engeller kalkıyordu. Ingel'in gardırobundaki eksikler sorun bile değildi, çoraplarının lastik bantları mı yok, yerini kâğıda sardığı madeni paralarla dolduruyordu. Hans bir gün sevgilisine paraşüt ipeği getirdi, kumaşı peygamber çiçeği mavisine boyayan Ingel bundan cıvıltılı bir gömlek dikti, cam düğmelerle süsledi, göğsüne camdan bir Alman broşu yerleştirdi ve her zamankinden daha tatlı oldu. Hans bu broşun, biraz daha küçük de olsa bir benzerini Aliide'ye de verdi, güzeldi, ruhunda kopan fırtınalar bir an olsun dindi Aliide'nin. Hans hiç değilse onu hatırlamıştı, ama çok kısa bir an. Aliide'nin broşunu

26 Estonya Halkının Dayanışması. (ç. n.)
27 Kadın Derneği. (ç. n.)

kim görecekti, üstelik Ingel'in vatkalı bluzu vardı, benim küçük askerim diyordu Hans ona, yumuşak, yumuşacık bir sesle.

Aliide'nin başı ağrıyordu. Tümörden şüpheleniyordu. Bazen ağrısı o kadar artıyordu ki gözleri bulanıyor, sesler kulağında yalnızca bir uğultuya dönüşüyordu. Hans ile Ingel oynaşırken, Aliide'nin payına Linda'ya bakmak düşüyordu, çocuğa gizlice çimdikler atıyordu, arada bir iğne batırıyor, çocuğun ağlamasından gizli bir haz duyuyordu.

Şekerpancarları olgunlaştı, kocaman ve beyazlardı, Almanlar ülkeyi terk etmedi. Mutfak sepet sepet şeker pancarı doldu, Ingel yepyeni bir enerjiyle ev hanımlığına soyundu. Evin eski hanımının boşluğunu rahatça doldurdu, hatta onu geçti. Her şey olağanüstü bir düzene kavuştu. Ingel sormaya gerek duymadan biliyor, emirler yağdırıyordu. Aliide emirlere uysalca boyun eğip pancarları temizlerken, Ingel rendeliyordu. Aliide rendeleme işini daha sonra yapabilirdi, bunun için Ingel'in önce, pancarları en iyi şekilde dilimlemenin bir yolunu bulması gerekti. Bir seferinde kıyma makinesini denedi, ama tekrar rendeye döndü ve pancarları temizleyen Aliide'ye, bir yandan da fazla kaynamasın diye pekmez tencerelerini kollama görevi verdi. Arada bir başka mutfak işleriyle uğraşırken, başını kuzineye doğru uzatıp Aliide'yi kontrol etmekten de geri kalmadı: Aliide'nin pekmez kaynatma yeteneğine güvenmiyordu, ateşi fazla harlı tutabilir, pekmezin tadı bozulurdu, o zaman bu pekmezi birine nasıl ikram edebilirdi, Ingel'in aptallık edip pekmezi aşırı kaynattığını düşünmezler miydi? *Seksen dereceden fazla değil, tam seksen derece!* Ingel'in burnu durmadan kokluyordu, kuzineden keskin bir koku gelmemeliydi, eğer Ingel'in burnuna yanlış bir koku gelirse, Aliide'ye düzeltmesi için bağırıyordu. Aliide ne kokuların tonlarının ne de başka ayrıntıların farkındaydı, nasıl olsundu, o Ingel değildi ki! Elbette bir şey fark edemezdi. Üstelik Aliide'nin burun

delikleri, Ingel'den yayılan hoş kokuyla tıkanmıştı. Onun burun delikleri Hans'ın salgılarını yalnızca Ingel'in dudaklarından alabilir ve Aliide'nin kuru dudakları bu kokuyla sancılanırdı.

Aliide bir günden diğerine pancar yıkayıp duruyor, küçüklerini ayıklıyor, siyah noktalarını oyup atıyordu. Rendeleme işiyle kendisinin ilgileneceğini söyleyen Ingel, etrafta dolaşarak emirler yağdırıyordu; suda bekletilen pancarları kontrol et, suyunu değiştir, kuyudan su getir, *yarım saat, yarım saat geçti! Yeni parçaların üzerine su dökülmeli!* Rendelemekten yorulan Ingel, bir ara pancarları küçük dilimlere ayırdı, *yarım saat geçti! Hemen yeni su ekle!* Aliide rendeledi, Ingel kesti, arada bir, Ingel'in dikkatli gözetimi altında pekmez süzüldü ve anne babanın eve gelmesi beklendi. Pancarlar şekerini salıverdi, yüksek ateşte pekmezin suyu buharlaştı ve hep beklenildi. *Üstündeki köpüğü al! Köpüğü! Yoksa tadı bozulur!* Pekmez kavanozları sıra sıra dizildi ve hep beklenildi. Ingel arada bir, burnunu Hans'ın gömleğinin yakasına gömüp biraz ağladı.

Bütün köy Narva'dan gelecek haberleri bekliyordu. Erkekler ne zaman eve döneceklerdi? Ingel şeker pancarı-havuç çorbası yapıyor, Hans ağzını şapırdatarak içerken, övgüler yağdırıyordu, Ingel fırında pancarlı makarna ve böğürtlen şurupları yapıyor ve durmadan anne ve babalarını bekliyorlardı. Ingel masaya pancar şekeri kreması getiriyor ve bekliyorlardı, Hans, Ingel'in pancar krepinin tadını çıkartıyor, pancar çöreklerine bayılıyor, Linda'ya kestaneden horoz ve kuşlar yapıyordu. Mutfaktaki şekerli havadan iğreniyordu Aliide. Kocalarını bekleyen, kocaları için pancar çöreği yapmayı öğrenen köyün kadınlarını kıskanıyordu, kendisi kazık kadar bir kadınken, yalnızca anne babasını bekliyordu. Hans'ı, şimdi olduğu gibi yemek masasının öteki tarafından değil, çok uzaklardan beklemeyi isterdi, başını sallayarak utanç verici ve nankörce düşüncelerden kurtulmaya çalıştı. Köyün kadınları onlara imreniyor, şanslı olduklarını söylü-

yorlardı, hiç değilse başlarında bir erkek vardı, Ingel kadınların en mutlusuydu, kuru, gergin dudaklarıyla iç çekerek onaylıyordu Aliide.

Ingel durmadan yeni yemek tarifleri icat ediyor, pancardan yaptığı şekerlemelere bile yeni ayrıntılar ekliyordu: Süt, şeker pancarı pekmezi, tereyağı, fıstık. Süt ile pekmez karışımının ölçüsünü kaçırmamak ustalık gerektirdiğinden, Aliide kuzinenin başından uzaklaştırılıyordu, fındık ve tereyağının ölçüsünü tutturmak ve kıvamında kaynatmak için de ustalık gerekirdi. Aliide'nin payına masada oturmak, Linda'ya ve karışımın aktarıldığı tepsiye göz kulak olmak düşüyordu. Aliide dikkatle izlemeliydi, eğer şimdi öğrenmezse ileride kendi ailesinin işlerini nasıl çekip çevirecek, pancarlarla nasıl baş edecekti. Çocuk bakımında da gelişmesi gerekiyordu. Hangi aile sorusu Aliide'nin dilinin ucuna kadar geliyor ama susuyordu, ablası Ingel'in, bütün hayatını evin bir köşesinde geçireceğinden korktuğunu seziyordu. Ingel, masanın üzerine, hep Aliide'nin oturduğu yere, günlük *Päevaleht* gazetesini bırakmaya başlamıştı, her ne hikmetse her seferinde arkadaş arayanlar sayfası açık oluyordu. Aliide, ne yirmi yaşından küçük bir bayan arayan, ne de yuvarlak hatlı kadınları tercih eden bir erkek istiyordu. Onun gözü Hans'tan başkasını görmüyordu.

Kadınlar, sınırın öteki tarafında kaybolan erkeklerinin akıbetini öğrenmek için, Maria Kreel'in evinin önünde kuyruğa girmişlerdi. Kreel en sonunda kapısını sürgülemek zorunda kalmış, ona yıllarca bal taşıyan Aliide'yi bile içeri almamıştı. Kartlarla fal bakan bir çingene kadının köye gelmesiyle, Kreel'in evinin önündeki kuyruk ona yönelmişti. Bir seferinde, anne babaları eve gelecek mi diye sormak için Ingel ile Aliide de kadını ziyaret ettiler. Kadından aldıkları haberle sevinerek eve döndüklerinde, onları alaycı bir gülümsemeyle karşılayan Hans, çingenelerin kartlarına değil, Almanların sözüne güvenmeleri gerektiğini söyledi. Almanlar, sınırın

öteki tarafını boylayan herkesin, geri döneceği sözünü vermişlerdi. Ingel şaşkınlıktan tariflerini karıştırmaya başladı, Aliide çingenenin falına daha fazla güvendiğini söylemeye cesaret edemedi.

"Bu akşam iskambil oynamaya birkaç Alman davet ettim. Ingel güzel şekerlemelerinden ikram eder ve Almanca bilginizi tazelersiniz. Ne dersiniz?"

Aliide şaşırdı. Hans daha önce hiçbir Almanı eve davet etmemişti. Aslında Almanlardan hiç haz etmeyen Ingel, Aliide'ye bir erkek bulmak için gözünü bu kadar mı karartmıştı?

"Ev hasreti çekiyorlar, arkadaşlığa ihtiyaçları var. Genç insanlar tabii."

Bu sözler Aliide'ye yönelikti.

Aliide, Ingel'e baktı.

Ingel gülümsedi.

İskambil oyunu uzun sürdü. Almanlar içeri girer girmez tüfeklerini bir çengele asmışlardı. Ingel memnun bir ifadeyle gülümseyip şeker pancarı çöreği, şeker pancarı kreması ve üvez ikram etmişti. Almanlar kendi dillerinde şarkılar söyleyip, o pek anlamasa da, Aliide'yle şakalar yaptılar. Mimikler ve jestler rahatladı, askerler, Almanca ifade edilen küçücük sözleri bile hayranlıkla karşıladı. Ingel çavdarları ıslatmak için izin istedi, şarkılar söylenirken Aliide Ingel'in çavdarların üzerine süt boşalttığını duydu. *Yağı alınmış süt kullanmak gerektiğini unutma!* Ingel çavdar kahvesi yapmanın inceliklerini öğretmişti Aliide'ye. Tepsi gürültüyle fırına sürüldü, mayalanmış hamur kokusu hâlâ kaybolmamıştı. Her ne kadar eğlenceli çocuklarsalar da, masada Almanlarla oturmak yerine Ingel'e yardım etmeyi tercih ederdi Aliide. Askerler ertesi gün de geldiler. Daha ertesi gün de. Aliide rahatsız olmuştu, Ingel coşkuluydu. Ali-

ide, Hans'tan başkasını istemiyor, ama Ingel askerlerin bir dahaki ziyaretinde kahveleri Aliide'nin yapmasını, iyi bir ev kadını olacağını göstermesini istiyordu. *Önce, bir pancarı minik minik doğra, minik minik, unutma. 20-30 dakika kaynatıp süzgeçten geçir, sonra kavrulmuş çavdarla sütü ekle. Unutmazsın değil mi? Aklına iyice kaydet de misafirlerin yanında bir şey sorma.* Beşinci ziyaretlerinde askerler, Tallinn'e doğru kaydırılacaklarını söylediler. Aliide rahatladı, Ingel alnını kırıştırdı. Hans teselli olarak, başka Almanlar gelir herhalde dedi. Anne babaları da dönecekti. Her şey düzelecekti. Yola çıkmadan önce Alman askerlerinden biri Aliide'ye adresini verip yazmasını rica etti. Yapmayacağını bile bile söz verdi Aliide. Hans ile Ingel'in arkasından nasıl kaş göz ettiklerini hissediyordu.

Anne ve babadan haber alınamadı.

Ingel'e şirin tahta terlikler oyup onlara kurdele geçiren Hans, Alman birliklerini izlemeyi düşündüğünü söyledi.

Kız kardeşlerin uykuları kaçtı.

Bir gece çocukları, karısı, kaynanası ve kayınbabasıyla Armin Joffe kayboldu. Dedikodulara bakılırsa daha güvenli diye Rusya'ya kaçmışlardı. Yahudi'ydiler.

1944, Batı Estonya

Önce pencere perdesi dokunuyor

Hans bir gece arka odanın penceresini tıklattığında, Ruslar yeniden ülkeye yayılmışlardı. Aliide yastığın altından baltayı çekti, Ingel Gökyüzündeki Babamız duasını mırıldanmaya başladı, Linda yatağın altına saklandı, ama kimin geldiğini anlamaları uzun sürmedi. İki uzun, iki kısa. Bu Hans'tı.

Ingel sevinç gözyaşları dökerken, Aliide, Hans'ı nasıl saklayacağını düşünüyordu. Hans fısıldayarak, Alman hatlarından sıvışıp Suomipojat'lara[28] katılmak için Finlandiya körfezine geçtiğini anlattı. Ingel burnunu çekerek, hiç değilse mektup göndermeyi deneyebilirdin, diye yakınırken, Aliide bunu denemediği için memnundu. Hans'ın yapıp ettikleri ne kadar az yazıya dökülürse o kadar iyiydi. Fin ordusuna katıldığı bilgisinin de hemen belleklerden silinmesi gerekti, böyle bir şey hiç yaşanmadı, herhalde bunu Ingel de anlayabilirdi. Hans'ı mutfağın yanındaki odada mı saklayacaklardı? Ruslar ilk geldiklerinde orada saklamışlardı. Penceresiz, saklanmak için iyi bir yerdi. Hans yine oraya yerleşti ama daha ilk günden huzursuzlaşmaya başladı, Orman Kardeşleri[29] hakkında sorular sormaya başladı. Boş oturmak erkeklik gururunu incitiyordu, hiç değilse çiftlik işlerine bakmak istiyordu. Hasat zamanıydı, tarlaya giderse saklanan baş-

28 Finlandiya ordusunda katılan Estonyalı gönüllüler. (ç.n.)

29 İkinci Dünya Savaşı sonrasında, Sovyet işgaline karşı savaşan Estonyalı partizanlar. (ç.n.)

ka erkekleri de görebilirdi, kadın kıyafetleriyle tarlaya çıkıyorlardı, ama Ingel, Hans'ın böyle yapmasına müsaade etmedi. Onun geri döndüğünü kimse bilmemeliydi, Linda'ya da bu iyice tembihlendi.

Birkaç gün sonra komşuları Aino, eli karnında koşarak geldi, yakında doğuracaktı ve yeni dul kalmıştı. Ingel'in tırmığının yanına çökerek Berg kardeşlerin onların evlerine doğru gittikleri haberini verdi, Aino'nun evinin önünden geçmişlerdi, genç olanının elinde siyah-beyaz-mavi bayrak vardı. Aliide ile Ingel işlerini bırakıp eve doğru koştular. Berg kardeşler bahçede bekliyorlardı, siyah tütünden sarma sigaralarını tüttürerek kızları selamladılar.

"Hans'ı gördünüz mü?"

"Ne yapacaksınız?"

Ingel ile Aliide yan yana durup Berg kardeşlerin karşısına dikilerek birbirlerinin ellerini sıktılar.

"Hans evden ayrıldıktan sonra, her nereye gittiyse, bir daha dönmedi."

"Ama er ya da geç dönecektir."

"Bunu bilemeyiz."

Berg kardeşler selam söylemelerini rica ettiler. Yeni birlikler kuruluyordu, bunun için sağlam adamlara ihtiyaç vardı. Ingel onlara ekmek ve üç litre süt vererek, selamlarını iletme sözü verdi. Kardeşler söğüt ağaçlarının arkasında kaybolduğunda, bundan Hans'a asla bahsetmeyeceğini fısıldadı Aliide'ye. Hans duyarsa hemen arkalarından koşardı! Aliide, Ingel'e saçmalamamasını söyledi, Çeka'nın[30] motosikletlilerinin gelmesi an meselesiydi, Berg kardeşlerin bu kadar açıktan yürüttükleri faaliyetten haberdar olmamaları imkânsızdı, Ingel bunun ne demek olduğunu herhalde anlayabilirdi.

30 Rusya Karşı Devrim ve Sabotajla Mücadele Olağanüstü Komisyonu. (ç.n.)

Hemen harekete geçtiler. Bir saat içinde Hans ormanda kayboldu. Lipsi bahçenin önünde havlamaya başladı, motosiklet gürültüleri yaklaştı. Kız kardeşler gözlerini birbirlerine diktiler. Hans'ı son anda kurtarmışlardı, ama tam hasat mevsiminde mutfak masasının başında yakalanırlarsa ne olacağı ortadaydı. Bu bir şeylerin olup bittiği ve şimdi namlunun enselerine dayanmasını bekledikleri anlamına gelirdi. Tarlaya dönmelilerdi. Kilerden ahıra geçtiler, ahırdan çıkıp tütün tarlasına daldılar, tütünleri hışırdatarak çavdar tarlasına dönerken, hantal sepetli motosiklet de çiftliğin bahçesine girmişti.

"Tencereyi ocağın üstünde unuttuk. Evin yeni terk edildiğini anlayacaklar," diye soludu Ingel."

Dış kapıyı da kilitlememişlerdi, bu da şüpheleri artırırdı. Çeka'cılar tencerede kaynayan suyu keşfedecek –Hans yanına alsın diye yumurta kaynatmışlardı– ve evin aceleyle terk edildiğini anlayacaklardı. Kadınlar tarlanın ortasında durdular, bir taş yığının arkasına saklanıp neler olduğunu görmeye çalıştılar. Deri ceketli adamlar motoru durdurdular, eve girdiler, bir süre içeride kaldılar, etrafa baktıktan sonra, motosiklete atlayıp gittiler. Adamların bu kadar çabuk ayrılmalarına şaşıran Ingel, Hans'ın ormana gitmesine kolay müsaade ettiği için hemen pişman oldu. Belki konuşarak adamları atlatabilirlerdi. Eğer evde kalsalar belki de Çeka'cılar yalnızca mutfağa girip konuştuktan sonra çekip gidecekler, Hans da saklandığı küçük oda da kalabilecekti. Ne aptaldı şu Ingel! Hans'ın böyle bir kadını seçmesini bir türlü anlayamıyordu Aliide.

"Bazı şeyleri düzene koymalıyız."

"Nasıl yani?"

"Sen bana bırak."

Ingel geceleri ağlıyordu. Aliide uyumuyor, değişik seçeneklere kafa yoruyordu. Ingel aklı başında davranmaya uygun değildi, Linda'ya küflü ekmek verdiğini fark etmiyor, eski tanıdıklarını zar zor ayırt edebiliyordu. Ingel kurusun diye, yağmurun altında bahçeye çamaşır asıp dua mırıldanırken, Aliide durmadan düşünüyordu. Hans'ın hayatta kalabilmesi için, koruma birliğindeki faaliyetleriyle, Omakaitse[31], Riigikogu ve Fin savaşına katılmaktan aklanması gerekiyordu. Bütün bunlar konuşarak çözülecek işler değildi, artık uzun süre kaçamazdı da.

Hans'ın vaftiz arkadaşı Theodor Kruus, Sovyet karşıtı bildiriler dağıtmasına rağmen paçayı sıyırmıştı, Aliide bunun ne pahasına olduğunu biliyordu. Ingel bilmiyordu ve bilmemesi daha hayırlıydı

Köydeki milisler taze et ve pembe yanaklardan hoşlanıyorlardı. Ne kadar genç olursa o kadar iyiydi. Anne babanın suçu ne kadar ağırsa, kız da o kadar genç olmalıydı, ya da bu tür suçları temizlemek için daha çok geceye ihtiyaç vardı, bir gece yetmezdi, zahmete değmeliydi. Theodor Kruss, güzel kızı bir gece milisleri ziyaret edip soyunarak önlerinde diz çöktüğü için serbest kalmıştı. Theodor Kruss'un yürüttüğü ajitasyon faaliyetlerine ilişkin notlar silinmiş, yazdığı bildiriler başkalarının hesabına geçirilmişti ve bu başkaları on yıl madenlerde çalışma, beş yıl da sürgün cezasına çarptırılmışlardı. Hans'ın yaptıklarıysa ölüm demekti, en hafifiyle yıllarca Sibirya.

Theodor kızının ne yaptığını biliyor muydu? Belki milisler ona anlatmışlardı. Aliide, büyük adımlarla dolaşan çizmeli milislerin Theodor'un kulağına ne fısıldadıklarını tahmin edebiliyordu.

Ingel bu işi yapamazdı, o sadece duvara asılı halıya karşı burnunu çekmeyi bilirdi. Üstelik milisler için yeterince genç de değildi. Aliide de değildi. Milisler yalnızca bakire kızlar istiyorlardı. Kendisi gibi birini isteseler bile yapamazdı Aliide... yoksa yapabilir miydi?

31 İç Güvenlik Teşkilatı. (ç. n.)

Aliide gözlerinin altı kararana kadar uyanık kalıp düşündü, ne ve nasıl yapması gerektiğini sorabileceği kimse yoktu.

Bitmek bilmeyen uykusuz gecelerinde aklına perdeler düşmüştü Aliide'nin. Gözlerini dışarıdaki karanlık geceye dikmişti, bakmış, bakmıştı, aya dikmişti gözlerini, aysız geceye dikmişti, doğan aya, batan aya dikmişti, zamanın akışını böyle ölçebiliyordu. Uykusuz geçirdiği gecelerde annesini aramıştı, ona danışabilirdi, babasını aramıştı, o ne yapılacağını bilirdi, bir şeyler söyleyecek birilerini özlemişti Aliide. Aliide uykusunu geri istiyordu, Hans'ın eve dönmesini, onu tedirgin eden ayın pencerenin önünden kaybolmasını istiyordu. Birden perde dokumaları gerektiğine karar verdi. Ingel hemen işe koyuldu. Eğer pencerelere perde takarlarsa Hans mutfakta da oturabilirdi. Bu kadar basitti. Bu kadar çılgın. Başka şeyler için ipliğe gerek varken, Aliide'nin perdelik kumaş dokumak için örgü tezgâhının önüne oturduğunu, Ingel'in dekorasyon için dantel örmeye başladığını görenler, onların çıldırdıklarını düşündüler. Savaştan dolayı kız kardeşlerin akıllarının karıştığı konuşuluyordu köyde, ama dokuma işi onlara iyi gelirdi. Aliide, Ingel'e, özlemini dindirdiği ve gözyaşlarını azalttığı için kendisini iğne ipliğe verdiğini söylemesini öğütledi. Her fırsatta, Tallinn'deki kuzenlerinin, Londra ve Paris'te uzun perdelerin moda olduğundan bahsettiklerini söylemesini de tembih etmişti. Kuzenlerinin gösterdiği yabancı moda dergilerinde, köy işi yarım perdeler hiç yoktu, bu tür perdelerin modası çoktan geçmişti! Bununla birlikte Aliide, perdelerden bahsederken, insanların onlara yalan söylediklerini anlar gibi baktıklarını, inanırmış gibi yaptıklarını hissediyor ve bu da yalana yalan eklemesine yol açıyordu, bırak bir süre nezaket oyunu oynansındı, kim ne derse desin, insan köyde de yaşasa, şehirden etkileniyordu işte, elbette ya, zaman böyleydi. Aliide zamana ayak uydurmak gerektiğini, zamane

kadınları gibi yeni moda perde istediğini söylüyordu, uzun perde modasının köydeki öncüleri onlar olacaktı.

Perdeleri neredeyse her akşam kapamayı alışkanlık edindiler. Bazen, evin önünden geçenler içeriyi görebilsinler diye açık bırakıyorlardı, saklayacak bir şeyleri olmadığını bilsinler diye.

İstenmeyen gözlerden sakınmak için, başkaları da perdelerini kapatmaya başladılar, onlarınki yarım perdeydi ama yine de içerinin görünmesini engelliyordu. Aliide ile Ingel'in niçin uzun perde tercih ettiklerini bilenler elbette vardı, ama susuyorlardı.

Birkaç ay perdeleri açıp kapayan kız kardeşler, Hans'ı evde saklamaya karar kıldılar. Mutfağın yanındaki küçük odanın döşemelerinin altına bir sığınak kazabilirlerdi, başka bir alternatif de küçük oda ile mutfak arasında yeni bir oda yapmaktı. Yapabilirler miydi? Yeterince sıcaktı, hemen yanlarındaydı, böylece gelenleri hiç kaygılanmadan küçük odaya da alabilirlerdi. Uzun süre depo ve misafir odası işlevi gören odayı, köyden çok az insan görmüştü. Kapı kolu bile yoktu, yalnızca bir çengel vardı. Ne kadar büyük olduğunu kim hatırlayabilirdi? Penceresi olmadığından her zaman biraz karanlıktı. Hans'ı ormandan eve almanın zamanı gelmişti, tadilat için ona ihtiyaç vardı.

Kimseye fark ettirmeden ambardan ahıra tahta taşımışlardı, oradan da kilere taşıdılar. Çekiç seslerini örtbas etmek için yalnızca rüzgârlı ve yağmurlu günlerde çalıştılar, he seferinde ya Aliide ya da Ingel, Linda'yı alıp bir yerlere gittiler; çocuk, çocuktu, ağzından ne kaçıracağı bilinmezdi. Linda'ya gerçeği anlatmak yerine, arka odaya ilişkin hayalet öyküleri anlattılar. Oda tamamlandığında, Hans mutfağa ya da yıkanmaya yalnızca Linda dışarıdayken ya da

uyurken çıkacaktı. Eğer Linda gece yarısı uyanıp Hans'ı görürse babanın ormandan ziyarete geldiğini söyleyeceklerdi.

İlk tahta çakıldı, sonra ikincisi; gizli oda şekillenmeye başladı. Ingel kahkahalar attı, Aliide gülümsedi, Hans şarkılar mırıldandı. Tavandan ve zeminden eski tahtalar sökülüp yeni duvara çakıldı. Yeterince hava almasına dikkat edildi, tavandan odaya hava akışı için bir boru uzatıldı. Ingel tavan arasında, küçük odanın duvarlarındakinin aynısı, bir duvar kâğıdı rulosu buldu, bunu yeni duvara kapladıklarında artık hiç kimse arkasındaki minik odayı fark edemezdi. Ancak, tavan arasında bulunan duvar kâğıdı bir parça daha açık ve daha pürüzsüzdü, Hans bunu gizlemek için, eski duvarın önünde duran dolabı yenisinin önüne yerleştirdi. Böylece yeni odanın kapısı dolabın arkasında kaldı. Doğal ihtiyaçları için küçük odanın bir kenarına önce bir kova konuldu, ama daha sonra zeminde bir delik açılarak kovanın bu deliğe yerleştirilmesinin daha iyi olacağı düşünüldü, üzerine birde kapak korlardı. Ya da küçük oda ile ahır arasındaki duvarda bir delik açarak bir çeşit tuvalet yaparlardı, hem bu acil durumlarda çıkış kapısı görevi de görürdü.

Hans akşam bir güzel yıkandı. Ingel sırt çantasını hazırladı ve Linda'ya babasının gitmek zorunda olduğunu, ama kısa zamanda geri döneceğini söyledi. Çok kısa zamanda dönecekti. Gözyaşlarına boğulan Linda'yı Hans teselli etti. Şimdi cesur olmalı, anne babası Estonyalı küçük kızlarıyla gurur duymalıydı.

Hans'ı ahır kapısına kadar üçü birlikte geçirdiler ve ormana dalana kadar beklediler. Ertesi gece dönen Hans küçük odaya girdi.

Birkaç gün sonra köye, Hans Pekk'in, orman yolundaki korkunç sonu hakkında haberler yayıldı.

1946, Batı Estonya

Emin misiniz, Yoldaş Aliide?

Aliide ile Ingel sorgulanmak için belediye binasına ilk kez götürüldüklerinde, onları karşılayan adam, astlarım sizi evinizden alırken kaba davrandılarsa özür dilerim, diye söze girdi.

"Maalesef nasıl davranılacağını bilemiyorlar, sevgili yoldaşlarım."

Ingel ile Aliide ayrı odalara alındılar. Adam bir kapıyı açıp odadaki sandalyeyi işaret ederek Aliide'den oturmasını rica etti.

"Dosyadaki bilgileri şöyle bir gözden geçireceğim, sonra başlarız."

Adam önündeki kâğıtları karıştırdı. Saat tıkladı. Koridorda ileri geri turlayan birileri vardı. Aliide kararlı adımları hissetti. Yer titredi. Aliide gözünü kapının pervazına dikti. Sanki hareket eder gibiydi. Döşeme tahtalarının üzerindeki çatlaklar, örümcek bacakları gibi kıvrılıyorlardı. Saatin yelkovanı bir saat dolanmıştı, adam hâlâ kâğıtları karıştırıyordu. İkinci saatte başlamıştı. Adam göz ucuyla Aliide'ye bakıp dostça gülümsedi. Sonra ayağa kalktı, özür dileyerek halletmesi gereken bir işinin olduğunu söyledi, en kısa zamanda geri gelecek ve sorguya başlayacaklardı. Koridorda kayboldu. Üçüncü saat başladı. Aliide ayağa kalkıp kapıya doğru yürüdü. Kapı kolunu tutup kontrol etti, kapı açıktı, karşısında bir adam oturuyordu, kapıyı kapatıp tekrar sandalyeye döndü Aliide. Adamlar onları almaya geldiklerinde Linda, Aino'nun evinde oyuna dalmıştı. Aliide ile Ingel'in nerede kaldıklarını merak etmeye başlamıştı herhalde Aino.

Kapı açılıp kapandı.

"Artık başlayabiliriz. Önce, Yoldaş Aliide nereye gidiyordu bize açıklayabilir mi?"

"Tuvalete bakıyordum..."

"Ama niçin sormadınız? Şimdi gitmek ister misiniz?"

"Hayır, teşekkürler."

"Emin misiniz?"

Aliide başını salladı. Adam sarma bir sigara yaktıktan sonra, Aliide'ye Hans Pekk'in nerede olduğunu sordu. Aliide onun uzun süre önce öldüğünü söyledi. Soygun cinayeti. Adam Hans'ın ölümü hakkında, Aliide'yi biraz sorguladıktan sonra, "Şimdi oyunu bırakıyoruz," dedi. "Sizce, Yoldaş Aliide, eğer sizin yerinizde Hans Pekk olsaydı, nerede saklandığınızı söylemez miydi?"

"Hans Pekk öldü."

"Yoldaş Aliide, şu anda kız kardeşinizin bize, örneğin Hans Pekk'in öldüğüne dair birlikte bir öykü uydurduğunuzu, söylediğiniz her şeyin yalan olduğunu anlatmadığından emin olabilir misiniz?"

"Hans Pekk öldü."

"Yoldaş Aliide'nin kız kardeşi yargılanmak istemiyor, hapsi boylamayı da, bunun manasını anlıyorsunuz sanırım?"

"Benim kız kardeşim yalan söylemez."

"Emin misiniz, Yoldaş Aliide?"

"Evet."

"Hans Pekk'in düzenbazlıklarına ve katıldığı suçlara yardım edenleri ele vermeyeceğinden emin misiniz? Onların arasında sizin adınızı da saymayacağından emin misiniz? Ben yalnızca Yoldaş Aliide'nin iyiliğini düşünüyorum. Sırf kandırılıp bir suçluya yardım etti diye, sizin gibi güzel bir kadının başının belaya girmesini iste-

mem. Hele ki suçlu, sizin temiz ruhunuzu ele geçirebilecek kadar usta bir yalancıysa. Yoldaş Aliide, lütfen sağduyulu davranın. Sizden rica ediyorum, kendinizi kurtarın."

"Hans Pekk öldü."

"İyi o zaman, bize cesedini gösterin de bu konuyu sonsuza kadar kapatalım! Yoldaş Aliide, eğer şu Hans Pekk denen adam yüzünden başınız belaya girerse tek suçlusu sizsiniz. Ya da karısı yüzünden. Sizin gibi bir güzelliğin normal bir hayat sürdürmesi için elimden geleni yaptım, daha fazlası elimden gelmez. Bana yardım edin ki, ben de size yardım edebileyim."

Adam Aliide'nin elini tutup sıktı.

"Ben sizin iyiliğinizi istiyorum. Önünüzde uzun bir hayat var."

Aliide elini çekti.

"Hans Pekk öldü!"

"İyi bakalım, sanırım bugünlük bu kadar yeter. Tekrar görüşeceğiz, Yoldaş Aliide."

Adam Aliide'ye kapıyı açıp iyi geceler diledi.

Ingel bahçede bekliyordu. Tek bir söz etmeden evin yoluna düştüler. Aino'nun evi görüldüğünde, Ingel boğazını temizledi.

"Sana ne sordular?"

"Hans'ı. Hiçbir şey demedim."

"Ben de."

"Başka bir şey sordular mı?"

"Hayır."

"Bana da."

"Hans'a ne diyeceğiz? Aino'ya?

"Başka şeyler sorduklarını. Hiç kimse hakkında hiçbir şey demediğimizi."

"Peki ya Hendrik Ristla konuşursa?"

"Konuşmaz."

"Kesin mi?"

"Hans, öykümüzü sahneye koyma konusunda güvendiği tek adamın Hendrik Ristla olduğunu söyledi."

"Peki ya Linda ağzından bir şey kaçırırsa?"

"Linda babasının öldüğünü sanıyor, hem de oyun değil gerçek olduğunu."

"Ya bizi tekrar sorgularlarsa?"

"Şimdi üstesinden geldik, öyle değil mi? O zaman da üstesinden geliriz."

1947, Batı Estonya

Aliide'nin sarma sigaraya ihtiyacı olacak

Kırlangıçlar çoktan göçmüştü, turnalar boyunlarını uzatmış, gökyüzünü yırtarak uçuyorlardı. Tarlaya yağan çığlıkları Aliide'nin başını şişiriyordu. Onlar Aliide gibi değildi, istedikleri yere uçmakta özgürdüler. Aliide'nin özgürlüğü ormana gidip mantar toplamakla sınırlıydı. Sepeti kanlıca mantarı ve süt mantarı doluydu. Evde bekleyen Ingel hasattan memnun kalacaktı. Aliide temizleyecekti mantarları, Ingel belki kaynatmasına da müsaade ederdi, ama hep yanında durup nezaret edecek, kavanozlara doldururken, Aliide'nin dikkatle kendisini izlemesini isteyecekti. Öyle ya, kız kardeşi mantar salamurasını öğrenemezse, kendi evini çekip çevirmezdi. Aliide belki tuzlayabilirdi, ama iyi bir salamura için ustalık gerekirdi. Çok geçmeden kilerdeki raflar yeni kavanozlarla dolacaktı, Ingel'in elinin değdiği kavanozlarla, ne kadar çok kavanoz olursa kışın o kadar az açlık çekilirdi.

Aliide bir eliyle kulağını kapadı... ne kadar çok turna vardı! Nasıl da bağırıyorlardı! Bağcıklı ayakkabılarından geçen sonbaharı hissedebiliyordu Aliide. Boğazı kurumuştu. Birden bir motosiklet belirdi, deri ceketli bir adam durdu yanı başında.

"Sepette ne var?"

"Mantar. Mantar topladım."

Adam sepeti çekip aldı, karıştırdıktan sonra yamaçtan aşağı attı. Mantarlar yağmur gibi saçıldılar. Gözünü mantarlara diken Aliide, adama bakmaya cesaret edemedi. Şimdi olacaktı. Sükûnetini korumalıydı. Sinirlenmemeli, kapıldığı korkuyu göstermemeliydi. Diz kapaklarının arkasından ayaklarına soğuk bir ter boşandı, bedenine bir duyarsızlık yayıldı, kanı damarlarından çekildi. Belki hiçbir şey olmayacaktı, belki boş yere korkuyordu.

"Sen daha önce bizi ziyaret etmedin mi? Kız kardeşinle. Şu haydutun karısıyla."

Aliide hâlâ mantarlara bakıyordu. Göz ucuyla adamın deri ceketini de görebiliyordu. Adam hareket ettikçe gıcırdıyordu ceketi. Adamın kulakları öne eğikti, kırmızıydı. Yol tozlu olmasına karşın, krom rengi deri çizmeleri parlıyordu, Alman değildi. Aliide kaçsa mıydı, adam onu sırtından vurur muydu? Belki de isabet ettiremezdi. Ama o zaman eve gidip Linda ile Ingel'i alır, sonra da Aliide'yi beklerdi. Hem kaçarsa suçu kabullenmiş olmaz mıydı?

Kocaman kulaklı adam, belediye binasında, Aliide'yi haydutlara yiyecek götürürken yakaladığını söyledi. Kulaklarından ışık süzülüyordu. Aliide'yi bir odaya itip kendi yoluna gitti.

"Yoldaş Aliide, siz bir hayal kırıklığısınız."

Onu ilk sorgulayan sesti bu. Aynı adamdı. *Emin misiniz, Yoldaş Aliide?* Masanın başından kalkıp karanlık bir köşeye dikilerek Aliide'yi inceledi, başını salladı, derin bir iç çekti, çok üzgündü.

"Sizin için elimden geleni yaptım. Artık yapabileceğim bir şey kalmadı."

Arkasında duran adamalara eliyle işaret etti, adamlar Aliide'ye yaklaştılar. Tanıdığı ses dışarı çıktı.

Aliide'nin ellerini arkasından bağlayıp başına bez bir torba geçirdiler. Adamlar odayı terk etti. Aliide bir şey göremiyordu. Bir yerlerde su damlıyor, bodrum kokusu geliyordu. Kapı açıldı. Çizmeler. Aliide'nin gömleğini yırttılar, düğmeleri taş zemine döküldü, duvar diplerine yuvarlandı, camdan, Alman yapımı düğmelerdi ve sonra... Aliide bir köşede fareye dönüştü, lambada sineğe, uçtu, kontrplak duvarda bir çiviye dönüştü, paslı bir raptiyeye, o duvarda paslı bir raptiyeydi. O bir sinekti, bir kadının çıplak göğsünden geçti yürüyerek, başında bez bir torbayla odanın ortasında oturuyordu kadın, taze bir yaraya basarak geçti, kadının göğüs derisinin altında kan toplanmıştı, morlukların altında ince bir çizgi gibi akıyordu, sinek bu çizgiyi izledi, şişmiş göğüs uçlarında toplanan kan, kıtalara benziyordu. Çıplak teni taş zeminle temas ettiğinde, artık hareket etmiyordu kadın. Başında bez bir torbayla odanın ortasında yatan kadın yabancıydı, Aliide uzaklardaydı artık, küçük tırtıl ayaklarıyla çatlakların arasında koşuyordu kalbi, köşelerde koşuyordu, uzun ince bir çizgide, odanın altındaki verimli toprakta yetişen bir köke karışmıştı. *Bundan sabun yapalım mı?* Odanın ortasındaki kadın hareket etmedi, duymadı, Aliide masanın bacağında bir balgama dönüşmüştü, bir güve oyuğunda ölü bir güveye dönüşmüştü, bir ağacın içinde yuvarlak bir oyuktaydı Aliide, bir kavak, Estonya'nın verimli toprağında boy atan bir kavak, o toprakta orman hâlâ algılanabilirdi, sular, kökler ve köstebekler algılanırdı. Uzaklarda ortaya çıktı kadın, bir bahçede toprak kabartan bir köstebekti, yağmuru ve rüzgârı hissediyordu, ıslak toprak nefes alıyor ve galeyana geliyordu. Odadaki kadının başını yemek artıkları dolu bir kovaya bastırdılar. Aliide dışarıda, ıslak topraktaydı, burun delikleri toprak doluydu, saçları toprak dolu, kulakları toprak doluydu, üzerinde köpekler koşuyordu, pençeleri toprağa gömülüyordu, nefes alan, şikâyet eden, içine yağmur işleyen toprağa ve hendekleri suyla doldu ve su zorladı, kendi yolunu açtı ve bir yerlerde krom rengi çizmeler vardı, bir

yerlerde deri bir ceket, bir yerlerde soğuk votka kokusu, bir yerlerde Rusça ile Estonca birbirine karıştı ve çürümüş diller tısladı.

Odanın ortasındaki kadın kımıldamadı.

Bedeni direnmesine, toprağın onu kucağından bırakmamasına, moraran tenini şefkatle okşamasına, dudaklarındaki kanı yalamasına, dağılan saçlarını öpmesine rağmen geri döndü Aliide, toprak onun için elinden geleni yapmasına rağmen geri döndü, artık yapabileceği bir şey yoktu toprağın. Bir kemer tokası şangırdadı ve odanın ortasındaki kadın hareket etti. Kapı çarptı, çizmeler yere vuruldu, votka bardağı çınladı, sandalye yeri kazıdı, tavan lambası sallandı ve kadın kurtulmaya çalıştı –o, lambada bir sinekti, Wolfram teline sıkıca tutunmuştu– ama kemer onu geri çekti, delikleri o kadar muntazamdı ki, hiçbir şey duyulmadı, sinek şaplağınınkinden daha muntazamdı delikleri. Kurtulmayı denedi, o darbeden kurtulan bir sinekti, tavana uçtu, lambanın ışığından uzaklaştı, şeffaf kanatlarıyla, yüz gözüyle, ama yerdeki kadın inledi, sarsıldı. Başında bez bir torba vardı, torba kusmuk kokuyordu, sineğin girebileceği bir delik yoktu, sinek onun ağzına gidecek bir yol bulamadı, sinek kadını boğmayı deneyebilirdi, yeniden kusturur ve boğardı. Torba sidik kokuyordu, sidikle ıslanmıştı, kusmuklar eskiydi. Kapı çarptı, çizmeler yere vuruldu, çizmelerin üzerindeki adam ağzını şapırdattı, dilini damağında şapırdattı, yere ekmek parçaları döküldü. Şapırtı durdu.

"İğrenç kokuyor bu kadın. Götürün şunu buradan."

Bir hendekte kendine geldi. Geceydi... hangi gece? Bir gün, iki gün ya da bir gece mi geçmişti? Bir baykuş öttü. Ay ışığının aydınlattığı gökyüzünde siyah bulutlar akıyordu. Saçları ıslaktı. Doğruldu, emekleyerek yola çıktı, eve gitmeliydi. Atleti, jüponu, elbisesi, diz bağı yerindeydi. Başörtüsü yoktu. Çorapları yoktu. Eve çorapsız gidemezdi, kesinlikle gidemezdi, çünkü Ingel...Ingel evde miydi?

Durumu iyi miydi? Linda? Aliide koşmaya başladı, ayakları onu taşımadı, yılan gibi sürünerek ilerledi, emekledi, dizlerinin üzerine çöktü, sarsıldı, sallandı, sendeledi ama ileri gitti, her hareketi ileriyeydi. Ingel kesinlikle evdeydi, bu defa evde olsun istiyordu, Ingel kesinlikle evdeydi. Evden çıkarken ayağında çoraplar vardı, şimdi çıplak ayaklarını nasıl açıklayacaktı Ingel'e? Başörtüsünü köyde unuttuğunu söyleyebilirdi. Yolda su birikintileri vardı, yağmur yağmıştı. İyi. Islak başörtüsünü çıkarıp bir yerde unutmuştu. Ama çoraplar, çorapsız eve gidemezdi. Tertipli hiçbir kadın çorapsız dışarı çıkmazdı, hatta kendi çiftliğinde bile. Depo. Depoda çorap vardı. Depodan bir çift çorap almalıydı. Ama kapısı kilitliydi, anahtarı Ingel'deydi. Depoya giremezdi. Eğer kazayla kapısı açık unutulmadıysa girmesi imkânsızdı.

Aliide eve dönerken bütün dikkatini çoraplara vermişti, ne Ingel'i, ne Linda'yı, ne de başına gelenleri düşünüyordu. Yüksek sesle değişik çorap cinslerini saymaya başladı: ipek çorap, pamuklu çorap, koyu kahverengi çorap, açık kahverengi çorap, gri çorap, yün çorap, bacağı sosis gibi saran çorap, depo görünmeye başlamıştı, şafak söküyordu, çocuk çorabı, evin arkasına geçmek için çayırlığın etrafından dolandı, nakış işlemeli çorap, fabrika işi çorap, iki kilo tereyağı karşılığı alınan çorap, üç kavanoz bal karşılığı alınan çorap, iki günlük ücret karşılığı alınan çorap. Ingel'le birlikte iki gün başka bir çiftlikte çalışmış, karşılığında iki çift ipek çorap almışlardı, siyah ipek çoraplar, parmak uçları pamuklu çoraplar. Bodur söğütler hışırdıyordu, bahçedeki huş ağaçlarının arasından ev göründü, içerde ışık vardı. Ingel evdeydi! Köpek havlamıyordu, ham yün çorap, kapron çorap, çitlere doğru gitti, deponun kapısını yokladı. Kilitli. Eve çorapsız girmek zorundaydı, lambanın ışığından uzak duracaktı, masaya oturup bacaklarını altına saklayacaktı. Belki kimse fark etmezdi. Keşke bir ayna olsaydı. Aliide yanaklarını tokatladı, saçını düzeltti, başını

yokladı, yapışkandı, ipek çorap, pamuk çorap, yün çorap, karpon çorap. Kuyudan bir kova su çekti, ellerini yıkadı, ellerini taşla ovdu, kahverengi çorap, siyah çorap, gri çorap, kaba yün çorap, nakış işlemeli çorap, şimdi eve girmeliydi. Başaracak mıydı? Ayağını kapının eşiğinden içeri atabilecek miydi, konuşabilecek miydi? Keşke Ingel'in gözünden uyku aksa da, konuşmaya takati olmasaydı. Linda belki hâlâ uyuyordu, hâlâ sabahın körüydü.

Aliide bedenini eve doğru sürükledi, kendini izliyordu, nasıl gittiğini, ayağını nasıl kaldırdığını, kapının kolunu nasıl tuttuğunu, nasıl benim diye seslendiğini. Kapı açıldı. Ingel onu içeri aldı. Tanrı'ya şükür Hans odasındaydı. Aliide iç çekti. Ingel bön bön baktı. Aliide eliyle susmasını işaret etti. Ingel bakışlarını Aliide'nin çorapsız bacaklarına indirdi, Aliide uzaklara baktı, Lipsi'yi okşamak için eğildi. Linda koşarak mutfağa geldi, Ingel'in aşağı sarkmış dudak uçlarına bakarak durdu. Ingel ona gidip yüzünü yıkamasını emretti. Linda hiç kımıldamadı.

"Söz dinle!"

Linda söz dinledi. Emaye çanak düştü, sular yere saçıldı. Hâlâ olduğu yerde duruyordu Aliide, kokuyordu. Linda göz ucuyla çıplak bacaklarına mı bakmıştı? Kendini bedeninden çözdü, yatağa doğru itebildi bedenini, ancak saman dolu tanıdık döşeği altında hissettiğinde kendine gelebildi. Ingel gelip, Linda okula gider gitmez banyo suyu hazırlayacağını söyledi.

"Elbiseleri yak."

"Hepsini mi?"

"Hepsini. Onlara bir şey anlatmadım."

"Biliyorum."

"Bizi tekrar alacaklar."

"Linda'yı buradan yollamalıyız."

"Hans bir şeyler döndüğünden şüphelenir, şüphelenmemeli. Ona bir şey söylememeliyiz."

"Ona bir şey söylememeliyiz," diye tekrar etti Ingel.

"Buradan gitmeliydik."

"Nereye? Ya Hans..."

1947, Batı Estonya

İçeri efendilerimizmiş gibi girdiler

O sonbahar akşamı sabun yapıyorlardı. Linda kestaneden yapılmış kuşu ve Ingel'in Alman malı broşuyla oynuyor, mavi cam taşlarını parlatıyor, her zamanki gibi alfabe alıştırmasından sıyırmaya çalışıyordu. Bir gün önce yapılıp kavanozlara doldurularak masaya dizilen elma reçelleri kilere, bütün bu karmaşada yapılmış elma suyu güğümünün yanına kaldırılmayı bekliyordu. Güzel bir gün geçmişti. Aliide'nin aklına ilk defa, uyanır uyanmaz belediye binasında geçirdiği gece gelmemişti, yaşadıklarını hatırlamadan önce, bir süre pencereden içeri sızan gün ışığına bakmıştı. Sabaha karşı eve döndüğü o geceden sonra evlerine hiç uğramamalarına karşın, her kapı çaldığında hâlâ ürperiyordu, aslında bu günlerde herkesin durumu aynıydı. Her şeye rağmen, o günün sabahı bir parça umuda kapılmıştı: Belki de onları artık rahat bırakacaklardı. Keşke artık kız kardeşlerin doğru söylediklerine inansalardı. Keşke sükûnet içinde işlerini görmelerine, reçel kaynatıp konserve yapmalarına müsaade etseler, keşke onları kendi hallerine bıraksalardı.

Ziyaretlerine gelen Aino, masanın başına oturmuş, çene çalıyordu. O da sabun yapmayı düşünürken, et fıçısını çalmışlar, bu yüzden Aliide ile Ingel, kendi yaptıkları sabunun bir miktarını ona vermeyi taahhüt etmişlerdi. Aino'yu dinlemek kız kardeşleri rahatlatıyordu, dışarıdan bir sohbet arkadaşıydı, normalde mutfağa çöken o koyu

sessizliği dağıtıyordu işte. Aino'nun gündelik sözleri yumuşacık yankılanıyordu, hatta onu yüz kiloluk domuzundan eden, domuz vebasından ve etinin başına gelenlerden bahsederken bile, sözlerinde bir yumuşaklık, bir hoşluk vardı. Domuz vebası, dişi domuzunu elinden almıştı, Aino onu kesmek zorunda kalmış, kanını iyice akıtıp etini tuzlamıştı. Ama ne var ki, Aino annesini ziyarete gittiğinde, eti koyduğu fıçıyı evinin bodrumundan çalmışlardı.

"Bir düşünsenize! Şimdi biri o etleri yiyor! Ben sabun yapacaktım!"

Aino başını iki yana salladı.

"Buralardan biri olamaz. Köydeki herkes dişi domuzunun neden öldüğünü biliyor."

"Neyse ki bodrumda başka bir şey yoktu."

Sabuna katacak malzemeleri günler önce yıkayıp suya yatırmışlar ve nihayet o akşam büyük kazanda, kısık ateşte kaynatıyorlardı, Ingel alkali katmaya başlamıştı. Aliide sabırsız olduğundan, bu, Ingel'in göreviydi, üstelik diğer ev işlerinde olduğu gibi sabun kaynatmakta da ustaydı. Ingel her zaman, sabunun en kalını ve en kalitelisini yapardı. Şişkin gururunun övünç kaynaklarından biri de buydu, ama o akşam Aliide'yi bile rahatsız etmiyordu, çünkü o sabah, uzun süredir ilk defa, normal bir sabah gibi gelmişti. Boya-Joosep, Orto'daki boya fabrikasının acentesinden gizlice aldığı kumaş boyasını satmak için, öğleden sonra onlara uğramıştı. Katkısız temiz renklerdi, üstelik onlara komşu köylerden dedikodular da vermişti. Ve şimdi sabun kazanı köpürüyor, Ingel tahta bir kepçeyle kazanı karıştırıyor, Aino gevezelik ediyor, kolektif tarıma başını sallıyordu, durmadan çoğalan kurallara nasıl ayak uyduracaktı. Kız kardeşlerin de benzer sorunları vardı, ama o akşam Aliide hiçbir şeyi dert etmemeye karar vermişti, zamanı geldiğinde kurallar için yeterince endişelenirlerdi. Kadınların konuşması masanın öteki tarafından gelen bir çığlıkla kesildi. Linda, Ingel'in broşunu parmağına batırmıştı. Ingel broşu

kaptı, bir daha onunla oynamasını yasaklarken, Linda'nın bluzuna sıkıca taktı. Linda mutfağın bir köşesinde hâlâ burnunu çekiyordu, Ingel, alkali kokusunun ellerinin derisini aşındıracağını söyleyerek onu korkuttuğundan, kestane kuşunu alıp o köşeye çekilmişti. Aliide alışık olduğu ev haline gülümseyerek, süt sağmak için evine giden Aino'ya el sallasın diye, Linda'yı teşvik etti. Aino ertesi gün yine gelecekti. O zaman sabun kesilecek kıvama gelir, Aino da bir parça alırdı. Aliide, Aino'nun ardından uzun süre el salladı. Birazdan, hayvanlara yem vermek için, Linda'yı alıp ahıra gidecekti. Hans da mutfağa geçip ağır kazanı soğusun diye kuzineden kaldırırdı.

Dört adam.

Kapıyı çalmadılar, evin efendileriymiş gibi girdiler içeri.

Ingel kazana daha fazla alkali koymak üzereydi.

Aliide, Hans'ın nerede olduğunu bildiğini inkâr etti.

Aliide bütün şişeyi kazana boşalttı.

Sabun kuzinenin üzerine taştı.

Ingel, Hans'ın yerini söylemedi.

Linda tek kelime etmedi.

Kuzineden tütün kokusu geldi, ateş söndü, kazandan köpükler taştı.

Belediye binasında, Linda'yı onlardan ayırıp başka bir yere götürdüler.

Bodrumun tavanından çıplak iki ampul sarkıyordu.

Orada köyden de iki delikanlı vardı, yaşlı Leemet'in oğlu ve Almanlar gelmeden önce Sovyetler Birliği'ne kaçan Armin Joffe. Kadınların olduğu tarafa bakmıyorlardı.

Belediye binasında askerler mahorka sigarası tüttürüyor, votka içiyorlardı. Bardaktan. Sonra, Estonca konuşmalarına karşın, Rusların yaptığı gibi kollarını kokladılar. Onlara da ikram ettiler, ama kadınlar almadı.

"Hans Pekk'in nerede saklandığını bildiğinizi biliyoruz," dedi adamlardan biri.

Başka biri onu ormanda gördüğünü iddia etti. Bir başkası Hans'ın aynı grupla birlikte olduğunu, ormanda aynı sığınakta bulunduklarını iddia etti.

"Eğer Hans'ın nerede saklandığını söylerseniz hemen evinize gidersiniz."

"Çok tatlı bir kızınız var," diye ekledi bir diğeri.

Ingel, Hans'ın öldüğünü söyledi. 1945'te soyularak öldürülmüştü.

"Kızınızın adı ne?"

Aliide, Hans'ın arkadaşı Hendrik Ristla'nın olaya şahit olduğunu söyledi. Hans ile Hendrik atla köy yolunda giderlerken birden saldırıya uğramışlar, Hans öldürülmüştü. Ingel tedirgindi. Aliide görmemesine rağmen bunu seziyordu. Ingel orada dimdik ve gururla dikiliyordu. Adamlardan biri durmadan arkalarında dolaşıyordu. Dolaşıyor, dolaşıyor. Bir başkası koridora çıktı. Çizmelerden gelen ses...

"Kızınızın çok güzel bir adı var."

Linda yalnızca yedi yaşında.

"Birazdan ona da aynı soruları soracağız."

Sustular. Odaya bir adam daha girdi. Onları sorgulayan adam yeni gelene: "Git kızla konuş," dedi. "Aptal bir kız, bir şey söyleyeceği yok. Boşa vakit harcama. Tavan lambasını gevşet, dikkat et, elini yakma. Ya da dur. Kızı buraya getir. Lambayı o zaman alçaltırsın, kabloyu çek, böylece masaya ulaşır. Önce kızı masaya yatırırız."

Adam, daha biraz önce bir şeyler yemişti, hâlâ çiğniyordu. Elleri ve dudaklarının kenarları yağlı yağlı parlıyordu. Kapılar açıldı, kapandı, çizmeler harekete geçti, deri ceketler gıcırdadı. Masanın yeri değiştirildi. Linda içeri getirildi. Bluzunun düğmeleri yoktu, elleriyle kapatıyordu.

"Kızı masaya yatır."

Linda sessizdi ve gözleri...

"Bacaklarını aç. Ellerini tut."

Ingel köşede inledi.

"Bu işi Aliide Tamm yapabilir."

Hiçbir şey demediler. Hiçbir şey demediler.

"Lambayı ona ver."

Hiçbir şey demediler, hiçbir şey, hiçbir şey.

"Al şu lambayı, fahişe."

1948, Batı Estonya

Aliide'nin yatağı soğan kokmaya başlıyor

Aliide, Martin'i seçtiğinde, Martin onun hakkında hiçbir şey bilmiyordu. Onu süthanenin yanında tesadüfen görmüştü. Süthanenin merdivenlerinden koşarak inmişti Aliide. Büronun duvarlarına asılan pamuk testleri, ineklerinden alınan sütlerin ne kadar temiz olduğunu ortaya koymuş, koltukları kabarmıştı. Başkalarınınki sarıyken, onların pamukları her zamanki gibi, bembeyazdı. Aslında bu Ingel'in eseriydi, ineklerle en çok o ilgilenirdi ama bunun ne önemi vardı, söz konusu olan kendi inekleriydi. Bedenini dikleştirip omuzlarını geriye atan Aliide, büronun merdivenlerinden gururla inerken, tanımadığı adamın sesini duymuştu. Tutkulu ve kararlı bir sesti, köyün erkeklerinin yaşlılıktan gevremiş ya da sabah akşam içmekten gevşemiş seslerine hiç benzemiyordu. Gerçi böylesi zamanlarda, böylesi bir ülkede içmeyip de ne yapacaklardı. Aliide yola çıkıp sesin sahibini aradı ve buldu. Süthaneye doğru yürüyordu, arkasında da sanki liderlerini izlermiş gibi onu izleyen üç dört adam vardı. Paltosunun etekleri sanki rüzgârın kendisiymiş gibi savruluyordu, peşindekiler konuşurken başlarını ona çeviriyorlardı, ama o cevap verirken başı dik karşısına, geleceğe bakıyordu. İşte Aliide kendisini kurtaracak adamın bu olduğuna tam o anda karar verdi, hayatını güvenceye alacak adam buydu. Martin. Martin Truu. Aliide köyde adı dolaşan bu ismin dikkatle tadına baktı, lezzetliydi, Aliide daha fazla tattı, isim dilinin üzerinde, sanki ilk düşen kar

gibi eridi. Martin Truu'yu nerede bulacağını kestirebiliyordu Aliide, daha doğrusu, Martin'in kendisini nerede bulacağını... Kızıl Köşe'nin ikinci katında, kültür evine çevrilen konakta.

Aliide, Lenin büstü ile ilan tahtası arasında durduğu yerden Martin'i göz hapsine aldı. Kocaman bir kızıl bayrağın gölgesinde kırmızı kaplı kitabı inceleyen Aliide, arada bir dalgın gözlerle, uyumsuz süslemeleri bozulmuş şömineye bakıyordu. Ayaklarının altında, eski Baltık-Almanı konağı kadınlarının ruhları inliyordu, duvar kâğıtları onların nemli iç çekişleriyle kararmıştı ve bazen, Aliide yalnız kaldığında sanki biri açmaya uğraşıyormuş gibi pencereler gıcırdıyor, pervazları çatırdıyordu, kapalı olmalarına rağmen, bir rüzgâr yalıyordu Aliide'nin bedenini. Başka birinin evinde, yanlış yerde, beylerin odasında bulunduğunu hissediyor, ama bu duygunun kendini rahatsız etmesine izin vermiyordu. Şimdi tahıl deposuna çevrilen Rus kilisesinde de hissetmişti benzer duyguları. İkonlardan sandık yapan adamlara itiraz etmediği için, Tanrı'nın bir yıldırımla kendini kahretmesini beklemişti, o kilisenin sahibi olmadığını hatırlatmıştı kendi kendine, ondan bir şey yapması beklenemezdi, ne yapabilirdi ki? Şimdi de, eğer hayatta kalmak istiyorsa, konağın halka ait olduğunu kazımalıydı belleğine, halkın yararına kullanıldığına. Başını avucuna yaslayıp düşlere daldığı yerden devam ediyor, Lenin'in büstüne bakıyor, arada bir ayağa kalkıp çalışma kuralarının yazıldığı tabloları inceliyor, sonra geri dönüyor, *Viisnurkka* ve *Eesti Kommunist*'in sayfalarını karıştırıyordu. Bir seferinde kitabı yere düşürdü ve almak için masanın altına girmek zorunda kaldı. Kitabı alırken masa tahtasının altına, bir kalple, Agnes ve William isimlerinin kazındığını gördü. Göz bebeği gibi bir budak, kalbin tam ortasından Aliide'ye bakıyordu. Yıl 38. Orada ne Agnes, ne de William vardı. Demek ki buraya bir yerlerden çalınarak getirilmişti masa, gül ağacından, sağlam bir masaydı, süslemeleri kazınmıştı.

Belki de Agnes ile William başlarını kurtarmışları, belki de, Batı'da bir yerlerde sevgi dolu bir hayatları vardı? Aliide doğruldu ve aceleyle *Traktörcünün Şarkısını* ezberledi.

Hoogu, raudne traktor! Hoogu, seltsimees!
Pöld on nagu meri-ääretu me ees.
Käime kahekesi läbi lainad maad...
Meie vödulaulust pöld ja laas.[32]

Bunu ezberlemesi yetmezdi. İnanacak kadar iyi bilmesi gerekiyordu. Canıgönülden inanması ve iman etmesi gerekti. Başarabilecek miydi? Başarmalıydı. Bir ara Marx ve Lenin'i öğrenmeyi düşündü, ama Martin'in öğretmesi daha iyi olmaz mıydı? *Traktörcünün Şarkısı* yeterince basitti. Martin onun gereğinden fazla zeki olduğunu düşünmemeliydi.

Tesadüfen, Aliide'yi Kızıl Köşe'de gören biri, hemen Ingel'e yetiştirdi, Ingel de Hans'a anlattı, bunun üzerine Hans bir hafta Aliide'yle konuşmadı. Aliide buna aldırmadı. Hans onun hayatı hakkında ne biliyordu ki, evin dışındaki hayatı hakkında ne biliyordu, belediye binasının bodrumunda, sırtından sidik akarak beton zeminde yatmanın ne demek olduğunu biliyor muydu Hans? Hans'ın ne düşündüğüne elbette bütünüyle ilgisiz değildi, hatta biraz fazla ilgiliydi, ama Martin gibi birine ihtiyacı vardı ve Martin'in gözleri Kızıl Köşe'deki girişken kızı her gün daha fazla arıyordu. Bir gün

32 Haydi, demir traktör! Haydi yoldaş.
Önümüzde, deniz gibi sonsuz bir tarla var.
Birlikte aşacağız bu geniş ülkeyi...
Tarlalarda ve bakir topraklarda bizim zafer şarkımız çınlayacak. (ç. n.)

Martin nutkunu bitirdiğinde, Aliide ona yaklaştı, etrafındakilerin dağılmasını bekledi ve:

"Eğitin beni," dedi.

Bir gün önce sirkeyle yıkadığı saçları, alaca karanlıkta bile parlıyordu, gözlerine yeni doğmuş bir dananın bakışlarını yerleştirmişti; bakir, çaresiz, alev alev yanan bakışlar, Martin'de hemen öğretme arzusu uyandıracak bakışlardı bunlar, görmesini ve fikirleri için uygun bir toprak olduğunu anlamasını sağlayacak bakışlar.

Martin Truu, dananın ıslak kirpiklerine kolay boyun eğdi, kocaman lider elini Aliide'nin beline koydu, üzerine eğildi, kötü kokuyordu.

1948, Batı Estonya

Aliide'nin adımları nasıl hafifledi?

Aliide nikâh dairesinden çıktığında, adımları oraya giderken olduğundan daha hafif, sırtı daha dikti, çünkü artık eli Martin'in elindeydi, Martin onun kocasıydı, nikâhlı kocası, o da onun nikâhlı karısı Aliide Truu'ydu. Ne harika bir isim! Martin'le evlenerek yalnızca bir çeşit hayat garantisi edinmemiş, bu birliktelikle çok önemli bir statü kazanmıştı. Şimdi o da herhangi bir kadın gibiydi. Normal kadınlar evlenir ve çocuk doğururlardı. Artık Aliide de onlardan biriydi.

Evlenmese herkes bir kusuru var diye düşünecekti. Bekâr erkek sayısı çok azdı, ama yine de böyle düşüneceklerdi. Kızıllar, acaba ormanda bir sevdiği mi var diyecek, başkaları niçin uygun bir eş bulamıyor diye kafa yoracaktı. Bir erkeğe uymayan ya da bir erkekle birlikte olmasını engelleyen, kadınlığıyla ilgili bir sorunu mu var acaba? Evde kalmış kadın olmasının bir nedeni? Belki birileri bir neden bulmuşlardı bile. En önemlisi, Martin gibi bir erkekle evlendiğinden, artık hiç kimse sorgu sırasında bir şeyler yaşandığını iddia edemeyecekti. O tür şeyler yaşayan bir kadının, bir komünistle evleneceğine hiç kimse inanmazdı. Aliide'nin önüne gelene kuyruk salladığını söylemeye hiç kimse cesaret edemeyecekti. Bir de biz tadına bakalım diyemeyecekti. Hiç kimse cesaret edemeyecekti buna, çünkü o artık, Martin Truu'yla evli, saygın bir kadındı.

Ve en önemlisi... Bodrumda yaşananları hiç kimse bilmeyecekti.

Sokakta, kendi yaşadıklarının benzerini yaşayan kadınları, sezgileriyle ayırt edebiliyordu. Titreyen ellerinden tanıyor, "bu da" diyordu. Bir Rus askerinin bağırmasıyla benizlerinin solmasından anlıyordu, çizmelerden çıkan her sesle irkilmelerinden anlıyordu. "Bu da mı?" Kendilerine doğru gelen bir asker ya da milis gördüklerinde, hemen sokağın karşı tarafına geçiyorlardı. Geniş, beyaz elbiselerinin altına birkaç kat iç don giydiklerinden, kalın belleri hemen açığa vuruyordu onları. Hiçbiri gözünüzün içine bakamazdı. Acaba bu kadına da aynı şeyi demişler miydi... bu kadına da kocanla yatağa girdiğin her seferde beni hatırlayacaksın demişler miydi?

Eğer böyle bir kadınla tesadüfen aynı odada bulunursa, mümkün mertebe uzak duracaktı. Hiç kimse davranışlarındaki benzerliği fark etmemeliydi. Birbirlerinden uzak durarak, birbirlerinin hareketlerini taklit etmeyecekler, tedirgin sesler çıkarmayacaklar ve her şey, iki kat daha berbat olmayacaktı. Köyün ortak akşam etkinliklerinde, bu kadınlarla yan yana gelmekten kaçınıyordu Aliide, asla unutamayacağı o adamlardan biriyle karşılaşabilirdi, belki bu adam diğer kadın için de aynı anlamı ifade edecekti. İkisi de, göz ucuyla bu adama bakmaktan kendilerini alıkoyamayacaklardı. Tanıdık bir ses duyduklarında ikisi birden irkilecekti. Elleri titreyecek, içindekini saçmadan bardaklarını kaldıramayacaklardı. Hemen açığa çıkacaklardı. Biri anlayacaktı. İçlerinden biri, Aliide'nin, belediye binasının bodrumundan geçen kadınlardan biri olduğunu hatırlayacaktı. Aliide'nin o biçim olduğunu. Martin'le evlenerek geride bıraktığı bütün kirli anılar su yüzüne çıkacak, evliliği boşa gidecekti. Belki uyarmak için Martin'e anlatacaklardı. Tabii o karısına iftira atıldığını düşünerek öfkelenecekti. Peki ya sonra? Hayır, bu olmamalıydı. Hiç kimse bilmeyecekti.

Kendini onlardan ayrı tutmak için, eline geçen her fırsatta bu kadınları suçlayıp karalıyordu.

Emin misiniz, Yoldaş Aliide?

Roosipuu'ların evinde bir odaya taşındılar. Roosipuu ailesi, Martin'e açıkça surat asamıyordu, korkuyorlardı ondan, ama Aliide'nin bir çelme ya da düşen bir şeye karşı her zaman uyanık olması gerekiyordu. Çocuklar şeker kâsesine, şeker yerine tuz koyuyor, ipe astığı çamaşırları yerlere saçıyor, un kavanozunun içine solucan atıyor, kapağına sümüklerini bulaştırıyorlar ve sonra da annelerinin yün eğirdiği tezgâhın yanına dikilip, tuzlu çayını yudumlayan, içinde solucanların dolaştığını bilmesine ve parmaklarına bulaşan sümüğe rağmen, gözünü kırpmadan un kavanozunun kapağını açan Aliide'ye bakıyorlardı. Aliide onları bu zevkten mahrum etmek istemiyor, yaptıklarını yüzlerine vurmuyor, aşağılamıyor ya da bu gibi durumlarda ne yapmak gerekirse onu yapmıyordu. O Martin'in karısıydı, bundan gurur duyuyordu, attığı her adımda bunu hatırlamaya çalışıyor, Martin kadar gururlu yürümeye gayret ediyor, bir kapıdan geçerken, kendisi başkalarına değil, başkaları yana çekilip kendisine yol versin istiyordu. Ama her nasıl oluyorsa, Roosipuu ailesi kapıyı yüzüne kapayana kadar bekliyor ve yeniden açması gerekiyordu. Evde geceleyen Kızıl Ordu askerleri, aileye Rusça günaydın ve iyi günler demeyi öğretmişlerdi. Roosipuu ailesi, Aliide'yi, bu yeni öğrendikleri sözcüklerle selamlıyordu.

Martin'in dişlerinin arasında her zaman soğan artıkları kalıyordu. Kerestesi sağlamdı. Bol kaslıydı, bileklerinin derisi gevşekti, koltuk altlarının etrafındaki kocaman gözenekler neredeyse omzuna kadar çıkıyordu. Koltuk altı kılları, terli, sarı, kalın ve paslı bir tel kadar kırılgandı. Göbek deliği mağara gibiydi, taşakları neredeyse dizlerine

kadar sarkıyordu. Bir zamanlar sıkı, delikanlı taşaklarının olduğunu hayal etmek zordu. Derisinin gözenekleri yağ doluydu, kokusu yediği şeye göre değişiyordu. Ya da yalnızca Aliide'nin kuruntusuydu. Ama bu ihtimali göz ardı etmeyen Aliide, artık yemeklere soğan koymuyordu. İyi bir eş olabilmek için, kendini aşarak, Martin'i bir kadının bir erkeği gördüğü gibi görmeye çalıştı, Martin konuşurken insanların onu nasıl dinlediklerini izleyerek bunu daha iyi başarabildi. Martin güçlü ve tutkuluydu. İnsanların, tıpkı Stalin'i dinler gibi kendisini dinlemelerini ve inanmalarını sağlıyordu. Sözleri orak gibi kesiyor, çekiç gibi dövüyordu. Konuşurken bir elini kaldırıyor, yumruğunu sıkıp sallayarak faşistlere, sabotajcılara, haydutlara tehditler yağdırıyordu, yumrukları kocaman, başparmakları kalın, elleri öküz başı kadardı, korunmak için bu ellere sığınılabilinirdi. Kulakları kocamandı, onları hareket ettirebiliyordu, sanki her şeyi duyar gibiydi. Her şeyi duyduğu gibi, duyduklarının taşıdığı olası tehlikeleri de ayırt edebiliyordu. Tetikte olup zamanında önlem alması gerekiyordu.

Martin'in koltuk altlarından yayılan kokular, sabahları Aliide'nin saçlarına, derisine sinmiş oluyor, Aliide gün boyu onun kokusunu soluyordu. Küçük güvercinini sararak, kucak kucağa uyumak istiyordu Martin. Bu iyiydi. Aliide kendini güvende hissediyordu, şimdi uzun yıllar uyuyamadığı kadar iyi uyuyordu, tetikte, huzursuz ve uykusuz geçirdiği yılları telafi eder gibiydi, gecenin bir yarısı kapı çalınacak diye korkmuyordu artık. Onu bu kucaktan hiç kimse alamazdı. Ülkenin başka hiçbir köyünde, Martin kadar dürüst bir örgütçü yoktu.

Yanında uyuduğu gecelerin Aliide'yi ne kadar iyi geldiğini, ilk başlarda kendisini çok şaşırtan bu ürkek yaratığın gittikçe güzelleştiğini gören Martin mutluydu. Martin'in yakınlığı iyi gelmişti Aliide'ye, eskisi gibi sık sık irkilmiyordu, bakışları sakinleşmiş, daha önce uykusuzluktan kan çanağına dönen gözleri, şimdi berraklaş-

mıştı, bütün bunlar Martin'i çok mutlu ediyordu. Bu mutlu adam karısına bir de iş bulmuştu, bir tür denetçilik görevi. Aliide ödemeleri topluyor ve faturaları elden halka iletiyordu. Basit ama sevimsiz bir işti... Aliide'nin bisikletle geldiğini görüp de, kapıyı çarpan yalnızca Roosipuu ailesi değildi. Neyse ki Martin, kariyerinde ilerledikten sonra, ona daha eğlenceli bir iş bulma sözü vermişti.

Ama o koku. Aliide önce, bütün gün yalnızca ağzıyla soluk almayı denedi. En sonunda buna alıştı.

Ingel, Aliide'nin Rus kokmaya başladığını söyledi. Tıpkı, şimdilerde, kendileri kadar büyük denkleriyle tren istasyonuna gelen insanlar gibi kokuyordu. Trenler dolusu geliyorlar ve yeni fabrikalar tarafından yutuluyorlardı.

1949, Batı Estonya

Aliide Truu'nun imtihanı

Martin, Aliide'nin o akşam belediye binasına gelmesini söylemiş ama nedenini açıklamamıştı, bu yüzden gitmekte zorlanıyordu Aliide. *Emin misiniz, Yoldaş Aliide?* Bu ses sürekli Aliide'yi yokluyor, kafasının içine giriyordu ve Aliide, Martin'e sıkıca sarılması gerektiğinin dışında artık hiçbir şeyden emin değildi. Roosipuu'ların bahçe kapısında sigara aranırken, sigara tabakasının boşaldığını fark etti, uğursuzluk işareti olduğunu bilmesine rağmen, tekrar eve döndü, kâğıt kapsüllere tütün doldurmaya çalıştı, başaramadı, kâğıtları buruştu, elleri titriyordu, ağlamak üzereydi, bluzu terden sırılsıklamdı, üşüyordu, korkunç üşüyordu. Hıçkırığını engelledi, birkaç kapsülü doldurup bahçe kapısından çıkmayı başardı. Roosipuu'nun oğlanlarından biri ardından taş atıktan sonra, Aliide kaçıp bir çalının arkasına saklandı, çocuğun kıkırdadığını duydu. Başını çevirmedi. Şansına ailenin diğer üyeleri meşguldü, nasıl çırpındığını, nasıl terlediğini çocuklardan başka gören olmamıştı. Aliide için, Roosipuu'ların mutfağı bile belediye binasından daha cazipti, ana yoldan iki kez geri döndükten sonra, belediye binasına yönelebildi, ilerledi, önünden siyah bir kedinin geçtiğini görünce, omuzlarının üzerinden üç defa tükürdü Aliide. *Emin misiniz, Yoldaş Aliide?* Yarı yolda bir sigara yaktı, durup içti, havalanan birkaç kuşla irkildi, kaşınan avuçlarını dişleriyle kazıyarak ilerledi. Derisini terbiye etmek için en çok kaşınan yerleri dişleriyle kazır, kanatırdı. *Emin*

misiniz, Yoldaş Aliide? Belediye binasına gelmeden önce ikinci sigarasını da içti, dişleri takırdıyordu, üşüyordu, yürümeliydi, dili damağına yapışmıştı, belediye binasının bahçesine, ileri. Bahçe hareketliydi, bir arabaya çarptı, Aliide yerinde sıçradı, dizlerinin bağı çözüldü, çömeldi, elbisesinin eteğini silkeliyormuş gibi yaptı. Estonya günlerinden kalma galoşlarına çamur bulaşmıştı, bir su birikintisinde temizledi, titreyen ellerini ceplerine soktu, çocuksuz aileler için hazırlanmış –cebindeki– formlar parmaklarını ısırdı. Hemen ellerini çekti. O gün çocuksuz iki aile ve üç çocuklu başka bir aileyi ziyarete gitmiş, ama onu içeri almamışlardı. Birtakım adamlar, belediye binasının giriş katına kum torbası taşıyorlardı; pencerelerden biri yarısına kadar kum torbalarıyla kapatılmıştı. Duyduğu kadarıyla, belediye binasına haydut saldırısı bekleniyordu.

Saat akşamın yedisini geçmesine rağmen, bina doluydu. Bir yerlerden inatçı bir daktilo sesi yükseliyor, telaşlı ayaklar gidip geliyordu. Aliide'nin gözüne deri bir ceket çalındı. Kapılar açıldı, kapandı. Gürültülü bir kahkaha duyuldu. Genç bir kız kıkırdadı. Koridorda yaşlıca bir kadın duruyordu, galoşlarını çıkardı. Lastik kılıfın içinden, zarif yüksek topuklu ayakkabıları açığa çıktı. Kadın başını sallayıp buklelerini düzeltti, koridorun loş ışığında, kınından çekilmiş kılıçlar gibi parladı küpeleri.

Emin misiniz, Yoldaş Aliide?

Koridorda silahların metal kokusu vardı.

Biri bağırdı: Lenin, Lenin ve bir kez daha Lenin!

Beyaz duvardaki çatlaklar silikleşti, sanki hareket ediyorlardı. Martin'in odasının kapısında eski bir içki kokusu karşıladı Aliide'yi. Sigara dumanından içeriyi göremiyordu.

"Otur."

Ses sayesinde Martin'in oturduğu köşeyi çıkarabildi, sanki yeni yıkamış gibi, bir havluyla ellerini kuruluyordu. Onun gösterdiği bir sandalyeye oturdu Aliide. Koltuk altlarından ter boşandı, avucuyla dudaklarının üstünü kuruladı. Martin onun yanına oturdu, eğilip alnından öperken, bir göğsünü tutup hafifçe sıktı. Ceketinin yün kürkü Aliide'nin kulağını gıdıkladı.

"Güvercinimin görmesi gereken bir şey var."

Aliide dudaklarının üstünü bir kez daha kurulayarak, ayaklarını sandalyenin ayaklarına doladı.

Martin göğsünü bıraktı, kulağının dibinde soluduktan sonra kalkıp masada duran kâğıtlardan birini aldı. Aliide'ye uzattı, Aliide'nin elleri kâğıdı taşıyacak güçten yoksundu. Gözlerini önüne dikmişti. Martin yanında dikildi. Kâğıt Aliide'nin kucağına düştü, teni duyarlılığını kaybetmesine, parmak uçları soğuktan bembeyaz olmasına rağmen, bacakları yandı Aliide'nin. Martin'in soluğu sanki bir esinti gibi dolaşıyordu odada. Aliide'nin ağzı tükürük doldu, yutkunmaya cesaret edemedi. Bu endişelendiğine yorumlanırdı.

"Oku."

Aliide gözlerini kâğıda dikti.

Bir listeydi. İsim listesi.

"Bir göz at."

Martin dikkatle Aliide'yi süzüyordu.

Aliide harflerden sözcük kurmaya başladı.

Bir sırada Ingel ile Linda'nın adını buldu.

Bakışları iki isme kilitlendi. Martin bunu fark etti.

"Gidecekler."

"Ne zaman?"

"Tarih kâğıdın üst tarafında."

"Bunu bana niçin gösteriyorsun?"

"Çünkü benim tatlı yavrumdan saklayacak bir şeyim yok."

Martin'in dudaklarına geniş bir gülümseme yayıldı, gözleri parladı. Elini kaldırıp Aliide'nin boynunu okşadı.

"Güvercinimin boynu çok güzel, ince ve zarif.

Belediye binasından çıktığında, kapıya dayanmış sigara içen bir adamı selamlamak için durdu Aliide. Adam tuhaf ilkbaharın şaşkınlığını yaşıyordu.

"Daha çok erken. Bunu neye yormalı ki?"

Aliide başını sallayıp, sigara içmek için bir ağaç kümesinin arasına daldı, halka açık bir yerde sigara içerek kendini herkesten farklıymış gibi göstermeye çalışan bir kadına benzetilsin istemiyordu. Tuhaf bir ilkbahar. Tuhaf ilkbaharlar ve alışılmamış kışlardan hep korkulurdu. 1941 kışı alışılmış kışlardan değildi, dehşet soğuktu. 1939 ve 1940 da. Tuhaf yıllar ve tuhaf mevsimler. Başı uğulduyordu Aliide'nin. İşte yine gelmişti. Tuhaf bir mevsim. O tuhaf yılların tekrarı. Babası haklıydı, tuhaf mevsimler tuhaf ilişkiler demekti. Bunu bilmek gerekirdi. Aliide başını sallayarak bu düşünceleri kovmaya çalıştı. Şimdi eski masalları dinleyecek zaman değildi, tuhaf mevsimler geldiğinde nasıl davranmak gerektiğini söylemiyordu bu masallar. Çantanı topla ve en kötüsüne hazırlan.

Martin'in onu sınadığı kesindi, onun güvenilirliğini. Eğer onları almaya geldikleri gece, Ingel ile Linda'yı evde bulamazlarsa, eğer onlar kaçarsa, bunun kimin başının altından çıktığını bilecekti Martin. Aliide'nin diş ağrısı artarak çene kemiğine yayıldı.

Ingel ile Linda'yı alacaklardı. Onu değil. Hans'ı değil. İyi düşünmeliydi, Hans'ın güvenliği söz konusuydu. Ingel sürüldükten sonra, Ingel'in evine taşınmayı önerebilirdi Martin'e, büyük, küçük, güzel,

çirkin her neyse başka bir ev olmazdı. Martin'i, Ingel'in evine taşınmaya ikna etmek için, birkaç gün süslenip püslenecek, cilveleşip düzüşecek, ağzından girip burnundan çıkacaktı. Hayvanlarda çiftlikte kalmalıydı! Başkalarının hayvanlarını istemiyordu. Maasi onun ineğiydi! Eğer ahırı boş bulursa, Martin'den hırsızları bulmasını ve Sibirya'ya sürmesini isteyecekti. Aliide başkalarının onun hayvanlarını çalacağı düşüncesiyle telaşlanıp öfkeyle doğruldu. Artık onlar onundu. Ingel yalnızca kısa bir süre daha sağacaktı inekleri. Kurallara göre, her ahırdan bir ineğin kolhoza gönderilmesi gerekiyordu. Ama daha sonra Martin'den geri getirme sözü alabilirdi. Kim gelip de parti organizatörünün ahırındaki inekleri sayacaktı?

En önemli sorunu şimdiden düşünmek istemiyordu Aliide: Martin'le aynı çatı altında yaşarken, Hans'ı nasıl saklayacaktı? Hans horlayan erkeklerden değildi, ama ya birden horlamaya başlarsa? Ya bir gece hapşırırsa? Ya öksürürse! Eve misafirler geldiğinde ses etmemeyi başarmıştı, ama şimdi Martin aynı çatı altında yaşarken nasıl olacaktı? Martin'i yaşlı hayalet amca masalıyla kandıramazdı. Aliide ellerini yüzüne bastırdı. Ne kadar süredir oradaydı? Eve doğru yürümeye başladı. Ağzında kan tadı vardı. Damağını ısırmıştı. Tavan arası. Hans'ı tavan arasına çıkarmalıydı. Ya da bodruma indirmeliydi. Kilerin ya da küçük odanın altına bir bodrum yapabilirdi. Ya da tavan arasına. Ahırın ve samanlığın üzerine kadar uzanıyordu. Samanlığın üzeri saman balyalarıyla doluydu, balyalar çok sık istiflenmişti. Onların arkasında bir sığınak kimsenin dikkatini çekmezdi. Evet, balyaların arkasına küçük bir oda yapılabilirdi. Tavan arasının samanlığın üzerine düşen bölümüne. Hayvanları Aliide yemleyeceği için, düzenli ahıra gitmek, tavan arasındaki delikten aşağı saman balyası atmak zorundaydı. Büyük ihtimal Martin, tavan arasına adımını bile atmayacaktı, süt sağamıyor, tavuklardan bile hoşlanmıyordu; çocukluğunda bir tavuk gagalayarak gözünü çıkarmaya

çalışmış, bir inek de ayağına basarak neredeyse parmaklarını kıracak olmuştu. Onun ajitasyon işine yönelmesi boşuna değildi, hayvanlara bakamazdı. Üstelik hayvanlar da gürültü yapacaktı. Hans canının istediği gibi öksürüp, hapşırabilirdi. Samanlığın ve ahırın üzerindeki tavan kirişleri de çok kalındı, tavan döşemelerinin üzeri otuz santim kumla kaplıydı. Hiçbir ses duyulmazdı.

Ingel ile Linda gider gitmez, tavan arasına bir oda yapacaktı Aliide, kendi başına yapabilirdi. Tavan arasının eski şeyler koydukları bölümünde hazır tahtalar vardı. Geriye önlerine saman balyası yığmak kalıyordu. Kolay kaldırabileceği balyalar yapabilirdi. Biri tavan arasına çıksa bile orada bir oda olduğunu fark edemezdi.

Ingel'i ziyarete gittiğinde, göz ucuyla bile kız kardeşine bakamıyor, bakışları dolaşıp duruyordu Aliide'nin. Belediye binasında geçirdiği o geceden sonra, kız kardeşinin bakışlarından hep kaçınmaya çalışmıştı, kız kardeşi de Aliide'nin bakışlarından kaçınmıştı. Ama Aliide, listeyi gördükten sonra, Ingel'in yüzüne bakmak için karşı konulmaz bir istek duymuştu. Bazen Ingel'i gözlemek için iş gününün ortasında gizlice gelmiş, bir insanın son kez gördüğü birine baktığı gibi bakmıştı Ingel'e. Ingel hayvanlara bekçilik ederken, ineklere yonca taşırken, sütlerini sağarken, kendini işine vermişken, gizlice izlemişti Aliide.

Linda'yı da gizlice gözlemişti. Belediye binasındaki o geceden sonra Linda neredeyse dilini yutmuştu. Yalnızca bir şey sorulduğunda konuşuyor ve yalnızca evet ya da hayır diyordu, yabancı birinin sorduğu sorulara hiç cevap vermiyordu. Ingel köylülere bir izahat vermek zorunda kalmış, ürken bir atın altına yuvarlanmaktan son anda kurtulduktan sonra, Linda'nın korkudan bu hale geldiğini anlatmıştı. Mutlaka zamanla düzelecekti. Linda'nın suskunluğunu Hans

fark etmesin diye de, mutfakta otururken, sanki Linda'yla konuşuyormuş numarasına yatıp kahkahalar atmıştı.

Bir seferinde Aliide, çatalla elini deşerken yakalamıştı Linda'yı. Bakışlarında bir uzaklık, aynı zamanda bir dikkat vardı. Sıkı saç örgülerinden şakakları gerilmişti, Aliide'nin farkında bile değildi. Tam avucunun ortasını nişanlayıp indirmişti çatalı. Bakışları kilitlenmişti, çatal eline battığında yüz ifadesi değişmemişti, yalnızca sessizce dudakları açılmıştı.

Kısa bir an, Aliide'nin içinden yükselen bir ses, bir daha vurması için teşvik etmişti Linda'yı, *bir daha vur, bütün gücünle* ama bilincine ulaşır ulaşmaz, şoke olup boğulmuştu bu ses. Böyle bir istek olmazdı, kötü düşüncelerdi bunlar, böylesi düşüncelere kapılan biri de kötüydü, hemen Linda'ya atılmalı, onu kucağına almalı, saçlarını okşamalıydı ama yapamadı. Bu yaratığa dokunmak istemiyordu, iğrendi, kendi bedeninden iğrendi, Linda'nın bedeninden ve derisinin üzerinde beliren, ince, balmumu gibi tabakadan iğrendi. Ve Linda çatalı bir kez daha indirdi, elini kaldırdı ve bir daha indirdi ve Aliide baktı ve Linda'nın avucu kızardı. Aliide ellerini bağlayıp seyretti. Bahçede Lipsi havladı. Köpek havlaması Aliide'yi mutfağa sürükledi. Linda hiç hareket etmedi, gözleri cam gibiydi, çatal hâlâ elindeydi ama artık avucuna batırmıyordu. Aliide çatalı elinden aldı, Ingel içeri girdi, Linda dışarı koştu.

"Ne oldu buna böyle?"

"Hiçbir şey."

Ingel daha fazla sormadı, tuhaf bir ilkbahar gibi bir şeyler dedi aceleyle.

"Yakında tarlaya yalnızca bluzla gideriz."

O gün yaklaşıyordu. İki hafta... on üç gün... on iki... on bir... on gece... dokuz... sekiz... yedi akşam. Bir hafta sonra uzaklara gideceklerdi. Ev artık Ingel'in olmayacaktı. Ingel artık bulaşık yıkayamayacak, tavukları yemleyemeyecekti. Mutfakta tavuk yemi karıştırmayacak, iplik boyayamayacaktı. Hans'a sos yapamayacak, Linda'nın saçlarını külle yıkayamayacaktı. O yatakta daha fazla uyuyamayacaktı. Aliide uyuyacaktı o yatakta.

Aliide durmadan kendi solumalarını duyuyordu. Hiç durmadan soluyordu, burun deliklerinde nefes alacak güç kalmadığından, ağzından soluyordu Aliide. Ya bu kararı alanlar fikirlerini değiştirirlerse? Niçin değiştireceklerdi? Ya başka biri öğrenir de Ingel'i uyarırsa? Kim yapacaktı? Ingel'e kim yardım etmek isterdi? Hiç kimse. Niçin bu kadar tedirgindi? Neyi vardı? Bir kez karar verilmişti işte. Rahat bırakılacaktı. Yapması gereken tek şey beklemekti, bir hafta daha beklemek, sonra eve kendi taşınacaktı.

Akşamları, yakında yeni evimize taşınırız diye fısıldıyordu Martin, eli Aliide'nin boynunda, dudakları Aliide'nin göğsünde dinleniyordu, küçük odada yan yana yatıyorlardı ve Roosipuu'ların çocuklarının gürültüsü geliyordu, yabancı insanların gürültüsü, zaman durmadan geçiyordu, altı gün beş gece, saatin yelkovanı değirmen taşı gibi dönüyordu ve on beş yıl öncesinin Noel akşamını öğütüyordu, Noel ağacı ışığı, yumurta kabuklarından Noel ağacı süslemeleri doğum günü pastaları, Ingel'in koroda söylediği ilahiler, Ingel'in daha küçücükken sular seller gibi okuyup sonra Linda'ya öğrettiği çocuk tekerlemeleri, *meie kiisul kriimud silmad*[33]. Aliide'nin gözü tozluydu, göz akının damarları buzlar gibi çatırdıyordu, Ingel ve Linda'yla bir daha aynı masada oturması gerekmeyecekti. Bir daha, belediye binasından birlikte döndükleri sabaha benzer bir sabah yaşanmayacaktı, kilometrelerce yol almışlardı, şafak söküyordu, temiz ve berrak

33 Kurnaz gözlü kedimiz. (ç. n.)

bir sabah havası vardı. Eve bir kilometre kala Ingel omuzlarından tutarak Linda'yı durdurmuş, saçlarını yeniden örmeye başlamıştı. Parmaklarıyla taramıştı Linda'nın saçlarını, düzeltmiş, sıkı örgüler yapmıştı. Köy yolunun ortasında durmuşlardı, güneş doğmuş ve bir yerlerde bir kapı kapanmıştı, Ingel, Linda'nın saçlarını örmüş, Aliide çömelip beklemişti, avuçlarını yere dayamıştı, küçük kireç taşlarını hissetmişti avuçlarında, onlara bakmamıştı, birden dehşet bir susuzlukla boğulur gibi olmuştu, hendeğe doğru birkaç adım atmış, avuç avuç su içmişti, toprağın tadına bakmış ve daha fazla su içmişti. Ingel ile Linda el ele tutuşmuş gidiyorlardı, gittikçe uzaklaşıyordu sırtları. Aliide peşlerinden gitti, onları gördü, sırtlarını gördü, evin kapısına kadar gözlerini ayırmadı onlardan. Ingel birden döndü, "Yüzünü temizle," dedi.

Aliide ellerini yüzüne götürdü, yüzünü sildi, önce ne yüzünü ne de ellerini hissetti, sonra yüzünün alt tarafının sümükle kaplandığını fark etti, boynu ıslaktı. Kollarının yeniyle burnunu, çenesini ve boynunu sildi. Ingel kapıyı açtı, kendilerini bir yabancı gibi hissettikleri, tanıdık mutfağa girdiler.

Ingel krep yapmaya başladı.

Linda bir kavanoz ahududu reçeli getirip masaya koydu.

Ahududu reçeli pıhtılaşmış kana benziyordu.

Aliide, Lipsi'yi itti, masaya oturup tabaklarına krep aldılar. Linda krepine bal koydu, reçel kavanozu elden ele geçti, tabaklar göz akı gibi parladı, bıçaklar kesti, çatallar çınladı, lastik dudaklarıyla kreplerini yediler, cam gibi gözler kuruydu, parlıyordu, tenleri cilalanmış gibiydi, düz ve kuru.

Beş gün kaldı. Aliide sabahleyin, başında bir tekerlemeyle uyandı: *meie kiisul kriimud silmad, istus metsas kännu otsas*[34]. Bu Ingel'in sesiydi. Aliide yatağın kenarına oturdu, tekerleme yok olmadı, ses uzaklarda kaybolmadı. Aliide onların geri geleceklerinden emindi.

Pazen geceliğini başından çekerek çıkarttı, *piip oli suus ja kepp oli käes*[35], jüponunu giydi, çorap bağlarını bağladı, elbisesini, mantosunu giydi, eşarbını eline alıp mutfaktan dışarı fırladı, bisikletin gidonuna yapıştı, sonra bıraktı, tarlalardan gidecekti, belediye binasına giden en kestirme yol buydu, Martin çoktan oradaydı. Saçını yürürken düzeltti, eşarbını başında düğümledi ve koştu. Ayakkabıları ayağından çıkıyor, paltosunun etekleri uçuşuyordu. İlkbahar tohumlarının üzerinden ve yollardan geçti, içinde suların çağladığı hendeklerin üzerinden atladı, en kestirme yolları seçti, kulağında Ingel'in sesi, *kes ei mositnud lugeda, see sai tukast sugeda*[36], buz tutmuş toprakların üzerinde dolaşıyordu şarkısı, erkenci göçmen kuşlar onun sesinin ritmiyle uçuyordu, Aliide'yi ileri itiyorlardı, koşuyordu Aliide, çatlamaya hazır binlerce söğüt ağacı tomurcuğunun önünden geçti, gökyüzünde 'v' çizip uçan kuşlar vardı önünde, Martin'i görene kadar durmadı, deri ceketli bir adamla konuşuyordu. Martin'in bakışları Ingel'in sesini susturdu. Adama daha sonra konuşuruz deyip Aliide'nin omuzlarından tuttu, sakinleşmesini söyledi.

"Ne oldu?"

"Geri gelecekler."

Martin cep şişesini çıkarttı, kapağını açıp Aliide'ye uzattı, Aliide bir yudum alıp öksürdü. Martin onu bir kenara çekti, gözlerinin içine baktı, sıkıca tuttuğu şişeyi elinden alıp dudaklarına götürdü Aliide'nin.

---

34 Kurnaz gözlü kedimiz, oturmuş ormanda bir ağaç kütüğüne. (ç. n.)

35 Ağzında piposu, elinde bastonu. (ç. n.)

36 Okuyamayanların saçlarını çekti. (ç. n.)

"Birine anlattın mı?"

"Hayır."

"Anlattın."

"Hayır."

"Sorun ne o zaman?"

"Geri gelecekler!"

"Stalin böyle bir şeye izin vermez."

Martin, Aliide'yi kendine doğru çekip, paltosuyla sardı, koşmaktan yorgun düşen bacaklarının titremesi durdu Aliide'nin.

"Geri dönüp de, benim küçük güvercinimi korkutmalarına müsaade etmem."

Aliide, Ingel'in evine kadar yürüdü, çiftliğe giden yolda, söğütlerin altında durdu, köpeklerin havlamalarını ve serçelerin cıvıltılarını dinledi, erken gelen, tuhaf ilkbaharın seslerini dinledi, verimli toprağın ıslak kokusunu içine çekti. İnsan böyle bir yeri nasıl terk edebilirdi, hayır, buna asla dayanamazdı. Bu bereketli topraklar onundu. O bu topraktan geliyordu ve burada kalacaktı, buradan asla gitmeyecekti, asla terk etmeyecekti, burayı terk edemezdi, ne Hans'ı ne de burayı terk edebilirdi. Bir zamanlar, imkânı varken, terk etmeyi gerçekten arzulamış mıydı? Sırf Hans'a, Ingel'e bakma sözü verdiği için mi kalmıştı gerçekten?

Tarlanın kenarına bir tekme savurdu. Ayağı toprağa gömüldü. Onun tarlasının toprağına.

Çit boyunca yürüdü, huş ağaçlarının çıplak dalları yere sarkıyordu, Linda bahçedeydi, oynayıp şarkı söylüyordu.

Vanamees, vanamees, kuuskümmendkuus,

poolteist hammats on tal suus.

Kartis hiirt ja kartis rotti,

Kartis nurgas jahukotti.[37]

Linda onu gördü. Aliide durdu. Şarkı kırıldı. Linda gözlerini Aliide'ye dikti, soğuk bataklık gözlerini. Aliide geri döndü.

Kartis hiirt ja kartis rotti.

O akşam, neler planladığını anlatmadı Martin, yalnızca ertesi gün her şeyin hallolacağını söyledi. Üç gün kalmıştı. Üç gün. Martin sakin olmasını istedi. Aliide uyuyamadı.

Güneş doğmadan önce çalı horozları ötmeye başladı, oyun başlamıştı.

Belediye binasına giderken bıçak sırtında yürür gibiydi Aliide. Kapı kolunu tuttuğunda, birdenbire, dondurucu bir havada dilinin bir metala nasıl yapıştığını hatırladı. Nasıl bir durumdu hatırlayamıyordu, ama buz gibi metali dilinde hissediyordu, belki bir baltaydı, dilini nasıl kurtardığını da hatırlayamıyordu, sonra ne olduğunu da, şimdi Martin'in onu bekleyen kucağına atılır, eline kâğıt kalem alırken o soğukluğu hissediyordu dilinde. Hemen anlamıştı. Kâğıdın altına ismini yazıp imzasını atacaktı, o kadar güçlü bir kanıttı ki bu, bir daha geri dönmeleri söz konusu olamazdı.

Soğuk votka kokuyordu, Martin'in balıksırtı desenli ceketi gözüne batıyordu. Bir yerlerde bir köpek havladı, pencerenin önünde

37 Moruk, moruk yaşı yetmiş,
Ağzında bir buçuk diş.
Korkuyor fareden, korkuyor sıçandan,
Korkuyor köşede duran un çuvalından. (ç. n.)

bir karga gakladı, masanın bir ayağından bir örümcek tırmandı. Martin örümceği yere atıp ayağıyla ezdi.

Aliide Truu kâğıdın altını imzaladı.

Martin Aliide Truu'nun yavaşça sırtına vurdu... birkaç kez.

Yapacak işleri vardı Martin'in, orada kalmak zorundaydı. İşlerini bitirene kadar Aliide orada bekleyebilirdi. Ama Aliide kendi başına evin yoluna koyuldu. Beklemek istemiyordu, aslında eve de dönmek istemiyordu, Roosipuu'nun çiftliğine gitmek ve o görünür görünmez bütün konuşmaların kesildiği mutfaklarına adım atmak istemiyordu. Ona birkaç Rusça sözcük savuracaklar, bu sözcüklerin anlamları kötü olmasa bile, alaycı bir tınıları olacaktı. Çocukları bir dolabın ardından ona dil çıkartacaklar, çayına tuz atacaklardı.

Yolun kenarında durup dingin manzaraya baktı. Birazdan Ingel inekleri sağacaktı. Belki de Hans şimdi, saklandığı odada gazete okuyordu. Aliide'nin elleri titremedi. Birden utanmaz bir neşe yayıldı göğsüne. Yaşıyordu. Yırtmıştı. Listelerde onun ismi yoktu. Hiç kimse ona karşı yalancı şahitlik yapamazdı, Martin'in karısına karşı, ama o isterse Roosipuu ailesini Sibirya'ya göndertebilirdi, Estonya toprakları uzak bir anı olurdu onlar için. Aliide adımlarının nasıl genişlediğini, nasıl daha sağlam bastığını hissederek, hızla Roosipuu'ların evine yöneldi, merdivenlerde anne Roosipuu'yla neredeyse çarpışıyordu, kadının yanından geçerek kapıyı yüzüne kapadı. Roosipuu ailesinin çayından çay demledi, onların şekerliğinden şeker aldı, ekmeklerinin yarısını bölüp odasına yöneldi, kapının eşiğinde durup geriye döndü, o iyi kalpli biri olduğundan arkadaşlarının iyiliğini isterdi, Roosipuu ailesine de iyi bir arkadaş tavsiyesi vardı: Yatak odalarının duvarındaki İsa resmini ortadan kaldırsalar iyi ederlerdi. Stalin yoldaş, kendi eseri olan, işçilerin yeni dünyasında, vatandaşların duvarlarına bu tür şeyler asmalarından hoşlanmazdı.

Ertesi gün Tanrı'nın oğlu duvardan indirildi.

Dört gün kaldı. Sonra üç gün. Bu sürede Aliide, Ingel'i ziyaret edeceğini söylemişti, ama etmedi.

Meie kiisul kriimud silmad,
Istus metsas kännu otsas.
Piip oli suus ja kepp oli käes.[38]

İki gün. Üç gece.

Kutsus lapsi lugema
Kes ei möistnud lugeda.
See sai tukast sugeda
Kes aga möistis, aru sai
Sellele ta tegi pai.[39]

Bir gün bile değil. Bir gece bile.

38 Kurnaz gözlü kedimiz,
Oturmuş ormanda bir ağaç kütüğüne.
Ağzında piposu, elinde bastonu. (ç. n.)

39 Okumalarını istedi çocuklardan
Okuyamayanların saçlarını çekti.
Sırtlarını sıvazladı,
Okuyup anlayanların. (ç. n.)

1949, Batı Estonya

Hans, vurabilecekken, Aliide'ye vurmuyor

Çıplak huş ağaçlarında rüzgâr dolaşıyordu. Uykusuz geçen on geceden sonra başı uğulduyordu Aliide'nin. Dış kapıda gözlerini kapadı ve el yordamıyla küçük odaya yöneldi. Elleriyle kapının çengelini aradı, duvara asılı bıçkı yere düştü, odaya girdi ve loş ışıkta açtı gözlerini.

Hans'ın odasının önündeki dolap yerinde duruyordu.

Kalp atışları hızlandı, kuru dudakları çatladı, ağzına kan sızdı, terli parmakları dolabın yanlarından kaydı, mutfaktan sesler duyar gibi oldu: Ingel'in ayak sesleri, Linda'nın öksürüğü, bir fincan çınlaması, Lipsi'nin yeri kazıyan pençe sesleri. Dolap yerinden oynamıyordu, omuzları ve kalçalarıyla yüklendi Aliide, dolap gıcırdadı, sessiz evin içinde bir şikâyet yankılandı. Aliide durup etrafı dinledi. Sessizlik gıcırdadı. Mutfaktan geldiğini hayal ettiği ses birden yok oldu. Döşeme tahtalarının üzerindeki izlerden dolabın ileri geri çekildiği anlaşılıyordu. Bu izler örtülmeliydi. Dolabın ayağının altında bir şey vardı. Aliide eğilip baktı. Bir takoz. İki takoz. Ingel bunları ne zaman koymuştu? Aliide takozları çekti. Dolap kolayca yana kaydı.

"Hans benim."

Aliide odanın kapısını açmaya çalıştı ama daha iyi tutabilmek için tahtanın üzerine açtıkları küçük oyuklardan terli parmakları kaydı.

"Hans, beni duyuyor musun?"

Odadan çıt çıkmıyordu.

"Hans, yardım et. Kapıyı it, açamıyorum."

Aliide önce tıkladı, sonra yumruklamaya başladı kapıyı.

"Hans, ses ver!"

Uzakta bir yerlerde bir horoz öttü. Aliide irkildi, sinirleri bozuldu, kapıyı yumrukladı. Parmaklarının boğumlarından yayılan acı topuklarına kadar indi, duvar bel verdi ama odada hâlâ ses yoktu. En sonunda mutfaktan bir bıçak alıp döndü, odanın kapı aralığına soktu, en sonunda tahtanın üzerindeki oyukları kavrayabildi. Kapıyı zorlayıp açtı. Hans, başı dizlerinin arasında, bir köşeye kıvrılmıştı. Ancak Aliide ona dokununca başını kaldırdı ve ancak Aliide üç kez ısrar ettikten sonra sendeleyerek mutfağa geçti. Ancak Aliide ne olduğunu sorduğunda:

"Onları aldılar," dedi.

Müthiş bir sessizlik çöktü, gün ortasında, bir çiftlik evinde görülmemiş bir sessizlikti. Yalnızca bir köşeden bir fare sesi geldi. Mutfağın ortasında dikiliyorlardı, içlerinde bir çağıltı vardı, hırıltıyla soluk alıyorlardı, Aliide oturmak zorunda kaldı, başını dizlerinin arasına eğdi, artık Hans'ın yüzüne bakmaya dayanamıyordu, yüzünde bütün bir gecenin ağıtı vardı.

Sessizlik ve çağıltı arttı ve Hans birden çengele asılı sırt çantasını kaptı.

"Arkalarından gideceğim."

"Deli olma."

"Gitmek zorundayım!"

Yolluk almak için mutfak dolabının alt kapağını açtı, ama dolap neredeyse boştu. Kilere gitti.

"Yanlarına yiyecek almışlar."

"Hans, belki askerler çalmıştır. Belki de onları yalnızca sorgu için belediye binasına götürmüşlerdir. Hans, hatırlasana, daha önce de yaptılar. Belki birazdan geri gelirler."

Hans ön odaya geçip elbise dolabını açtı.

"Bütün kışlık kıyafetler, kalın elbiseler yok. Ingel hiç değilse altını alabilmiş."

"Altın?"

"Kürkün içine dikilmişti."

"Hans, çok geçmez geri gelirler."

Ama Hans dış kapıya yönelmişti bile. Aliide arkasından fırladı, bileğinden tuttu. Hans kolunu sallayarak bileğini kurtarmaya çalıştı. Gömleğinin kolu çözüldü, bir sandalye yıkıldı, masa devrildi. Hans kendini kurtaramadı, kurtaramadı, kurtaramadı. Aliide bütün gücüyle Hans'ın bacağına sarılmıştı, Hans'ın onu silkelemesi, saçından tutup çekmesi bir işe yaramadı. Aliide bacağını bırakmadı, onu takatsiz bıraktı. En sonunda terli, soluk soluğa, tükenmiş bir halde soğuk zemine uzandıklarında, Aliide kahkaha atmak üzereydi. Hans yine de, bu durumda bile, ona vurmadı. Yapabilirdi, Aliide vurmasını bekliyordu, bir şişe alıp başına geçirmesini bekliyordu ya da kürekle üzerine yürümesini, ama Hans yapmadı. O bu kadar iyi biriydi, hiç değilse Aliide'yi önemsiyordu. Aliide için bundan daha iyi kanıt olamazdı.

Hiç kimse Hans kadar iyi değildi, Aliide'nin yakışıklı Hans'ı kadar, Aliide'nin güzeller güzeli Hans'ı kadar.

"Niçin, Liide?"

"Nedene ihtiyaçları yok."

"Ama benim var!"

Hans şaşkınlıkla baktı Aliide'ye. Ondan böyle bir açıklamayla yetinmesini bekliyordu Aliide. Eğer keyfe bağlı ürettikleri kanıtlar

ve aklı hayali zorlayan ihbarlara dayanmaları hesaba katılmazsa, özel bir neden gereksinmediklerini herkes biliyordu.

"Sen bir şey duymadın mı? Onlar, eve girdiklerinde bir şey söylemiş olmalılar."

ONLAR. Bu sözcük Aliide'nin ağzında büyüdü. Çocukluğunda Tanrı, şeytan, şimşek ve ölüm gibi sözcükleri yüksek sesle söylediğinde tokat yerdi. Bazen gizlice söylemeyi dener, bu sözcükleri arka arkaya sıralardı. Bunu yaptıktan birkaç gün sonra bir tavukları ölmüştü.

"Hepsini duyamadım. Bir sürü bağırış çağırış vardı. Odanın kapısını açmaya çalıştım, silahımla onları şaşırtabilirdim, ama kapıyı açamadım, sonra herkes gitti. Her şey o kadar hızlı oldu ki, odada kala kaldım. Lipsi öyle havladı ki..."

Sesi artık sözcükleri taşıyamıyordu.

"Belki de bütün bunlar..." Aliide'nin sözcükleri boğazında kayboldu. Başı kendiliğinden yana düştü ve ölü tavuğu düşündü... "Senin dulun diye. Ve Linda senin çocuğun. Yani halk düşmanları."

Mutfak soğuktu. Aliide'nin dişleri sızladı. Çenesini sildi. Eli kırmızıya boyandı, çatlayan dudağı kanıyordu.

"Yani benim yüzümden. Benim hatam."

"Hans, Ingel dolabın ayaklarının altına takoz dayamış. Senin çıkmanı istememiş."

"Bana votka ver."

"Saklanabileceğin daha iyi bir yer yapacağım."

"Niçin daha iyi?"

"Aynı yerde uzun süre kalmak iyi değil."

"Ingel'in beni ele vereceğini mi ima ediyorsun? Benim Ingel'imin."

"Elbette değil!"

Aliide cebinden yarım şişe ev yapımı votka çıkardı.

Hans, Lipsi'yi sormadı bile.

"Hadi git de süt sağ," dedi yorgun bir ifadeyle.

Aliide canlandı. Hans samimi olabilirdi, gidip süt sağmalıydı, ama onu bu durumda yalnız başına bırakmak istemiyordu. Belediye binasına saldırabilirdi.

1949, Batı Estonya

· Aliide, Ingel'in gelin yatağı örtüsünün bir parçasını saklıyor

Ingel ile Linda götürüldükten birkaç hafta sonra, Aliide, Martin ve köpek eve taşındılar. Aydınlık bir sabahtı, Aliide bütün bir sabah, herhangi bir aksilik olmasın diye elinden geleni yapmış, işleri berbat etmemek için en küçük hareketlerine bile dikkat etmişti. Yataktan kalkarken yere önce sağ ayağını basmış, odaya önce sağ adımını atarak girmiş, dış kapıdan önce sağ ayağını atarak çıkmış, kapıları sağ eliyle açmış, Martin'in solaklığı mutluluklarına zarar getirmesin diye, bütün kapıları ondan önce açmak için acele etmişti. Çiftliğe geldiklerinde, bahçe kapısını önce sağ elle açmak için önden koşturmuştu, evin kapısını da sağ elle açmış ve içeri girerken önce sağ adımını atmıştı. Her şey iyi gitmişti. Yük arabasıyla karşılaşan ilk kişi bir erkekti. Bu iyiye işaretti. Eğer bu bir kadın olsa ve Aliide onu uzaktan görseydi, Martin'den durmasını isteyecek, midesinin bozulduğu bahanesiyle çalıların arasına dalacak, kadın geçip gidene kadar bekleyecekti, ama böyle yaparak kendi hesabına şansızlığın önüne geçse de, yük ve Martin önce bir kadınla karşılaşmış olacaktı. Peki ya onlara doğru gelen ikinci kişi de kadın olursa? O zaman yine Martin'den durmasını isteyecek ve aceleyle çalıların arkasına geçecek, bunun üzerine Martin de karısı için endişelenmeye başlayacaktı. Martin'le uğurlu şeyler ya da kem gözler hakkında konuşamazdı, kocasının güleceğini, çok fazla kocakarı masalı dinlemişsin

diyeceğini biliyordu. Onlar birbirlerininki, Lenin, Stalin ve onlar. Neyse ki yolda bir aksilik yaşanmamıştı. Ayak parmakları umutla karıncalanıyor, saçları neşeyle parlıyordu! Hans! Aliide, kendini ve Hans'ı kurtarmıştı.

Martin el arabasındaki yükü boşaltırken, Aliide göz ucuyla odadaki aynaya baktı, hatta bir parça kendi görüntüsüyle flört etti. Keşke Martin o gece orada değil, işinde ya da başka bir yerde olsaydı, o zaman Hans'ı tavan arasından indirir, bütün gece onunla otururdu. Ne var ki Martin bir yere gitmedi, yeni taşındıkları evindeki ilk geceyi karısı, yoldaşı, sevdiğiyle birlikte geçirmek istiyordu. Aliide eğer büroda ona ihtiyaçları varsa gidebileceğini söylemişti, görevlerinin karısından önce gelmesini anlardı, ama Martin bu saçmalıklar karşısında gülmüştü. Parti o gece, onsuz yapabilir ama karısı yapamazdı.

Ev hâlâ Ingel gibi kokuyordu, pencere pervazlarında Ingel ya da Linda'nın parmak izleri vardı, alçakta olduklarına bakılırsa büyük ihtimalle Linda'nın parmak izleriydi. Pencerenin hemen altında, yerde, dağınık tüyleri, boş gözleriyle Linda'nın kestane kuşu duruyordu. Kavgaya ya da hızla toparlanıldığına işaret eden hiçbir şey yoktu: Ne açık duran bir çekmece, ne dağınık dolaplar. Aralık duran tek dolap kapısını da Hans açmıştı. Aliide kapadı.

Ingel her şeyi düzenli bırakmış, beyaz dolaptan kendisinin ve Linda'nın kıyafetlerini aldıktan sonra, bütün zorluğuna rağmen, kapısını kapatmıştı. Kapı tekrar açılmasın diye yavaşça ve kuvvetle itmek gerekirdi. Ingel kapıyı kapatmak için, sanki dünyalar kadar vakti varmış gibi uğraşmış olmalıydı. Komodinden iç çamaşırlar alınmıştı, ama üst çekmecedeki yatak örtüsü duruyordu, ütüsü bile bozulmamıştı, yerdeki kilim de duruyordu, ama Aliide, gitmesini engellemek için Hans'la boğuşurken biraz kırışmıştı. Bunu daha önce fark etmemişti, mutfakta hiç oyalanmadan Hans'ın saklanabileceği yeni bir yer yapmak için hemen tavan arasına çıkmış, ona sıcak bir

yemek hazırlamayı bile düşünmemişti. Hans yardım etmek istemiş, ama Aliide kabul etmemişti. Hans'ın ruhsal durumu dengeli değildi, en iyisi odasına girip, Aliide'nin verdiği votkayı içerek ağlamasıydı.

Evdeki dağınıklığın, Ingel ile Linda götürüldükten sonra eve gelip Hans'la boğuşmasından kaynaklandığını ancak şimdi fark ediyordu Aliide. Çeka'cıların evde silah aradıklarına dair bir işaret yoktu, kiler bile her zamanki gibi tertipliydi. Belki de Martin adamlarından, karısıyla birlikte taşınacaklarını söyleyerek, evi dağıtmamalarını istemişti. Onu dinlerler miydi? Hayır, kimseyi dinlemezlerdi. Onlardan geriye bir tek çamurlu çizme izleri kalmıştı, her odada bu izlerden vardı. Aliide eşyaları yerleştirmeye başlamadan önce yerdeki çamurları silmişti. Çiftliği daha sonra kontrol edecekti. Görünüşe göre Lipsi'yi vurup bir yerlere atmışlardı.

Aliide elbiselerini sağ eliyle dolaba yerleştirdi, Martin'i o gece evden uzaklaştıramasa da keyfi yerine gelmişti. Saç fırçasını aynanın altındaki çıkıntıya, Ingel'in saç fırçasının yanına koydu. Eşyalarını yerleştirdikçe, kendisini daha çok evin sahibiymiş gibi hissediyordu, kendisi ve Hans'ın evi. *Bizim evimiz.* Aliide masada oturabilecekti, Hans da karşısında, karı koca gibi olacaklardı. Liide, Hans'ına yemek yapacak, banyo suyu ısıtacak, Hans tıraş olduktan sonra havlu uzatacaktı. Daha önce Ingel'in yaptığı her şeyi Liide yapacak, bütün kadınlık görevlerini o yerine getirecekti. Liide hemen hemen Hans'ın karısı gibi olacaktı. Hans onun daha iyi ekmek yaptığını, daha iyi çorap tamir ettiğini, daha lezzetli yemek pişirdiğini görecekti. Aliide nasıl bir ev kadınıymış nihayet anlayacaktı Hans. Hans'ın başını bir o yana bir bu yana çeviren Ingel'in saç örgüleri artık yokken, ne hoş bir kadın olduğunu gösterecekti Aliide. Hans şimdi Ingel'le değil onunla konuşacaktı. Aliide'yi görmek zorunda kalacaktı. En önemlisi de, Liide'nin özel uzmanlık alanını keşfetme fırsatını elde edecek, bitkilerin sırlarına nasıl vâkıf olduğunu, doğal tedavi yöntemleri

konusundaki maharetini öğrenecekti. Bu konuda Aliide, Ingel'den hep üstündü, hoş, Estonyalı bir ev kadının hızlı hamur açması ya da süt sağmasına bir kez hayran olunmuştu ya, Aliide'nin becerilerini kim dikkate alırdı, Ingel yaban turpunu yalnızca turşu tatlandırmakta kullanırken, Aliide'nin mide rahatsızlıklarını tedavi etmekte kullandığını kim fark ederdi? Ama Hans, şimdi bunları görmek zorunda kalacaktı! Aliide dudağını ısırdı. İnsan kurnazlık ve becerileriyle övünemezdi, övünmek yeteneği öldürürken, mütevazılık beslerdi, sessizlik yeteneğin gücüydü.

Martin, Aliide'nin kalçalarını kavrayarak düşüncelerini dağıttı, küçük güvercininin kulağına karısıyla gurur duyduğunu fısıldadı, her zamankinden daha çok gurur duyuyordu, ellerini beline dolayıp odaya sürükleyerek yatağa yatırdı, "Aile reisinin yatağı mı bu?" diye sordu. "Reisin yatağında ne yapılır?"

Aliide çulluk çığlığına benzeyen bir sesle uyandı. Yanında yatan Martin horluyordu. Koltuk altları kokuyordu. Aliide'nin duyduğu çığlık Hans'ın inlemeleriydi. Martin uyanmadı. Aliide gözlerini, karanlıkta zar zor seçilen, çizgili duvar halısının süslemelerine dikti... annesi dokumuştu, onun elleri yapmıştı o süsleri. Ingel'in ne kadar altını vardı? Özgürlüğünü satın almasına yeter miydi? Hayır, bu imkânsızdı, ablası Ingel'in on rubleden daha değerli altını olamazdı, tabii o kadar ederse. Belki de yalnızca ömrü boyunca ekmek almasına yeterdi.

Ertesi sabah Aliide, Ingel'in saç fırçasını konsol çekmecesinin en dibine koydu, çekmecenin kolu bozuk olduğundan bir bıçakla açtı. Saç fırçasına yalnızca sol eliyle dokundu.

Çekmecede Ingel'in çeyizine ait kırmızı yatak örtüsü vardı. Üzerine bir kilise, oval bir ev ve bir gelin ile bir güvey işlenmişti. Aliide bir makasın ucuyla iplerini keserek örtünün üzerindeki sekiz köşeli yıldızları çıkarttı, sonra nakışların ipliklerini çekerek sökmeye baş-

ladı, gelin ve güvey kayboldu, geriye yalnızca iplik izleri kaldı, kilise tiftik tiftik oldu! Örtüde Aliide'den de bir şey vardı... üzerine onun koyunu işlenmişti; Ingel elinin hünerini göstermiş, takdir beklemişti, ama Aliide koyununun Ingel'in çeyizine işlenmesinden hoşlanmamıştı. Bunu fark eden Ingel, ahırın arkasına geçip ağlamıştı. Aliide arkasından gidip onu teselli etmek zorunda kalmıştı, elbette koyun güzel durmuştu, onu işlemek ne güzel bir fikirdi, artık kimse çeyizi için yatak örtüsü işlemese de, Ingel güzel bir iş çıkartmıştı. Varsın insanlar bunun eski moda olduğunu düşünsünlerdi, Aliide onlar gibi düşünmüyordu. Ingel'i devam etsin diye teşvik etti, sakinleşen Ingel pes etmedi, her akşam yatak örtüsünü süslemeye devam etti. Annesinin de çeyizlik yatak örtüsü vardı ve ondan daha mutlu bir eş yoktu, yoksa Aliide böyle düşünmüyor muydu? Elbette ki böyle düşünüyordu, ama şimdi kendi koyununun bacağını söküyordu, köknarı da, birazdan örtünün üzerindeki mutluluk resminden geriye yalnızca kırmızı bir örtü kalacaktı, yalnızca yün bir kumaş. Martin başını uzatıp kapı aralığından içeri baktı, Aliide elinde makas, yanında bıçak, örtüden geriye kalanların ortasında diz çökmüş oturuyordu, burun kanatları alazlanıyor, gözleri parlıyordu. Martin bir şey demeden başını geri çekti. Aliide'nin buharlaşan nefesi, odayı sis gibi kaplıyor, anahtar deliklerinden geçip bütün eve dağılıyordu.

Martin işe gitmek için evden çıktı, kapı kapandı. Aliide onu pencereden izledi, yola çıktığını gördükten sonra büyük bir kepçeyle soğuk su içti, ateşini bastırmak için yüzünü yıkadı. Şimdi ev onundu, mutfak onun. Samanlıkta yuva yapan kırlangıç onun şans kuşuydu, mutluluğuna mutluluk katacaktı, büyü ya da kocakarı yöntemlerine gerek kalmayacaktı, Estonya bayrağı ve silahlarının altında çiftlerin mutluluğuna kadeh kaldırmaya da gerek kalmayacaktı. Kırlangıç her şeyi halledecekti, bunu kesinlikle yapacaktı, şans kuşları adil kuşlardı. Bu çiftliği Aliide kurtarmıştı, ailesinin çiftliğini de, aile

reisini de Rus çizmelerinden, Ingel değil, o kurtarmıştı. Çiftliğin toprakları kaybedilebilirdi, ama ev duruyordu. Tarlalarındaki ekini başkaları hasat edebilirdi ama aile reisi ve evin yeni sahibesi Aliide yerinde duruyordu. Her şey kaybedilmemişti.

Yatak örtüsünden geriye kalanları dolaba kaldırdı, iplik parçalarını ocağa attı, bir parça ipliği yumak yapıp, tüttürmek için ayırdı. Belki yakmak yeterdi, ama işini sağlama bağlamalıydı, tüttürmenin yakmaktan daha iyi olduğu söylenirdi hep. İstenilmeyen insanların giysileri ya da giysilerinden bir parça yakılırdı, asırlardır, istenmeyen taliplerden bu yolla kurtulunmuştu. Hatta büyük konağın kontesinin bile bir erkek gömleğini tüttürdüğü görülmüştü, ama Aliide nasıl yaptığını hatırlayamıyordu, gömleği fırınında mı yoksa yaz ortası ateşinin harını kaybetmiş kömürlerinin üzerinde mi tüttürmüştü. Keşke gençliğinde eski halk masallarını daha dikkatli dinleseydi, şimdi hangi ateşin daha uygun, hangisinin uygun olmadığını düşünmesine gerek kalmazdı. Elbette Maria Kreel'e sorabilir ya da daha iyisi ip yumağını ona götürebilirdi, ne yapacağına o karar verirdi, ama hangi yumağın tüttürüleceğini de bilecekti, tüttürürken bunu kimsenin bilmemesi çok önemliydi. Üstelik Aliide'nin şimdi hatırlayamadığı başka incelikler de vardı. Belki bildiği kadarını yapması da yeterdi. Önlüğünün cebine koyduğu ip yumağını sıkarak bir süre öylece durdu, evi dinledi, kendi evini, ayaklarının altındaki sağlam döşemeler ona aitti. Birazdan Hans'la buluşacaktı, nihayet onunla bir masada baş başa oturacaklardı.

Saçlarını düzeltti, yanaklarını sıktı, odun kömürü tozuyla dişlerini fırçaladı, uzun süre ağzını çalkaladı. Bu Ingel'in hilesiydi, kız kardeşinin dişleri bu yüzden hep beyazdı. Aliide daha önce onu taklit etmek istemediğinden odun kömürüne boş vermişti. Ama şimdi başkaydı. Mutfak perdelerini çekti, penceresinden mutfak görülmesin diye odanın kapısını kapattı. Pelmi bahçedeydi, eğer yabancı biri eve

yaklaşırsa herhalde havlardı, bu kişi daha bahçeye girmeden havlayacaktı. Bu da Hans'ın tekrar tavan arasındaki yerine dönmesine yeterdi. Pelmi azgın bir köpekti, bu iyiydi işte.

Aliide mutfağa sıcak bir hava kazandırmak istiyordu, kahvaltı masasını hazırladı, odadaki kurutulmuş çiçekleri masaya taşıdı. Çiçekler moralleri düzeltir, aşk ve aşk oyunlarına şahit olurdu. Küpelerini çıkarıp odadaki sandığa sakladı. Martin hediye etmişti. Hans'ta rahatsız edici duygular uyandırabilirdi. Bütün bunlardan sonra, kilerden samanlığa geçti, tavan arasının kapağını açtı, yukarı tırmandı, gizli odanın önündeki saman balyalarını bir kenara kaldırdı. Duvar kusursuzdu. Kapısını tıkladı, açıldı. Hans emekleyerek dışarı çıktı, Aliide'ye bakmadı, uzun bir süre gerindi.

"Hadi gel de kahvaltı yap. Martin işe gitti."

"Ya birden geri dönerse?"

"Gelmez. Şimdiye kadar hiç gelmedi."

Hans, Aliide'nin peşinden mutfağa gitti. Aliide ona bir sandalye verip kahve fincanını doldurdu, ama Hans oturmadı, burası Rus kokuyor dedi.

Aliide'nin engellemesine fırsat vermeden Martin'in sandalye arkalığına asılı ceketine üç defa tükürdü. Arkasından, koklayarak, Martin'in dokunduğu eşyaların –tabak, çatal, bıçak– peşine düştü, banyo leğeninin yanında durdu, Martin'in sabah kullandığı ıslak sabunu leğenin içine itti, koyulaşmaya yüz tutmuş taze kan lekeli, kan taşını topaç gibi çevirdi. İçindeki tıraş suyu hâlâ taze olan tıraş çanağını geriz dolu kovaya attı, kan taşı da onu izledi, tıraş fırçası ve tıraş bıçağı son anda kurtuldu. Aliide, Hans'ın bileğine yapıştı.

"Yapma."

Hans'ın eli inmedi.

"Yalvarırım."

Aliide elindeki tıraş fırçasını alıp tıraş bıçağının yanına koydu.

"Martin'in tıraş malzemeleri hâlâ sandıkta. Onları bugün çıkaracağım, onun kendi eşyalarını çıkaracağım, tıraş aynasını da. Lütfen şimdi oturup kahvaltını yap."

"Ingel hakkında yeni bir şey duydun mu?"

"Bir şişe mavi ahududu şurubu da açtım."

"O, Ingel'in yastığında mı uyudu?"

Aliide'nin cevabını beklemeden odanın kapısını açtı, birkaç adımda yatağa gidip Ingel'in yastığını kaptı.

"Buradan çık, Hans, pencereden seni görebilirler."

Hans yere oturdu, Ingel'in yastığını göğsüne bastırıp yüzünü gömdü, Ingel'in kokusunu alabilmek için yastığı nasıl kokladığı mutfaktan bile duyuluyordu.

"Ingel'in fincanını istiyorum."

Sesi yastıkta boğuldu.

"O minnacık yere Ingel'in bütün eşyalarını götüremezsin!"

"Niçin?"

"Olmaz! Aklını başına topla. Yastık yetmez mi? Fincanı mutfak dolabındaki eşyaların en arkasına koyacağım. Martin alamaz. Tamam mı?"

Hans mutfağa dönüp masaya oturdu, yastığı yanındaki sandalyeye koydu, bir bardağa yaban turpu votkası koydu, tedavi için alınandan çok daha fazlaydı bu. Saçlarına saman çöpleri yapışmıştı. Aliide'nin elleri, bir saç fırçası alıp Hans'ın saçlarını fırçalamak için sancılanıyordu. Hans birden ormana gitmek istediğini söyledi. Estonya'nın erkekleri oradaydı. Onun yeri orasıydı.

"Ne dedin?" dedi Aliide. Kulaklarına inanamamıştı. Belli ki Hans hâlâ andına bağlıydı. Ant! Estonya savaşçılarının andı! Bir

ülkenin andına bağlılık, hem de artık olmayan bir ülkenin! Orada, Aliide'nin masasında oturuyordu, onun bal kavanozuna bir kaşık sokmuş çevirip duruyordu, eğer bunu hâlâ yapabiliyorsa bu Aliide sayesindeydi. Hans'la aynı kafada olup ileri geri konuşanlar ormanda av hayvanı gibi dolaşıyorlardı, elbiseleri kirden kaskatıydı, kafalarına yiyecekleri son kurşunun korkusuyla titriyorlardı. Ama bu beyefendi, sıcak mutfakta, bir kaşıkla bal kavanozunu karıştırıyordu.

Hans kendi evinde Martin'in kokusuna tahammül edemediğini söylemişti.

"O odada tıkılıp kalmaktan aklın mı karıştı? Bu eve başkası taşınsaydı neler oldurdu hiç düşündün mü? Diğer çiftliklerin halini gördün mü? Evin her tarafının gün çiçeği kabuklarıyla kaplanmasını, yürürken sanki hamam böceklerine basıyormuşsun gibi sesler çıkmasını mı isterdin? Sahiden, şu güzel ormanına nasıl gideceğini düşünüyorsun? Bu çiftlik bile göz hapsinde. Ne sanmıştın, gerçek bu işte. Ormana o kadar yakınız ki, NKVD'nin adamları Orman Kardeşleri'nin bizden yiyecek aldıklarından eminler."

Hans balı karıştırmayı bıraktı, yastıkla votka şişesini koltuğunun altına alıp tavan arasına çıkmaya hazırlandı.

"Şimdi gitmen gerekmiyor, Martin daha gelmez."

Hans dinlemedi, yatak odasının kapısının yanında duran küçük bira fıçısına bir tekme savurdu, meşe fıçı kapının eşiğine çarpıp devrildi, Hans kilerden ahıra, oradan samanlığa geçip tavan arasına tırmandı. Aliide fıçıyı kaldırdı, arkasından tavan arasına çıktı, yeni duvarın arkasında durdu. Hans'ın en iyi arkadaşlarının artık yaşamadıklarını söyleyecekti ki, dilini tuttu. "Hans, bir aptallık yapıp her şeyi mahvetme," diye fısıldadı yalnızca.

Aksırdı. Burnunda bir şey vardı. Sümkürdü, mendiline kırmızı tüy bulaştı, Ingel'in yatak örtüsünün tüyü.

Birden, Hans'ın gözlerine hâlâ hiç bakmadığını fark etti, oysa yıllarca bunun düşünü kurmuştu, Hans ile Ingel'in tam işin ortasında nasıl birbirlerine yaklaştıklarını izlemiş, Hans'ın kirpiklerinin nasıl özlemle buğulandığını, damarlarının nasıl arzuyla attığını görmüştü. Aliide böyle bir şeyi yaşamanın nasıl bir şey olduğunu düşlemişti hep, Ingel'in, kız kardeşinin kocasına nasıl baktığını fark edeceği korkusunu yaşamadan Hans'a bakmayı, bakışları karşılık görürse neler hissedeceğini düşlemişti. Şimdi mümkünken, bakamamıştı Hans'a. Güçlü olmak, arınmak, kendini toparlamak için Hans'ın bakışlarına ihtiyaç duyarken, onun gözlerine bakmayı denememişti bile. Ingel'in yatak örtüsünün ipliklerinin kaçtığı burnu kaşınıyordu, Linda'nın kestaneden yapılma kuşu suskun gözlerini gözüne dikmişti, Hans durmadan Ingel'i düşünüyor, kurtarıcısını, Aliide'yi görmüyordu bile. İngiltere gelip bizi kurtaracak, diye saçmalıyordu, her şey düzelecekti, Amerika gelecek, Truman gelecek, İngiltere gelecek, kurtuluş ancak Estonya bayrağının beyazı kadar beyaz bir yelkenliyle gelecekti.

"Roosevelt gelecek!"

"Roosevelt öldü."

"Batı bizi unutmayacak."

"Batı bizi çoktan unuttu. Kazandı ve unuttu."

"Senin inancın zayıf."

Aliide bir şey demedi. Hans bir gün kurtarıcısının denizin karşı tarafında değil bu tarafında, hemen yanı başında durduğunu anlayacaktı, her şeye hazır olduğunu, yalnızca bir bakış karşılığında sonsuza kadar dayanacağını. Şimdi onun hayatındaki tek insan Aliide'ydi ama o göremiyordu. Bir gün her şey değişecekti. Değişmeliydi. Hans'sız hiçbir şeyin anlamı yoktu. Aliide onunla birlikte vardı.

Duvarlar çatırdadı, kuzinedeki ateş çatırdadı evin cam gözlerine çekili perdeler iç çekti ve Aliide özlemini toprağa gömdü. Sa-

kin olmasını, uygun bir anı beklemesini emretti özlemine. Çok tez canlı, çok sabırsız davranmıştı. Aceleye gerek yoktu, aceleye şeytan karışırdı. Sabır. Liide sabır, hayal kırıklığını yut, aranızdaki kara kedi henüz gitmişken, aşkı hemen alevlendirme sevdasından vazgeç. Aklını başına topla. Bisikletine bin, bir tur at, sonra sütünü sağ, her şey yoluna girer. Aliide göğüs kafesinin beşiğinde kalbini salladı ve birkaç gündür dokuduğu hayallerinin ne kadar çocuksu olduğunu anladı. Hans'ın elbette zamana ihtiyacı vardı. Çok kısa zamanda bir sürü şey yaşanmıştı, elbette aklı başka bir yerde olacaktı. Nankör bir insan değildi, Aliide'nin tatlı sözleri beklemeye vakti vardı. Gözleri doldu, öfkesi küllerini ağzına boşalttı. Ingel'in hazırladığı kahvaltılar şefkatli öpücükler ve aşk dolu sözcüklerle ödüllendirilirdi. Basit bir teşekkür için Aliide'nin daha ne kadar beklemesi gerekecekti?

Lipsi'nin bedeni çiftlik yolunda yatıyordu. Gözlerinin etrafına böcekler toplanmaya başlamıştı.

Ingel'in yerini aldıktan sonra, Martin'le akşam yemeği yerlerken, Ingel ile Hans'ın neler yaptıklarını düşünerek kendi kendine eziyet etmeyeceğini hayal etmişti Aliide. Akşamları, Roosipuu'ların evinde, Martin'i hoşnut etmeye çalışırken, Ingel'in, ahşap yontan Hans'ın yanında, yün eğirme makinesinin pedalına bastığını düşünerek acı çekmeyeceğini hayal etmişti.

Ama yeni evinde acıları yeni bir kılığa bürünmüştü, durmadan Hans şimdi uyanık mı diye düşünüyordu. Yoksa uyuyor muydu? Aliide'nin getirdiği günlük gazeteyi mi, yoksa eski gazeteleri mi okuyordu? Estonya zamanından kalma gazeteleri saklamak için onun odasından başka bir yer yoktu. Ya da bir kitap, belki de kitap okuyordu? Onun istediği türden kitaplar bulmak zordu. Yanına İncil'i almıştı, ailenin İncil'ini. Bu iyi olmuştu, yoksa Aliide'nin kuzinede yakması gerekecekti.

Martin ile Aliide yeni taşındıkları evde eski akşam alışkanlıklarını sürdürüyorlardı... Martin gazete okuyor, bir bıçakla tırnaklarını temizliyordu, arada bir yüksek sesle okuduğu bir haber hakkında fikirlerini belirtiyordu. Tarım sektöründe maaşlar artırılmalı! Evet, diye başını sallıyordu Aliide. Evet, evet. Kolhoz köyleri! Yazları pazar günleri de çalışılmalı. Kesinlikle, diye başını sallayan Aliide, onlardan yalnızca birkaç metre uzaktaki Hans'ı düşündü ve dişleri Ingel'in dişleri kadar beyaz olsun diye kömür çiğnedi. Taşrada komünizmi inşa etmek için daha fazla gence ihtiyaç var! Elbette, Aliide bu fikre kesinlikle katılıyordu, bütün sağlıklı bacaklar şehre akın etmişti.

"Aliide, taşradan taşınmak istemediğin için seninle gurur duyuyorum."

Başını salladı Aliide. Evet, evet.

"Yoksa güvercinim Tallinn'e gitmek ister mi? Bütün eski arkadaşlarım oradalar, benim gibi biri işlerine yarayabilir."

Aliide başını iki yana salladı. Martin neden bahsediyordu? O buradan gidemezdi.

"Yalnızca küçük güvercinimin mutluluğundan emin olmak istiyorum"

"Burada mutluyum!"

Martin, Aliide'yi kucaklayıp mutfakta döndü.

"Küçük güvercinimin ülkeyi ihya etme isteğinin bundan daha iyi kanıtı olamaz. Temel faaliyet alanı burası, öyle değil mi? Kolhoza yeni bir kamyon almayı önereceğim. Ana yurdumuzdaki muazzam gelişmeleri gösteren filmleri seyretmeleri için insanları kültür evine taşımalıyız. Tabii akşam okullarına da. Bu birliktelik duygusunu artıracaktır. Sen ne dersin?"

Martin, Aliide'yi şöyle bir çevirdikten sonra sandalyesine oturtarak coşkuyla planlarını anlatmaya devam etti. Aliide uygun gördüğü yerlerde başını sallarken, bir yandan da Hans'ın kollarından yere

dökülen saman çöplerini toplayıp cebine koydu. Martin'in konuşmalarından, Tallinn'den iş teklifi aldığına dair bir sonuç çıkarmalı mıydı? Öyle olsa doğrudan demez miydi? Aliide yapağı tarağını kavradı, törpü sesi gibi bir ses çıktı, ateş çıtırdadı, Aliide göz ucuyla kocasını inceledi, her zamanki gibiydi, coşkulu. Gereksiz yere endişelenmişti. Karısının Tallinn'i düşleyebileceği sanrısına kapılmıştı. Eğer Hans olmasaydı elbette düşlerdi. Şimdi, her gün olmasa da, ödenti toplamak için yaptığı bisiklet turları bile ona çok geliyordu. Eve doğru pedal çevirirken korkudan içi gidiyordu: O uzaktayken evi aramışlar mıydı? Bir parti militanının evine kim girmeye cesaret edebilirdi? Martin'den bu işi yapmak için başka birini bulmasını isteyebilirdi. Bunu anlayışla karşılar, karısının ev ve çiftlik işlerini daha iyi yapmak istediğini düşünürdü.

Altınlar sürgünleri Sibirya'ya götüren yeni ağızlarda yeni dişe dönüşür, altın gülümsemelerin ışıltıları güneşle yarışırken, bütün bunların gölgesinde muazzam miktarda kaçamak bakış, kaçamak ifade boy atıyordu. Meydanlar, yollar, tarlalar, sonu gelmez bulanık göz bebekleri ve kırmızı göz aklarıyla doluyordu. Son çiftliklerde kolhozun eline geçtiğinde bütün o samimi sözler satır aralarında kayboldu... Aliide bazen bu atmosferin duvarları geçerek Hans'a kadar ulaştığını düşündü. Hans da o dile getirilmeyen örneği izliyordu, insanlar göz göze gelmekten kaçınıyorlardı, Aliide'de bu örneğe boyun eğiyordu. Belki de Hans'a kendisinden bulaşmıştı. Belki de kendisinin dışarıdan kaptığı bu şeyi Hans'a bulaştıran oydu. Göz göze gelmekten kaçınan diğer insanlarla Hans arasındaki tek fark, Hans'ın ne düşündüğünü hâlâ kıvırtmadan söyleyebilmesiydi. Eskiden nelere inanıyorsa hâlâ onlara inanıyordu, ama dış dünyaya temas etmese de bedeni oraya göre değişiyordu.

1950, Batı Estonya

Sinemacı oğlanın kız arkadaşının bile bir geleceği var

"Annen niçin hiç sinemaya gitmiyor? Annem hiç gitmediğini söylüyor."

Berrak çocuk sesi kolhoz bürosunun bahçesinde yankılandı. Kolhozun ilk kadın traktör şoförünün oğlu Jaan gözlerini, kumları tekmeleyen tavuk bakıcısının oğluna dikmişti. Aliide araya girip herkes film seyretmekten hoşlanmak zorunda değil, diyecekken sustu, son anda, hiç karışmamanın kendisi için daha hayırlı olduğunu anlamıştı. Martin'in karısı filmler hakkında böyle konuşmamalıydı. Yeni bir iş bulmuştu, yarım gün büronun hesap defterlerine bakıyordu.

Tavuk bakıcısının oğlu ayakkabılarına giren kumları inceliyordu.

"Yoksa senin annen faşist mi?"

Jaan bir tekmeyle üzerine çakıl fırlattı.

Aliide başını çevirip onlardan uzaklaştı. Kolhozun bürosunda çocuklara film göstermişti, birazdan kolhozun yeni kamyonunun kasasına doldurduğu insanlarla Martin gelecekti, kamyon kasasının her bir köşesine bir huş ağacı dalı tutuşturmuştu. Bunlar güzel göründüğü gibi, insanları rüzgârdan da koruyordu. Sabah evden çıkarken çok hevesliydi Martin. Gösteri akşam başlayacaktı, ilk sırada Ringvaade Noukogude'den *Stalin'le Mutlu Günler* vardı. Sonra *Stalingrad Direnişi* gösterilecekti, hangi bölümü gösterilecek bilen yoktu, yoksa *Kolhozun Işığı* mıydı? Makinist, arabanın etrafında dönüp duran genç

delikanlılar için, projektörleri çalıştırarak küçük bir gösteri yaptı, çocukların beklenti dolu gözleri ışıdı, içlerinden biri büyüdüğünde sinemacı olacağını söyledi, hem araba kullanacak hem de bütün filmleri seyredecekti. Yer gösterici içerideki sandalyeleri ayarlıyordu, salonun pencereleri askerî battaniyelerle kapatılmıştı. Yarın okul için bedava gösterim yapılacaktı: *Gerçek bir insanın öyküsü, bir kahramanlık destanı.* İşçi tulumlu Jaan'ın annesi azametle geldi, alnındaki terleri sildi, kadın taburlarının traktör sürücüleri hakkında bir şeyler anlattı. Rusya'dan gelen Estonyalı bir aileydi, diğer her konuda Rus-laşmalarına karşın dillerini korumuşlardı. Buraya geldiklerinde bir çöpleri bile yokken, şimdi Jaan'ın annesinin ağzında altın parlıyor, Jaan da faşist avlıyordu. Bir koyun ağılına yerleştirilmişlerdi. Aliide onları ziyaret ettiğinde, piyanonun ayaklarına koyunlar bağlanmıştı. Güzel, Alman işi bir piyanoydu.

Kızlar büroya erken gelmiş, oğlanların gelmesini bekliyorlardı. İçlerinden, süt işlerine bakan biri makinisti tanıyordu, ona doğru gelen makinist biraz şakalaştıktan sonra, film gösteriminden sonra başlayacak dansta kendisine eşlik etmesini istedi. Gramofon çalacaklar ve bütün güzel kızlar, hiç oturmadan, ertesi güne kadar dans edeceklerdi. Kıkırdama, kız sevimli bir ifadeyle kıkırdamaya çalıştı, kıkırdama, ama çıkardığı ses kırmızı yanaklarına yakışmadı, kıkırdama. Aliide on altı yaşındaki kızın, tütün içip şapkasını yana yatıran oğlana yönelttiği çapkın bakışlardan rahatsız oldu. Makinist şoför pantolonunu yukarı çekti, ıslıkla film melodileri çalmaya başladı ve sütçü kız sanki bir yıldızmış gibi onun ışığından kendine pay çıkarttı. Sıcak yaz gününde kızın göğüslerinden ter boşanıyordu. Aliide ileri çıkıp o aptal kıza bir tokat atmayı düşündü, makinistin her köyde aynı numarayı yaparak, on altısındaki kızlarla eğlendiğini anlatmak istiyordu, dik göğüslü, davetkâr bakışlı her kızı, hep aynı yöntemlerle ağına düşürdüğünü; zavallı küçüğüm, cüretli kızım, bunu anlayamı-

yor musun? Arabaya yaslanarak makinistin kızın yuvarlak bileğine nasıl dokunduğunu göz ucuyla izledi, sütçü kız onun bildiklerini bilmese de –oğlanın taze göğüslü kızlara hep aynı öyküleri anlattığını– Aliide, kısa bir an da olsa, geleceğe inanan kıza sinirlendi, gelecek inancıyla baş başa dans edecekler, birlikte film izleyecekler, belki de kız ona ortak evlerinde akşam yemeği yapacaktı. Makinistle sütçü kızın ortak bir gelecek şansları ne kadar zayıf olursa olsun, Aliide ile Hans'ınkinden yine de büyük olacaktı. Tanrı aşkına, en imkânsız çiftler bile onlardan daha şanslıydı.

Tavuk bakıcısının oğlu koşarak Aliide'nin önünden geçti. Jaan da onu takip etti. Tozlar uçuştu, hapşıran Aliide, o tanıdık adımların, tanıdık ritimlerini duydu. Borazan gibi bir selam gürledi, Aliide başını kaldırmaya gerek duymadı, sesi tanıyordu, bu belediye binasına götürüldüklerinden Linda'yı yandaki odadan, kendi kaldıkları odaya getiren adamdı.

"İşe hoş geldiniz," dedi adam bürodan. "Yeni baş muhasebecimiz."

Aliide oturmak zorunda kaldı. Bacaklarının bütün gücü kumlara aktı. Teknisyen Aliide'nin başının döndüğünü fark ederek, projektörü yere bıraktı, makinist hâlâ sütçü kızla eğleniyordu, teknisyen Aliide'yi bir banka doğru götürdü, üzerine eğilerek ne olduğunu sordu. Aliide sıcaktan başının döndüğünü söyledi. Makinist ona su getirmeye gitti. Aliide başını dizlerine dayadı, elleri titriyordu, dizleri de titremeye başladı. Adamın krom rengi deri çizmeleri bir kol uzağındaydı, kaldırdığı tozdan Aliide'nin nefes borusu tıkanmıştı. Aliide titremesini durdurmak için kollarını dizlerinin altından geçirip sıkarken, kalçalarını banka bastırdı. Ciğerleri kumdan kurumuştu, iç organlarının nemi ter olmuş, koltuk altlarından oturduğu banka akıyordu, nefes almak isterken ağzından bir inilti yükseldi, ciğerlerinden sökülen kuru kum taneleri, ciğer bezlerinin etrafında dolaşmaya başladı. Teknisyen bir bardak suyla geldi, Aliide yarısını

döktü, diğer yarısını ancak teknisyenin yardımıyla içebildi. Adam bir yerlere doğru, endişelenecek bir şey yok diye bağırdı, kadının sıcaktan başı dönmüştü. Derisi çekilip bütün bedenini sıkıştırmasına rağmen, başını sallayarak adamı onaylamaya çalıştı Aliide. Ağaçlarda cıvıldayan kuşlar, minik, iştahlı gagalarıyla mavi gökyüzünden ve beyaz bulutlardan parçalar koparıyorlardı, cıvıltılar, yırtma, cıvıltı, koparma, cıvıltı, tükürük, kuşların siyah gözleri yuvalarında döndü, her kumlu nefeste aşağı yukarı hopladılar.

Sinemacı çocuklar Aliide'yi arabaya atıp evine götürdüler. Sütçü kız da onlarla birlikte geldi, dönerken çocuklara yol gösterecekti. Boğucu arabanın içinde kızın ter kokusu daha yoğun hissediliyordu, pardösüsünün etekleri Aliide'nin bacaklarına yapışmıştı. Kız o kadar coşkuluydu ki, kendini kıkırdamaktan alıkoyamıyor, bazen kıkırdamaları homurtuya dönüşüyor, başı Aliide'nin başının hemen yanında sallanıyor, kulağı neredeyse Aliide'nin kulağına değiyordu. Kızın kulakları kıllıydı. Kıllarında kulak kiri asılıydı. Kıkırdamalarından fırsat bulup, Theodor Kruus'un kızının başına gelenlere hayıflanırken kir asılı kulak kılları hareket ediyordu, kız kendini asmıştı, gençti, bunu nasıl yapabilmişti, belki anne babasını özlemişti, sonları kötü olmuştu, sorunlu insanlardı ama hoş biriydi, onu sürmemişlerdi, böylesi hoş bir kızın öyle anne babası olsun, insan inanamıyordu, kıkır, kıkır.

Araba ana yolda kaybolduğunda Aliide göğsündeki baskının biraz hafiflediğini hissederek, ahırın taş duvarına yaslandı. Süt sağmalıydı, herhalde buna takati vardı, sonra nasıl yapacağına karar verirdi. Çulluk yalnızlık çığlığı attı, Aliide, ormanın gözlerini kendisine diktiğini düşündü, evden süt önlüğünü alıp giydi, ellerini yıkadı, sallanarak ahıra yöneldi. Bütün dikkatini günlük işlere vermeliydi, samanlar nasıl hışırdıyor, hayvanlar merhamet dolu gözleriyle onu

nasıl okşuyor, süt kovasını elinde hissetmek nasıl haz veriyor, ahşaplar ne kadar yumuşak. Aliide ayaklarını samanların arasına gömdü. Maasi kuyruğunu salladı. Aliide, ineğin iki boynuzunun arasını okşadı. Belki de adam Aliide'yi tanımamıştı. Başını çok çabuk eğmişti Aliide. Bir sürü insanı sorguluyorlardı, durmadan, bütün isim ve yüzleri hatırlayamazlardı. Ahırda olmak iyiydi: Hayvanların bakışlarından kaçınmak gerekmiyordu, hayvanların yanında elleri hiç titremiyordu, Maasi ani hareketlerinden ürkmüyordu, Maasi'nin kulağına istediğini fısıldayabiliyordu, Maasi'nin dili insanlarınki gibi zehirli değildi, süt sağdığı taburenin üzerinde kendini güvende hissediyordu Aliide, inek sütünü kovaya fışkırtıyordu, şar-şor, süt köpürüyordu, şar-şor, hayat devam ediyordu, hayvanların ona ihtiyacı vardı. Teslim olmayacaktı. Ne yapacağına karar vermeliydi.

Ahırdan çıktığında ciğerleri tekrar birbirine geçti ve gece uyku tutmadı Aliide'yi. Ya adam onu tanıdıysa? Kesik solukları kapana yakalanmış bir fareyi hatırlatıyordu. Martin başında bekliyordu. Aliide gidip uyumasını istedi, hayır, Martin bekledi, karısının ciğerlerine oksijenin ne kadar zor ulaştığını izledi. Gece kayış gibi uzuyor, bitmek bilmiyordu, Aliide nefes alamıyordu, göğsünde, kaldırıp atamadığı krom rengi bir çift çizme vardı.

Sayıklama korkusuyla uyumaya cesaret edemedi, bayılma, bağırma, bir biçimde sırrını açığa vurma, uykuda boğulma korkusuyla uyuyamadı, belediye binasında, başını geriz dolu kovaya bastırdıklarında, boğulacağını hissetmişti. Ya adam büroda onun adını duymuş da, bu adı hatırlamışsa? Yo hayır, şimdi o Aliide Truu'ydu, Aliide Tamm değil.

Sabahleyin, karısını endişeyle okşayan Martin uzun süre kapıdan ayrılamadı, onu hiçbir koşul altında yalnız bırakmak istemiyordu. Aliide onu tavuk kışkışlar gibi dışarı itti, başını yana eğerek, kolhozun

radyo merkezinin ona karısından daha fazla ihtiyacı olduğunu söyledi, eğer radyo çalışmazsa atom bombası atılırken halkı nasıl uyarırlardı, o zaman karısı hasta mı değil mi ne önemi olurdu. Martin'i işe gönderdikten sonra zorlama gülümsemesini dudaklarından soyup attı, ellerini yıkadı, yüzünü banyo leğenine batırdı ve sendeleyerek ahıra gitti. Bütün gün orada kalıp süt sağmak istiyordu, ama öyle yapmadı, süzmeyi unutarak sütü soğutma kabına boşalttı. Süt fabrikasına ya da işe gitmeye takati yoktu. Eve döndü, yarım şişe votka içti ve öğlene kadar boş boş oturdu. Sonra banyo suyu hazırladı, saçını yıkadı, dışarısı kuzine yakamayacak kadar sıcak olmasına rağmen suyu ısıttı. Adam er ya da geç onu hatırlayacaktı. Büroda çalışmaya devam edemezdi. Hatta deli raporu bile alabilirdi, ne olursa olsun o büroya gidemezdi. Martin ona yardım ederdi. Adam herhalde Martin'i tanımıyordu? Etrafında sinekler vızıldayarak etrafında dolaşıyordu, sinek şaplağını alıp birkaçını hakladı, her tarafından ter boşandı, Aliide lambanın üzerine konan sineklere vurdu, sandalyenin üzerindekilere, bira fıçısının üzerindekilere, yün makasının, banyo teknesinin ve duvara asılı bıçkının üzerindeki sineklere vurdu.

Oraya gidemezdi, hayatta olmazdı.

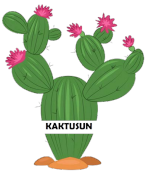
Hans o gün sıcak yemek yiyemedi.

Aliide kilerdeki et bidonunun altında sinek yumurtalarına rastladı.

Aliide, tıp kurumundan bir yıllık ancak çok basit işlerde çalışabilir raporu aldı. Eğer durumu gerektirirse bu rapor bir yıl daha uzatılacaktı.

Astımdan muzdarip olduğu gerekçesiyle rapor aldıktan sonra, ciğerlerine hava doldu, oksijen onu sarhoş etti, şakayıkların mest edici kokuları, taze çimen, hatta hafif kokulu sauna çiçekleri çağıldadı göğsünde. Küçük kuşların cıvıltısı artık kulaklarını acıtmıyordu, çöplükte öten kargalar bile. Yıldızları görene kadar bahçede dolaştı ve yaşamak, çok uzun bir zaman önce, nasıl bir şeydi hatırladı,

yaşamın hafifliğini hissetti, keşke bunu hep hissedebilseydi. Pelmi ahırda, kulaklarını dikerek oturmuş sütün kovadan taşmasını bekliyordu. Hava daha iyiye gidiyordu. Alçak basınçta Pelmi'nin sütü daha çabuk ekşirdi.

1980'li yıllar, Batı Estonya

Tanı

1986 1 Mayısı'nda, Aliide, Martin'in ayaklarının yürüyüşe dayanmayacağından emindi, ama onun gibi düşünmeyen Martin, Aliide'nin kolundan destek alarak kutlamalara katıldı. Kızıl bir kumaşın üzerinde, gözlerini geleceğe dikmiş, gösterişli bir Lenin portresi dalgalanıyordu, Martin de gözlerini geleceğe dikmişti, yüzünde aynı kararlı ifade vardı. Bayrakların ve insanların arasında ılık bir rüzgâr dolaşıyordu, havayı çiçek kokuları ve trampet sesleri sarmıştı.

Ertesi gün Talvi, Finlandiya'dan telefon açtı.

"Anne, evden dışarı çıkma."

"Nasıl yani? Niçin? Ne oldu?"

"Evde iyot var mı?"

"Hayır."

"Ukrayna'da atom reaktörü patladı."

"Yok canım!"

"Evet, patladı. Finlandiya ve İsveç'te yapılan ölçümler yüksek dozda radyasyon yayıldığını gösteriyor. Çernobil. Tabii orada size hiçbir şey anlatmıyorlar."

"Evet."

"Babamı da dışarı bırakma ve iyot bul. Babama bir şey deme. Ne de olsa inanmayacak. Mantar ya da böğürtlen yeme. Toplama da."

"Daha mevsimi değil ki."

"Ben ciddiyim, anne. Sonbaharda da toplama. Birkaç gün evden çıkmayın. İlk serpinti geçsin. Finlandiya'da kirlenmiş otları yemesinler diye inekleri dışarı çıkarmıyorlar. Belki de bütün bir yaz çıkarmayacaklar. Mutfak havalandırmasını bile çalıştırmıyoruz."

Telefon bağlantısı kesildi.

Aliide ahizeyi yerine bıraktı. Talvi korkmuştu, öyle kolay korkan bir kız değildi. Normalde sesi renksizdi. Kocasıyla Finlandiya'ya taşındıktan sonra böyle olmuştu. Öyle pek sık telefon açmazdı, çok nadir ararda annesini; aslında anlaşılır bir şeydi, Estonya'yı düşürmek o kadar kolay değildi, nadir ulaşılırdı, güç bela hat alındığında da pek bir şey duyulmazdı, hat almak için bazen saatlerce beklemek gerekirdi. Üstelik telefonlar dinlendiğinden konuşmanın tadı tuzu yoktu.

Martin oturma odasından seslendi: Arayan kimdi?

"Talvi."

"Niçin aramış?"

"Hal hatır sormak için. Hat kesildi."

Aliide haberleri dinlemek için televizyonu açtı. Patlamanın üzerinden birkaç gün geçmesine rağmen, Çernobil hakkında tek söz yoktu. Martin, Talvi'nin telefonuyla pek ilgilenmemiş gibi görünüyordu. İlgilense de bunu göstermezdi. Martin ile Talvi'nin ilişkisi, Talvi ülkeden ayrıldıktan sonra daha da kötüleşmişti: Martin kızının partide sağlam bir kariyer yapmasını planlamıştı, parlak bir öncü olacaktı. Onun Batı'ya göçmesini bir türlü hazmedemiyordu.

Ertesi gün köy mağazasına yeni mallar gelecekti. Bisikletine binip mağazaya giden Aliide kuyruğa girdi, daha sonra eczaneden iyot aldı, görünüşe göre çok sayıda başkaları da almıştı. Demek ki

doğruydu. Eve döndüğünde, haberi Martin'in de arkadaşlarından duyduğunu öğrendi.

"Yine aynı yalanlar. Batı propagandası."

Aliide tam Martin'in yemeğine bir parça iyot katmayı düşünürken, aklına başka düşünceler geldi.

Dokuz mayısta savaş komiserliği kolhozdaki erkeklere çağrılar göndermeye başladı. Gerekçe, yeni bir tatbikattı. Önce, İlkbahar Zaferi kömününden dört şoför gitti. Arkasından doktorlar ve itfaiyeciler gitti. Çernobil hakkında hâlâ resmî bir açıklama yoktu. Ama bir sürü söylenti dolaşıyordu, birtakım rivayetlere göre düşüncelerinden dolayı cezaevinde yatanlar Çernobil'e gönderileceklerdi.

"Çok sayıda insanı çağırdılar," dedi Martin. Hepsi bu. Ama Batı'nın faşist propagandası martavallarını bıraktı.

Yaşlılara göre bu çağrılar savaş alametiydi. Prisk'in oğlu kendi bacağını kırmış, söylentilere göre doktor raporu alıp askere gitmemek için çatıdan atlamıştı. Böyle yapan tek kişi de o değildi. Muaf tutulanların yerlerine de başkaları gönderiliyordu.

Aliide bunun bir savaş işareti olup olmadığından emin değildi. O ilkbahar biraz tuhaf değil miydi? Sonra kış? İlkbahar en azından erken gelmişti... bunlardan bir şey çıkarması gerekmez miydi? Tarlada tohumluk patatesleri ayırırken, toprağın mevsimine göre çok kuru olmasından bir şeyler anlaması gerekmiyor muydu? Kar biraz erken erimemiş miydi? Tarlada kısa kollu bluzla çalışırken, birden yağmur boşalması da bir şeylerin yolunda gitmediğinin işareti değil miydi? Nasıl olup da bir şey fark edememişti? Yoksa yaşlanmıştı da içgüdüleri ona ihanet mi ediyordu?

Bir seferinde Martin'in bir ağaçtan nasıl bir yaprak kopardığını, nasıl sağını solunu inceleyip ortasından yırttığını izlemişti, yaprağı

koklamış, ellerini koklamış, sonra bitki gübreliğini, yağmur suyunun biriktiği bidonun yüzeyindeki polenleri toplayıp incelemişti.

"Martin, çıplak gözle göremezsin."

Martin sanki istemediği bir şeyi açığa vurulmuş gibi irkilmişti.

"Sen ne saçmalıyorsun?"

"Finlandiya'da inekleri bile dışarı salmıyorlarmış."

"Onlar kafayı yemiş."

Estonya'daki bütün çimentolar Ukrayna'ya taşındı, Estonya'ya Beyaz Rusya'dan, çok daha fazla yiyecek gelmeye başladı. Talvi annesine bu yiyeceklerden almayı yasakladı. Aliide tamam, tamam dedi. Ama başka ne alabilirdi? Estonya'nın temiz yiyecekleri Moskova'ya gidiyordu, Estonyalılar da, Moskova'nın şu ya da bu nedenle istemediği yiyecekleri alıyorlardı.

Daha sonra Aliide bir tarlanın dolomitle kaplandığını, bir tren dolusu insanın yaşadıkları yerlerden tahliye edildiğini, askerlerin insanları evlerinden çıkardığını, bahçelere tuhaf, parlak kırıntılar yağdığını, çocukların bu kırıntıları havada yakalamaya çalıştığını, küçük kızların saçlarını bunlarla süslemek istediğini, kırıntıların kaybolduğunu, daha sonra da çocukların saçlarının döküldüğünü duymuştu. Bir gün Prik'in karısı Aliide'nin kolunu tutarak, oğlunun bacağını kırmasının Tanrı'nın bir lütfu olduğunu fısıldamıştı kulağına. Tanrı ne yapacağını bilirdi. Oğlunun oraya gitmek zorunda kalan arkadaşları, neler olduğunu anlatmışlardı. Derilerinde korku parladığından, Çernobil'de bulundukları sürece aldıkları yüksek maaşların keyfini süremiyorlardı. İnsanların nasıl tanınamayacak kadar şiştiklerini görmüşlerdi. Kaybolan evlerine nasıl ağladıklarını, köylülerin tarlalarında çalışmak için nasıl gizlice yasak bölgeye girdiklerini görmüşlerdi. Sahipsiz kalan evlerin nasıl yağmalandı-

ğını, televizyonların, teyplerin, radyoların, motosikletlerin, Kırım derisinden kürklerin nasıl meydanlarda satıldığını anlatmışlardı. Kedi ve köpekleri öldürüp, açtıkları kocaman çukurlara gömmüşlerdi. Her tarafı çürük et kokusu sarmış, evler gömülmüş, ağaçlar, toprak gömülmüş, toprağın kabuğu soyulmuş, lahanalar, soğanlar ve çalılar gömülmüştü. İnsanlar kıyamet mi koptu, savaş mı patladı, yoksa her ikisi birden mi diye soruyordu. Kime karşı savaşıyorlardı, kimi yeneceklerdi? Yaşlılar haç çıkarıyordu. Sonsuz miktarda votka ve ev yapımı içki tüketiliyordu.

Prisk'in karısı, oradan dönmeyi başaran gençlerden birinin arkadaşlarına verdiği öğüdün altını özellikle çizdi: Çernobil'den geldiğinizi sakın anlatmayın, yoksa asla iş bulamazsınız. Asla kızlara orada olduğunuzdan bahsetmeyin, hiç kimse radyasyon bulaşmış birinden çocuk yapmak istemez. Oğlunun arkadaşının karısı, radyasyon bulaşmış birinin çocuğuna dokunmasını istemediğinden, çocuğunu alıp kocasını terk etmişti. Çernobilli kocasını terk eden başka bir kadın da karabasanlar görmeye başlamıştı. Üç başlı danalar, bacaksız domuzlar doğurduğunu görüyordu, kedilerin kürklerinin damara dönüştüğünü. Kadın ne bu karabasanlara ne de kocasının yakınında olmasına tahammül edebiliyordu, en sonunda çekip gitmişti.

Kocaları bir artığa dönüşen kadınları duyunca irkildi Aliide, hareketleri titremeye dönüştü, yolda giderken karşısına çıkan erkekleri başka bir gözle incelemeye başladı, oradan dönenleri ayırt etmeye çalıştı, onlarda kendisine tanıdık gelen bir şeyler hissetti. Bakışlarında gördü bu şeyi, bakışları gölgeliydi, elini kaldırıp yanaklarına dokunma arzusu hissetti, onlara dokunma arzusu.

Elinde bir büyüteç bahçelerindeki huş ağacının yaprağını inceleyen Martin Truu, yüzüstü yere yığıldı. Aliide kocasını bulduğunda sırtüstü çevirdi, yüzündeki son ifadeye baktı. İlk defa bir şaşkınlık ifadesi görüyordu.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Onları ziyaret ettiğimizde annelerimiz,
iyisin değil mi diye sorarlar.

Paul-Eerik Rummo

30 Mayıs 1950

Özgür Estonya için!

Liide işine son verdi, yani ödemeler ve kurallar hakkında insanlarla didişmeye. Nedenini söylemedi. Belki de bunda benim sözüm etkili oldu. Yaptığı işle düşmana hizmet etmekten başka bir şey yapmadığını söylemiştim. Belki de dayak yedi. Bir seferinde bisikletinin tekerini patlatmışlardı. Liide ahıra gelip benden tekerini tamir etmemi istemiş, ben reddetmiştim. Şeytanın egemenliğine hizmet edenler, bu iş için kullandıkları aracı kendileri tamir etmeliler demiştim. Akşama Martin tamir etti.

Liide işi bıraktığını söylediğinde sanki övgü bekler gibiydi, gözlerinde öyle bir parıltı vardı. İçimden yüzüne tükürmek geçti, ama Pelmi'yi okşadım. Onun hilelerini artık biliyordum.

Birden ormanda bir tanıdıkla karşılaşıp karşılaşmadığımı sordu.

Cevap vermedim.

Ormanda nasılım onu da bilmek istiyordu. Finlandiya nasıldı ve niçin oraya gitmek zorundaydım?

Cevap vermedim.

Uzun süre niçin Almanların yanında kalamadığımı sordu, ilk başlarda onların peşinden gitmiştim.

Cevap vermedim.

Bu kadınlara göre bir öykü değildi.

Odama döndüm.

Liide ormana gitmemi istemiyor. Bunu itiraf etmiyor, ama bildik komünist masallarına gerek duymadan konuşabileceği tek insan benim ve herkesin içten konuşacağı birine ihtiyacı var. İşte bu yüzden ormana gitmemi istemiyor.

Tarlalarımda tohumlar yeşeriyor ve ben göremiyorum.

Kızlarım nerede, Linda, Ingel? İçimi endişe kemiriyor.

Hans Pekk, Eerik oğlu, Estonyalı köylü

1992, Batı Estonya

Aliide Truu'nun yalnızlığı

Ingel'le çektirdiği fotoğrafın nasıl olup da Zara'nın elinde belirdiğine bir türlü akıl erdiremiyordu Aliide. Kız duvar kâğıdı ile mutfak dolabından bahsetmişti. Aliide duvar kâğıdının altına bir şey sakladığını hatırlamıyordu. Bütün fotoğrafları yok etmişti, acaba evden gitmeden önce Ingel mi saklamıştı? Akıl kârı değildi, Ingel niçin böyle yapsındı, iki kız kardeşin baş başa çektirdiği bir fotoğrafı niçin saklasındı? Belki de Ingel'in elbisesinin göğsüne Maanoored amblemi işlendiğindendi, ama bunu Ingel'den başka kim fark edebilirdi?

Zara'yı yatmaya gönderdikten sonra, ellerini yıkadı Aliide, sonra arkasında bir boşluk var mı diye, vurarak duvarları kontrol etti, mutfak dolaplarını araştırdı, ellerini üzerlerinde gezdirerek duvar kâğıtlarını yokladı, dolapların alt tarafıyla duvar çerçevesi arasındaki boşluklara bıçak sokarak bir şey düşmüş mü diye baktı, hiçbir şey bulamadı. Dolaplarda yalnızca kap kacak, depoda boş şişeler vardı.

Odada uyuyan kız, sakin, düzenli nefes alıyor, radyo cızırdıyor, bir adam seçim hakkında bir şeyler geveliyor, fotoğraftaki Ingel ebediyen güzel. Aliide bu fotoğrafı çektirmek için B. Veidenbaum'un Modern Fotoğraf Stüdyosu'na gittikleri günü hatırlıyordu. Ingel on sekizine basmıştı. Dietrich'in kafesinde oturmuşlar, Ingel Warszawa-

kaffe, Aliide de sıcak çikolata içmişti. Kremalı çikolata pastası ağızda eriyor, her taraf yasemin çiçeği kokuyordu. Ingel tereyağlı çörekler almıştı. Helene Dietrich çörekleri beyaz bir kâğıdın üzerine koymuş, kâğıdın uçlarını kıvırıp bir çubukla paket yapmıştı, bu onlara özgü, kolay taşınan, zarif bir paketti. Tütün kokusu, gazete hışırtıları. O zamanlar her şeyi birlikte yapıyorlardı.

Aliide saç tokasını düzeltti. Eli, alnı ve saçlarının dipleri terlemişti.

Közlerin üzerindeki fotoğraf kıvrılıp buruşmaya başlamıştı. Aliide ocağa birkaç odun daha attı.

Kulağı kaşındı. Kulağını ovuşturdu. Bir sinek yerinden havalanıp biraz uzağa uçtu.

Zara perdelerin arasından sızan güneş ışığıyla uyandı. Mutfak kapısı açıktı. Aliide mutfak masasına oturmuş ondan yana bakıyordu. Yolunda gitmeyen bir şeyler vardı. Paşa? Radyodan arandığı mı anons edilmişti? Neler dönüyordu? Zara yatakta doğrulup günaydın dedi.

"Talvi gelmiyor."

"Ne?"

"Telefon açıp fikrini değiştirdiğini söyledi."

Aliide ellerini yüzüne kapatıp tekrar etti; Talvi gelmeyecek. Zara bir şey diyemedi, birdenbire bütün o parlak planları suya düşmüştü. Buruşan umutları gözlerini tırmalamaya başlamıştı. Talvi arabasıyla gelmeyecekti. Saatin göstergeleri sarsılarak ilerliyor, Paşa yaklaşıyordu, Zara onun yakıcı nefesini ensesinde hissediyor, silahının namlusu şakağını yakıyordu, arabası hızla yol alıyor, tekerlerinin altından çakıllar saçılıyor, Zara kıpırdamadan bekliyordu, dışarıda ışık hareket ediyor, Zara yerinden kımıldamıyordu, Aliide ve bir zaman yaşananlar hakkındaki bilgisi hâlâ yerinde sayıyordu, zayıf ve cevapsız.

Radyo Kuku saat sinyali verdi, haberler başladı, birazdan bitecekti, gün çabuk geçti, Talvi ve arabası değil, ama Paşa yoldaydı.

Mutfağa geçen Zara, Aliide'nin irkildiğini fark etti. Sanki ağlar gibiydi, ama sessizdi Aliide, ellerini karnında birleştirdi, gözleri kuruydu.

"Ah, özür dilerim, üzgünüm. Sizin için nasıl bir hayal kırıklığı anlıyorum," dedi Zara aceleyle.

Aliide iç çekti, Zara iç çekti, acılı bir yüz ifadesi takındı, ama aynı zamanda düşüncelerine hız verdi, şaşkınlığa vakit yoktu. Aliide ona yardım edebilir miydi, belki başka bir çıkar yol daha vardı? Eğer öyleyse, fotoğraf ya da anneanne hakkında başka soru sormamalıyım, diye düşünüyordu Zara, Aliide'nin bu konudaki tutumu düşmancaydı. Etrafına bakan Zara, fotoğrafı göremedi, sormaya da cesaret edemedi. Yoksa kaçma planından bütünüyle vazgeçerek işi oluruna mı bırakmalıydı?

Paşa'nın gönderdiği fotoğrafları, büyük ihtimalle çoktan anneanneye ulaşmıştı. Herhalde Paşa bu konuda vakit kaybetmemişti. Belki bu fotoğraflar Saşa'ya da ulaşmıştı, annesine de, kimbilir daha kimlere. Belki Paşa daha fazlasını da yapmıştı... acaba evdekiler nasıllardı? Hayır, şimdi bunları düşünmemeliydi? Yeni bir plan yapmak zorundaydı. Aliide, oturmasına rağmen, bastonuna dayandı.

"Talvi'nin işi başından aşkınmış, bu kadar acele ne işi var ki? Ev kadını gibi bütün gün evde oturuyor, istediği de buydu. Sen ne olmak isterdin?"

"Doktor."

Aliide şaşırmış gibiydi. Zara, çalışıp okul parası kazanmak için Batı'ya gittiğini anlattı. Yeterince biriktirir biriktirmez geri dönmeyi planlamıştı, sonra Paşa ortaya çıkmış ve işler sarpa sarmıştı. Aliide alnını kırıştırarak biraz Vladivostok'tan bahsetmesini rica etti. Zara

irkildi. Anılardan bahsetmek için doğru bir zaman mıydı? Zara'nın peşindeki adamı sanki unutmuş gibiydi Aliide. Belki de ne kadar duygulandığını göstermek istemiyordu, yoksa Zara'dan daha mı zekiydi? Belki de oturup gevezelik etmekten başka yapacak bir şey yoktu. Belki de şu anda yapılabilecek en akıllıca şey buydu, nihayet kendi Vladik'ini hatırlamışken bu anın tadını çıkarmak. Zara sakinleşmek için çabalayarak masaya oturdu, kahve teklif eden Aliide'ye fincanını uzattı ve kremalı paydan bir parça aldı, belli ki Talvi'nin favori yiyeceğiydi. Aliide kızı bugün gelecek diye geceden hazırlamıştı.

"Ama neredeyse hiç uyumamışsınız!"

"Yaşlı birinin uykuya ne ihtiyacı var?"

Belki de halindeki uzaklığın nedeni buydu? Masanın yanında dikilen Aliide, sanki elindeki süzgeçli kahve ibriğini nereye koyacağına karar veremiyormuş gibiydi. Yalnız bir hali vardı. Zara boğazını temizledi.

"Vladivostok'u mu anlatmamı istiyorsunuz?"

Aliide irkildi, kahve ibriğini yere koyup bir sandalyeye oturdu.

"Evet, anlat."

Sovyet iktidarının doğudaki başarılı savaşların anısına dikilen heykeli anlatarak başladı Zara, limanları anlattı, ahşap duvarların nasıl Japon denizi koktuğunu, evlerin ahşap süslerini, dünyanın en güzel Ermeni yemek ve mezelerini annesinin arkadaşı yapıyordu, dolma, turşu... patlıcanları öyle güzel kızartıyordu ki ağızda dağılıyordu, hele bir Ermeni kurabiyesi yapıyordu ki ağzınıza aldığınızda bulutlara çıkıyor, dışarıda yağan karı şeker gibi görüyordunuz, tadı damağınızda kalıyordu. Bu kurabiye üstüne tat tanımıyordu! Evdeki gramofonda Zara Dolukhanova'dan Ermenice halk şarkıları, Puccini'den İtalyanca ve mümkün mertebe her dilden şarkılar dinleniliyordu. Zara adını, Zara Dolukhanova'dan almıştı. Annesi Dolukhanova'nın melek

sesine hayrandı, Batı'da verdiği konser haberlerini kaçırmazdı, her şehirde, her ülkede ve her yerde onu izliyordu! Böylesi büyüleyici bir sesle insan istediği yere ulaşabilirdi! Zara'nın bilemediği bir nedenle, annesinin hayran olduğu tek ses, Dolukhanova'nın sesiydi. Zara bu kadını dinlemekten bıkmıştı, o şarkı söylerken susması gerekiyordu, o daha çok, kız arkadaşına gidip Mumi Troll'un kaseti *Novoja luna aprelja*'yı dinlemekten hoşlanıyordu. Şarkıcı Ilja Lagutenko harikaydı, Zara'yla aynı okulda okumuştu. Bazen anneannesi Zara'yı alıp Japonya'ya giden gemilere bakmaya götürüyordu, sebze bahçelerinin dışında anneannenin görmek istediği tek yer limandı, alınlarına denizden esen rüzgâr çarpıyordu. Demir yolu istasyonuyla Moskova arasında 9000 kilometre mesafe vardı, oraya hiç gitmemişlerdi, Zara bir gün oraya gitmeyi düşlüyordu. Ve yazları, Vladik'in yazları, ah o Viladik'in yazları! Bir yaz biri alüminyum tozundan, parlak tırnak cilası yapmayı keşfetmiş, çok geçmeden şehrin bütün kızlarının tırnakları yaz güneşinin altında parlamaya başlamıştı.

Bir kez başlamışken coşkuyla devam etti Zara. Sözcükler dudağına lezzetli geliyordu. Birden Zara Dolukhanova'yı bile özlemişti. Mumij Troll'u da.

Katya da Vladik'i anlatmasını istemiş, ama birkaç kez denemeye rağmen bir şey anlatmayı beceremeyişti Zara. Yalnızca birkaç resim belirmişti gözlerinin önünde, Katya'yla konuşurken aklına gelen birkaç resim, ama bunlardan kimseye bahsetmeyi düşünmüyordu, örneğin anneannesi Çernobil yıllarında ya savaş çıkarsa diye yatağın altında ekmek kabukları kurutmaya başlamıştı, kazadan sonra her şeyden habersiz nasıl televizyon seyrettikleri de gözlerinin önüne gelmişti, televizyon Kiev sokaklarında dans eden insanları gösteriyordu. Katya o bölgeden geldiğinden, Çernobil rahatsız edici bir konuydu, yabancı bir erkekle evlenmek istemesinin de, Vladik'le ilgilenmesinin de nedeni buydu. Katya çocuk istiyordu. Eğer uygun bir baba adayı

bulursa, Çernobil'den değil de başka bir yerden geldiğini söylemeyi düşünüyordu. Zara'ya göre de bu iyi bir plandı, Vladik hakkında istediğini sorabilirdi, Katya öyle ışıltılı bir kız değildi, diğer kızlardan bir farkı yoktu. Ayrıca Katya'ya göre Çernobil hakkında ne kadar az şey konuşulur, ne kadar az yazılır, ne kadar az şey bilinirse o kadar iyiydi. Katya haklıydı. Zara bile ona sarılmak istemiyordu, hatta kız aile hasretiyle ya da kötü bir müşteriye çattıktan sonra ağlarken bile kaçınıyordu sarılmaktan. Katya'yı başka bir şekilde teselli etmek istiyordu, Vladik hakkında konuşmanın dışında her şeye vardı. Orada sıladan bahsetmek tuhaf geliyordu Zara'ya. Sılaya ait anıları taşıyacak değerden yoksunmuş gibi hissediyordu kendini. Anlatması durumunda kendini nasıl hissedeceği bir tarafa, sanki bulunduğu yerde, içinde bulunduğu durumda aklına getirirse, o güzel anıları kirlenecekti. Giysilerinin arasına sakladığı fotoğraflara arada bir dokunuyor, hâlâ orada durduklarından emin olmak istiyordu. Paşa, Kiev yakınlarından topladığı için, Katya'nın Çernobil kızı olduğunu elbette biliyordu, ama birinin sorması halinde Rusya'dan geldiğini söylemesini emretmişti, tek bir müşteri bile yarağını ölüme sokmak istemezdi.

Zara başını sallayarak Katya'dan kurtulmaya çalıştı, Aliide'ye ondan bahsetmek istemiyordu, Vladik'te kalmalıydı. Zara'nın anlattıklarıyla sıkıntılarını biraz olsun dağılan Aliide, bir parça daha pay alması için ısrar etti Zara'ya. Zara aldı ve kendini edepsizin biriymiş gibi hissetti. Bir şey alırken Paşa'dan izin dilenme alışkanlığını unutması o kadar kolay değildi. Şimdi, Paşa'dan izinsiz pay alması edepsizlikti. Paşa'dan izin almadan birine doğduğu şehirden bahsetmesi de. Burada olmaması gerekirdi, izin almadan çişe çıktığı bir yerde bulunması edepsizlikti. Eğer başı ağrırsa Aliide, daha o istemeden kesinlikle ilaç önerecekti. Eğer kadınlara özgü bir şey-

den muzdarip olursa, Aliide ona kesinlikle bir şey verecek, banyo suyu hazırlayacak, yatağına bir şişe sıcak su getirecek ve bunların hiçbiri kabahat sayılmayacaktı. Bu gerçek üstü durumun çatlaması an meselesiydi, Zara tekrar o çok bildik gerçekliğe yuvarlanacaktı, müşteriler, suçlar... Paşa ile Lavrenti her an çiftliğe gelebilirlerdi, o zaman doğduğu yerden kalan anılarını kirletmemek için Vladik'i düşünemeyecekti. Ama şimdi düşünebilirdi.

"Orada mutluymuşsun," diyen Aliide'nin sesinde bir şaşkınlık vardı.

"Elbette."

"Nasıl elbette?"

Aliide birden neşelendi, sanki aklına yepyeni bir şey gelmişti.

"Ama bu harika!"

Zara başını yana eğdi.

"Evet. İzci olmak da eğlenceliydi."

Uygun adım yürüme gibi şeyleri hiçbir zaman başaramamıştı. Ama ateşin etrafında toplanıp şarkı söylemekten keyif alıyordu. Ayrıca Öncü Çocuk ambleminden de gurur duyuyordu. Kızıl geçmişinden ve Lenin'in, altın kaplı açık alnına, yaldızlı kulaklarına dikkatle dokunmaktan memnundu.

Vladik hakkında konuşurken belleğinde, ne kadar kaçınırsa kaçınsın, arada bir Katya beliriyordu. Ona bir daha asla Vladik'i anlatamayacaktı. Katya'nın küçücük bir dileği olsa da, onun için geç kalmıştı. Katya'dan bir Vladivostok kızı çıkaracağı günün bir gün mutlaka geleceğini düşünmüştü Zara, ama o gün hiç gelmemişti. Riske girmeli miydi, Aliide'nin Paşa'ya karşı kendisine yardım etmeme riskini göze alarak, sırlarını sormalı mıydı Aliide'ye?

1991, Berlin

Bahar günü gibi bir kız

Paşa videoyu çalıştırdı. Önce kırmızı, kalkmış yarak belirdi ekranda, orta yaşlı bir adamın sallanan göbeği, sonra genç bir kızın göğsü. Adam kıza kendi göğüslerini sıkmasını emretti, kız göğüslerini avuçlayıp yoğurdu, okşadı, adam organını sağa sola sallamaya başladı. Görüntüye bir başka adam daha girdi, kızın bacaklarını ayırdı, iyice açtı, bir kullanımlık bir tıraş bıçağı alıp kızın cinsel organını tıraş etti.

Paşa kanepeye oturdu, rahat bir pozisyon aldı, fermuarını açtı.

"Gel de bak."

Zara emre yeterince çabuk itaat edemedi, Paşa ayağa kalktı, Zara'yı kolundan tuttuğu gibi pencere pervazına çarptı, küfretti, tekrar sedire oturup erkeklik organını çıkardı. Video devam ediyordu. Paşa otuzbir çekiyordu. Deri ceket gıcırdadı. Dışarısı aydınlıktı. İnsanlar alışverişe gidiyor, sosis ve lahana turşusu satın alıyor, Almanca konuşuyor ve mağazanın lambasına konan sinek vızıldıyordu...

"Bak!"

Paşa, Zara'nın başının arkasına vurarak, gerçekten videoyu seyrediyor mu diye kontrol etmek için yanına oturdu. Sabahlığını çekip çıkardı, ellerinin ve dizlerinin üzerinde durup kıçını ona, yüzünü de ekrana dönmesini istedi.

"Bacaklarını ayır."

Zara ayırdı.

"Daha."

İtaat etti.

Paşa, Zara'nın arkasında otuzbir çekti. Ekrandaki kocaman göbekli adam organını kızın yüzüne dayadı ve boşaldı.

Kızın yüzü Zara'nın yüzüydü.

Kızın yüzü spermle kaplandı. Diğer adam erkeklik organını kızın içine soktu ve inlemeye başladı. Paşa boşaldı, Zara'nın kalçalarından aşağı ılık meni aktı. Paşa pantolonunu çekti, gidip bir bira aldı. Bira kutusu hafif bir sesle açıldı. Neredeyse boş denilecek odada Paşa'nın uzun yudumları yankılandı. Zara hâlâ videonun önünde, elleri ve dizlerinin üzerinde duruyordu, dizleri acıyordu.

"Bu tarafa dön."

Döndü.

"Amcığını okşa. İyice aç."

Zara sırtüstü uzandı, Paşa'nın spermiyle kendine masaj yaptı.

Paşa fotoğraf makinesini alıp bir fotoğraf çekti.

"Eğer bir dümen çevirmeye kalkarsan bu fotoğraf ve video kasetlerini ne yapacağımı herhalde biliyorsundur."

Zara masaj yapmayı bıraktı.

"*Babuşka*'na gönderilecek. Sonra Saşa'ya ve ailesine. İsim ve adresler elimizde."

Onlara Saşa'yı Oksanka mı anlatmıştı? Artık Saşa'yı aklından çıkaracaktı. Ama yine de Saşa ona bir ses olarak ulaşıyor, adını sesleniyor ve arada bir Zara'yı uyandırıyordu. Bazen Nataşa değil, Zara olduğunu hatırlamasının tek nedeni buydu. Özellikle sarhoşluğun ve uyuşturucuların uçucu toprağında uykuya dalmak üzereyken,

birden Saşa'nın onu kucakladığını idrak ediyor, ama silkinerek bu duygudan hemen kurtuluyordu. Onunla asla ortak bir eve taşınamayacaklar, birbirlerinin mezuniyet şölenlerinde şampanya içmeyeceklerdi, en iyisi bunu hiç düşünmemekti, bir bardak votka daha iyiydi, bir hap çiğnemek, Lavrenti'den biraz kokain alıp çekmek. Üstelik fazla düşünmemek iyiydi, her şeyi hafifletiyordu. Yalnızca bir şeyi unutmaması gerekiyordu: Paşa'nın videosundaki yüz Zara'nın olsa da, film onun değil, Nataşa'nın öyküsünü anlatıyordu, bu hiçbir zaman Zara'nın öyküsü olmayacaktı. Zara'nın öyküsü başka yerdeydi, banttaki, Nataşa'nın öyküsüydü.

1992, Batı Estonya

Genetik zinciri köpekler bile ısırmaz

Kız kendi Vladik'ini anlatırken, göz kapaklarındaki tik kayboldu, kulak memelerini ovmayı bıraktı, yanaklarında gamzeler belirdi, kayboldu ve geri geldi. Mutfağa güneş aktı.

Güzel bir burnu vardı. İnsan böyle bir buruna bakmaya doyamazdı. Aliide, Zara'nın yerine Talvi'yi koymaya çalıştı, mutfak masasında onun oturduğunu ve anlattığını hayal etti, parlayan gözleriyle hayatını anlattığını, ama hayal edemedi. Talvi yurt dışına taşındıktan sonra, annesini ziyarete geldiğinde hep dönmekte acele ederdi. Acaba Aliide başka tür bir anne olsa, Talvi daha değişik biri olur muydu? Belki de o zaman, Aliide bahçeye bir şey ekip ekmediğini sorduğunda, gerek duyulan her şeyin Finlandiya'da mağazadan alındığını söylerken, burnundan solumayacaktı. Eğer Aliide başka biri olsaydı, yeni mutfağının, yeni oturma odasının, ev aletlerinin göz kamaştıran fotoğraflarını –bu fotoğraflarda kendi yoktu– göndermek yerine, Talvi elma hasadına gelecek miydi? Belki de o zaman Talvi, daha çok gençken, arkadaşının İsveç'e yerleşip oradan *Burda* dergileri gönderen teyzesine hayran olmayacaktı. Belki de ne döviz ticareti oyunu oynayacak, ne disko dansı çalışacaktı. Belki bir yere gitmeyi de düşünmeyecekti. Tamam, başkaları da istiyordu, belki uzaklara özlem Aliide'nin suçu değildi. Ama Vlodivostok hakkında

parlak öyküler anlatan bu kız, niçin Batı'ya gitmişti? Yalnızca para kazanmak için. Belki de Estonya, dönüp dolaşıp, keşke savaş zamanında İsveç ya da Finlandiya'ya gitseydik diyen insanlarla doluydu, sürekli yinelenen bu arzu, ninniler yoluyla yeni kuşaklara geçmişti. Belki de Talvi, anne babasının evliliği gibi bir evlilik istemediğinden o yabancı adamı seçmişti. Şimdi karşısındaki kız geri dönmek, doktor olmak istemişti, ama Talvi onlu yaşlarına bastığında istediği tek şey Batılı bir adam bularak Batı'ya taşınmaktı. Bu arzusu, kâğıt bebeklerine *Burda* dergisindeki elbiselere benzer elbiseler çizerek başlamış ve bütün bir yaz *Sangarjean*'ini beyazlatmak için her şeye sürtmesiyle devam etmişti. Kız arkadaşlarıyla birlikte, Batı'daki kızlar gibi aşınmış pantolon giymek için, pantolonunu tuğlalara sürterek aşındırmıştı. Aynı yaz komşu oğlan çocukları "Finlandiya'ya gidiyoruz" oyunu oynamıştı; bir sal yapıp Finlandiya'ya yelken açıyorlar, sonra da Finlandiya'da ne yapacaklarını bilemediklerinden geri dönüyorlardı. Martin her geçen gün yeni bir hayal kırıklığı yaşıyordu. O zamanlar Aliide onun hayal kırıklığını paylaşamıyordu, ama şimdi arazilerin geri verilmesi güncel bir konuyken, Talvi'ye karşı benzer duygular içinde olduğunu itiraf etmeliydi. Talvi tarım reformunun ne kadar ağır işlediğiyle ya da belgeleri bir araya getirmekle biraz bile ilgilenmiyordu. Eğer Aliide farklı bir anne olsaydı, Talvi birtakım işlerin yürütülmesinde annesine yardımcı olur muydu?

Kız gelmeden bir gün önce, Aino arazi sorununu tartışmak için ikinci bir kez daha gelmiş ve Aliide, Tanrı bilir kaçıncı kez, aynı öğüdü tekrarlamıştı: Kardeşlerinle birlikte başvuruda bulun, sonra o ayyaşlarla hiç ilgilenme. Eğer kız kardeşlerden birinin başına bir şey gelirse, hiç değilse işlere bakacak biri bulunurdu. Aino bekleme yanlılarındandı, hiç değilse ordunun ülkeyi terk etmesini beklemeliydiler... Rusların tekrar geleceklerinden endişeleniyordu, halleri nice olurdu o zaman, hepsini istasyona toplayıp öküz arabalarına

doldurmazlar mıydı? Aliide'nin buna bir diyeceği yoktu, görünüşe göre askerler henüz bir yere kımıldamıyorlardı, yalnızca köyde küçük hırsızlık turlarına çıkıyor, danaları çalıyor, mağazalardaki tütünleri yağmalıyorlardı. Tek faydaları ordunun benzinini satmalarıydı.

Aliide'nin gözleri sızladı, boğazı düğümlendi. Şu Rus kız bile, bu mutfakta olup bitene, kendi kızından daha fazla ilgi duyuyordu. Talvi kendi çocukluğunu asla bu kız kadar güzel anlatamazdı. Ve yüzük çiçeği merheminin nasıl yapıldığını asla sormazdı. Bu kız Maria Kreel'in öğrettiği türden sanatlara ilgi duyuyordu, hangi bitkiler sabahın erken saatlerinde, hangileri yeni ayda toplanmalı merak ediyordu. Eğer mümkün olsa bu kız, zamanı geldiğinde, Aliide'yle birlikte kesinlikle civanperçemi ve koyunkıran toplamaya giderdi. Talvi bunu asla yapmazdı.

1953-1956, Batı Estonya

Aliide geceleri huzurlu uyumak istiyor

Aliide doğum kliniğine yatarken, Rus kadınlar, "*Batjusjka Lenin, pomogi mne*!"[40] diye bağırdılar. Talvi'yle doğum kliniğinden ayrılırken de hâlâ Batjusjka Lenin'e sesleniyorlardı, ağlayan bebek eve geldiğinde Martin de Lenin'e teşekkür etti. Çok uzun bir süredir çocuk sahibi olmayı arzulayan Martin'in bu arzusu nihayet gerçekleşmişti... bir ara, asla baba olamayacağını düşünmeye başlamıştı. Aliide bu duruma hiç hayıflanmamıştı, artık ne bir çocuğun yakınında bulunmak, ne de bu yeni dünyaya bir çocuk getirip büyütmek istiyordu, bu dünyaya bir insan daha eklemek istemiyordu, ama Stalin öldüğünde, Büyük Baba'nın kaybının yarattığı karışıklığın ortasında, içinde bir bebek büyümeye başlamıştı. Martin bebekle daha doğmadan konuşuyordu. Aliide o dünyaya geldikten sonra bile konuşamamıştı. Çocuk hakkında gevezelik etmeyi Martin'e bırakmış, biberon olarak kullandığı votka şişelerini kaynatıyordu; gözlerini tencerede kararmaya başlayan biberonlara dikmişti, bir iğneyi ısıtıp biberon emziğinin başını deldi. Talvi'yi Martin doyurdu. Yemek tatillerinde önemli uğraşı için eve geliyordu... Aliide birkaç kez denemiş, ama olmamıştı işte, kız babası gelene kadar ağlamıştı.

Aliide kızının sakin bir çocukluk geçirmesi için başka şeyler yapmıştı.

---

40 Babacık Lenin, bana yardım et! (ç. n.)

Martin bir akşam eve geldiğinde içki kokuyordu, sigara ağzında, mantarları temizlemeye koyuldu. Tel radyoda sosyalist çalışmanın öncüleri anlatılıyordu; kim, nerede planlanan üretim seviyesini aşmıştı. Aliide, Kosmos reçelinden şerbet yapıyordu, yarım tüp reçeli bir çaydanlığa boşalttı, içine kaynamış su ve limon tuzu ekledi. Suyun rengi kırmızıya boyandı, Aliide yarısı boş tüpü, kuş üzümü reçeli emsin diye kızına verdi.

"Geri dönüyorlar."

Martin'in kimleri kastettiğini hemen anladı Aliide.

"Şaka yapıyorsun."

Martin şaka yapmıyordu.

"Rehabilitasyon süreçleri başladı."

"Bu ne anlama geliyor?"

"Moskova dönmelerine izin veriyor. Tallinn'dekiler böyle diyor."

Aliide, Nikita'nın[41] kafayı üşüttüğünü söyleyecekken, dilini tuttu, çünkü Martin'in onun hakkında ne düşündüğünü henüz bilmiyordu. Üstelik Nikita halktan biriymiş gibi görünüyordu. Aliide onu domuza, karısını da domuz bakıcısına benzetiyordu. Yüksek sesle ifade etmeseler de, Aliide'nin bu görüşünü paylaşanların sayısı hiç de az değildi. Demek geri geliyorlardı? Tam hayat kendi mecrasında akarken, çılgınca düşünceleriyle Nikita boy göstermişti. Ne sanıyordu bu adam? Bütün bu insanları nereye sığdırmayı düşünüyordu?

"Buraya gelmemeliler. Bir şeyler yap."

"Ne?"

"Bilmiyorum! Buraya gelmemeliler! Hatta Estonya'ya. Buraya sokulmamalılar!"

41 Nikita Kruşçev. (ç.n.)

"Sakin ol! Hepsi de susma yükümlülüğünü içeren 206. Madde'nin altına imzalarını attılar."

"Bu ne demek?"

"Haklarında yapılan soruşturmayla ilgili hiçbir şey konuşmazlar. Ayrıca sanırım buraya geldiklerinde de birtakım kâğıtlar imzalayacaklardır. Kampta kaldıkları günlerle ilgili."

"Yani o günlere dair bir şey anlatamayacaklar mı?"

"Tabii eğer geldikleri yere geri dönmek istemiyorlarsa."

Telaşlı sesler Talvi'yi ağlattı. Martin kızı kucağına alıp pışpışlamaya başladı. Aliide el yordamıyla dolaptaki valeryan şişesini aradı. Sanki ayağını bastığı yer yumuşamıştı.

"Onlarla ben ilgilenirim," dedi Martin.

Aliide daha önce verdiği sözü tuttuğundan kocasına inandı. Bu defa da çaresine bakacaktı.

Onlar dönmedi.

Onlar orada kaldı.

Onlar bir daha çiftliğe dönemezdi. Yakınına bile gelemezdi. Ama Estonya'nın neresinde olurlarsa olsunlar, Aliide onları...

Aliide geceleri huzurlu uyumak istiyordu. Karanlıkta güvenle dolaşmak, ay ışığında bisikletinin pedalını çevirmek, güneş battıktan sonra tarlada yürümek, sabahları, gece yarısı, içinde Talvi'yle birlikte yakılmadığı, bir evde uyanmak istiyordu. Kuyudan su çekmek, Talvi'yi okula götüren kolhoz otobüsünün arkasından bakmak, kendisi ilgilenmediği zaman da Talvi'nin güvende olduğunu bilmek istiyordu. Onlarla karşılaşmadan yaşamak istiyordu. Bunlar çok şey değildi. Kendi kızı için bu tür istekleri olamaz mıydı?

Kamplardan gelenler, yeni bir hayata yerleştiler, Aliide başka insanların arasından onları seçebiliyordu. Karanlık bakışlarını görüyordu, gençlerinin de yaşlılarının da bakışları aynıydı. Onlardan

biriyle karşılaştığında hemen yol veriyordu, daha uzaktan görür görmez yana çekiliyordu, korkuya kapılıyor ve yol veriyordu. Korkuya kapılıyor, başını çeviriyordu. Kamp kokusunu almaktan, gözlerinde kamp duygusunu görmekten korkuyordu. O hep onların bakışlarındaydı, kamp duygusu.

Onlardan herhangi biri Ingel olabilirdi. Ya da Linda. Bu düşünceyle kalbi sıkışıyordu. Linda, Aliide'nin tanıyamayacağı kadar büyümüş olabilirdi. Belki de karşılaştıklarından biri Ingel'le aynı kampta kalmış, aynı barakada yaşamıştı, belki Ingel bunlardan biriyle konuşmuş, belki de kız kardeşi hakkında bir şeyler anlatmıştı. Belki de şimdi karşıdan gelen şu kadına, Ingel kız kardeşinin fotoğraflarını göstermiş, belki de kadın onu tanımıştı. Belki de içlerinden biri Aliide'nin yaptığı kötülükleri biliyordu, kampta haberler orman yangını gibi yayılırdı. Belki de içlerinden biri Aliide'yi izleyecek, gece uyurken evlerini yakacaktı. Belki de biri, eve giderken, kafasının arkasına bir taş indirecekti. Belki de biri tarladan geçen Aliide'yi yere serecekti. Bu tür şeyler oluyordu. Tuhaf kazalar, arabanın altında kalmalar. Martin kamptakilerin kendileri hakkında hazırlanan soruşturma raporlarını görmediklerini, hiçbir şey bilmediklerini söyledi, ama her barakanın duvarı vardı. Ve duvarların da kulakları.

Kamptan gelenler hiçbir şeyden yakınmıyorlardı, hiçbir zaman başka türlü düşünmüyor, kavga etmiyorlardı. Bu dayanılmaz bir şeydi. Aliide onların gözlerinin çevresindeki kırışıklıkları ve yanaklarındaki çizgileri söküp çıkarmak, yumak yapmak ve Narva'dan öteye giden trene atmak istiyordu.

1960, Batı Estonya

Martin kızıyla gurur duyuyor

Talvi çocukken, Martin ona yalnızca bir kez kızdı. Yeni yıldan birkaç hafta önce koşarak eve gelmişti Talvi. Aliide evde yalnızdı, babası eve gelene kadar içinde tutamadığından Talvi'nin sorusunu o cevaplamak zorunda kalmıştı.

"Anne! Anne, Noel ne?"

Aliide sakince sosu karıştırmaya devam etmişti.

"Babana sor, şirin çocuk."

Talvi sahanlığa çıktı, duvara dayandı ve kapı eşiğini tekmeleyerek babasını beklemeye başladı.

Martin eve geldiğinde çıldırdı. Noel nedeniyle değil, bunu uygun bir şekilde açıklayabilirdi. Öfkesinin nedeni, daha Noel'e gelmeden önce, Talvi'nin bir kitapta okuduğu Özgürlük Savaşı'nın ne olduğunu sormasıydı.

"Hangi kitapta okudun?"

"Bu kitapta."

Talvi kitabı uzattı.

"Bunu nereden aldın?"

"Bir teyze verdi."

"Kim bu teyze? Aliide!"

"Ben bir şey bilmiyorum," diye bağırdı Aliide mutfaktan.

"Talvi?"

"Milvi'nin annesi. Orada oynuyorduk."

Martin hemen harekete geçti. Paltosunu bile giymedi. Milvi'nin evini göstermesi için Talvi'yi de yanına aldı.

Koşarak ve ağlayarak önce Talvi eve döndü, akşamın geç saatinde sessizce babasının yanına süzülüp af dilendi. Sigara dumanı yol bulup mutfağa girdi, çok geçmeden Talvi'nin kahkahası duyuldu. Aliide soğumaya yüz tutmuş patateslerin başına oturdu. Tavuk yemi tabağı hazır bekliyordu, akşam yemeği için hazırlanmış sos masada soğumuştu, yüzeyi ince bir tabakayla kaplanmış, rengi donuklaşmıştı. Martin'in çorapları sandalyede yamanmayı bekliyordu, sandalyenin altında bir sepet taranacak yün vardı. Talvi ertesi sabah aileleri Noel'i kutlayan çocukları araştıracaktı, mutlaka birkaç aile bulacaktı. Akşama babasına Prik'in oğluna nasıl kartopu attığını ve tıpkı şimdi babasının öğrettiği gibi bir başkasına, "İsa'yı gördünüz mü?" "Annen herhalde daha şimdiden kendinden geçmiştir?" diye sorduğunu anlatacak, anne babası onu çok takdir edecekti. Talvi böbürlenecek, ama annesinin takdirinde, her zamanki gibi, bir eksiklik hissettiğinden somurtacaktı da. Samimiyet eksikliği. Aliide'nin kızı, Martin'in takdirleriyle büyüyecekti, onun anlattığı öykülerle, içinde Estonya'nın olmadığı öykülerle. Aliide kızına hiçbir zaman kendi aile öyküsünü anlatamayacaktı, kendi annesinden dinlediği öyküyü, çocukluğunda Noel geceleri nasıl uykuya daldığını anlatamayacaktı. Kendisinin, annesinin, anneannesinin, anneannesinin annesinin nasıl yetiştiklerini anlatamayacaktı. Kendi öyküsü umurunda değildi, ama diğer öyküler, içinde büyüdüğü bütün o öyküler... Annesiyle ortak öykülerden yoksun biri nasıl bir insan olurdu, fıkrasız, masalsız? Eğer, şu ya da bu durumda nasıl davranmalıyım diye akıl danışan bir çocuğunuz yoksa nasıl anne olurdunuz?

Talvi, Milvi'yle bir daha oynamadı.

Martin, Talvi'yle gurur duyuyordu. Onun için kızı kusursuz bir çocuktu. Büyüdüğünde Lenin'le evlenmek istediğini söyleyince kusursuzluğuna iyice inandı. Kızının, aslanpençesi ile sinirotunu, sinek mantarı ile sakallı mantarı birbirinden ayıramamasını dert etmiyordu Martin, Ingel ile kendisinin kalıtsal yeteneklerini düşünen Aliide içinse, kızının bu yeteneksizliği inanılır gibi değildi.

1960'lı yıllar, Batı Estonya

Acı bellekte yuva yapar

Çocuğun yetiştirilmesi işini Martin üstlenirken, Aliide'nin payına da kuyruklarda beklemek düştü. Martin yıllarca Tallinn'e çağrılmadığından, kariyerine ilişkin imalar da son bulmuştu. Artık kocasının, parti aracılığıyla birtakım şeyler elde etmesinden umudunu kesen Aliide, Talvi'nin elinden tutarak kuyruklara girmiş, böylece kızını çalışkan Sovyet kadınının hayatı konusunda eğitmeye başlamıştı. Et bölümünde bir tanıdığı –Siiri– olduğundan, et kuyruğuna girmesi gerekmiyordu. Siiri yeni bir parti geldiğini haber verdiğinde, Aliide çöp bidonlarının arasında zikzak çizerek arka kapıdan içeri giriyor, Talvi'yi de arkasından sürüklüyordu. Adımlarını çocuğun adımlarına uydurmayı bir türlü öğrenememişti, bütün çabasına karşın hep acele ediyor, kız ona yetişebilmek için arkasından koşmak zorunda kalıyordu. Aliide sanki kendi kızından kaçarmış gibi davrandığının farkındaydı, ama böyle göründüğü için vicdan azabı duymuyordu, iyi anneyi oynadığında kendini çok gülünç buluyordu. Bu nedenle başka kadınların yanında, bütün dikkatini Martin'in babalık vasıflarını övmeye veriyor, böylece annelik rolünü bütünüyle yok ediyordu. Martin'in elmas gibi bir baba olduğunu düşünen kadınlara göre, Aliide dünyanın en şanslı kadınıydı.

Ne mutlu ki çocuk büyümüş, Siiri'nin kasap dükkânının arkasında bile, sinek sürüsünün arasından geçerek, annesinin peşinden

koşmaya başlamıştı. Bazen sinekler kulaklarına, burunlarına kaçıyor, bazen saçlarında buluyorlardı, saç dipleri çok kaşınan Aliide sineklerin yumurtalarını bıraktıklarına inanıyordu. Talvi sineklere aldırır gibi değildi, elini sallayarak onları uzak tutmaya bile kalkmıyor, ellerinde, bacaklarında dolaşmalarına izin veriyor, bu da Aliide'yi çok iğrendiriyordu.

Siiri'nin dükkânından çıktıklarında Talvi'nin saç örgülerini çözüp saçlarını silkelemişti. Aptalca bir davranış olduğunu biliyordu ama kendini engelleyemiyordu.

Talvi'nin okulda diş kontrolü yapılacağını söylediği gün, Aliide, Siiri'nin dükkânını yalnız başına, arka kapıdan ziyaret etti. Siiri, tuzlu suyla Semipalatin sosislerini yıkamakla meşguldü, elinde bir fırça vardı. Semipalatin sosislerinin dışında, arkasında bir yığın Tallinn ve Moskova sosisi vardı. Üzerleri kurtçuk kaynıyordu.

"Endişelenme. Onları tezgâhın en önüne koyacağım, birazdan temiz bir yük gelecek."

Araba geldiğinde Aliide çantasını birkaç kangal Polonya sucuğu, büyük bir parça Krakow ve sosisle doldurdu. Tam çantasındaki ganimetleri Martin'e gösterecekken, kötü bir haberle Talvi araya girdi.

"İki koca oyuk."

"Bu ne demek oluyor şimdi?" dedi Aliide kendisini de ürküten bir sesle.

Sanki tekme yiyen bir köpek gibi inlemişti. Talvi kaşlarını çattı. Sosisler çantadan masaya döküldü. Aliide, titremeye başlayan ellerini muşamba örtüye bastırdı. Örtünün üzerindeki bıçak çiziklerini hissetti. Tavan lambasının portakal rengi avizesinden üzerine bir şey yağar gibiydi, ampulden ensesine sinek pislikleri dökülüyordu.

Mutfak dolabındaki valeryan şişesini düşündü. Oradan alıp, Martin'e çaktırmadan, bardağına birkaç damla damlatabilir miydi?

"Bu ne demek oluyor? Yoldaş Boris'i ziyaret edeceksin! Herhalde Boris Amca'yı hatırlıyorsun, Talvi?" Martin bir kahkaha attı.

Talvi başını salladı. Martin'in ağzının kenarına yağ bulaşmıştı. Bir lokma daha aldı. Krakow salamının içindeki domuz eti parçaları parladı. Gözleri her zaman böyle pörtlek miydi?

"Bundan emin mi?" dedi Aliide. "Dişini muayene eden kadın. İki çürükten? Belki de bir şey yapmak gerekmez."

"Ama ben şehre gitmek istiyorum."

"Onu duydun," diye sırıttı Martin.

"Baban orada sana dondurma alır," dedi Aliide.

"Nasıl yani?" dedi Martin şaşkınlıkla. "Talvi otobüse atlayıp kendi başına gidecek kadar büyüdü artık."

"Baban kesinlikle yeni oyuncaklar da alır," diye ekledi Aliide.

Talvi babasının önünde zıplayarak elinden çekiştirdi.

"Evet! Evet! Evet!"

Şimdi Aliide'nin kafasında tek bir düşünce vardı: Talvi'yi Martin'in doktora götürmesi. Talvi onunla güvende olurdu. Kulağı uğulduyordu Aliide'nin. Çantasındaki yiyecekleri buzdolabına yerleştirdi, kap kacağı tangırdatarak mutfak dolabıyla uğraşırken, bir bardağa gizlice birkaç damla Pederjan damlatabildi. Bardağı suyla doldurdu. Ve nefes alıp verirken kokusu hissedilmesin diye de bir parça ekmek yedi.

"Hem Boris'i ziyaret etmiş olursun. Kötü mü olur?"

"Orası öyle de, işler..."

"Hadi! Hadi! Hadi!" diye üsteledi Talvi.

"İyi bari, bir bahane buluruz. Güzel bir diş yolculuğu yapacağız."

Talvi'nin gözleri Linda'nın gözlerine benziyordu. Yüzü Martin'e, gözleri Linda'ya.

1952, Batı Estonya

Morina balığı ciğeri kokusu, lambanın sarı ışığı

Daha kapıdayken yüzüne bir kloroform kokusu çarptı. Aliide bekleme odasında, karıştırılmaktan sayfalarının uçları bükülmüş *Noukogude Naine*[42] dergisini alıp okumaya başladı, kapitalist sistemde kadının çifte baskı altında olduğunu yazıyordu Lenin, sermayenin kölesiydi kadın, hem evin geçimi için, hem de evde çalışıyordu. Aliide'nin yanağı fena şişmişti, dişindeki çürük o kadar derindi ki, sinirleri açığa çıkmıştı. Aslında bu hale gelmeden baktırması gerekiyordu, ama şu berber cerrahlardan birinin sandalyesine kim oturmak isterdi ki? Bütün gerçek doktorlar Batı'ya, Yahudi olanları da Moskova'ya kaçmıştı. Bir kısmı geri dönmüştü, ama sayıları çok azdı.

Aliide sözcükleri heceleyerek çene kemiğindeki zonklamayı unutmaya çalıştı: *Kadınların tarımda olduğu kadar ulaşım sektöründe, eğitim ve kültürel alanda erkeklerle yan yana, yoldaşça çalıştığı tek ülke Sovyetler Birliği'dir. Politik hayata aktif bir şekilde katılmakta ve yönetim kademelerinde yer almaktadırlar.*

Sıra kendisine geldiğinde dergiden başını kaldıran Aliide, gözlerini kahverengi plastik yer döşemesine dikti, koltuğa oturup kolçaklarını sıkıca kavrayana kadar da gözleri döşemede kaldı. İğne ve

42 Sovyet kadını. (ç.n.)

matkap uçlarını kaynatan hemşire, Aliide'ye iğne yaptıktan sonra dolgu materyallerini hazırlamaya girişti.

Elektrik ocağının üzerinde bir tencere fokurduyordu. Aliide gözlerini yumdu, çenesi ve yanakları uyuşmuştu.

Adamın elleri soğan, salatalık turşusu ve ter kokuyordu. Yeni diş doktorunun ellerinin kılla kaplı olduğu söyleniyordu, şansına Aliide bu kılları hissetmiyordu. En iyisi gözlerini de kapatıp, sık, siyah, kalın kıl ormanını görmemekti. Üstelik adam gerçek bir doktor değildi, ne öğrendiyse savaş esiri bir Alman diş doktorundan öğrenmişti.

Matkabı ayağıyla pompalamaya başladı, matkap gıcırdadı, sızlandı, kulakları tırmalayan bir sesle çalıştı ve çene kemiği çatırdadı. Aliide kıllı elleri aklına getirmemeye çalıştı. Eğitim uçuşu yapan bir savaş uçağı öylesine alçaktan geçti ki pencereler zangırdadı. Aliide gözlerini açtı.

Aynı adam.

O odadaki.

Aynı kıllı eller.

Orada, komün binasının bodrumunda, Aliide'nin kaybolduğu yerde gördüğü adam. Aliide, oradan hayatta kalarak dışarı çıkmaktan başka bir şey istememişti, arrtık hayat namına yalnızca utanç kalmış olsa bile.,

Odadan çıkarken gözünü yerden ayırmadı, merdivenleri inerken de, sokağa çıktığında da hep önüne baktı. Yanından büyük bir hızla, gürleyerek geçen askerî bir kamyon, Aliide'yi toza buladı, diş etlerine ve gözlerine yapışan tozlar, ateş gibi yanan teninde küle dönüştü.

Kültür Evi'nin açık penceresinden koronun sesi geliyordu.

Mu laulus ja töss[43]

43 Benim şarkım ve benim işim. (ç. n.)

Başka bir kamyon geçti yanından yalayarak. Bacaklarına çakıllar saçtı Aliide'nin.

Sa oled mu juures, suur Stalin.[44]

Aliide'yi evin kapısında karşılayan Martin, başıyla mutfak masasını işaret etti. Masada bir konserve kutusu morina balığı ciğeri duruyordu, minik güvercine bir hediye, uzun bir süre ancak yumuşak şeyler yiyebilecekti. Doğrama tahtasının yanında yarım bir soğan vardı, sandviçlerden geriye kalmıştı. Kokuyordu; morina balığı ciğeri de. Doğrama tahtasının yanında ağzı açılmış bir morina balığı ciğeri kutusu vardı, teneke kutunun açık kapağında bir dizi diş sırıtıyordu. Aliide bir tiksinti hissetti.

"Ben çoktan yemeye başladım, ama minik güvercinime hemen bir sandviç yapacağım, birazdan hazır olur. Çok acıdı mı?"

"Hayır."

"Şimdi acıyor mu?"

"Hayır, hiç acımıyor. Aslında hiçbir şey hissetmiyorum. Hiç his yok. Uyuşuk."

Dişlerinin arasında kalan bir diş parçası gıcırdadı. Martin'in yarım kalan sandviçine gözlerini dikti Aliide, balık ciğeri için teşekkür beklediğini biliyordu Martin'in, ama bir şey diyemedi. Keşke içine soğan koymasaydı.

"Şu Boris, hoş bir adam."

"Diş doktorundan mı bahsediyorsun?"

"Başka kimden bahsedeceğim? Ondan daha önce de bahsetmiştim."

"Boris diye birinden bahsettin, ama diş doktoru olduğunu söylemedin."

"Bu işe yeni atandı."

---

44 Benim yanımdasın, büyük Stalin. (ç. n.)

"Daha önce ne yapıyordu?"

"Tabii ki aynı işi."

"Onu şahsen tanıyor musun?"

"Partide birlikte çalıştık. Bana selam göndermedi mi?"

"Sana niçin benimle selam göndersin ki?"

"Evli olduğumuzu biliyor da ondan."

"Öyle mi?"

"Ne oldu?"

"Hiçbir şey. Gidip süt sağmalıyım."

Aliide hemen yatak odasına geçti, suni ipekten elbisesini çıkardı, sabah giyerken kırmızı benekleriyle gözüne çok hoş görünen elbise, belki fazlasıyla güzel ve göğsüne iyi oturduğundan şimdi itici geliyordu. Koltuk altları terden sırılsıklam olmuştu. Yüzünün alt tarafı hâlâ uyuşuktu, küpe çengellerinin tenini nasıl sürtündüğünü hissetmiyordu. Süt önlüğünü giydi, başına bir eşarp bağlayıp ellerini yıkadı.

Ahırın kapısına geldiğinde onu takip eden soğan kokusu kayboldu, taş duvara yaslandı, soğuk su ve tahta fırçasıyla ovaladığı elleri kızarmıştı, yorgundu, ayağını bastığı toprak yorgundu, eziliyor, sanki can çekişen bir insan gibi soluyordu. Arkasından hayvanların sesleri geliyordu, onu bekliyorlardı, yanlarına gitmeliydi, kendisinin de beklediğinin farkına vardı Aliide. Bir şey bekliyordu, tıpkı o bodrumda beklediği gibi, köşede büzülen bir fare, lambada bir sinek olmayı düşlemişti. Oradan kurtulduğunda, bir şeyler beklemişti. Biri onun için bir şeyler yapacaktı, hiç değilse bodrumda yaşananların bir kısmını kesip atacaktı. Saçlarını okşayacak, bu senin suçun değil diyecekti. Ayrıca bu yaşadıklarını bir daha asla yaşamayacağını

söyleyecekti. Ne olursa olsun, bir daha asla yaşamayacaksın diye söz verecekti.

Ve Aliide beklediği her neydiyse, onun hiç gelmeyeceğinin de farkına varmıştı. Duymak istediği şeyleri söyleyecek biri asla gelmeyecekti, ima edecek biri, onun bir daha asla bu tür şeyler yaşamayacağını garanti edecek biri gelmeyecekti. Yalnızca o, Aliide, kendi başının çaresine bakardı. Başkasının ona bir faydası olmazdı, ne kadar iyiliğini isterse istesin, Martin'in bile faydası olmazdı.

Balık ciğeri mutfakta kurudu, sandviçin kenarlarından taşan şeyler karardı, Martin bir bardak votka doldurup karısını bekledi, bir bardak daha, üçüncü bir bardak, Ruslar gibi kolunun yeniyle ağzını sildi ve bir bardak daha doldurdu, balık ciğerli sandviçlere dokunmadı, karısını bekledi, başında muhteşem bir geleceğin kızıl yıldızı parlıyordu, sarı ışık, mutlu aile.

Aliide pencereden baktı ona, içeri giremedi.

1992, Batı Estonya

Zara bir çıkrık ve hamur mayası buluyor

Zara derin bir nefes aldı. Vladik'i anlatırken, arada bir, zaman ve mekânı unutmuştu, coşkusuyla sanki çok eski günlerde bir yerlerdeydi. Aliide'nin ocağın başında yaptığı gürültü onu bugüne taşıdı ve elindeki bardağı fark etti. Kefir mantarı yıkanmış ve üzerine taze süt konulmuştu, Zara'nın elindeki bardakta eski süt vardı. Uysal bir ifadeyle yudumlamaya başladı, tadı ekşiydi, gözlerini kıstı, Aliide yaban turplarını yıkamak için dışarı çıktığında, bardağı bulaşıkların arkasına itti. Hafif ateşte kaynayan domatesin tanıdık kokusu geliyordu, Zara derin bir nefesle kokuyu içine çekerek domates dilimlemeye başladı. Mutfağın sıcak ev hali havası, kaynayan tencereler, sıra sıra dizili kavanozların içinde soğumaya bırakılmış konserveler, hoşuna gidiyordu. Kış için konserve hazırlarken anneannesinin de keyfi yerinde olurdu. Anneannenin katıldığı tek ev işi de buydu, daha doğrusu yönettiği, arada bir annesine lahana dilimleme talimatı verirdi. Ama şimdi Zara'nın karşısında Aliide Truu vardı, anneannesinden nefret eden Aliide Truu. Şimdi, hiçbir zaman gelmeyecek olan uygun anı beklemek yerine, bütün dikkatini temel meselesine vermeliydi. Aliide bütün dikkatini turp rendelemeye vermişti.

"Kış turşusu için. Üç yüz gram, bir o kadar sarımsak, elma ve biber. Bir kilo domates, tuz, şeker ve sirke. Hepsi bir kavanoza doldurulacak, ısıtmaya bile gerek yok. Vitaminleri de ölmez."

Zara'nın domatesleri doğrayan eli işlekti, ama dili eskisi gibi kitlenmişti. Aliide onun kim olduğunu öğrenirse kızabilir, belki yardım bile etmezdi. Nereye giderdi o zaman? Vladik'i hatırlamasıyla ortaya çıkan olumlu havayı nasıl mahvedebilmişti? Anneannesi ile Aliide yalnızca birkaç başak için kavga etmiş olamazlardı, Aliide ne derse desin bu doğru değildi. Gerçek neden neydi?

Başını başka tarafa çevirdiğinde ya da ev işlerine gömüldüğünde hep Aliide'yi inceliyordu Zara; kırılganlığını, tırnakların altındaki siyahlığı, esnekliğini kaybetmiş, güneş yanığı derisinin altında uzanan mavi damarlarını. Onda tanıdık bir şeyler arıyordu, ama mutfakta uğraşıp duran bu kadınla, bırak anneannesini, fotoğraftaki kız arasında bile hiçbir benzerlik yoktu; bu nedenle Zara, bütün dikkatini evi gözlemeye verdi. Aliide başını başka yöne çevirdiğinde, duvarda asılı yün makasına ve kocaman paslı anahtara dokundu. Deponun anahtarı? Anneannesi buradayken fırının yanındaki duvarda asılıydı. Kapının üzerinde tahtadan yapılma, kırmızı bir tırmık dişi buldu... belki bunu anneannesinin babası yapmıştı? Lavabo niyetine kullanılan bir leğen. Siyah bir askılık... Aliide'nin paltosu asılıydı. Anneannesinin çeyizini sakladığı dolap bu muydu? Bu kuzineyle mi ısınmıştı, dolabın arkasına gizlenmiş bir çıkrık buldu Aliide. Anneannesi bu çıkrığın mı pedalına basmıştı? İşte onun çıkrık tekeri, işte bobini, pedalı ve iği.

Zara boş kavanoz getirmek için kilere gittiğinde, süt soğutucusunun arkasında bir hamur teknesi gördü. Bunu duymuştu. Kokladı. Kenarlarında kurumuş bir şeyler vardı. Ekşi maya mıydı? Anneannesi bu mayayla mı ekmek yapmıştı? İki buçuk gün, demişti anneannesi. Yoğrulmadan önce, üzerine bir bez örtülerek iki buçuk gün mayalanmaya bırakılmalı. Eve bir ekmek kokusu yayılır, işte o zaman, üçüncü gün dolarken yoğrulmaya başlanılır. Anneannesinin alnı terleyerek, evire çevire yoğurduğu hamur, üzeri toz kaplı, onlarca

yıldır kullanılmamış, anneannesinin dedesiyle birlikte yaşadığı o mutlu günlerde, genç ellerinin yoğurduğu o eski hamur. Arada bir hamur yapışmasın diye ellerinizi ıslatmanız gerekir. Huş ağacı odunuyla ateşlenir fırın, ekmekten sonra üzerine bir tencere tuzlu et konulur, eriyen yağına taze ekmek batırılır. Ah, o tat! O koku! Kendi tarlanızın çavdarı! Bütün bunlar ne kadar tuhaf, ne kadar acıydı ve Zara birden o ekmek teknesine ne kadar yakındı, sanki uzansa anneannesinin genç eline dokunacaktı. Gençliğinde elleri nasıldı ki? Ellerini her akşam kaz yağıyla ovuyor muydu? Bahçeyi de araştırmayı isteyen Zara, kuyudan su getirmeyi önerdi ama Aliide onun dışarı çıkmamasının daha iyi olduğunu düşünüyordu. Haklıydı, ama Zara yine de dışarı çıkmak istiyordu. Evin etrafında dolaşmak, her yeri görmek, toprağı ve otları koklamak, gidip tahta çitlerin altına bakmak istiyordu. Çocukluğunda anneannesi, altında ölü ruhların yaşadığını sandığından çitlere yaklaşamazmış; ruhların kendisini çitlerin altına çekeceklerini ve bir daha asla kurtulamayacağını düşünür, anne babasının kendisini nasıl arayacaklarını, annesinin nasıl kendinden geçtiğini, babasının adını çağırarak sağa sola koştuğunu hayal edermiş, ruhlar, küflü tahıl kokan ruhlar ağzını kapadıklarından cevap veremezmiş babasına. Zara anneannesinin elma ağacı hâlâ duruyor mu görmek istiyordu. Çitlere yakın beyaz, şeffaf meyveli elma ağacını. Hemen onun yanında bir de soğan elması ağacı olmalıydı; belki, meyvesini hiç tatmamasına karşın ağacı tanıyabilirdi. Mürdüm eriğini de görmek istiyordu... sarı erik ağacını da, çitlerin öteki tarafında, tarlanın ortasındaki taş höyüğü görmek istiyordu, etrafında korkunç yılanlar vardı, ama böğürtlenler de olduğundan oraya mutlaka gidilmeliydi. Ve kimyonları, Aliide hâlâ aynı yerde mi kimyon yetiştiriyordu?

1991, Berlin

Düşlerin acı bedeli

Daha işin başında Zara'nın kendisine borçlu olduğunu söyledi Paşa. Borcunu öder ödemez istediği yere gidebilirdi ama ödemeden bir yere kımıldayamazdı! Bu borcu ancak Paşa hesabına çalışarak ödeyebilirdi, çok çalışmalı ve çok kazanmalıydı.

Zara şu borcun nereden çıktığını bir türlü anlayamamıştı. Buna rağmen, borcunun ne kadarını ödediğini, geriye ne kadar kaldığını, kaç ay, kaç hafta, gün, saat, kaç sabah, kaç gece, kaç duş kaldığını ve daha kaç müşterinin kamışını emmesi gerektiğini hesaplamaya başlamıştı. Daha ne kadar kız görecekti? Kaç ülkeden? Dudaklarını kaç kez daha kırmızıya boyayacaktı, Nina ona kaç kez daha dikiş atacaktı? Kaç hastalığa daha yakalanacaktı, bedeni kaç kez daha moraracaktı? Başını kaç kez daha klozete bastıracaklardı, kaç kez daha boynunda Paşa'nın pençesi, lavaboda boğulma tehlikesi atlatacaktı? Zaman akrep ve yelkovanın yaptığından başka şekilde de ölçülebilirdi, her gün yeni bir para cezasına çarptırıldığından, Zara'nın takvimi hep baştan başlıyordu. Bir haftalık eğitimden sonra hâlâ kötü dans ediyordu.

"Bunun bedeli yüz dolar," dedi Paşa. "Yüz dolar da video kaset için."

"Hangi video kaset?"

"Yüz dolar da aptallığın için. Yoksa sen filmleri bedava izlediğini mi sanıyorsun? Bu filmleri dans etmeyi öğrenesin diye getirdim, tatlım. Yoksa şimdi satılmışlardı. Çaktın mı?"

Çakmıştı, daha fazla cezaya çarptırılmak istemiyordu ama yine de çarptırıldı, çünkü bir türlü öğrenemiyordu, çünkü müşteriler şikâyet ediyordu, çünkü yüzünde hep yanlış bir ifade vardı. Zaman hesabı baştan başladı. Kaç gün, kaç sabah, kaç morarmış göz?

Ve tabii... önce iş sonra yemek.

"Dedem Perm-36'da kaldı. Orada da çalışmayana yemek yoktu."

Paşa, borcunun azalmaya başladığını söyleyerek Zara'yı takdir etti. Paşa'nın not defterine güvenmek istiyordu, Sovyet kalite damgasıyla süslü, iğrenç kokan, koyu mavi plastik kaplı bir defterdi bu. Paşa'nın sözüne güvenilmezdi, ama büyük bir özenle hesaplayıp titizlikle kayda geçtiği rakamlar güvenilir gibiydi, hiç değilse inanmak isteyenler için. Bir gelişme kaydedebilmek için onlara güvenmekten başka çare yoktu. İnsanın hayatta kalabilmek için bir şeye güvenmesi gerekiyordu, Zara, Paşa'nın not defterine güvenmeyi seçmişti, bu defter oradan çıkışını sağlayacak pasaporttu. Özgür kaldığında yeni bir pasaport edinecekti, yeni bir kimlik, yeni bir hayat öyküsü. Bir gün olacaktı bu. Bir gün kendini yeniden inşa edecekti.

Paşa, üzerinde bir kadın resmi olan dolma kalemle not düşüyordu defterine. Bir tarafa büktüğünde kadın soyunuyor, diğer tarafa büküldüğünde giyiniyordu. Bu kalemin Almanların dâhiyane bir buluşu olduğunu düşünen Paşa, Moskova'daki arkadaşlarına birer tane göndermişti. Ama bir gün kadınlardan biri, kalemini eline geçirip Paşa'nın gözüne sokmaya kalkmış, itiş kakış sırasında kalem

kırılmıştı. Bu kadın o günden sonra kayboldu –Ukraynalıydı– ve Paşa'nın kalemi kırıldığından, bütün kızlara para cezası yazıldı.

Paşa'nın yeni gözdesi Finli bir müşterinin verdiği *lotto* kalemiydi. Müşteri birkaç kelime Estonca biliyordu, *Sommin, lotto*'nun Finliler için ne anlama geldiğini açıklamaya çalışırken, Kadri adında Estonyalı bir kız da Paşa'ya çeviri yapmak zorunda kaldı.

"*See on väga tähtis. Lotto on meille nagu tulevik.* Yıldızlar karar verir. *Lotto* umut ve gelecektir. *Iga mees on Lotossa tasavördne. Lotto*'da herkes eşittir, *lotto* Finli ve harika. Fin demokrasisinin en güzel örneği!"

Adam güldü... *tulevik*![45] ve Paşa'nın omzuna bir yumruk attı, gülerek karşılık veren Paşa, bundan böyle favori kaleminin bu kalem olacağını söylemesini istedi Kadri'den.

"Sor bakalım, ne kadar kazanılırmış?"

"*Kui palju siin võib võittaa*?"

"Bir milyon mark! Ya da çok daha fazlası! Milyoner olabilirsin!"

Rusya'da da *lotto* oynandığını, hatta yığınla şans oyunu olduğunu söylemek üzereyken kendini tuttu Zara, ne de olsa Paşa bunlar aynı şey değil diyecekti. Gazinoda kazanabilecek olması, kızların üzerinden bir sürü, sıradan insanların *lotto*'da kazanabileceklerinden çok daha fazlasını kazanmasına karşın, durmadan çok çalışmaktan yakınıyordu. Finlandiya'da herkes milyoner olabilirdi, herkes hiç çalışmadan milyonlar kazanabilirdi, mirasa konmadan, hiçbir şey yapmadan. Rus şans oyunlarında milyonlarca mark kazanılamazdı, önüne gelen milyoner olamazdı. İlişkileri ya da parası olmayan bir gazinoya bile giremezdi. Gazinoya parasız girmeye kim cesaret edebilirdi? Finlandiya'daysa, cumartesi akşamları televizyonun kar-

45 Gelecek. (ç. n.)

şısındaki koltuğa gömülüyor, ekranda doğru rakamları bekliyor ve kucak dolusu para alıyordunuz.

"Bir düşünsene, bir karı bile orada milyonlar kazanabilir!" diyen Paşa bir kahkaha attı.

Bu o kadar gülünç bir düşünceydi ki, Zara bile güldü. Gülmekten bitap düştüler.

1991, Berlin

Pencereden bakan Zara'yı yollar çağırıyor

Müşteri kamışına etrafı sivri metal dikenlerle kaplı bir yüzük takmıştı, başka şeyler de vardı ama Zara ne olduğunu hatırlayamıyordu. Hatırladığı tek şey, Katya'ya ve kendisine birer vibratör bağladıklarıydı. Katya'yla birbirlerini düzeceklerdi, daha sonra Katya, Zara'nın vajinasını aralarken, adam yumruğunu Zara'nın içine sokmaya çalışmıştı, gerisini hatırlayamıyordu.

Ertesi sabah ne oturabiliyor, ne de ayakta durabiliyordu, yalnızca hiç kımıldamadan uzanıp sigara içti. Katya ortalarda yoktu, ama Paysa sinirleneceği için, Katya hakkında hiçbir şey soramazdı. Kapının önünde Lavrenti ile Paşa'ya tartıştıklarını duydu. Lavrenti, Zara'nın bugün yalnızca, emmek için müşteri alabileceğini söylüyordu. Ona itiraz eden Paşa, kapıyı açıp odaya girdi, eteğini kaldırıp bacaklarını açmasını istedi Zara'dan.

"Bu sana sağlıklı bir am gibi mi görünüyor?" dedi Lavrenti.

"Ne lanet iş. Nina'yı çağır da şuna birkaç dikiş atsın."

Nina geldi, Zara'ya birkaç dikiş atıp ilaç verdikten sonra, sedefli, pembe dudak boyası ve yapışkan gülümsemesiyle çekip gitti. Paşa ile Lavrenti kapının arkasındaki yerlerine oturdular, Lavrenti karısı

Veroçka'ya gönderdiği güllerden bahsediyordu. Yakında evlilik yıl dönümlerini kutlayacaklardı, yirminci yıl, Helsinki'ye gideceklerdi.

"O zaman Veroçka'nın Tallinn'e gelmesini isteyebilirsin. Her halükârda biz de orada olacağız," dedi Paşa.

Tallinn? Zara kulağını kapıdaki çatlağa dayadı. Paşa, Tallinn'de olacaklarını mı söylemişti? Ne zaman? Yoksa hayal mi görmüştü? Ya da yanlış mı anlamıştı? Hayır, bu tür şeyler yanlış anlaşılmazdı. Aralarında Tallinn lafı geçmişti, iki adam oraya gideceklerdi, Lavrenti'in evlilik yıldönümünden ve Veroçka'dan bahsettiklerine göre çok yakında orada olurlardı, evlilik yıldönümüne fazla bir şey kalmamıştı.

Evin karşısındaki reklam ışığı odanın içinde dört yapraklı yonca gibi açtı. Sigaranın ucu fener gibi yandı, her şey çok açıktı. Zara sütyeninin içine diktiği gizli cepteki fotoğrafı yokladı.

Lavrenti kapının arkasında yalnız kaldığında, Zara kapıya vurup onu içeri çağırdı. Kapıyı açan Lavrenti, bacaklarını açarak eşikte durdu, bir elinde bıçak diğerinde de yonttuğu tahta parçası vardı.

"Ne var?"

"Lavruşa."

İnsanlara ön adlarıyla seslenildiğinde genellikle daha anlayışlı davrandıklarını düşünen Zara, Lavrenti'ye ön adıyla seslendi.

"Lavruşa *dorogoi*,[46] Tallinn'e mi gideceksiniz?"

"Sana ne?"

"Ben Estonca bilirim. Hem de çok iyi."

Lavrenti bir şey demedi.

46 Tatlım. (ç.n.)

"Estonca biraz Finceye benzer. Orada bir sürü Finli müşteri var. Estonca, Finceye benzediğinden burada Ruslar ve Almanlarla ilgilendiğim gibi, orada Estonyalı müşterilerle ilgilenebilirim, ayrıca Finlilerle de."

Lavrenti bir şey demedi.

"Lavruşa, kızlar Tallinn'de bir sürü Finli olduğunu söyledi. Buraya gelen bir Finli, kızlara Tallinn'in daha iyi olduğunu, buraya gelmektense oraya gitmeyi tercih edeceğini söylemiş. Onunla Estonca konuştum ve beni anladı."

Aslında adam Fince, Almanca ve İngilizceyi birbirine karıştırarak konuşmuştu, ama Lavrenti bunu bilmiyordu. Finli adamın ayağında pantolon yoktu, düşük çoraplarıyla pencere kenarına dikilmiş ve kızlara: "*Girls, in Tallinna are very hot*," demişti. "*Girls in Russia also very hot. But girls in Tallinna, Nataşa in Tallinna. You should be in Tallinna. You are hot, too. Finnish men like hot Nataşa's in Tallinna. Come to Tallinna, Nataşa.*"[47]

Lavrenti hiçbir şey demeden gitti.

Birkaç gün sonra odanın kapısını hışımla açan Paşa, Zara'nın böğrüne bir tekme attı.

"Haydi. Gidiyoruz."

Zara yatağın ayak ucunda iki büklüm kıvrıldı. Paşa ayağından tutup yere çekti.

"Giyin."

Ayağa kalkan Zara giyinmeye başladı, acele etmeliydi, ona emredildiğinde çabuk olmalıydı. Paşa odadan çıktı, birine bağırdı, bir

47 Talinn'deki kızlar çok seksi. Rusya'daki kızlar da çok seksi. Ama Talinn'deki kızlar, Talinn'deki Nataşa. Siz de Talinn'de olmalısınız. Siz de seksisiniz. Finli erkekler Talinn'deki seksi Nataşalardan hoşlanır. Talinn'e gelin, Nataşa. (ç.n.)

kız çığlık attı, Zara bu sesi tanıyamadı, Paşa ona vuruyor gibiydi, kız daha yüksek bir çığlık attı, Paşa kıza bir daha vurdu, kız sustu. Zara bir bluz daha aldı, sütyenindeki fotoğrafı yokladı, paltosunun cebine bir eşarp soktu, göğüs cebine tütün doldurdu, *popper* ve ağrı kesici aldı, gereksinmelerine rağmen bunları her zaman vermezlerdi. Bir cebine makyaj malzemelerini, diğerine kesme şekerler koydu, bazen yemek vermeyi unuturlardı. Ve Öncü Çocuk rozetini aldı. Viladik'ten beri yanında taşıyordu, bunu aldığında çok gurur duymuştu, değişik müşterilerle geçirdiği gecelerde o hep yanındaydı. Kötülüğe karşı tılsımıydı. Bir seferinde Paşa bu rozeti fark etmiş, çekip almış, gülmüş ve tekrar Zara'ya atmıştı.

"Bu sende kalabilir."

Paşa'nın gülmesi kesilmemişti.

"Ama önce, bunun için bana teşekkür etmelisin."

Paşa kapıyı açık bırakmıştı. Yeni gelen kızlar sürü gibi bir araya toplanmışlardı, Lavrenti onları önüne katıp bahçeye çıkardı. Bir kamyonet bekliyordu. Sürü ağıtla dalgalandı. Rüzgâr iç bahçede bile güçlüydü, Zara'nın bedeninde uğuldadı, muhteşem rüzgâr, rüzgâr ve egzoz dumanı soludu. Buraya geldikten sonra ilk defa dışarı çıkıyordu. Ona el eden Lavrenti, kamyonetin arkasında bekleyen Ford'a binmesini söyledi.

"Şimdi Tallinn'e gidiyoruz."

Zara, Lavrenti'ye gülümsedi ve arabaya bindi. Yüz ifadesini kısaca görebilmişti. Şaşkın bir ifadeydi. Zara daha önce ona hiç gülümsememişti.

Bu defa elleri kelepçelenmemişti. Kaçmaya yeltenmeyeceğini biliyorlardı.

Her sınırda kuyruğa yakalandılar. Paşa onlara sıkıntılı bir bakış fırlattıktan sonra, durumu araştırmak için arabadan indi, sonra

arabaya, Zara ve Lavrenti'nin yanına döndü, gazı topukladı, araba süzülerek kuyruğu ve sınırı geçti, yolculuk devam etti. Varşova'dan Kuznica'ya, Grondo üzerinde Vilnius'a, oradan Daugavpils'e tam gaz gidildi. Zara gözünü hiç yoldan ayırmadı. Estonya gittikçe daha çok yaklaşıyordu, hışırdayan sarı çamların, mandıraların, fabrikaların, telefon direklerinin, otobüs duraklarının, tarlaların, ineklerin otladığı elma bahçelerinin önünden geçtiler. Arada bir kısa molalar verdiler, Lavrenti küçük bir büfeden Zara'ya yiyecek bir şeyler almayı akıl etti. Daugavpils'ten Sigulda'ya geçtiler. Lavrenti, Veroçka'ya bir kartpostal göndermek istediğinden orada durdular, karısı görsün diye şehrin fotoğraflarını da çekti. Yıllar önce birtakım kız arkadaşları bu şehri ziyaret etmiş, döndüklerinde buradan aldıkları kırmızı bir yürüyüş bastonu hediye etmişlerdi, bastonun üzerine, yakılarak Sigulda ismi yazılmıştı. Veroçka o zaman çocuk beklediğinden, arkadaşlarına katılamamıştı ama arkadaşları Sigulda'daki sanatoryumların ne kadar muhteşem olduğunu anlatmışlardı ona. Ve Gauja Nehri Vadisi'ni! Yolu soran Lavrenti, Paşa'dan arabayı Gauja üzerinden geçen teleferiğe doğru sürmesini istedi.

Orada, bilet gişesinin yakınında, bir ağacın altına park ettiler.

"Bırak kız da gelsin."

Zara doğrulup göz ucuyla Paşa'ya baktı.

"Kafayı mı yedin sen? Hadi çabuk git! Ve çabuk gel!"

"Bir şey yapacak değil."

"Hadi!"

Lavrenti sanki başka zaman demek istermiş gibi Zara'ya omuzlarını silkti ve arabadan çıkıp bilet gişesine gitti. Zara gittikçe uzaklaşan

Lavrenti'ye bakarken, Letonya'nın kokusunu içine çekti. Yerlerde beyaz dondurma kâğıtları vardı. Burada hâlâ, çocukların yaz tatillerinin ve ailelerin birlikte geçirdikleri anların kalıntıları hissediliyordu, parti yöneticilerinin karılarının etekleri, Öncülerin şevki ve Sovyet atletlerinin terleri hissediliyordu. Lavrenti, Sovyetlerin medarı iftiharı her sporcu gibi, oğlunun da burada antrenman yaptığını anlatmıştı. Oğlu koşucu muydu? Lavrenti'nin söylediği her şeyi belleğine kaydetmeliydi Zara. Faydası olabilirdi. Lavrenti'nin güvenini kazanmalıydı, onun gözdesi olabilirdi.

Zara'yla birlikte arabada bekleyen Paşa, parmaklarını trampet çalar gibi direksiyona vuruyordu, tap, tap. Orta parmağındaki soğan başlı üç kubbe dövmesi hopladı. Parmaklarının hareketiyle, 1970 yılı alçalıp yükseliyordu, her bir parmağında solgun bir rakam vardı. Doğum tarihi? Zara sormadı. Paşa arada bir kulağını karıştırıyordu. Kulak memeleri yok denilecek kadar küçüktü. Zara dikkatle yola baktı. Çok uzağa kaçamazdı.

"Tallinn'de bizi Perm'den gelen çocuklar bekliyor."

Tap, tap, tap.

Paşa tedirgindi.

"Hangi cehennemde kaldı bu şimdi?"

Tap, tap, tap.

Paşa iki şişe sıcak bira çıkarttı, kapaklarını açıp birini Zara'ya uzattı. Zara bir çırpıda içti. Camdan gördüğü yol onu çağırıyordu, ama Estonya yakındaydı. Paşa arabadan çıktı, kapıyı açık bıraktı, bir sigara yaktı. Hafif esinti terini kuruttu. Önlerinden bir aile geçti, *Turaida pils*[48] şarkısını söylüyordu çocuk, Letonyaca bir mırıltı, *Frizetava*[49], kadın kuru saçlarını kabarttı, adam başını salladı, *pärtikas veikals*[50],

48 Turaida Şatosu. (ç. n.)
49 Kuaför. (ç. n.)
50 Yiyecek mağazası. (ç. n.)

kadın başını salladı, *cukurs*[51], ses yükseldi, *pien, maize, apelsinu sula*[52], adamın sesinde öfke vardı, kadının bakışları Zara'yla buluştu, Zara hemen gözlerini kaçırıp koltuğa yaslandı, kadının bakışları Zara'yı kaydetmeden başka yöne kaydı, *es nesaprostu*[53], pileli eteğinin kıvrımı hafifçe çırpındı, *siers, degvins*[54] yüksek topuklu sandaletlerinin kayışları arasından fırlayan parmakları yere değdi, aile geçip gitti, geniş kalçalar sallanarak uzaklaştı, *eau de cologne* kokusu arabaya kadar ulaştı, normal aile teleferik tarafında kaybolduğunda, Zara hâlâ benzin kokan arabada oturuyordu. Hayır, bağıramazdı, hiçbir şey yapamazdı.

Yol ıssızdı. Çalılar güneşten kavruluyordu. Önlerinden sepetli bir motosiklet geçti, yol tekrar ıssızlığına kavuştu. Zara sütyeninin içinde Valium arandı. Eğer koşmaya başlarsa onu güpegündüz vururlar mıydı ya da ne olursa olsun ele geçirirler miydi? Kesinlikle ele geçirirlerdi. Şimdi kocaman bir bisikletle bir kız geliyordu. Ayağında sandaletler vardı, dizine kadar çıkan çoraplar, gidonun bir tarafından plastik bir sepet, diğer tarafından oyuncak süt güğümü sarkıyordu. Zara gözlerini kıza dikti. Kız gülümseyerek el salladı. Zara gözlerini yumdu. Alnında bir karınca yürüyordu. Karıncayı uzaklaştırmaya gücü yoktu. Kapı açıldı. Lavrenti. Yolculuk devam etti. Paşa sürdü. Lavrenti bir şişe votka ve ekmek çıkardı, votkadan bir yudum, ekmekten bir lokma aldı. Kolunun yenini kokladı. Bir yudum votka, koklama, yudum, koklama, yudum, koklama.

"Turaida'ya kadar gittim."

"Nereye?"

"Turaida. Setten görünüyor."

"Hangi setten?"

51 Şeker. (ç. n.)
52 Süt, ekmek, portakal suyu. (ç. n.)
53 Anlamıyorum. (ç. n.)
54 Peynir, votka. (ç. n.)

"Teleferiğin başladığı yerden. Harika bir manzara. Vadinin öteki tarafı görünüyor. Bir köşk, Turaida Şatosu.

Paşa müziği açtı.

"Bir taksi tuttum. Köşkü sanatoryum yapmışlar, oradan Turaida'ya taksiyle gittim."

"Ne dedin? Bunun için mi bu kadar geç kaldın?"

"Taksi şoförü Turaida'nın güllerini anlattı."

Paşa gaza yüklendi. Votka ve duygudan Lavrenti'nin sesi titriyordu. Paşa, belki de, Zara'nın omzuna yaslanan Lavrenti'nin sesini duymamak için, müziğin sesini biraz daha yükseltti. Nefesinden soğuk bir içki kokusu yayılıyordu ama sesi özlem ve melankoli yüklüydü, onun sesinde bunları hissettiği için birden utandı Zara. Bu bir insanın değil, düşmanının sesiydi.

"Orada bir mezar var, Turaida'nın gülü. Sadık bir aşkın mezarı. Oradan ayrılan yeni evli bir çift gördüm, mezara gül bırakmışlardı. Gelinin beyaz elbisesi... mezarda kırmızı karanfiller de vardı."

Sesi kırıldı. Votka şişesini Zara'ya uzattı, bir yudum içti Zara. Bir yerlerden çıkarttığı ekmeği de ikram etti Zara'ya. Zara bir parça aldı. Lavrenti ona karşı yumuşamıştı. Yumuşayan insanların dikkat yetenekleri zayıflardı. Zara belki de Lavrenti'nin elinden kurtulabilirdi. Şimdi kaçacaksa, Lavrenti ile Paşa'nın gittiği yere değil, başka bir yöne kaçmalıydı. Ama yine de olmazdı.

Paşa bir kahkaha attı.

"Şu Turaida'nın gülünün mavi gözleri de var mıymış? Dünyanın en lezzetli *sjasjlyk*ını[55] mı yapıyormuş?"

Lavrenti'nin elindeki şişe Paşa'nın omzunda patladı. Araba yalpaladı, bir taraftaki şarampolden diğerine savruldu ve sonra tekrar yolunu buldu.

55 Bir çeşit şiş. (ç. n.)

"Manyak!"

Paşa arabanın hâkimiyetini yeniden kazandı, geceleyecekleri yere doğru yolculuk devam etti; Paşa, Tallinn'de neler yapacağını iştahla anlatmaya başladı.

"Tıpkı Vegas'takiler gibi bir gazino olacak. Bütün sorun çabuk davranmakta, herkesten önce harekete geçmek gerek. Tallinn lotosu ve Tallinn gazinosu. Her şey mümkün!"

Lavrenti votkasını yudumladı, ekmeğini bölüp bir parçasını Zara'ya uzattı, stereodan yayılan bas ses, arabayı yoldaki çukurlardan daha çok sallıyordu. Paşa ballandıra ballandıra kendi Vahşi Batı'sını anlattı, Tallinn onun için böyle bir yerdi.

"Siz aptallar hiçbir şey anlamıyorsunuz."

Lavrenti kaşlarını çattı.

"Paşa'nın kalbinde Rusya yok."

"Ne? Kafayı mı yedin?"

Paşa, Lavrenti'ye, Lavrenti de ona vurdu, araba bir kez daha şarampole yöneldi, Zara kendini korumak için koltuğun önüne kıvrılmaya çalıştı. Araba dengesini kaybetti, önlerinde orman uçuştu, kara çamlar, Zara korkuyordu, içkiye bulaşmış tükürük kokuyordu, Paşa'nın deri ceketi, Ford'un suni derisi, Wunderbaum[56], araba sallandı, kavga devam etti, sonunda yatıştı ve Zara bir parça kestirebildi. Paşa birlikte iş yaptığı bir tanıdığının avlusuna girdiğinde uyandı. Geceyi orada geçireceklerdi. Lavrenti, Zara'nın kendi odasına gelmesini istedi, Veroçka'nın ismini sayıklayarak kızın üzerine çıktı.

Gece Zara onun elini dikkatle göğsünden kaldırdı, yataktan sessizce kalktı, pencereyi yokladı. Kolay açılacak gibiydi. Perdelerin arasından görünen yolun kalın, ayartıcı bir dili vardı. Belki Tallin'de

56 Arabaya koku vermek için asılan çam kokulu ve biçimli süs. (ç.n.)

onu eskisine benzer kilitli bir oda bekliyordu. Bir gün belki de her şey değişecekti.

Ertesi gün Valmiera'ya geldiler, Lavrenti orada Zara'ya *piryaniki*[57] satın aldı, Valga'ya devam ettiler. Paşa ile Lavrenti zorunda kalmadıkça birbirleriyle konuşmadılar. Estonya'ya yaklaşmışlardı. Yol el edip çağırıyordu Zara'yı, Estonya artık çok yakındı. Ama kaçmayacaktı, elbette kaçmayacaktı, yapamadı.

Valga sınırında Paşa cebinden buruşuk bir harita çıkarttı. Lavrenti bir parmağıyla vurdu haritaya.

"Sınır karakolundan geçmeyeceğiz. Etrafından dolanacağız."

Araba sallanarak bir köy yoluna gidi, sınırı belirten ağaç kazıkların yanından geçti, Estonya'dalardı. Lavrenti'nin bir eli Zara'nın bacağındaydı, Zara birden onun kucağına kıvrılıp uyumak için güçlü bir istek duydu. Borcu o kadar çoktu ki, artık hesap edemiyordu. *Bir gün.*

Lavrenti bir gece önce, Paşa gazinoyu açar açmaz, Zara'yı orada işe alma sözü vermişti, böylece çok fazla kazanabilecekti. Bütün borçlarını ödeyebilecekti Zara.

Bir gün.

57 Tarçın, kakule, Hindistan cevizi, bal, yenibahar ve yumurtayla yapılan bir çeşit Rus kurabiyesi. (ç.n.)

1992, Tallinn

Zara niçin daha önce intihar etmedi?

Aslında, bu bir kazaydı.

Zara birkaç güzel video filmi yapmıştı. Hiç değilse Paşa'nın olmadığı bir gün Lavrenti'nin kendi başına seyrettiği güzeldi. Lavrenti, Zara'nın gözlerinin tıpkı Veroçka'nın gözlerine benzediğini söylemişti, onunkiler kadar mavi. Lavrenti'nin Zara'ya zaafı olduğundan şüphelenen Paşa, onunla dalga geçmişti. Lavrenti kızarmıştı. Onun bu haline bakan Paşa, neredeyse gülmekten ölecekti.

Hatta, videoların bir kısmı o kadar güzeldi ki, Paşa şefine göstermişti. Şef Zara'yla ilgilendi. Yanına çağırdı.

Şefin her bir yüzük parmağında iki kocaman mühür yüzüğü vardı, Kauros kolonyası kokuyordu. Kamışını birkaç gündür yıkamadığı ortadaydı, kılları beyaz, yapışkan sıvıyla topak topaktı.

Zara'nın ayakkabı topuklarının etrafında altın rengi spiraller vardı, üzeri sarı fiyonklarla süslenmişti. Daralan uçları parmaklarını sıkıyordu. Bileklerinde gümüş rengi kelebekler parlıyordu.

Şef bandı videoya yerleştirdi ve Zara'dan ekranda gördüklerini yapmasını istedi.

"Orospu olduğunu biliyorsundur herhalde?"

"Biliyorum."

"Söyle o zaman."

"Ben bir orospuyum ve başka bir şey olamam. Her zaman orospuydum ve orospu kalacağım."

"Orospunun evi nere?"

"Vladivostok."

"Ne?"

"Vladivostok."

"Yanlış cevap. Orospunun evi burada. Orospunun evi şefin yanı, şefin yarağı. Başka bir evi yok ve başka bir evi olmayacak. Hiçbir zaman. Söyle."

"Mademki ben bir orospuyum, evim burası, şefin yarağının olduğu yer."

"Güzel. Doğru cevabı neredeyse buldun. Son söylediklerini tekrarla."

"Orospunun başka bir evi olmayacak."

"Peki orospu niçin hâlâ giyinik?"

Zara bir çıtırtı duydu. Dışarıdan gelir gibiydi. Yoksa içeriden mi? Şef bir şey fark etmedi. Sanki bir farenin beli ya da kuru bir balık kılçığı kırılır gibi küçük bir çıtırtı. Bir domuz kulağı ya da kıkırdak çiğnerken çıkan çıtırtı gibi bir şey. Zara soyunmaya başladı. Tüyleri diken diken olan bacakları titredi. Alman malı külotu yere düştü, güzel, elastik dantelleri havası alınmış bir balon gibi büzüldü.

Bu kadar basitti. Ne yaptığını düşünmüyordu bile. Bir şey düşünmeye vakti yoktu. Kemeri birden şefin boynuna dolanmıştı, bütün gücüyle çekti.

Şimdiye kadar yaşadığı en kolay düzüşmeydi.

Adamın öldüğünden bile emin değildi, bir yastık alıp on dakika adamın yüzüne bastırdı. Altın kaplamalı saatin, tanıdık ağır tik taklarıyla izledi zamanı. Bu saatlerden Vladik'te, onlarda da vardı,

Leningrad'da üretiliyordu bu saatler. Adam hiç hareket etmedi. Yeni başlayan biri için iyi bir iş çıkarmıştı, belki de onda doğal bir yetenek vardı. Bu düşünce keyfini yerine getirdi, on dakika boyunca çok şey düşünmüştü... okumayı geç sökmüş, beden eğitimi derslerinde yapılan hareketlere hiçbir zaman ayak uyduramamış, öğretmeninin istediği doğru duruşu hiçbir zaman başaramamıştı, Öncü Çocuk selamı hiçbir zaman diğerleri kadar canlı değildi, sürekli düzeltmesine rağmen okul üniforması hep, bir biçimde tuhaf duruyordu. Hiçbir şeyi bir kez de başaramamıştı, şu an hariç. Karanlık pencerede kendi yansımasını gördü, yağlı adamın üzerindeki bedenini, adamın yüzüne yastık bastıran bedeni. Defalarca izlemek zorunda kaldığı bedeni, artık yabancılaşmıştı. Belki de bazı durumlarda insanın, kendisininkinden daha rahat hareket edebileceği yabancı bir bedene ihtiyacı vardı. Belki de bunun için bu kadar kolay olmuştu. Ya da artık onlardan birine dönüşmüştü, şimdi altında yatan şu adamın türünden birine.

Tuvalete gidip ellerini yıkadı. Başından geçirerek elbisesini giydi, sütyenini taktı, külotunu, çoraplarını giydi, fotoğrafı yokladı, sakinleştirici haplar da sütyenindeydi, kapıya gidip dışarıyı dinledi. Şefin adamları iskambil oynuyordu, bir video kaset izliyorlardı, görünüşe göre hiçbir şey fark etmemişlerdi. Ama er ya da geç fark edeceklerdi... şef her tarafa kamera ve mikrofon yerleştirmişti. Ama bir kadınla birlikteyken kayıtlara bakmalarını yasaklamıştı.

Zara, Çek işi kristal kadehle, bir kadeh şampanya daha içti. Kristal çiçeklere bakarken –mavi kantarona benziyorlardı– etrafının bardaklarla çevrili olduğunu fark etti, sürüsüne bereket bardakla, günlerce önce, onlardan birini araklayıp boğazını kesebilirdi. Eğer gerçekten isteseydi, çok önce kaçabilirdi. Bunu kendi mi seçmişti? Uyuşturucu çekmeyi ve orospuluğu? Paşa, onu bu işe yatkın olduğu için mi sürüklemişti? Bu işten kurtulmak istediği yalnızca bir kuruntu muydu? Her şey bu kadar korkunç olmasaydı kurtulmak ister miydi?

Aslında bu işten hoşlanıyor muydu, bir orospunun kalbi mi vardı onda, doğasında bir orospuluk mu vardı? Belki de şimdi orospuluk yapacağı kaderine karşı koyarak yanlış yapmıştı? Ama artık bunları düşünmenin hiçbir faydası yoktu.

Birkaç paket sigara ve kibrit aldı, şefin ceplerini karıştırdı, hiç para yoktu, daha ayrıntılı araştırmaya vakti de.

Daire en üst kattaydı, pek de sağlam olmayan yangın merdiveninden çatıya çıktı, apartman kapısında bekleyen, saçları kazınmış adamdan kurtulmak için yandaki binanın merdivenlerine geçti. Merdiven aşağılara doğru kararıyor, sidik kokuyordu. Bozuk bir basamakta tökezledi, dengesini kaybetti, merdiven sahanlığına yuvarlanıp, suni deri kaplı bir kapıya çarptı, kapının dolguları sesi bastırdı, kapının arkasından çocuk çığlıkları geliyordu *babuşka, babuşka.* Merdivenin sonunda bir kediye rastladı, bir duvarda bir dizi posta kutusu vardı. Dış kapı gıcırdayıp inleyerek açıldı. Kapının önünde karanlıkta bile parlayan siyah bir araba vardı. İçinde bir adam oturmuş sigara içiyordu, deri ceketinden mat bir ışık yansıyordu, Rusça bir disko müziği gümbürdüyordu. Sanki dönüp bakmazsa adamın onu fark etmesini engellermiş gibi, arabaya bakmadan geçip gitti Zara. Belki de gerçekte öyleydi, adam müziğin ritmine uyarak sallanmaya devam etti.

Sokağın köşesine geldiğinde durdu. Üzerine bir sükûnet çöktü. Elbisesindeki bir yırtığı, çorabındaki kaçıkları ve ayakkabılarının olmamasını dert etmezse durumu iyiydi. Sokaklarda çıplak ayakla koşan bir kız, görenlerin aklından çıkmazdı, dikkat çekmemeliydi. Ama koşmak zorundaydı, bekleyemezdi. Zayıf sarı ışıklarını sokağa döken birkaç sokak lambası ve evlerine dönen birkaç insan vardı. Karanlıkta bütün yüzler belirsizleşiyordu. Bütünüyle yabancı bir çevredeydi, belki buralarda bir müşteriye gelmişti daha önce, belki gelmemişti, beton her yerde aynıydı. Daha büyük bir yola çıktı.

Üzerinde bir viyadük vardı. Sarsılarak gelen, kirli sarı bir otobüs gürültüyle geçip gitti, otobüsün ışıkları da çok zayıftı, Zara'yı kimse görmedi... Paşa onu arayana, korku ve para belleklerini uyandırana kadar görseler de dikkat etmezlerdi. Her halükârda, her şeyi hatırlayacak biri çıkardı. Gözün olmadığı hiçbir karanlık yoktu. Otobüsü bir Moskvitj izledi, bir farı bozuktu; sonra gürüldeyerek bir Zjiguli geçti, sanki yalnızca bir sesti.

Birden karşısında, karanlığın arasından, bir otobüs durağı belirdi, Zara etrafından dolanmalı mı yoksa yön mü değiştirmeli bilemedi, sendeleyerek durakta bekleyenlerin üzerine gitti, kısa etekli ve beyaz külotlu çoraplı aile kızlarının arasına daldı, nefis kokularına masumiyet ve kürtaj karışmıştı, kızların karanlıkta parlayan kırmızı ojeli tırnakları, çok tanıdık bir geleceğe pençe gibi uzanmıştı. Zara aralarına daldığında, sürü şaşkınlıkla dağıldı, ninelerinden ödünç aldıkları sarkık küpeleri, pörsümüş kulak memeleri gibi sallandı, kızların etrafını saran gençler, henüz koruyucu kollarını kaldırıp kızları koruma altına almaya fırsat bulamadan geçip gitti Zara, kızların parlak geleceğine doğru yelken açmış, alışveriş torbalarının üzerindeki neşeli gemi resimlerini, *eau de cologne*'dan sarhoş bir adamı ve plastik poşet hışırtılarını bıraktı arkasında.

Tekrar apartmanların arasına döndü. Ayağında yalnızca çoraplarla, aydınlık bir otobüse binemezdi. Ayakkabısız, soluk soluğa bir kızı belleğine kaydedecek biri mutlaka çıkardı. Anlatacak biri. Apartmanların yanından koştu, Stalin Güneşi'nin demir parmaklıklarla kaplı penceresinin önünden geçti, ıssız, çukurlu yolların etrafındaki demir parmaklıklı balkonların önünden, pekiştirme demirli beton blokların, ağzına kadar dolu çöp konteynerlerinin, bir butiğin, birinin sokağa attığı bir paket *pelmenin*'in[58] yanından geçti, yarısı boş bir kefir paketinin üzerinden atladı, koşmaya devam etti, filesinde soğan

58 Bir çeşit Rus mantısı. (ç.n.)

taşıyan yaşlı bir kadını geçti, çocukların tırmanma iskelesinin, kedi kokulu kum sandıklarının, eroinden perişan derileri ve boyaya batmış yüzleriyle betona dayamış kız enkazlarından, yapıştırıcı koklayan küçük bir çocuğun önünden geçti, sümüklü yapışkan kahkahaların önünden, köhne bir büfeye doğru sendeledi, açıktı, gülüşmeler duyuluyordu, Zara durdu. Büfenin camı sigara paketleriyle kaplıydı, büfenin önünde, büfeci kızla şakalaşan kısa saçlı bir güruh vardı. Zara onlara görünmeden yönünü değiştirip geriye koştu, yeni bir yol arandı, kısa saçlı güruhu geride bıraktı, bacakları açık, boğa enseli güruhu, beton blokların arasından gelen uğultuları ve edepsiz solumaları geride bıraktı, devasa sitelerden uzaklaştı, Rus gettolarını, şırınga çiziklerini geçip daha büyük bir yola çıktı. Peki ya şimdi? Ensesinden ter akıyordu, ince kumaştan elbisenin yakasındaki Seppälä etiketini ıslak bir yastık gibi hissediyordu, karanlık koyulaşmış, teri soğumaya başlamıştı. Tallinn'de bir yerlerde "Taksopark" denilen bir yer vardı, böyle bir şeyi duyduğunu hatırlıyordu, bir müşterisi gece gündüz açık olduğunu söylemişti, taksiler oraya gidiyorlardı, peki sonra? Bunun kendisine ne faydası vardı? Her şeyden önce taksi şoförlerine sorarlardı, ne araba çalmayı ne de kullanmayı biliyordu, başka bir çıkarı var mıydı? Tırların durduğu bir benzin istasyonu? Herhalde bir yerlere gidiyorlardı, buralardan ayrılmalıydı, bir yolunu bulmalıydı, fark edilmeden, çabuk ve sonra... birden yolun kenarında duran bir kamyon gördü. Motoru çalışıyordu, şoför koltuğu boştu, koyu yeşil kamyon çevrede erimişti, kasasına tırmandı, tam zamanında başarmıştı. Hemen arkasından, çalıların arasından çıkmıştı şoför, kemerini bağlıyordu. Direksiyonun başına geçip gazladı.

Zara emekleyerek sandıkların arasına yerleşti.

Yoldaki lambalar o kadar zayıftı ki, ancak kendi direklerini aydınlatıyorlardı. Sonunda onlarda kayboldu. Sis çöktü. Boş bir GAI[59]

59 Rus trafik polisi. (ç.n.)

bekçi kulübesini geride bıraktılar. Yolun boyunca küçük beyaz yol işaretleri parlıyordu. Sonuna kadar açıp gümbürdettikleri müzikleriyle vızıldayarak geçen BMW'ler dışında trafik yoktu. Şoför bir kez ıssız bir yerde durup arabadan indi. Zara gözlerini kısarak etrafını inceledi, karanlıkta Peoleo sözcüğünü okuyabildi. Şoför geri döndü, geğirdi ve tekrar yola koyuldu.

Kamyonun farlarından yayılan ışıklar arada bir sallanan yol tabelalarının üzerinden kayıyordu, ama Zara yazılanları anlayamadı. Kasanın bir yanındaki tenteyi mümkün mertebe aralayarak dışarı baktı ve kamyonun yan aynalarının olmadığını fark etti. Yani başını dışarı uzatabilirdi. Kamyon her yere gidiyor olabilirdi. Belki Rusya'ya gidiyordu. En iyisi Tallinn'den biraz uzaklaştıktan sonra kamyondan inmesiydi. Şoför tuvalet ihtiyacını gidermek ya da bir şeyler içmek için herhalde bir yerlerde dururdu. Ya sonra? Yeni bir araba bulmak zorundaydı. Otostop çekebilirdi. Tallinn'den gelen arabaların, hemen geri dönme olasılığı zayıftı, Tallinn'i terk eden arabalar hiç değilse bir süreliğine Paşa ve adamlarının erişim mesafesinden uzak kalacaklardı. Yoksa çok fazla mı iyimserdi? Paşa'nın her yerde kulağı vardı, Zara'nın görüntüsü de akıllarda kolay kalırdı. Ah keşke, Estonya'dan ayrılan bir arabaya rast gelseydi... ama o zaman da bu arabanın nihayetinde sınırı geçmesi gerekecekti, Paşa keskin gözlü hempalarından birini, etrafı kolaçan etmesi ve araştırma yapması için çoktan sınıra yerleştirmiş olurdu. En iyisi kendisinin gitmek istediği yere giden bir araba bulmasıydı, ama bu arabanın şoförü Paşa'nın bulamayacağı türden bir adam olmalıydı. Nasıl bir insan? Üstelik gecenin bir yarısı karanlık bir yolda kim durup da onu arabasına alırdı? Hangi dürüst insan bu saatlerde yollarda olurdu? Yalnızca hırsızlar ve Paşa ayarında iş adamları. Zara sütyenin içindeki küçük cebe dokundu. Fotoğraf yerindeydi... fotoğraf, köyün ve çiftliğin adı.

Kamyon yavaşladı. Şoför arabayı park edip aşağı atladı ve bir çalıya yöneldi. Zara kamyonun kasasından indi, yolu hızla geçip ağaçların arasına saklandı. Şoför geri döndü ve yola koyuldu. Işıkları kaybolduğunda etraf zifirî karanlığa kesti. Orman hışırdadı. Otlar hayattaydı. Bir baykuş öttü. Zara yola yaklaştı.

Birazdan şafak sökecekti. Stereoları sonuna kadar açık birkaç Audi geçti. Bunlardan birinden atılan boş bira şişesi Zara'nın ayaklarının dibine düştü. Batı yapımı bir arabaya binmek istemiyordu, onların sahipleri hep aynı kumaştandı. Şimdi Tallinn'e ne kadar uzaktaydı? Kamyonun kasasında zaman duygusunu kaybetmişti. Soğuk nemden bacakları tutulmuştu, kollarını ve ayaklarını ovdu, ayak parmaklarını oynattı, sırasıyla ayak bileklerini sağa sola çevirdi. Oturulamayacak kadar soğuktu, ayakta durmaya da takati yoktu. Gün ışımadan bir eve girmeli, insanlardan uzaklaşmalıydı. En iyisi gideceği yere sabah gitmesiydi, o köye, anneannesinin köyüne. Şimdi panik duygusunu yenmesi gerekti, kamyonetin kasasında, sandıkların arasında çömelerek otururken, kamyonun anneannesinin köyüne gitmeyeceğini bilmesine rağmen, üzerine çöken sükûneti korumalıydı. Koruyabilecek miydi?

Uzaktan bir araba sesi duyuldu, Batılı arabalardan daha yavaş yaklaşıyordu. Yalnızca bir farı yanıyordu, Zara ne arabayı ne şoförünü görmesine rağmen fazla düşünmeden yola dikildi. Arabanın donuk ışığı çamurlu bacaklarını aydınlattı. Zara kenara çekildi, eğer tam karşısında durursa Zjiguli'nin hemen hızını artıracağından kesinlikle emindi. Şoför başını camdan uzattı. Yaşlı bir adamdı. Dudaklarının kenarında ucunda yanan bir izmarit olan bir sigara ağızlığı asılıydı.

"Beni şehre götürür müsün?" diye sordu Zara. Dudaklarından, Estonca sözcükleri zorlukla çıkartabilmişti. Adam cevap vermedi, Zara kendinden geçti, kocasıyla kavga ettiğini, adamın kendisini arabadan

attığını, bu nedenle orada dikildiğini söyledi aceleyle. Kocası kötü bir adamdı, geri dönüp onu almayacağı kesindi, adam zalimin teki olduğundan zaten gelmesini de istemezdi.

Adam dudaklarından ağızlığı aldı, ucundaki izmariti çıkarıp yola attı, Risti'ye gittiğini söyleyerek, kapıyı açmak için eğildi. Zara hemen bindi. Adam ağızlığa yeni bir sigara yerleştirdi. Zara kollarını göğsüne kavuşturup bacaklarını birleştirdi. Araba hareket etti. Şimdi tabelalardaki yazıları okuyabiliyordu: Turba, Ellema.

"Niçin Risti'ye gidiyorsun?" diye sordu yaşlı adam.

Zara şaşırdı, ailesinin yanına gittiği yalanını uydurdu. Adam daha fazla sormadı, ama Zara kocasının ailesinin yanına gelemeyeceğini, onu bir daha görmek istemediğini ekledi. Adam vites kolunun yanından bir torba çıkarıp Zara'ya uzattı. Zara torbayı aldı. Tanıdık Arahiiz çikolatası ağzında erirken, yer fıstığı çıtırdadı.

"Sabaha kadar araba bekleyebilirdin," dedi adam. Hasta kızını ziyaret etmiş, gecenin bir yarısı hastaneye götürmek zorunda kalmıştı. Şimdi sabah sütü sağılmadan eve dönmeliydi.

"Kimin kızısın sen?"

"Rüütel'in."

"Rüütel? Nereliler?

Zara korkuya kapıldı. Ne cevap verecekti? Belli ki yaşlı adam çevredeki herkesi tanıyordu, eğer bir şey daha uydurursa, adam köyde, Rus aksanıyla konuşan ne idüğü belirsiz bir sürtüğün bir sürü zırvaladığını anlatacaktı. Zara burnunu çekti. Adam daha o ağlamaya başlamadan buruşuk bir mendil uzattı ve daha fazla soru sormadı.

"En iyisi biz önce bana gidelim. Eğer bu saatte, anne babanın karşısına bu halde çıkarsan dehşete kapılırlar."

Adam Risti'deki evine sürdü. Zara arabadan indi, arabadan aşırdığı bir haritayı sıkıca koltuğunun altına bastırdı. Adama, Aliide

Truu'yu tanıyıp tanımadığını sorabilirdi ama cesaret edemedi. Adam kimi sorduğunu hatırlayabilir, geride bıraktığı bu izi takip edenler Aliide Truu ve kendisine ulaşabilirlerdi. İçeri girdiklerinde adam, bir bardağa süt doldurup Zara'ya uzattı, masaya ekmekle sosis koydu ve kahvaltısını ettikten sonra gidip yatmasını buyurdu.

"Süt sağdıktan sonra seni evine götürürüm. Birkaç saat sonra."

Zara'ya birkaç koyun postu verdikten sonra odasına çekildi. Adam horlamaya başlar başlamaz ayağa kalktı Zara. El yordamıyla, vızıldayan buzdolabına doğru gitti, üzerindeki el fenerini aldı, adam sosis keserken görmüştü. Fener çalışıyordu. Haritayı yere yaydı. Risti gideceği yerden çok uzakta değildi. Koluvere'ye az bir yol vardı, yürünmez değildi. Buzdolabının üzerindeki saat üçü gösteriyordu. Dış kapının yanında bir çift kocaman, lastik, erkek çizmesi ve bir çift küçük, kadın ayakkabısı vardı. Ayakkabıları ayağına geçirdi. Ceket bulabilir miydi? Adam giysilerini nereye koyuyordu ki? Yatak odasından bir ses geldi, hemen çıkmalıydı. Dışarı açılan kapı kilitli olduğundan, mutfak penceresinden dışarı çıktı. Ağzında hâlâ o tuhaf tat vardı. Ekmekten bir lokma alır almaz çenesi kilitlenmişti, adam gülmüşü onun bu haline, belli ki kız kimyon tadından hoşlanmıyordu. Torunları da hoşlanmazdı. Adam başka bir ekmek vermiş, ama Zara kimyonlu ekmeği seçmişti. Adam birazdan uyanacak, sürtüğün haritasını, el fenerini ve bir çift ayakkabıyı yürüttüğünü fark edecekti. Zara kendini kötü hissetti.

1992, Batı Estonya

Zara yolu arıyor, yolun sonunda sayısız aksöğüt görüyor

Harita çok açık değildi, ama Risti tren istasyonunu kolayca buldu. Oradan Koluvere'ye giden yola girdi. Önce koştu, pencereleri hâlâ karanlık olsa da, köyden mümkün mertebe çabuk uzaklaşmalıydı. Geçtiği her evin önünde köpekler havlıyordu, havlamalar önünde uzanan Koluvere yolu boyunca onu takip etti. Sonuna kadar dayanabilmek için hızını yavaşlattı, ayaklarının altı yanıyordu. Haritaya göre on kilometrelik bir yolu vardı. Arada bir sigara molası verdi. Yaşlı adamın evinden yeni bir paket kibrit araklamıştı. Paketin üst tarafına bir adam resmi çizilmişti, karanlıkta seçebildiği kadarıyla silindir şapkalı bir adamdı bu. Zara'nın etrafını kuşatan orman nefes alıyor ve boğazını temizliyordu. Teri bir soğuyup bir ısınan Zara, Koluvere'nin ölü prensesini düşündüğü her seferde, prensesin soluğunu ensesinde hissediyordu. Adı Augusta'ydı. Anneannesi, Risti'den Koluvere Şatosu'na giden Augusta'nın, ağlamaktan gözlerinin şiştiğini ve intihar ettiğini anlatmıştı. Onun intihar ettiği oda, diğerlerinden her zaman daha soğuktu ve duvarlarından hâlâ Augusta'nın gözyaşları dökülüyordu. Gökyüzünde savaş gemilerine benzeyen, karanlık bulutlar dolaşıyor, ay ışığı gözleri kamaştırıyordu. Ayakkabılarının içine nem doluyordu, bazen, hızla ormana

dalan bir arabanın sesini duyar gibi oluyordu. Su dolu hendeklere girip çıktı, dikenler derisini çizdi. Hiçbir yol ayrımına rastlamadı, ama düşünceleri çatallaşıyor, sonra bir araya geliyor, berraklaşıyor ve bulanıyordu. Havadan bir bataklık kokusu almaya çalıştı. Yakınlarda bir yerde bir bataklık olmalıydı. Estonya bataklıkları nasıldı? Köye vardığında doğru evi bulabilecek miydi? Şimdi orada kim yaşıyordu? Hâlâ ayakta mıydı? Eğer değilse nereye gidecekti? Anneannesi, Augusta'nın ölümü üzerine bir sürü söylenti çıktığını anlatmıştı. Belki intihar değildi. Belki prensesi öldürmüşlerdi. Doktor ırsî hemofiliden öldüğünü iddia etmiş, ama buna kimse inanmamıştı. Prenses ölmeden önce, şatodan korkunç bir kadın çığlığı duyulmuş, bu çığlığı duyan köylüler tarlalarında donup kalmış, ineklerin sütü kesilmiş, tavuklar birkaç hafta yumurtlayamamıştı. Zara hızını artırdı, tabanları ateş aldı, ciğerleri genişledi. Birtakım söylentilere göre, güzel prensesi kıskanan çariçe, onu Estonya köyüne sürgün ettirmişti. Bazılarına göreyse, deli kocasından korumak için Koluvere şatosuna göndermişlerdi prensesi. Her neydiyse, kara talihine çığlık atarak, sürgünde ölmüştü prenses. Çok basit olmasına, belleğine iyice kaydetmeye çalışmasına rağmen, harita Zara'nın belleğinden çoktan silinmişti. Belki de çok basitti, hatırlanacak özel bir şey yoktu, her neyse belleğinden silinmişti işte. Prensese niçin hiç kimse yardım etmemiş, ağladığını herkes bilirken, niçin onu şatodan kurtaracak bir Tanrı kulu çıkmamıştı? Bana yardım et, Augusta, yolu bulmama yardım et. Zara'nın kafasında, "Yardım et, Augusta," sözü dönüp duruyor, Augusta'nın, Aliide'nin, anneannesinin yüzü zihninde birbirine karışıyor, tek bir kişi oluyordu. Etrafındaki ağaçların hareket edip dallarını ona doğru uzattığını düşünüyor, ne sağına ne de soluna bakmaya cesaret edebiliyordu. Gezindiği bataklıkta, Zara'nın kendisine eşlik etmesini mi istiyordu Augusta? Şafağın pusu yanaklarına yapışmaya başlamıştı, daha hızlı koşmalıydı, yoksa bütün köy onu görecekti. Şimdi çiftlik evinde

oturuyorsa, onlara anlatacak bir öykü bulmalıydı. Sonra da Aliide Truu'yu arardı, belki evde oturanlar ona yardım ederlerdi. Ayrıca Aliide'ye de anlatacağı bir öykü bulmalıydı, ama kafasına asılı tek öykü, sürekli ağlayan deli bir kadının, Prenses Augusta'nın öyküsüydü, belki kendisi de deliydi, hiç bilmediği bir orman yolunda, yalnızca adını duyduğu, varlığından bile emin olmadığı bir çiftliğe doğru bir deliden başka kim koşardı? Bir tarla kenarı. Bir ev. Evin önünden koşarak geçti. Bir ev daha. Bir köy. Köpekler. Bir çiftlik evinden diğerine peşinden gelen havlamalar. Çit, ev, ahırlar; çukur dolu yolda attığı her adımla, gözlerinin arkasına sancılar saplanıyordu. Arada bir hendeklerden geçmeye çalışıyor, ama dikenli tellere, böğürtlen çalılarına takılıyor, binbir çabayla tekrar yola çıkıyordu, ıslak kireç taşı kokulu, çukurlu, su birikintili yola. Köpeklerin havlamalarından daha hızlı koşmalıydı. Sabahın pusu bedenine işliyor, gözlerini kaplıyor, gece perdelerinin arkasına çekiliyor, hayali bir köyün silüeti soluyordu etrafında. Çiftliğe giden yolun sonunda bir sürü aksöğüt vardı. İnanılmayacak kadar çoktu. Ve yolun başında kocaman bir taş blok vardı. Zara'nın öyküsü, yeni bir öykü, bu çiftlik girişinde mi başlayacaktı?

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Bu arada, başka bir ülkede özgürlük doğdu.

Paul-Eerik Rummo

1949, Ekim

Özgür Estonya için!

Ingel'in mektubunu tekrar tekrar okuyorum. Kızlarımı özlüyorum. Onların uzaklarda iyi olduğunu bilmek, beni biraz rahatlatıyor. Bir sürü mektup alıyorum. Daha önceleri, Sibirya sürgünlerinden, yılda bir ya da iki mektup gelirdi ve hiç iyi haber olmazdı.

Fıçı yapmak için biraz ağaç kesmeliyim. Şimdi tam zamanı, çok kalmaz ay kaybolur, o zaman artık geçmiş olsun. Ne zaman yeni fıçılar yapacağım? Ne zaman tekrar şarkı söyleyebileceğim? Biraz daha geçerse gırtlağım nasıl şarkı söylendiğini unutacak.

Dolunayı hissedebiliyorum, uyuyamıyorum. Odun kesmek için uygun zamanın geldiğini Liide'ye söylemeliyim. Dolunayda kesilen odunlar daha iyi kurur. Ne de olsa onun kocası bu işlerden anlamaz, Liide'nin eli ne kadar işe yatkınsa o da tarımdan o kadar anlıyor. Ingel'in ördüğü çorap delindi, Liide dikti. Artık daha fazla kullanılamaz.

Keşke Ingel'in yaptığı böğürtlen şurubu olsaydı.

Truman şimdi gelmeli.

Duvarı tekmelemek istiyorum, ama yapamam.

Hans Pekk, Eerik oğlu, Estonyalı köylü

1992, Batı Estonya

Karanlıkta nasıl uçuyorlar?

Tenceredeki soğanlar yeterince yumuşamıştı. Aliide şeker, tuz ve sirke ekledi. Aliide ile Zara'nın gözleri yaban turpundan yaşardı. Aliide mutfağı havalandırmak için pencereyi açtı. Zara doğrudan bir şey sormaya karar vermişti. Belki de en iyisi Martin'den başlamak, anneanneyi sonraya bırakmaktı. Ama yaklaşan araba sesi buna fırsat vermedi, iki kadın da donup kaldı.

"Misafir bekliyor musunuz?"

"Hayır. Siyah bir araba."

"Aman Tanrım, geliyorlar."

Aliide kapıyı çarparak kapayıp kilitledi. Aceleyle kilerin kapısını mandalladı, bütün pencerelerin perdelerini kapadı.

"Evde kimsenin olmadığını anlarlarsa giderler."

"Gitmezler."

"Tabii ki giderler. Evde kimseyi görmezlerse niçin bahçede durup beklesinler ki. Buraya geldiğini gören olmadı değil mi... yoksa?

"Hayır."

"İyi o zaman. Yarın sabaha kadar evden çıkma. Belki biraz köyde dolaşırlar. Ayrıca, köyde dolaşacak ne var, yarısı boş bir köy."

Zara başını hararetle salladı. Adamlar evi boş gördüklerinde, Zara'nın buraya geldiğinden kesinlikle emin olacaklardı. Buraya saklandığına hükmedecekler, kapıyı kırıp içeri girecekler, bütün evi arayacaklar ve onu...

"Size kötülük yaparlar!"

"Sakin ol, Zara, sakin ol. Şimdi ne diyorsam onu yapacaksın."

Kırılganlığına bakılırsa Aliide çok kararlı görünüyordu, hem genç hem yaşlı; dolaba doğru her zamanki haliyle yürüdü, alışkın ellerle kavradı dolabı.

"Gel de yardım et."

Dolabı duvarın önünden bir kenara sürüklediler, Aliide bir kapıyı açtı.

Tereddüt eden kızı minik odaya soktuktan sonra, elini kalbine götürdü Aliide. Deli gibi çarpıyordu. Bir bardak suyun tamamını içemese de birkaç yudum alabildi, mendille alnının terini sildi ve başına bir eşarp bağladı. Saçları, göreni şüphelendirecek kadar tere bulanmıştı, eğer bu adamlar Zara'nın peşindelerse, Aliide'nin korkudan terlediğini düşünebilirlerdi. Ya arabadakiler, Aliide'nin penceresine taş atıp evinin önünde bağırarak şarkı söyleyen çocuklarsa? Ya işini bitirmek için, Aliide'yi son bir kez ziyaret etmeye karar vermişlerse?

Şimdi arabanın daha yavaş yaklaştığı duyuluyordu, belli ki şoför yoldaki çukurları fark etmişti.

Zara odada kollarını iki yana açtı, parmakları iki yanındaki duvara değiyordu. Toprak kokusu vardı. Nemliydi. Duvarlar nemliydi. Küf ve nem karışımı havası ağırdı. Buradaydı işte. Eğer Aliide'ye bir şey yaparlarsa, belki hiç dışarı çıkamazdı. Ben buradayım diye bağırır mıydı? Hayır, bağırmazdı. Burada kalırdı, buranın şimdi nasıl bir

yer olduğunu anneannesine belki hiç anlatamayacaktı. Zaman niçin tam ortasında kesilecekti? Keşke sert olabilseydi, Paşa gibi. Paşa, Aliide'ye istediği her şeyi anlattırırdı. Aliide'ye vurur ve Aliide öterdi. Belki Zara da böyle bir yola başvurmalıydı, Aliide'nin anneannesine niçin öfke duyduğunu da, annesinin niçin teyzesinin olmadığını söylemekte inat ettiğini de öğrenirdi. Eğer Aliide ona karşı böyle dostça davranmasa, kahve sunmasa, yıkansın diye su ısıtmasa, öfkesini korurdu Zara. Aliide'den gördüğü davranışı görmeyeli o kadar uzun zaman geçmişti ki. Bu yumuşatmıştı Zara'yı, oysa zamanın ne kadar kısa olduğunu unutmamalı, ona göre davranmalıydı.

Zara kulağını kapıdaki bir çatlağa dayadı. Birazdan evin kapısını çalarlardı. Aliide onları içeri alacak mıydı?

Aliide perdeleri açtı, masaya bir gazete yayıp kahve fincanını yanına koydu, Nelli Teataja okuyarak huzur içinde kahvaltı yapıyormuş havası vermek istiyordu. Kız geride, kendinden bir iz bırakmış mıydı? Hayır, hiçbir iz yoktu. Aliide iki kişilik kahvaltı masası hazırlamaya vakit bulmadan gelmişlerdi. Gelin bakalım, hepiniz gelin; mafyanın uşakları, askerler, kızıllar, beyazlar, Almanlar, Estonyalılar, her kimseniz gelin, herhalde sizinle baş edebilirim. Aliide hep ayakta kalır.

Elleri titremiyordu. Belediye binasında geçirdiği geceden sonra başlayan titremeleri, bedeni yeterince yaşlandıktan sonra geçmişti. Artık orada yapılanları kimsenin yapmak zahmetine katlanmayacağı bir yaşa gelmişti. Talvi de başka bir yerde yaşadığından, kimse için korkmasına gerek yoktu. Bilekleri sarsıldı. Elbette ya, şimdi gizli odada bakması gereken biri vardı. Gençlik kokan, eti sıkı, pürüzsüz tenli biri. Ve o tanıdık ürkeklik. Bir zamanlar Aliide de böyle miydi? Kollarını onun gibi göğsünde mi kavuşturuyordu, en küçük şeyle

ürperiyordu? Apansız bir ses duymasın hemen gözleri büyüyordu. Kıza karşı yeni bir tiksinti hissetti.

Araba tarlanın yanında durmuşa benziyordu. İçinden iki yabancı adam indi, köyden değillerdi. Burada ne işleri vardı? Manzaraya mı tutulmuşlardı? Ormanı ölçer gibiydiler, birer sigara yaktılar. Tıpkı eski günlerdeki gibi. Krom rengi çizme giyen adamlar ilk başlarda hep sakin davranırlardı. Aliide'nin omuzları seğirdi. Sağ elini sol omzuna koydu. Eşarbın şakaklarına değen kısmı ıslanmıştı.

İşte kapıya vuruldu. Emreden darbeler. Emir vermeye alışkın insanların vuruşları.

Ocağın üzerindeki domates tenceresi fokurdadı. Rende bir tabağın üzerindeydi. Yarım bir domates... dilimleme işi yarım kalmıştı. Aliide domates ile bıçağı dilimlenmiş sebzelerin yanına itti, rendeyi eline aldı. Mutfaktaki her şey tam da konserve işinin ortasında olunduğunu gösteriyordu ve Aliide, aceleyle, bir kahve molası sahnesi kurmuştu. Kalbi tekrar gümbürdedi. Aliide yaban turplarıyla dolu tabağı masanın çekmeceli tarafına itti, çekmecede Hans'ın Walther marka tabancası vardı, derin bir nefes aldı, ciğerleri yaban turpu kokusuyla titredi, yanma duygusu yayıldı, gözleri yaşardı, gözlerini kuruladı ve kapıyı açtı. Menteşeler gıcırdadı, pencere perdeleri havalandı, iş önlüğünden içine rüzgâr doldu ve parmaklarında kapı kolunun metalini hissetti. Bahçede keskin bir güneş vardı. Bir adam selam verdi. Arkasında daha yaşlı başka biri vardı, o da selam verdi, Aliide yaban turpu kokusunun arasından, KGB subayı kokusunu ayırt etti. Küflü bir bodrum kokusu üzerine boşaldı, içine işleyen acı bir koku. Aliide ağzıyla nefes almaya başladı. Bu tür adamları tanırdı. Bu tür dikilen adamlar, bir kadını nasıl cezalandıracaklarını bilirlerdi, buraya cezayı hak ettiğini düşündükleri kadını almaya gelmişlerdi. Altın dişlerini göstererek geniş, küstah bir gülümsemeyle bakarlardı, bol apoletli üniformalarını boğazlarına kadar iliklerlerdi

ve hiç kimsenin isteklerine karşı koyamayacağını bilirlerdi. Önlerine çıkan her şeyi ezen çizmeler' giyerlerdi.

Genç olanı içeri girmek istedi. Aliide kenara çekildi, masanın, yaban turpu tabağını ittiği kenarına oturdu ve üzerinde rende duran tabağı yere indirdi, sol elini muşamba örtünün üzerine koydu, sağ eli kucağındaydı. Çekmeceye yakındı sağ eli.

Adam davet beklemeden oturdu ve su istedi. KGB mutfağa girmedi, belli ki evin etrafında bir tur atacaktı. Aliide su kovasını işaret ederek bahçedeki kuyuda taze su olduğunu söyledi.

"Buranın suları güzel ve kuyu derin."

Adam kalktı, bir kepçe su içti. Yaban turpu kokusu onun da gözlerini yaşartmıştı, gözlerini kırptı, gittikçe daha bir aksileşiyordu. Aliide gerilmişti, kalbi sıkışıyordu. Mutfakta kaygısızca dolaşan adam, oradan buradan konuşup duruyordu. Yatak odasının kapısında durup tekmeyle açtı. Kapı duvara çarpıp biraz içine göçtü. Asker botlarından her yere çamur bulaşmıştı. Adam odanın kapısının eşiğinde durdu, içeri girmeyip mutfağa döndü, buzdolabına yürüdü, göz ucuyla üzerindeki kâğıtlara baktı, raflardaki eşyaları karıştırdı, bir kavanozun kapağını açtı, elinde bir kahve fincanıyla geriye döndü, Fin şampuanını şişesini ve Imperial Leather sabununu inceledi, sonra bir sigara yaktı, bir Marlboro, ve polis olduğunu söyledi.

"Paşa Aleksandroviç Popov," diye kendini tanıtıp Aliide'ye belgelerini uzattı.

"Ortada bir sürü sahte belge dolaşıyor," diyen Aliide kâğıtları çabucak geri verdi.

"Doğru," diye güldü Paşa. "Şüphe bazen iyidir. Ama şimdi beni dinlerseniz iyi edersiniz. Kendi güvenliğiniz için."

"Burada çalınacak bir şey yok."

"Yabancı bir kız gördünüz mü?"

Görmediğini söyleyen Aliide, köyün ne kadar sakin olduğundan yakındı. Adam burnunu çekti ve gözyaşlarından kurtulmak için gözlerini kıstı. Havada yakıcı bir turp kokusu vardı. Aliide adamın bakışlarıyla karşılaştı, gözlerini kaçırmayacaktı, yapmayacaktı bunu. Adamın alt göz kapağı kırmızıydı, bakışmaları adam dış kapıya gidip açana kadar sürdü. İçeri rüzgâr doldu. Aliide'nin omzu ürperdi. Adam bir süre kapı aralığında durup bahçeye baktı, deri ceketi rüzgârla şişiyordu, adam geri döndü, soğuk, sakin gözlerini Aliide'ye çevirdi, cebinden bir deste fotoğraf çıkarıp masaya yaydı.

"Bu kadını gördünüz mü? Onu arıyoruz."

Zara kımıldamaya cesaret edemiyordu. Sesleri duymakta zorlansa da bir şeyler anlayabilmişti. Kapıyı açtığında Aliide'nin Rusça konuştuğunu, gelenleri nazikçe selamladığını duymuştu. Paşa uzun yoldan geldiğini, susadığını söylemiş ve hemen her konuda konuşmuştu. Sesler bir ara uzaklaşıp kaybolduktan sonra geri gelmişti. Aliide, arkadaşın bahçelerden çok mu hoşlanıyor diye sormuş, Paşa bir şey anlamamıştı. Bunun üzerine Aliide, pencereden Paşa'nın arkadaşını bahçede dolaşırken gördüğünü söylemişti. Tabii Lavrenti etrafı kontrol ediyordu. Bahsi geçen arkadaş kesin Lavrenti'ydi. Yoksa Paşa başka biriyle mi gelmişti? Uzak bir ihtimal. Paşa, arkadaşı Lavrenti'nin bir parça aptal olduğunu, onu dert etmemesini söyledi. Aliide de çiçek tarhlarına basmamasını umduğunu.

"Endişelenme, bahçelerden hoşlanır."

Paşa'nın sesi birden çok yakından gelmişti. Zara donup kaldı.

"Buralarda yabancı bir kız gördünüz mü?"

Zara nefesini tuttu. Kurumuş boğazına tozlar yapıştı. Öksürmemeliydi, öksüremedi. Aliide bu çevrelerin çok sakin olduğunu, bir yabancı gelirse hemen fark edileceğini söyledi. Paşa sorusunu tekrar

etti. Aliide onun ısrarına şaşırmıştı. Genç bir kız? Yabancı genç bir kız? Ne cehenneme burada göreceklerdi ki? Paşa'nın ne dediğini pek duyamamıştı. Sarı saçlı biri gibi bir şeyler demişti. Aliide'nin sesi iyi duyuluyordu. Hayır, sarı saçlı bir kız görmemişti. Paşa'da kızın bir fotoğrafı vardı. Bu fotoğraf da neyin nesiydi? Ülkeyi dolaşıp herkese Zara'nın fotoğrafını mı gösteriyordu? Nasıl bir fotoğraftı bu? Paşa'nın sesi yine yakınlaşmıştı, Zara kalp atışları duvarın öteki tarafından duyulacak diye korkuya kapıldı. Paşa'nın kulakları çok keskindi.

"Bu kızın bu çevrede dolaştığını düşünmek için bir sebebiniz var mı?"

Anlaşıldığı kadarıyla Paşa uzaklaşmıştı. Duvarın arkasından yalnızca bir parça bir şey duyabildi Zara.

"Bak..."

Herhalde Paşa o fotoğrafları göstermiyordu? Başka hangi fotoğrafları gösterecekti ki? Ve Aliide onları gördüğünde...

Birden geğirdi Zara. Ağzına bir sperm tadı yayıldı. Hemen dudaklarını kapadı. Mutfaktan duyulmuş muydu? Hayır, Aliide ile Paşa konuşmaya devam ediyor, sesleri mırıltı gibi duyuluyordu. Zara, Aliide'nin dehşetli bir çığlık atmasını bekliyordu, önüne konan fotoğraflara baktıktan sonra başka nasıl tepki gösterirdi? Paşa fotoğrafları çoktan masaya yaymış mıydı, ağır ağır, birer birer, yoksa elinde tuttuğu desteyi Aliide'nin eline mi vermek üzereydi? Hayır, kesinlikle iskambil falı açar gibi masaya sıralayıp Aliide'yi bakmaya zorlayacaktı. Aliide gözlerini fotoğraflara dikecek ve Paşa'nın seksi görünmesi için Zara'ya öğrettiği yüz ifadesini –ağız açık, dilin ucu hafifçe görünecek– ve bütün o vibratörleri görecekti. Ve bunun üzerine Zara'yı ele verecekti, bunu yapacağı kesindi, bu fotoğraflara baktıktan sonra Zara'dan iğrenecek ve onu ele verecekti. Bu pisliği hemen evinden atmak isteyecekti, bu kaçınılmazdı, Paşa birazdan kapıyı açacak, ışıkta dikilecek ve buraya kadar diyecekti.

Zara odanın en dibine, duvarın önüne çekildi ve beklemeye başladı. Yakıcı bir karanlık vardı, Zara'nın kısa kesilmiş saçları diken diken olmuştu. Aliide fotoğrafları görmüştü. Utançla kıvrandı, sanki henüz kapanmamış yaralarla dolu derisi çekiliyordu. Birazdan kapı pat diye açılacaktı. Zara gözlerini sıkıca kapayacak, başka bir yerde olduğunu hayal edecek, bir yıldız olduğunu, Lenin'in başında bir kulak, bıyığında bir kıl, mukavva bir posterin üzerinde mukavva bir bıyık, camlanıp çerçevelenmiş bir afişin köşesi, çerçeveden sarkan bir alçı parçası olduğunu hayal edecekti. O karatahtanın üzerinde tebeşir tozuydu, bir sınıfta güvenlik altındaydı, tahta işaret çubuğunun ucuydu...

Fotoğraflar Batı işi fotoğraf kartlarının üzerine basılmıştı, Batılı ışıltıları vardı. Zara'nın dudaklarındaki açık renk ruj, masanın mat muşamba örtüsünün üzerinde parlıyordu. Sivri kirpikleri, gözlerinin etrafındaki mavi, yapışkan sedefe doğru taç yapraklar gibi açılıyordu. Cildi ince ve kuru görünse de, yüzünde yer yer, açık kırmızı sivilceler baş vermişti. Bluzunun yakası sanki biri tutup çekmiş gibi sarkmıştı.

"Bu kızı hiç görmedim," dedi Aliide.

Adam öfkelenmedi. Konuşmaya devam etti, sözcükleri sanki devasa biri çizmelerini yere vururmuş gibi patırdıyordu.

"Şimdi bütün dünya onu arıyor."

"Öyle mi? Bütün gün radyo dinliyorum ama ben bir şey duymadım."

"Çünkü bu işi sakin ve sessiz halletmek istiyorlar. Onu buraya çekmek. Arandığını bilmediği sürece daha dikkatsiz davranır."

"Ha."

"Bu kadın tehlikeli bir suçlu."

"Tehlikeli?"

"Kötü şeyler yaptı."

"Nasıl kötü şeyler?"

"Bu kadın yatağında âşığını öldürdü. Vahşice."

KGB tekrar içeri girdi, daha genç olanının arkasında durdu, cebinden yeni fotoğraflar çıkardı ve Zara'nın masanın üzerinde duran fotoğraflarının üzerine bıraktı.

"İşte adamın cesedi. Lütfen bu fotoğraflara bakın da, bu kadını görüp görmediğinizi bir daha düşünün."

"Hiç görmedim."

"Lütfen, şu fotoğraflara bir bakın."

"Gerek yok. Daha önce ölü bedenler gördüm."

"Kız çok masum görünüyor ama âşığına yaptıklarına bir bakın... Adam ona çok bağlıydı ve bu kız hiçbir neden yokken boğup öldürdü onu, uyurken yüzüne yastık bastırmış. Siz yalnız yaşıyorsunuz, öyle değil mi? Huzur içinde uyuyup tatlı düşler görürken bir daha uyanamıyorsunuz. Hangi gece başınıza gelecek bilemezsiniz. Hiç beklemediğiniz bir anda, bütünüyle savunmasızken..."

Aliide'nin bir eli muşamba örtünün altında dolaştı. Parmakları çekmecenin kolunu tutup çekmeye hazırlandı. Keşke silahı masanın üzerine koymuş olsaydı. Kavurucu turp kokusu Rus ter kokusunu bastırıyordu. Adının Popov olduğunu söyleyen adam masaya eğilip gözlerini Aliide'ye dikti.

"Tamam. Eğer buraya gelirse sizi ararım."

"Buraya geleceğine dair geçerli nedenlerimiz var."

"Niçin illa buraya gelsin ki?"

"Çünkü akrabanız."

"Bak sen, daha neler uyduracaksınız?" Aliide bir kahkaha attı, kahkahası kahve fincanına çarpıp yankılandı.

"Kızın anneannesi Vladivostok'ta yaşıyor, Ingel Pekk. Kız kardeşiniz. En önemlisi de kız Estonca konuşuyor, kız kardeşinizden öğrenmiş."

Ingel? Bu adam Ingel'den niçin bahsediyor?

"Benim kız kardeşim yok."

"Nüfus kayıtlarına göre var."

"Buraya gelip de niçin bu tür yalanlar uydurduğunuzu bilmiyorum ama..."

"Bu kadın, Zara Pekk, bu ülkede bir cinayet işledi, bildiğimiz kadarıyla bu ülkedeki tek tanıdığı sizsiniz. Elbette buraya, uzun süredir görmediği akrabasının yanına gelecek. Sizin işlediği cinayetten haberiniz yok diye düşünecek –ne gazete ne de radyoda bu konuda haber vardı– ve buraya gelecek."

Pekk? Kızın soyadı Pekk mi?

"Benim kız kardeşim yok," diye tekrarladı Aliide. Parmakları gevşedi, eli kucağına düştü. Ingel yaşıyordu.

Paşa sandalyeye tekme atıp devirdi.

"Kız nerede?"

"Ben kız filan görmedim!"

Ocağın üzerinde kurumaya bırakılmış naneler bir esintiyle hışırdadı, gazetelerin üzerindeki yüzük çiçekleri oynadı. Perdelerin etekleri havalandı. Adam kel kafasını sıvazladı ve sesini alçalttı.

"Bu kızın, Zara Pekk'in nasıl ağır bir suç işlediğini anladığınızdan eminim. Buraya gelirse hemen bizi arayın, kendi güvenliğiniz için. Şimdilik hoşça kalın."

Adam kapıda durdu.

"Zara Pekk çalışmak için Batı'ya gidene kadar anneannesinin yanında kaldı. Pasaportunu, cüzdanını ve bütün parasını cinayet

mahallinde unuttu. Yardım edecek birine ihtiyacı var. Sizden başkasına başvuramaz."

Zara bitkin bir vaziyette yere çöktü.

Duvarlar soludu, yer esnedi, döşeme tahtaları nemden bel verdi. Duvar kâğıtları çatırdadı.

Yanaklarında bir sineğin adımlarını hissetti. Karanlıkta nasıl uçabiliyorlardı?

Aliide artık her şeyi biliyordu.

1949, Batı Estonya

Aliide iyi haberlerle dolu bir mektup yazıyor

Ingel'den hiç haber yoktu. Hans'ın huzursuzluğunu dindirmek isteyen Aliide, Ingel'den gelirmiş gibi mektuplar yazmaya başladı. Hans'ın, hemen her gün, Ingel'den bir haber var mı, mektup gönderdi mi diye sormasından ve Ingel şimdi ne yapıyor diye fikir yürütmesinden bıkmıştı. Aliide, Ingel'in tipik cümlelerini ve bir şeyi anlatma tarzını biliyordu, el yazısını taklit etmesi de zor değildi. Güvenilir bir ulak bulduğunu, paket almalarına izin verildiğini yazdı. Hans çok sevindi, Aliide, Ingel'in ihtiyaç duyduğu her şeyi koyduğu şişkin bir paket hazırladığını söyledi. Hans'ın aklına kendinden bir şey eklemek geldi. Ingel'in ondan geldiğini anlayacağı bir şey.

"Kilisenin yanındaki bodur söğüt ağacından bir dal kopar. Pakete koyalım. İlk kez o ağacın altında buluşmuştuk."

"Ingel'in bunu hatırlayacağını mı sanıyorsun?"

"Kesinlikle hatırlar."

Aliide en yakın bodur söğüt ağacından bir dal kopardı.

"Bu uyar mı?"

"Kilisenin yanındaki ağaçtan mı?"

"Evet."

Hans yüzünü daldaki yapraklara gömdü.

"Ne muhteşem bir koku!"

"Bodur söğüdün kokusu yoktur ki."

"Bir de köknar dalı."

Hans köknar dalının niçin bu kadar önemli olduğunu anlatmadı. Aliide de bilmek istemiyordu.

"Ingel'den haber alan başkaları da var mı?"

"Sanmam."

"Sordun mu?"

"Aklını mı yitirdin? Köyün içinde sağa sola koşturup Ingel'den haber aldınız mı diye soramam!"

"Güvenilir birine sorabilirsin. Belki bir şeyler yazmıştır."

"Ben böyle birini bilmiyorum, kimseye sormayı da düşünmüyorum."

"O kızıl domuzla evlendiğin için, sen sormazsan kimse anlatmaya cesaret edemez. Eğer sorarsan, o zaman..."

"Hans, anlamaya çalış. Bu evin dışında Ingel'in adını telaffuz edemem. Asla."

Hans gizli odasına döndü. Haftalardır tıraş olmamıştı.

Aliide güzel haberler yazmaya başladı.

Ölçüsü ne olacaktı?

Önce Linda'nın okula başladığını yazdı, durumu iyiydi.

Sınıfında bir sürü Estonyalı vardı.

Hans gülümsedi.

Sonra aşçılık işi bulduğunu yazdı, bu nedenle yiyecek sıkıntısı çekmiyorlardı.

Hans rahat bir nefes aldı.

Aşçı olarak başkalarına da kolayca yardım ettiğini yazdı. Kolhoza gelenler onun işini duyduklarında alt dudakları titriyor, bütün gün ekmek yaptığını anladıklarında da gözleri yaşarıyordu.

Hans'ın kaşları çatıldı.

Yanlış bir şeyler yazmıştı. Yemek kıtlığına işaret ediyordu.

Daha sonra Aliide ekmek dağıtımına sınır konulmadığını yazdı. Yiyecek kotası kaldırılmıştı.

Hans rahatladı. Ingel adına sevinmişti. Aliide bu konuyu düşünmemeye çalıştı. Martin eve gelmeden yabancı adamın kokusu gitsin diye bir *papirosa* sigara yaktı.

1992, Batı Estonya

Aliide şeker kâsesinin düşmesini engelliyor

Araba sesi uzaklaştı. Küçük odanın kapısı gümbürdedi. Oda kapısının önündeki dolap sarsıldı, dolabın üzerindeki kap kacak tangırdadı, Ingel'in kahve fincanının kulpu Aliide'nin cam şeker kâsesine çarptı, kâse sallandı, ağzına kadar dolu şeker kâsesinin bir kenarından şekerler akmaya başladı. Aliide dolabın önünde durdu, genç kız hiddetle ve çaresizce kapıyı tekmeliyordu. Aliide radyoyu açtı. Tekmeler yoğunlaştı. Aliide radyonun sesini yükseltti.

"Paşa polis değil! Benim kocam da değil! Onun söylediklerine inanma! Beni buradan çıkar!"

Aliide boğazını kaşıdı. Gırtlağı gevşemiş gibiydi, bunun dışında ne hissettiğinden emin değildi. Bir yanı onlarca yıl öncesine, bedenindeki bütün gücün kumlara aktığı, kolhoz bürosunun bahçesine gitmişti. Şimdi ayaklarının altında mutfağın beton zemini vardı. Topuklarından yükselen soğuk, bacaklarına yayılıyordu, herhalde Archangel kampında da böyleydi. Eksi kırk derece suyun üzerinde ağır bir sis asılı, iliklere işleyen nem, kirpik ve dudaklardan sarkan buz parçaları, göletlerde ölü bedenler gibi uzanan tomruklar, göbeğine kadar suya gömülüp çalışanlar, sonsuz bir sis, sonsuz bir soğuk, sonsuzluk. Pazar yerinde biri fısıldamıştı bunu. Doğrudan onun kulağına değil, ama zamanla kulakları büyümüş ve bir hayvan kulağı kadar keskinleşmişti ve hep daha fazlasını duymak istiyordu.

Konuşanın, kırışık yüzüne saplanmış gözleri o kadar karaydı ki, göz bebeğini iristen ayırmak imkânsızdı ve bu göz, sanki söylediklerini duyduğunu anlamış gibi, ona dikilmişti. 1955 yılıydı, rehabilitasyonun bütün hızıyla sürdüğü yıllar. Oradan, göğsü gümbür gümbür çarparak hızla uzaklaşmıştı.

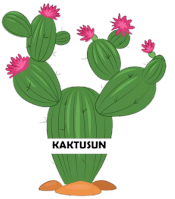
Kapı, yumruk ve tekmelerle sarsılıyordu.

Beton zeminin üzerindeki pus hafiflemişti

Buraya intikam almaya mı gelmişti bu kız?

Ingel mi yollamıştı?

Aliide dolabın kenarından düşmek üzere olan şeker kâsesini kaldırdı.

1950, Batı Estonya

Hans sivrisinek tadı alıyor

Aliide dolabı temizlerken sarsıntıları hissetti, kap kacak tangırdamaya başladı, bal kavanozu ahşaba çarptı, dolabın kenarına kadar gelen fincan yere düşüp parçalandı. Bu Martin'in fincanıydı, parçaları her bir yana saçıldı, Aliide'nin üzerine bastığı kahve fincanı kulpu çatırdadı. Hans'ın ulumaları devam ediyordu. Aliide düşünmeye çalıştı. Tavan arasına çıkıp kapıyı açacak mıydı... Ya Hans aklını kaybettiyse? Aliide'ye saldırır mıydı? Dışarı fırlar, köye doğru koşar, yakalanır ve her şeyi anlatır mıydı? Ya da ahırda biri varsa, tavan arasına tırmandıysa?

Aliide tükürdü, kömür tozuna bulaşmış kapkara bir tükürüktü bu, suyla ağzını çalkaladı, dudaklarını yaladı ve ahıra gitti. Tavan sarsılıyor, merdiven sallanıyordu, tavana asılı fener yere düşmek üzereydi. Aliide tavan arasına tırmandı. Saman balyaları titriyordu.

"Hans?"

Bir süre uluma kesildi.

"Beni buradan çıkar!"

"Bir şey mi oldu?"

"Beni dışarı çıkar! Martin'in evde olmadığını biliyorum."

"Sorunu anlatmazsan çıkartmam."

Sessizlik.

"Lütfen, Liide."

Aliide kapıyı açtı. Hans yalpalayarak dışarı çıktı. Tere bulanmıştı, elbiseleri ıslaktı, çıplak ayaklarında yaralar vardı.

"Ingel iyi değil."

"Ne? Bunu da nereden çıkarttın?"

"Düşümde gördüm."

"Düşünde mi?"

"Ingel'in elinde bir kâse vardı, biri kâseye çorba koyacaktı, ama o daha çorbayı koymadan kâsenin içine bir yığın sivrisinek kondu. Ağzımda sivrisinek tadı hissettim, sıcak, şekerli kanlarının tadını. Ve Ingel başka bir yerdeydi, oda da buhar doluydu, Ingel ceketini çıkarmaya başladı, ceketi bitle kaplıydı, o kadar çoktu ki bitten ceketi görünmüyordu."

"Hans, sen karabasan görmüşün."

"Değil! Bu bir görüntü! Ingel benimle konuşmaya çalıştı! Ağzını açtı ve doğrudan gözlerimin içine baktı, ağzını daha çok açmaya çalıştı, anlamaya gayret ettim. Ve sonra uyandım. Daha bir şey duyamadan uyandım. Ağzımda hâlâ sivrisinek tadı vardı, bütün o bitleri tenimde hissettim."

"Hans, Ingel her şeyin iyi olduğunu yazıyor, unuttun mu?"

"Ingel'in ne demeye çalıştığını anlamak için tekrar uyumaya çalıştım, ama bit kaşıntısından uyuyamadım."

"Sende bit yok."

Aliide birden Hans'ın boynunun, kollarının, yüzünün kanlı çiziklerle dolu oldu olduğunu fark etti, parmak uçları kızarmıştı.

"Hans, şimdi beni dinle. Bir daha bu tür krizlere kapılma. Beni anlıyor musun? Her şeyi mahvedersin."

"Ingel'di."

"Karabasandı."

"Görüntü."

"Karabasandı. Şimdi sakin oluyoruz."

"Ingel'i oradan kurtarmalıyız."

"Ingel'in durumu iyi. Elbet bir gün geri gelecek, o zamana kadar saklandığın yerde sakin bir şekilde bekleyeceksin. Gelip de seni böyle görürse ne düşünür? Geri döndüğünde, evlendiği zamanki Hans'ı bulmasını istersin değil mi? Bir deliyle karşılaşmasını değil!"

Aliide, Hans'ın elini tutup sıktı. Hans'ın soğuk parmakları gevşedi. Bir süre tereddüt eden Aliide, kolunu Hans'ın beline doladı. Yavaş yavaş sakinleşti Hans, kalp atışları düzeldi ve ardından... elini kaldırıp Aliide'nin omzuna koydu.

"Özür dilerim."

"Önemli değil."

"Liide, böyle devam edemez."

"Bir çözüm bulurum. Kesinlikle."

Hans'ın elleri Aliide'nin omuzlarını kavradı.

Aliide tam o anda, onunla o küçük odaya girebilmek, onu yatağa yatırmak, terli elbisesini çıkarmak, gözeneklerinden fışkıran dehşetin kokusunu yalamak için neler vermezdi ki?

O ana kadar, Hans'ın kendine hâkim olacağından hiç kuşku duymamıştı, ama şimdi o kadar emin değildi. Ya yine hayaller görürse? Ya Martin evdeyken bunları yaşarlarsa? Gündüzleri Martin işte olsa bile, köyden biri ziyarete gelebilirdi. Ya Hans o zaman tavan arasına gitmeyi reddeder, gürültü patırtı çıkarır, kapıdan dışarı fırlar ve doğrudan NKVD'nin adamlarının pençesine düşerse?

Aliide küçük bir bohça hazırlayıp holdeki eşyaların arkasına sakladı, Martin'in asla dokunmayacağı, kadın çamaşırları ve buna benzer eşyaların arkasına. Gerektiğinde hemen alıp yola çıkabilirdi. Başka bir seçeneği yoktu. Tabii eğer, Aliide yatak odasında, Martin mutfaktayken, Hans benzer bir krize yakalanmazsa. O zaman yatak odasının penceresinden kaçmak zorunda kalırdı. Belki de bir bohça daha hazırlamalıydı. Ama nereye kaçacaktı? Martin gizli odanın kapısını açar açmaz Hans onu vurabilirdi, ama bu neye yarardı? Hele bir de evde misafirler varsa? Aliide kaçmayı başarsa bile, er ya da geç yakalanıp sorgulanırdı. Martin olanları öğrenirse, gözünü kırpmadan Aliide'yi Çeka'cılara teslim ederdi, bundan hiç kuşkusu yoktu Aliide'nin. Çeka'cılar Hans'ın, Aliide'nin sevgilisi olduğunu düşünecekler, nasıl, nerede ve ne zaman öğrenmek isteyeceklerdi. Belki Aliide bütün ayrıntılarıyla açıklamak zorunda kalacak, belki gösterecek, belki bunun için soyunması gerekecekti. Martin'in karısının bir faşistle birlikte olmasıyla çok ilgilenecekler, Aliide faşist sevgili hakkında her şeyi anlatmak zorunda kalacaktı. Üstelik Martin'in karısı olduğundan onu kıyaslama yapmaya zorlayacaklar, faşist sevgiliyle ve gerçek bir yoldaş olan Martin'le neler yaptığının ayrıntılarını isteyeceklerdi. Kiminki daha iyi, kiminki daha sert? Faşist domuzla nasıl düzüştün? Kamışları ayakta, cezalandırmaya hazır, eğitmeye hazır, faşistin onun bedeninde bıraktığı tohumları temizlemeye hazır, Aliide'nin etrafında halka olacaklardı.

Hatta Aliide'nin sorgusuna Martin'in kendisi de katılacak, arkadaşlarına olayla bir ilgisinin olmadığını gösterecekti. Bunu sert bir sorguyla ispatlayacaktı, aldatılmış bir kocanın enerjisiyle yapacaktı bunu. Aliide her şeyi anlatsa bile, ona inanmayacaklar, işkenceyi sürdürecekler, sürdürecekler ve en sonunda Volli'yi çağıracaklardı. Volli'nin karısı ne demişti? Volli işinin ehliydi, karısı onunla gurur duyuyordu. Bir haydut sorguda inkâr yoluna saparsa hemen Volli

çağrılırdı. Gün doğmadan sonuç alırdı Volli. Çok etkiliydi. Becerikliydi. Büyük ana yurdumuz Volli'den daha iyi bir uşak görmemişti.

"Volli'yle gurur duyuyorum," diye fısıldamıştı karısı esrimeyle. Çok uzun zaman önce bu kadının, Tanrı'dan da benzer bir esrimeyle bahsettiğini duymuştu Aliide. Sözcükler ağzından haleler gibi dökülüyordu, ağzı altın parlıyordu. Bu altınları Volli tedarik etmişti.

"Dünyanın en iyi kocası."

Aliide, Hans'ı dikkatle inceledi, gözlerini, mimiklerini. Sakalları çok şey saklıyordu, bunun dışında her zamanki Hans'tı. Ve bir daha oldu.

"Ingel bu gece bana göründü."

Çok sakindi.

"Yani yine karabasana yakalandın?"

"Ingel'e nasıl karabasan dersin?"

Hans'ın sesi birden değişti. Kaşlarını çattı, belini doğrulttu, ellerini masanın üzerine koydu. Yumruk yapmıştı.

"Ne dedi Ingel?"

Yumrukları gevşedi.

Aliide sözlerine dikkat etmeliydi.

"Adımı seslendi. Başka bir şey demedi. Sis ya da buharların arasındaydı. Arkasında birbirine sokulmuş insanlar vardı, bir kuzinenin etrafına toplanmışlardı, kuzineye o kadar yakınlardı ki birinin elbisesi ateş aldı. Belki de kurusun diye kuzinenin yanına asılan elbiselerdi ateş alan. Bilemiyorum, göremedim. Önümde Ingel vardı. Arkasında bağıran insanlarla ilgilenmedi. Kokuyu aldım. Ingel aldırmadı, doğrudan gözümün içine bakıp adımı seslendi. Etrafında yeni bir buhar dalgası yükseldi, yalnızca başı görülüyordu, gözünü

ayırmadan bana bakıyordu, buharlar dağıldı, kenelerin ortasında duruyordu Ingel. Duvarlar kene doluydu, Ingel'in yanındaki bir yatakta, kendi kendine dokunan bir adam yatıyordu. Adamın bir yanında, bir kadının üzerine uzanmış başka bir adam vardı ve Ingel onların tam ortasındaydı ve insanlar gelip gidiyordu. Ingel doğrudan bana bakıyor, adımı tekrarlıyordu. Bir şey anlatmak istedi."

"Yani?"

"Bir parça olsun etkilenmedin mi?"

Aliide kötü bir duyguya kapıldı. Sanki Ingel orada, odadaymış gibi hissetti. Hans'ın Aliide'nin arkasındaki duvar kağıdına kilitlenen bakışlarını takip etti. Aliide dönüp bakmamaya karar verdi.

"Ingel'in bir sorunu yok. Mektubunu okudun."

Hans hâlâ arkasına bakıyordu.

"Belki mektupta her şeyi yazamıyordur."

"Tanrı adına, Hans!"

"Sevgili Liide, sinirlenme. Bizim Ingel'imiz. Yalnızca bizi görmek, bizimle konuşmak istiyor."

Hans'a en kısa zamanda bir pasaport bulunmalı. Aklını başına toplamalı. Ama buradan giderse, Aliide ne yapacak? Niçin o da gitmesin, risk alıp buraları terk etmesin? Belki Aliide'nin yaptığı planlar ikisinin de ölümüne yol açacak, ama başka ne alternatif var?

Kargalar bahçede deliler gibi gakladılar.

1992, Batı Estonya

Zara küçük odada ölü çiçekler buluyor

Zara kulağını kapıdaki çatlağa dayadı, mutfaktan hiç ses gelmiyordu. Radyoda susmuştu, başını bir ağrı kuşattı Zara'nın. Son birkaç dakika alnını kapıya vurarak kendi yaratmıştı bu ağrıları, ne aptallıktı. Aliide'nin kapıyı açmasının hiçbir faydası yoktu. Paşa ile Lavrenti geri döneceklerdi, bu açıktı. İçeri girerler miydi? Aliide'yi konuşmaya zorlayacaklardı. Belki de Aliide gönüllü yapacaktı bunu. Belki bunun için Paşa'dan para talep edecekti, bu parayla tarlasını sürdürürdü. İçkinin artık karneye bağlı olmamasından yakınmıştı, tarlasını sürmeleri için köyde kalan birkaç adama ödeyecek başka bir şeyi yoktu. Aliide'nin nasıl davranacağını kestiremiyordu Zara. Aliide'den ödünç aldığı önlüğün cebinde bir elma ve birkaç küçük meşe palamudu vardı. Anneannesine hediye edecekti bunları, Estonya'ya ait bir şeyler. Acaba götürebilecek miydi?

Ayağa kalktı. Odada boğucu bir hava vardı ama bir yerlerden bir esinti geliyordu. Bir köşede sepetler ve bir yorgan duruyordu, ancak hareket edebileceği kadar yer vardı. Odayı elleriyle yoklamaya cesaret edemedi, ayaklarıyla yaptı bunu, sepetleri itti, arkalarında bir şey tıngırdadı. Bu şeyi ayağıyla kendine doğru çekti. Bir tabaktı. Sepetlerin yanında kâğıt ve gazeteler duruyordu. Bir vazo. İçinde kurumuş çiçekler ve üzerinde küçük bir raf vardı. Rafta, üzerinde

bir parça mum kalmış bir mumluk duruyordu. Rafın üzerinde bir çengel vardı, bir çerçeve ya da ayna asılıydı. Zara parmaklarıyla rafın tozunu aldı, parmakları bir konsola değdi, arkasına kâğıtlar sıkıştırılmıştı, köşesinde de bir defter vardı. Bu oda ne için kullanılmıştı? Niçin önünde bir dolap vardı?

1992, Batı Estonya

Aliide neredeyse kızdan hoşlanmaya başlıyor

Aliide gelip küçük odanın önüne dikildi, parmaklarını önce dolabın, sonra dolabın yanındaki duvarın üzerinde gezdirdi, en sonunda dolabı yavaşça, santim santim yana çekmeye başladı. Omurga kemiklerinin çatırtısını duydu, eklemleri bir birine kenetlendi. Bütün bir iskeletini hissetti, duyu organları sanki kemiklerine taşınmış, eti duyarlılığını kaybetmişti.

Akrabası. Rus bir kız. Rus'a benzeyen bir kız. Onun akrabası Rus kızlar doğurmuştu. Yalnızca Talvi gibi Öncü Çocuklar, saçlarında kocaman fiyonklar takılı, kısa etekli kızlar değil, gerçek Ruslar, daha iyi bir hayat için buraya gelmiş Ruslar, ortalığı dağıtan, durmadan talep eden Ruslar, tıpkı diğer Ruslar gibi Ruslar. Linda asla doğurmamalıydı. O da, Aliide'nin kendisi de doğurmamalıydı. Onların ailesinden hiç kimse doğurmamalıydı. Onlar kendi hayatlarını yaşayıp tüketmelilerdi.

Aliide sırtını doğrulttu, dolabı bıraktı, bir bardak votka doldurdu, bir dikişte içip kolunu kokladı. Tıpkı Ruslar gibi. Hâlâ ne ve nasıl yapacağını bilemiyordu. Burnuna bir huş ağacı kokusu geldi, huş ağacı suyu kokusu, Ingel bu suyla yıkanır, saçlarını bu suyla yıkardı, saç örgülerini çözdüğünde havaya ağır bir huş ağacı kokusu yayılırdı. İkinci bardak votkada bu kokuyu gideremedi, Aliide kusmak üzereydi.

Düşünceleri tekrar bulandı, kafasının içine, sanki boşluğa saçılır gibi saçıldı, bir süre berraklaştı, ama tekrar çalkalanmaya başladı. Kızı, herhangi bir kız gibi düşündüğünü fark etti, ismi tuhaf bir şekilde kaybolmuştu, isimle düşünemiyordu. Kızın korkusu gerçekti. Kaçışı da gerçek olmalıydı. Mafyanın adamları gerçekti. Aliide'yle ilgilenmiyorlardı, kızı istiyorlardı. Belki adamların anlattıkları doğruydu, belki kader bu kızı Tallinn'e sürüklemişti, kız müşterisini öldürüp kaçmıştı ve gidebileceği başka bir yer yoktu. İnandırıcı bir öyküydü. Belki kız bir şey istemiyordu. Belki bir şey bilmiyordu, yalnızca canını kurtarmanın peşindeydi. Martin siyaset yapmak istiyordu, onun yanında yürümesine rağmen Aliide asla istememişti. Belki kızın öyküsü kendisininki kadar basitti. Ama bu kızdan kurtulmalıydı. Mafyanın tekrar kapısını çalmasını istemiyordu. Ne yapacaktı? Belki de hiçbir şey yapmamalıydı?

Bu kızı duyan birileri olmadığına göre, küçük odanın hava deliğini tıkayabilirdi.

Aliide'nin kalbi sıkıştı. Pencere perdeleri umutsuzca kanat çırptı, korniş mandalları şıkırdadı, kumaş şakladı. Ateşin çıtırtısı uzaklaştı, saatin tik takları rüzgârda boğuldu. Her şey kendini tekrar etti. Rublenin yerini kron almasına, Aliide'nin başının üzerinde dolaşan savaş uçaklarının turlarını azaltmalarına, subay eşleri seslerini alçaltmalarına, Tall Hermann Kulesi'nin hoparlörlerinden yayılan bağımsızlık marşının, her gün daha bir yüksek tondan çalınmasına karşın, krom rengi deri çizmeler gelmeye devam ediyor, her gün yeni bir çizme daha geliyordu, diğerlerinin benzeri ya da değişik, eskisi gibi dolaşıyorlardı enselerinde. Siperlerde yeniden otlar bitmiş, ormana saçılan mermi kovanları kararmış, sığınaklar çökmüş, vurulup düşenlerin bedenleri toprağa karışmıştı, ama bazı şeyler kendini tekrar ediyordu.

Aliide, daha çok, gidip yatmak, ağırlaşan başını yatağa koymak istiyordu. Küçük odanın kapısı sağ tarafındaydı, kız susmuştu. Aliide soğan ve domates dolu tencereyi ocağın üzerinden kaldırıp yere koydu, soğumadan kavanozlara doldurulmalıydı, ama bunu yapmaya takati yoktu, küpelerindeki taşlar ağırlaşmıştı, kargaların gaklamaları içeri kadar geliyordu. Yaban turplarını bir gayret kavanoza doldurdu, üzerine sirke döküp kapağını kapattı. Dilimlenmeyi bekleyen domates ve sarımsağı olduğu gibi bıraktı, elini eski suda yıkayıp önlüğünde kuruladı, dışarı çıktı ve huş ağacının altındaki banka oturdu, bankın önüne zambaklar ekmişti, Rus çiçekleri. İlerde, bodur söğütlerin üzerindeki kargalar şamataya devam ediyorlardı.

Kız, Aliide'nin beceremeyeceği kadar iyi yalan söylüyordu. Usta bir yalancıydı.

Aliide neredeyse ondan hoşlanmaya başlamıştı.

Hans'ın torunu.

Burnu Hans'ın burnuydu.

Hans, Aliide'nin ne yapmasını isterdi? Tıpkı Ingel için istediği gibi, kıza da sahip çıkmasını ister miydi?

1950, Batı Estonya

Hans, Aliide'yi niçin sevemezdi?

Hans'ın bakışları içine yöneldi. Martin'in uzakta olduğu günlerde daha fazla mutfakta kalabiliyordu, vaktinin büyük bir bölümünü ya gazete okuyarak ya da Pelmi'yle oynayarak geçiriyordu. Arada bir göz ucuyla Aliide'ye bakıyor, çenesini göğsüne indiriyor ve sanki içindeki bir şeyleri korumak istermiş gibi, çapraz yaptığı kollarını bedenine sarıyordu. Uzun süredir bakımsız bıraktığı sakallarına saman çöpleri yapışmıştı. Aliide tangırdatarak kavanozlarla uğraşıyor, turşuların olgunlaşıp olgunlaşmadığını kontrol ediyor, faydalı diye düşündüğü çayları Martin'e içirmeye çalışıyordu. Bütün bir gün çay yapmış ama Martin içmemişti. Aliide sinirlerine hâkim olmaya çalıştı, bulaşık bezini salladı, kuzinedeki ateşi canlı tuttu, ufak tefek işlerle oyalandı, çamaşır yıkadı, o kadar çok tavuk yemi hazırladı ki, tavuklar tabaktaki yemi tükettikten sonra bütün gün uyukladılar.

Hans artık görüntülerden bahsetmiyordu. Bunun nedeni Aliide'nin davranışlarından rahatsız olması mı, yoksa anlatması halinde Aliide'nin görüntüler için tehdit olacağını düşünmesi miydi, bilmek imkânsızdı. Aliide bu konuyu açmak için bir yol düşünüyor, ama bir türlü bulamıyordu. Ingel nasıldı? Ingel'i görmüş müydü? Hâlâ karabasanlar görüyor muydu? Hayır, aklına bir şey gelmedi. Soruyu yanlış formüle etmesi halinde Hans'ın nasıl tepki vereceğini bilemiyordu.

Kış gelmeden onu buradan çıkarmalıydı. Kışın yatak odasının penceresinden kaçamazdı, karda iz bırakırdı. Milislerden boş bir pasaport çalabilirdi ama gerçeğe uygun doldurabilecek miydi? Bunun nasıl yapıldığını bilen birilerini aramalı mıydı? Parti üyesi bir örgütleyicinin karısının, sahte pasaport yapacak birilerini ararken, ormanda bir sığınakta ele geçmesi herhalde müthiş bir haber olurdu. Ya da köyde dolaşarak, sahte pasaport yapmakta usta birini aradığı dedikodusu yayılırsa kimbilir başına neler gelirdi? Hayır, ya birinden gerçek bir pasaport almalıydı ya da birine pasaportunu kaybettirmeliydi.

"Hans, eğer sana bir pasaport bulursam..."

"Eğer mi? Bana söz verdin ya."

"... dediğimi yapar, ya da istediğim yere gider misin?

"Evet!"

"Tallinn'de bir sürü işçi aranıyor ve fabrikaların kendi yatakhaneleri var. Ciddi bir ev sıkıntısı olduğundan, sana ait bir daire bulamam, ama bu yatakhanelerden birini ayarlayabilirim. Demir yollarında, tersanelerde, yığınla seçenek var. Eğer kolhozdan ev kurumunun şefine bir domuz verirsem, senin kim olduğunu sormaz bile. Tallinn'e seni ziyarete gelirim. Bir düşünsene, parklarda, kumsalda gezer, ne istersek yaparız! Sinema! Herhangi biri gibi rahatça dolaşırsın! Dışarı çıkar, insanları görür..."

"Er ya da geç bir tanıdığa rastlarım."

"Seni bu sakallarla kimse tanımaz."

"İnsanlar tuhaf şekillerde tanınırlar, ense yapılarından, yürüme tarzlarından."

"Hans, seni yıllardır gören yok. Kimse hatırlamaz. Harika bir fikir olduğunu itiraf et artık."

"Harika bir fikir."

Hans, Ingel'in sandalyesine baktı.

Sanki ona göz kırpar gibiydi.

Çengele asılı süt önlüğünü alıp ahıra giden Aliide, Hans peşinden gelip tavan arasına çıkarken, gözünü yabadan ayırmadı. Kirpiklerinden aşağı tuzlu terler akıyordu, ağzında saman tadı vardı. Gübreleri temizleyip el arabasına doldurduktan sonra, gizli odanın önüne saman balyalarını yığmak için tavan arasına çıktı. Balyaları iterken beli çatırdadı. Oğlu düşlerinde belirmeye başladığında, Haamer'in Leida'sı ne yapmıştı. Sığınakta kuşatılan çocuk kaçmaya çalışmış ve çizmelerini giyemeden yalın ayak kaçmıştı. Onu yalınayak gömmüşlerdi. Leida her gece aynı düşü görmüştü, oğlu ayaklarının üşüdüğünden yakınıyormuş. Maria Kreel, Leida'ya oğlunun ayak numarasında çizmeler bulmasını öğütledi, köyde yeni bir cenaze töreni yapılırken, oğlunun adını yazdığı bir kâğıtla birlikte çizmeleri ölünün tabutuna koyacaktı. Leida denilenleri yaptığında karabasanları son buldu. Ama Ingel yaşıyordu, yaşayan birine karşı ne yapılırdı? Yoksa Ingel'in hayali, artık yaşamadığına mı delaletti?

O akşam Aliide, Ingel'in yatak örtüsünden alıp sakladığı parçayı şömineye tıkıştırıp yeterince tütsülenmesini bekledi.

1992, Batı Estonya

Ingel kıza Aliide hakkında ne anlatmıştı?

Mutfağa karanlık çökmüştü, Aliide her zamanki yerinde oturuyordu, kendi sandalyesinde. Ingel kıza anlatmış mıydı? Elbette hayır. Ya Linda? Hayır, tabii ki anlatmamıştı. Bu daha aptalca bir şey olurdu. Ama kız yalan söylemişti. Aralarındaki akrabalık bağından habersiz bir akrabasından ne tür bir yardım bekliyordu? Yoksa önce anlatmayı düşünmüş, sonra mı caymıştı? Ingel burada olduğunu biliyor muydu? Ve o fotoğraf, bu konuda söyledikleri de yalan mıydı, fotoğrafı yanında mı taşıyordu, fotoğrafı ona Ingel mi vermişti?

Horoz öttü. Saat tıkladı. Kavanozdaki çay mantarı gözlerini Aliide'ye dikmiş gibiydi, oysa kahverengi suyun içinde bile hayvana benzer tarafı yoktu, küf mantarıydı işte. Küçük odadan bir kazıma sesi duyuldu, tıpkı Hiisus'un patileriyle yeri kazırken çıkardığı sese benziyordu. Mafyanın adamları geri gelebilirdi. Kapıyı açmazsa kırıp içeri girerlerdi. Evini yakıp kül ederlerdi. Ya da, kimbilir, belki de ormanının peşindelerdi. Belki bu kız, akrabasının kısa bir zaman sonra ormanın yasal sahibi olup Finlilere satacağını anlamıştı. Belki bu işi çözmek için mafyaya başvurmuş, ama bilmediği bir nedenle işler ters gitmişti. Toprak sorununu çözmesi için kızı buraya Ingel mi göndermişti? Belki de kız mafyadan kendi payını alacağına inanacak

kadar saftı, her şeye el koyacaklarını daha sonra anlamıştı. Bunların hepsi mümkündü. Artık bu ülkede her şey satılıktı.

En önemlisi sükûnetini korumalıydı. Şimdi sandalyesinden kalkacak, mutfak lambasını yakacak, perdeleri kapatacak, kapıyı kilitleyecek, gizli odanın kapısını açıp kızı dışarı çıkaracaktı. Bu o kadar da zor değildi. Aliide böylesi bir durum için, tahmin ettiğinden çok daha sakindi. Kalbi durmamıştı, düşünceleri bir oraya bir buraya gidip gelmiş, ama kendini kaybetmemişti. Daha şimdi Ingel'in yaşadığını duymasına rağmen –tabii mafyanın adamlarının bu konuda söyledikleri doğruyduysa– aklıselim düşünebiliyordu.

Ingel kıza, Aliide hakkında ne anlatmıştı?

Rus ya da değil, çenesi Hans'a benziyordu.

Ve hızlı domates doğruyor, ahududuları hızlı ayıklıyordu.

1951, Batı Estonya

Pasaport göğüs cebinde saklanacak

Sinemacılar köye bir kez daha geldiklerinde Aliide, Martin'e onunla birlikte gitmek istediğini söyledi. Martin buna sevindi... Aliide daha önce astım krizi nedeniyle evde kalmıştı.

"Sonra beni dansa kaldırırsın herhalde?

"Küçük güvercinimle dans etmez miyim!"

Salon çok sıcaktı, Aliide aralık duran pencereye yakın bir yer seçti. Dışarıda puflayarak çalışan jeneratörün sesi, oturdukları yere kadar geliyordu. Aliide salondaki adamları inceliyor, kaçının içkiye meyilli olduğunu ve bunlardan hangisinin, kendisinin de katkısıyla pasaportunu kaybetmeye uygun olduğunu kestirmeye çalışıyordu. 1 Mayıs törenlerinde neşeyle ve uygun adım yürüyen insanlar vardı beyaz perdede, Kremlin'in duvarları üzerine sıralanmış liderler halka el sallıyor, halk da onlara karşılık veriyordu. Belki Heino Koka? Basit bir adam... Seevaldi bürosundan, uzun bir süre önce pasaport çıkarmıştı, üstelik malulen emekliydi. Belgeselden sonra, *Kazananlar Kuşağı* adlı bir film başladı. Ya da belki Kalle Rumvolt? Yok, kolhoza bağlıydı ve büyük ihtimal pasaportunda yerleşim yeri yazılıydı. Aliide nasıl bir seçim yapması gerektiğini bilmiyordu, en önemlisi nüfus kayıtlarının nasıl tutulduğundan ve Tallinn'de kimlik kontrolünü kimlerin, nasıl yaptıklarından emin değildi. Bal ve salam rüşvetine

rağmen, buraya telefon açıp pasaportta adı geçeni araştırabilirlerdi. Yerleşim yerinin mührü olmadan bu iş yürümezdi. Hans böyle bir mühür için hiçbir koşul altında buradaki milise gidemezdi. Bu iş yaştı. Niçin taşınıyorsun? Nereye gidiyorsun? Hele bir de başvuru formlarını Kalle Rumvolt yerine Hans'ın doldurduğu anlaşılırsa tüy dikilirdi manzaraya, en vahimi de biri Hans'ı tanıyabilirdi. Bu planın çuvallayacağı baştan belliydi. Aliide sinemacı oğlanları gözleriyle yiyen sütçü kız kadar aptaldı, bu kız salonun en arkasında durmuş güçlü elleriyle saçlarını düzeltiyordu, kollarının etleri kalbinin ritmiyle sallanıyordu, o kadar çok titriyordu ki.

En iyisi Tallinn pasaportuydu.

Film bitti, dans başladı. Hışırtı ve telaş, bir yerlerden likör kokusu geliyordu. Kıkırdayan sütçü kız, sinemacı oğlanlara yakın durmaya çalışıyordu. Aliide zor nefes alıyordu, aptalca planları nedeniyle ağlamak üzereydi. Martin'e eve gitmek istediğini söyleyip dışarı çıktı. Soluklanmak için bir süre bahçede durdu ve işte o zaman oldu. Yangın. Martin'in bağırarak emir verdiğini duydu, insanlar dışarı akın etti. Karmaşa. Martin düzeni sağlamaya çalışıyordu, öksüren makinisti getirip Aliide'nin önüne koydular.

Tallinn'den geliyordu.

Üzerinde yalnızca bir gömlek vardı.

Gösteri başlamadan önce yün ceketini çıkartmış, sütçü kızın alev alev yanan bakışları altında gömleğinin kollarını katlamıştı. Bunun gibi durmadan gezen bir adam, pasaportunu ceketinin iç cebinde taşımaz da nerede taşırdı?

Aliide koşarak binaya girdi.

1992, Batı Estonya

Kız çenesini Hans'tan almıştı

Dolap ağırdı, daha önce olduğundan daha ağır. Bayılmış kızı ayaklarından tutup dışarı çekmek zorunda kaldı. Tırnakları parçalanmıştı, parmak uçları kanlıydı, alnı morarmıştı.

"Buraya niçin geldin?" Göğsünü tırmalayan bu soruyu, bir türlü soramadı Aliide. Aslına bakılırsa bilmek istemiyordu. Adamlar birazdan gelirlerdi, kızın uyanması gerekiyordu. Çenesi tıpatıp Hans'ın çenesiydi. Yüzüne bir kepçe su döktü. Önce cenin pozisyonu alan kız, sonra birden doğruldu.

"Anneannem tohum istiyor. Estonya tohumu. Aslanağzı."

Bu kızı vurmak lazım.

Hans'ın silahı hâlâ masanın çekmecesindeydi.

"Tesadüftü. Gerçekten öyle! Estonya'daydım, burada akrabalarımın olduğunu hatırladım. Anneannemden defalarca köyün adını duymuştum. Akrabalarım aklıma gelince, kaçmak için bir fırsatım var diye düşündüm, bu ülkede bana yardım edecek birileri var diye. Bildiğim tek isim Aliide'ydi, burada kalıp kalmadığınızdan bile emin değildim, ama aklıma başka bir şey gelmedi. Beni Estonya'ya Paşa getirdi."

Belki de onu tekrar küçük odaya girmeye ikna edip orada bırakmalıydı.

Ya da mafyaya teslim edebilirdi. Ruslara ait olanı Ruslara ver.

"Başka bir seçeneğim yoktu! Kızlara neler yaptı... bir görseydiniz... onun nasıl biri olduğunu... her şeyi kasete çektiler ve kaçarsam bunu Saşa'ya, herkese göndereceklerini söylediler. Çoktan göndermişlerdir."

"Saşa kim?"

"Erkek arkadaşım. Daha doğrusu arkadaşımdı. Şefi öldürmemeliydim. Şimdi evdeki herkes biliyor, bir daha asla oraya gidemem..."

"Saşa'nın gözlerine bir daha hiç bakamazsın."

"Evet."

"Başkalarının da."

"Evet."

"Ve yolda karşılaştığın birinin, fotoğrafları görüp görmediğini bilemezsin. Yalnızca bakarlar ve sen seni tanıyıp tanımadıklarından emin olamazsın. Arada bir gülerler, sana doğru bakarlar ve sen, hakkında konuşup konuşmadıklarını merak edersin."

Aliide dudaklarını kapadı. Neden bahsediyordu ki? Kız gözlerini ona dikti.

"Kahve yap," dedi Aliide, dış kapıyı açtı ve arkasından çarparak kapattı.

1951, Batı Estonya

Aliide ellerini kaz yağıyla ovuyor

Hans, sanki tadına bakarmış gibi telaffuz etti yeni ismini: "Ants Makarov Anderson. Yani şimdi yapmam gereken tek şey apartman dairesi için kayıt yaptırıp işe gitmek, öyle mi?"

"Hepsi bu."

"İnanılmaz bir kadınsın."

"Yalnızca organizasyon sorunu. Bir domuzla, birkaç kavanoz bala patladı."

Aliide komünistlerin çıkardığı bir deste gazete uzattı Hans'a ve Tallinn'e giderken trende okumasını istedi.

"Odanda görülür bir yerde durmalarına dikkat et."

Hans gazeteleri masaya koydu ve pantolonuna sürerek ellerini temizledi.

"Hans inandırıcı olmalısın! Toplantılara katılmalısın!"

"Bunu yapamam."

"Bal gibi yaparsın! Seni at arabasıyla istasyona götüreceğim. Köyden birinin görüp de, yabancı bir adamın benim arabamda ne işi olduğunu merak etmemesi için, pazarda satacağım eşyaların arasına saklanırsın. Geriye trene binmek kalır. Seni ziyarete gelir, aldığım yeni haberleri anlatırım."

Hans başını salladı.

"Peki sen, burada kalabilecek misin?"

Aliide başını ocağa döndü. Hans'a planlarından bahsetmemişti, pasaportu elde eder etmez kurduğu planlardan. Martin'den ayrılmayı, kolhozla ilişkisini kesmeyi düşünüyordu, okumak istediğini söyleyecek, iyi bir meslek edindikten sonra geri dönme sözü verecekti. Kolhozdaki herkesin bu planına olumlu oy vereceği kesindi, kolhozun eğitilmiş işçilere ihtiyacı vardı. Kolhoz adı verilen serflik hayatından kurtulmak için yeterli bir nedendi bu. Boyacılık yapabilir ya da demir yollarında çalışabilirdi, üstelik lojmanları da vardı, bir yandan da akşam okuluna gidebilirdi, bütün iş yerleri okumayı teşvik ediyordu, hem Hans'a da yakın olurdu, birlikte yürüyüşe çıkarlar, sinemaya giderler, bunun gibi başka şeyler yaparlardı, harika olacaktı, sokaklarda tanıdığa rastlamayacaklar, peşlerine havlayan köpekler takılmayacak, her şeyi yeni olacaktı, Ingel'in kokusu üzerlerinde dolaşmayacaktı. Nihayet Hans, Liide'sinin ne muhteşem bir kadın olduğunu görecekti. Yeni pasaportu, Hans'ın daha aklı başında davranmasını daha şimdiden sağlamışken, bu yeni hayatlarında neyin üstesinden gelmezlerdi ki? Sokakları Rus kaynayan Tallinn sokaklarında, Hans'ın nasıl davranacağını tabii kestiremezdi, herhalde fabrika işçilerinin en az yarısı Rusça konuşuyordu, ama rüzgâr ve gökyüzünü bir kez tattıktan sonra, bunları kaybetmenin Ruslarla arkadaşlık etmekten çok daha kötü olduğunu anlayacak, birtakım tavizler verecekti.

Yatak odasındaki elbise dolabının en dibinde yeni ayakkabıları bekliyordu Aliide'yi. Eski ayakkabılarını Tallinn'e giden trende bırakacaktı, yeni ayakkabılarının topukları vardı, artık galoşlarının topuk kısmına tahta parçaları koymasına gerek kalmayacaktı.

Veterinerden yeni dönmüşlerdi. Veterinere giderlerken, Martin yanına bir şişe votka almıştı. O sabah ölen inekleri için –uzun süredir hastaydı– sosis fabrikasına verilmesinde sakınca yoktur raporu yazmıştı veteriner. Aliide başörtüsünü çıkardı ve mutfak lambasını yaktı.

Yerde kan vardı.

"Kocacığım biraz demlenmek ister mi?"

Martin'in canına minnetti. Masanın üzerindeki *Rahva Hääl*'i[60] topladı.

Aliide, Martin'in bardağını her zamankinden fazla doldurdu. İçkiye Maria Kreel'in karışımı yerine, Martin'in göğüs cebinden aşırdığı tozdan kattı. Martin bu tozu bir zamanlar Aliide'ye göstermişti; NKVD'den birinden aldığı toz, tatsız bir şeydi. Aliide gece yarısı Martin'in cebindeki paketten tozu almış, yerine un koymuştu. İçkiye tozun hepsini karıştırdı.

Martin içki bardağını aldığında, "Benim küçük güvercinim bir erkeğin ne istediğini bilir hep," diye övdü Aliide'yi. Bir dikişte boşalttı bardağı ve bir lokma çavdar ekmeği attı ağzına. Aliide bulaşık yıkamaya başladı. Martin'in gazetesi yere düştü.

"Yoruldun mu?"

"Evet, çok bitkinim."

"Yorucu bir gün geçirdin."

Martin ayağa kalktı, sallanarak yatak odasına gidip kendini yatağa attı. Saman dolu döşek hışırdadı. Somya gıcırdadı. Aliide yatağın yanına geldi, dürterek yokladı Martin'i... hareket yoktu. Onu çizmeleriyle birlikte yatakta bırakıp mutfağa döndü Aliide, perdeleri kapattı ve kaz yağıyla ellerini ovmaya başladı.

"Kim var orada?"

"Liide..."

60 Halkın Sesi. (ç. n.)

Ses mutfağın arkasındaki odadan geliyordu, dolabın köşesinden, patates sepetinin arkasından.

Aliide önündeki eşyaları kaldırıp, Hans'ı dışarı çıkardı, omuzunda kan vardı. Aliide, Hans'ın ceketinin önünü açtı.

"Ormana gittin, öyle değil mi?"

"Liide..."

"Tallinn'e değil."

"Mecburdum."

"Bana söz verdin?"

Aliide votka ve sargı getirip Hans'ın yarasını temizlemeye başladı.

"Tuzağa mı düştün?"

"Hayır."

"Emin misin?"

"Liide, kızma."

Hans yüzünü buruşturdu. Etrafları kuşatılmıştı. Kusursuz bir pusuydu. Hans yaralanmış, ama kaçmayı başarmıştı.

"Diğerleri ele geçti mi?"

"Bilmiyorum."

"Ormandakilere benden bahsettin mi?"

"Hayır."

"Ormanda bir sürü NKDV ajanı var. Martin anlattı. Onlardan biri buradaydı, ormana girip içine sızacağı bir grup arayacaktı. Yanlarında zehirli votka var. Farkına varmadan bir şey anlatmış olabilirsin."

"Kimseyle votka içmedim."

Aliide, Hans'ın omzunu inceledi. Elleri kan içinde kaldı. Doktor çağırmayı aklının ucundan bile geçiremezdi.

"Hans, ben gidip Maria Kreel'i getireceğim."

Aliide'nin arkasından bakan Hans gülümsedi.

"Ingel burada. O bana bakar."

Aliide'nin elindeki votka şişesi düştü. Döşeme tahtalarının üzerine cam parçaları ve votka yayıldı. Alnındaki terleri sildi Aliide. Kan ve likör kokuyordu, içinde bir öfke alevlendi, dizlerinin bağı çözüldü. Ağzını açtı, ama bir cümle kuramadı, boğuk bir tıslama çıktı yalnızca, kulakları tıkandı. Sendeleyerek sandalyenin arkalığına tutundu, nefesi normalleşene kadar bırakmadı, kendini toparladığında Hans bayılmıştı. Şimdi her şeyi iyi tartmalı, kontrolü kaybetmemeliydi, o her durumda bir çıkış yolu bulurdu. Önce Hans'ı gizli odaya sokacak, sonra Kreel'i getirmeye gidecekti. Hans'ı koltuk altlarından tuttu, ceketinin cebinden bir şey çıkıverdi Hans'ın. Bir defter. Aliide, Hans'ı bırakıp defteri aldı.

20 Mayıs 1950

Özgür Estonya İçin!

Neye inanacağımı bilemiyorum. Ingel'in son mektubunu okuyorum. Bugün aldım, iki gün önce bir daha almıştım. Söğüt ağaçlarını unutmadığını yazıyor, özellikle de birini. İçten bir gülümseme yayıldı yüzüme. Bir sonraki mektuba kadar bunu düşünmek güzel olacaktı, o ağacı diyorum. Belki Ingel'le aynı anda düşünecektim. Sonra bir şeylerin uymadığını fark ettim. Ingel'in mektupları bu kadar yıpranmış, çok elden geçmiş görünürken, zarfları nasıl bu kadar yeniydi? İnsanları en son alıp götürdüklerinde, mektuplar gelmeye başladı, zarfları bile yoktu. Umarım mektupları, bunları bana ulaştıran ulak zarfa koyuyordur, ama kalbim buna inanmıyor.

Aile İncil'indeki yazıyla mektuplardaki el yazısını karşılaştırıyorum. İncil'in kapağının iç tarafına Linda'nın adıyla doğum tarihini yazmış Ingel. Yazı stilleri birbirini tutmuyor. Benziyor ama aynı değil.

Liide bana bir şişe votka getirdi. Onu görmek istemiyorum.

İstememe karşın, mektupları yırtmaya cesaret edemiyorum. Belki Liide sorar, ne derim ona? İçimden yalnızca vurma isteği gelirken, ona bu konuda ne sorabilirim?

Hans Peek, Eerik oğlu, Estonyalı köylü

20 Eylül 1951

Özgür Estonya İçin!

Liide bir şeyler ayarladı. Bana bir pasaport buldu. Yapraklarını karıştırıyor, gerçek mi diye merak ediyorum. Gerçek. Liide'ye ormana gitmeme sözü verdim, Tallinn'e gideceğim. Kalacağım lojmanın adresiyle birlikte bir sürü talimat verdi.

Tallinn'e gitmeyi düşünmüyorum. Orada ne tarla ne de orman var. Şehirde ne yaparım?

Bazen Walther'imin namlusunu Liide'ye çevirmek istiyorum.

Uzun zamandır ilk defa zihnim bu kadar açık. Bir de Linda'yı görebilsem.

Ingel sosa daha çok tuz koyardı.

Hans Peek, Eerik oğlu, Estonyalı köylü

1951, Batı Estonya

Aliide Hans'ı öpüyor ve yerdeki kanları temizliyor

Aliide çığlık attığını fark etti, ama artık umurunda değildi. Su kovasını yere savurdu, arkasından Kızıl Moskova parfüm şişesini attı, Noukogude Naine'nin verdiği bir deste elbise patronunu yırttı. Artık onlara bakarak Tallinn elbisesi dikmeyecek, Hans'la kol kola girip, bir tanıdığa yakalanma korkusu yaşamadan, eski şehrin kapısından geçmeyecek, hiç kimsenin tanıyamayacağı kadar güzel olmayacaktı. Aylardır, Hans'la birlikte yaşamayı düşlediği bütün o şeyler asla gerçekleşmeyecekti. Hans söz vermişti! Aliide sesi tükenene kadar bağırdı. Martin uyanırsa uyansındı, ne fark ederdi? Artık hiçbir şeyin önemi yoktu? Bütün ümitleri parçalanmıştı? Bütün çabaları, üstesinden geldiği her şey boşa gitmişti! Bütün enerjisi tükenmişti! Çocuksuz ailelere kestiği para cezaları! Gösterdiği olağanüstü gayretler, uykusuz geceleri, korku dolu günlerin kemirdiği hayatı, Martin'in etinin iğrenç kokusuna sabırla katlanması, sürekli aşağılanması, sürekli yalan, Martin'in yatağında kıvranarak geçirdiği geceler, sürekli titreme, suni ipek elbisesinin içinde durmadan terleyen koltuk altları, korkudan sırılsıklam olması, diş doktorunun kıllı elleri, o geceden sonra Linda'nın yapışkan bakışları, lambalar, asker botları, hepsini affetmişti, Tallinn'de, Hans'la birlikte, yalnızca bir gün geçirebilmek için her şeyi unutmaya hazırdı. Teninin bakımına bunun için özen göstermişti, yüzünü her gün, Kırmızı Gelincik sabunuyla, bunun için yıkamıştı, ellerini günde birkaç defa kaz yağıyla bunun

için ovalamıştı. Bir köylü kızı gibi görünmemek için yapmıştı bütün bunları. Onları bir daha kimse sorgulamayacaktı, sükûnetle yaşayıp gideceklerdi, ama meğerse Hans bunlara layık değildi! Aliide'nin tek istediği, bir parkta, Hans'la kısa bir an baş başa kalmaktı. Onu doyurmuş, giydirmişti, yıkansın diye su ısıtmış, beklesin diye yeni bir köpek bulmuş, okusun diye gazete getirmiş, yesin diye ekmek, tereyağı ve ayran taşımıştı, çoraplar örmüş, ilaç ve votka tedarik etmişti, mektup yazmış, kendini iyi hissetsin diye elinden geleni yapmıştı. Bir kez olsun onun nasıl olduğunu sormuş muydu Hans? Bir kez olsun onun için endişelenmiş miydi? Bütün bunları yutmaya hazırdı, görmezden gelmeye, onun yüzünden uğradığı bütün o aşağılanmaları unutmaya hazırdı. Ama Hans ne yaptı? Yalan söyledi.

Aliide'yle birlikte Tallinn'in parklarında yürümeyi aklının ucundan bile geçirmedi.

Ve o mektuplar...

Hans baygındı. Aliide bir ayağını onun omzuna bastırdı, Hans hiç kımıldamadı.

Aliide gidip Martin'e baktı. Yattığı gibi kalmıştı. Hiç uyanmadığı belliydi. Uyanırsa diye, bir çizmesinin hemen yanına boş bir kova koymuştu Aliide. Gürültüden uyandığını anlardı. Kova, el yıkama leğeninden bir kol uzakta, nasıl koyduysa öyle duruyordu.

Aliide tekrar mutfağa dönüp Hans'ın durumunu kontrol etti, cebinden sigara tabakasını aldı –tabakanın üzerindeki üç aslanın rengi atmıştı– bir sigara yaktı. Derin bir nefes çekti, dumandan öksürdü, şimdi her şey iyice açıklık kazanmıştı.

Ellerini yıkadı.

Kırmızıya boyanan suyu yemek artıkları kovasına döktü.

Biraz valeryan aldı, oturup bir sigara daha içti.

Hans'a doğru gitti.

Dolaptan, karabasanlara karşı kendi hazırladığı ilacı aldı ve Hans'ın ağzını açtı.

Hans hırlayarak uyandı.

Şişedeki ilacın bir kısmı yere döküldü.

"Bu seni rahatlatacak," diye fısıldadı Aliide.

Hans gözlerini açtı, Aliide'ye doğru baktı, ilacı yuttu.

Aliide onun başını kucağına alıp bekledi.

Sonra kalktı, gidip bir ip getirdi, Hans'ın el ve ayaklarını bağladı ve onu küçük odaya sürükledi, günlük defterini üzerine attı, Ingel'in rafta duran fincanını alıp önlüğünün cebine koydu.

Hans'ın üzerine bir örtü örttü.

Onu dudaklarından öptü.

Kapıyı kapattı.

Bağlantı yerlerini zamkladı.

Hava deliğini tıkadı.

Dolabı kapının önüne çekti ve mutfağa, yere dökülen kanı temizlemeye gitti.

17 Ağustos 1950

Özgür Estonya için!

Ya söylenenler doğruysa? Ingel'le ben buradan gittiğimizde, Liide, Martin'le nasıl yapacak? Başı belaya girebilir, her şeye rağmen kötülüğünü istemiyorum. Anlayıp anlamadığını merak ediyorum. Eğer Martin'in söyledikleri doğruysa, Martin'in de başı belaya girebilir. Martin'in kardeşi hakkında ne dediğini öğrenmek için Liide'nin ağzını yoklamaya çalıştım, bu tür şeyleri sorduğum için aklımı yitirdiğimi düşünüyordur. Martin'in söylediği her şeye inanıyor. Ona sırılsıklam âşık olduğundan, asla yalan söylemeyeceğini düşünüyor.

Buraya geldiğinde, Ingel'e akıl danıştım, ama o yalnızca başını salladı, hiçbir şey söyleyemedi, belki de söylemek istemedi. Liide'nin beni odasına almamasının, ansızın misafir gelmesi halinde ortaya çıkabilecek sakıncaların dışında, başka nedenlerinin de olduğunu söyledim Ingel'e. Bir seferinde odasına şöyle bir göz atarken, Pelmi havlamaya başladı, Liide hemen tavan arasına dönmemi söyleyip alelacele bahçeye çıktı. At arabasıyla kumaş satıcısı gelmişti. Ama odaya baktım, lavabonun üzerinde bir pasta tabağı vardı. Theodor Kruus'un tabağının aynısından, Theodor o tabağıyla durmadan övündüğünden aklımda yer etmişti. Emin olmak için gidip yakından baktım, tabağın yanında taş işlemeli bir çift altın küpe vardı. Ve yeni bir ayna, pencere kadar büyüktü.

Başımda sürekli bir ağrı var, bazen kendimi iki parçaya ayrılacakmış gibi hissediyorum.

Hâlâ yarım fıçı tuzlanmış et ve bidonda bir parça su var. Aliide yapmasa da, Ingel yenilerini getiriyor.

Hans Peek, Eerik oğlu, Estonyalı köylü

1992, Batı Estonya

Görkemli bir orman, Aliide'nin Estonya ormanı

Zara, bir arabanın bahçeye girdiğini duyduğunda, kahve süzgecini yeni eline almıştı. Hemen pencereye atılıp perdeyi araladı. Siyah arabanın kapıları açıldı. Paşa'nın keli göründü. Arabanın öteki tarafından, yavaşça, Lavrenti'nin başı yükseldi, sanki isteksiz gibiydi. Aliide bastonuna yaslanmış, bahçenin ortasında dikiliyordu. Başörtüsünü düzeltip bağını çenesinin altına çekti, omuzlarını bir parça dikleştirdi.

Düşünmeye zaman yoktu. Zara arka odaya koştu, pencerenin demir mandallarını yukarı doğru büktü. Sert ve oynatması zordu. Pencere kanadının koluna bastırdı, pencere yavaşça yerinden oynadı. Bir örümcek, kabarmış duvar kâğıdının altına kaçtı. Zara pencerenin dış kanadını da açtı. Örümcek ağları parçalandı, çerçevelerin arasında ölü sinekler sallandı. Çökmekte olan gece çarptı Zara'nın yüzüne, cırcır böcekleri cırladı. Anneannenin fotoğrafı. Fotoğrafı unutmuştu. Gerisin geri mutfağa koştu, masanın üzerinde değildi, Aliide nereye koymuştu? Hayır, ne yaparsa yapsın bulamayacaktı, tekrar odaya koştu, pencereden dışarı atladı, tam şakayık tarhının ortasına. Birkaç çiçek sapı ezildi, neyse ki fazla değildi. Lavrenti belki izleri fark edemezdi. Dışarı doğru dalgalanan dantelli perdeyi içeri iten Zara, kanatlarından çekerek pencereyi kapattı ve bahçede koşmaya başladı, elma ağaçlarının, arı yuvasının, mürdüm eriğinin,

sarı eriğin yanından geçti. Bacakları zaten antrenmanlıydı. Çıplak ayakları bir köstebek yuvasına gömüldü. Bodur ağaçlarının arasından geçen aynı yola mı girmeli, yoksa tarlanın ortasından mı geçmeliydi?

Bahçenin etrafından dolanıp ön tarafı görebileceği bir köşede durdu. Paşa'nın BMW'si tam bahçenin girişindeydi. Ortada kimse yoktu, sesleri de duyulmuyordu. Nereye kaybolmuşlardı? Lavrenti'nin birazdan bahçeyi kontrol etmeye geleceği kesindi. Zara dikenli tel örgüyü tutup üstünden geçebildi. Teller tıngırdadı. Zara buz kesti, ama sonra bir ses duyulmadı. Tel örgünün öteki tarafındaki otlarla kaplı yolda, araba tekerinin izi rahatlıkla seçiliyordu. Zara usulca eve doğru yürüdü, her an kaçmaya hazırdı, eve huş ağaçları ve dikenli tellerin arasından görebilecek kadar yaklaştığında durdu. Aliide mutfak lambasının sarı ışığının altında durmuş ekmek dilimliyordu. Raftan tabaklar alıp masaya koydu, mutfak dolabına gidip bir şeylerle uğraştı, sonra bir testi sütle tekrar masaya döndü –Estonya günlerinden kalma demişti Aliide bu testi için–, Paşa oturmuş konuşuyor, arada bir ağzına bir şeyler atıyordu, kavanozun rengine bakılırsa elma reçeliydi. Aliide'nin yüz ifadesini yorumlamakta zorlanıyordu Zara. Sanki ziyarete gelen torunlarına yiyecek sunan bir anneanne gibiydi. Aliide bir kahkaha attı. Paşa da onu izledi... şaka yapar gibiydi. Yeni bir şey sordu, Aliide kilere gidip bir kutuyla döndü. Hayır... Zara gözlerine inanamıyordu, Paşa buzdolabını tamire başladı!

Zara düşmemek için bir huş ağacına dayandı, başı dönmüştü. Aliide onu ele mi verecekti? Bu tuhaf oyunda ne oluyordu? Aliide onu satmayı mı düşünüyordu? Paşa ona para mı vermişti? Ne konuşuyorlardı? Yoksa Aliide yalnızca zaman kazanmaya mı çalışıyordu? Zara'nın bunları düşünmeye vakti var mıydı? Hemen oradan uzaklaşmalıydı, ama yapamadı. Cırcır böcekleri cırlamaya başladı, gece çöktü, otların arasında küçük hayvanlar koşuşturdu, uzaktaki bir evin ışığı yandı. Ahırın köşesinde bir şey hışırdadı, hışırtı Zara'nın

derisinin üzerinden geçti, derisi hışırdadı, bozuk bir kapının yorgun gıcırtısı dolaştı kafasının içinde. Aliide ne yapmayı düşünüyordu?

Hiç bitmeyecekmiş gibi gelen yemek faslından sonra, buzdolabını tamir eden Paşa ayağa kalktı, Lavrenti de onu izledi. Aliide'yle vedalaşır gibiydiler. Bahçenin ışığı yandı, dış kapı açıldı. Üçü birlikte dışarı çıktılar, Aliide merdivenin başında kaldı. Adamlar birer sigara yaktılar, Lavrenti çiçek tarhına doğru yürürken, Paşa ormana bakıyordu. Zara geri çekildi.

"Görkemli bir ormanınız var."

"Öyle değil mi? Estonya ormanı. Benim ormanım."

Bir kurşun.

Paşa merdivenin ayağına devrildi.

Bir kurşun daha.

Lavrenti çöktü.

Aliide ikisini de kafalarından vurmuştu.

Zara gözlerini kapayıp açtı. Aliide adamların ceplerini karıştırıyordu, silahlarını, cüzdanlarını ve küçük bir tomar para aldı.

Zara bunun dolar tomarı olduğunu biliyordu.

Lavrenti'nin botları hâlâ parlıyordu. Asker botları.

Zara kırılan cam ve tahta sesini duyduğunda, gizli odadan aldığı şeyi ancak hatırladı. Huş ağacına çok sert yaslanmıştı: Cebine cam kırıkları ve siyaha boyalı tahta parçaları döküldü. Gizli odada sandığı gibi, ayna değildi bu. Bir çerçeveydi. Ay ışığında ayırt etmek çok zordu ama bütün o cam ve tahta parçalarının arasında bir fotoğraf duruyordu, üniformalı genç bir adamın fotoğrafı. Arkasında zor seçilen bir yazı vardı: Hans Pekk, 6.8.1929.

Zara gizli odadan aldığı defteri bastırıp çerçeveyi kırmıştı. Defteri özenle silkeleyerek sayfalarının arasına giren kırıkları döktü... defterin bir köşesinde aynı isim vardı: Hans Pekk.

15 Ağustos 1950

Özgür Estonya için!

Martin, partinin itibar ettiği bir adamsa, bu köyde ne işi var anlayamıyorum. Tallinn'deki kodamanların arasında olması gerekmez mi? Liide'nin konuşmalarından edindiğim izlenime göre, Tallinn'deki Ruslar daha şimdiden yüksek mevkilere yerleşmişler. Liide bunu niçin hiç dert etmiyor? Yoksa Tallinn'e gidecekler de bana mı söylemek istemiyor. Martin'in kardeşi hakkında bir şeyler öğrenmeye çalışıyorum, ama ne zaman Martin'den konuşsak bir tuhaf oluyor Liide. Sanki onu kötü bir şey yapmakla suçlarmışım gibi büzülüp kalıyor. Onunla konuşmak çok zor.

Tuzlu ringa balığı çok susatıyor. Keşke Ingel'in yaptığı biradan olsaydı.

İnsan burada geceyle gündüzü ayıramıyor. Tarlaların üzerinde doğan güneşi özledim. Tavanda dolaşan kuşları dinliyor ve kızlarımı özlüyorum.

Arkadaşlarımdan sağ kalan var mı acaba?

Hans Peek, Eerik oğlu, Estonyalı köylü

1992, Batı Estonya

Aliide yemek tarifleri defterini bir zarfa koyuyor ve yatağı hazırlıyor

Arabanın stop lambası ışığı uzaklaşıp kayboldu. Kız o kadar şaşkın haldeydi ki, itiraz etmeye yeltense de, taksiye bindirmek kolay oldu. Aliide çok geçmeden Paşa ile Lavrenti'yi aramaya başlayacaklarını tekrarlayıp, acele etmeleri gerektiğini söylemişti. Birileri adamları merak etmeye başlamadan, limana varmalıydı Zara.

Eğer bu işten başını kurtarırsa, kaybettikleri toprakların onları beklediğini söyleyecekti Ingel'e. Ingel ile Linda Estonya vatandaşlığına kabul edilir, hatta emekli maaşı bile alırlardı, pasaportları ve toprakları olurdu. Ingel geri dönebilirdi, Aliide artık buna engel olamazdı. Kız niçin başını kurtaramasındı ki, Paşa'nın cebinde pasaportunu bulmuşlardı, bir tomar da dolar vardı. Tallinn'e kadar taksi parası ödemenin dışında, çabucak vize alabilir, limanda bir tır aramak zorunda kalmazdı. Kızın gözleri tedirgin bir atın gözleri gibi yuvalarından fırlamıştı, ama elbette başaracaktı. Taksi şoförüne, yol boyunca çenesini kapamasına yetecek yüklü bir miktar vermişlerdi.

Ingel ile Linda'nın soyundan geldiğinden Zara da Estonya pasaportu alabilirdi. Bir daha Rusya'ya dönmesi gerekmezdi. Aliide bunu ona anlatmalı mıydı? Belki. Ama herhalde kendisi araştırabilirdi.

Aliide yatak odasına gidip kalem ve kâğıt aldı. Ingel'e bir mektup yazacaktı. Topraklarını geri alması için gerek duyduğu bütün belgeler noterdeydi, Ingel ile Linda ne zaman isterlerse gelebilirlerdi: Kiler reçel ve konserve doluydu, hepsi de eski tariflere göre yapılmıştı. Ingel onun mutfak becerilerine hiçbir zaman güvenmemişti, ama Aliide bu işte nihayet ustalaşmıştı. Hatta övgüler bile almıştı.

Arka odanın kapısından Paşa ile Lavrenti'nin botları görülüyordu.

Belki oğlanlar çoktan buraya doğru yola çıkmışlardı, şu şarkı söyleyenler. Aliide'nin yalnız kaldığını bu kadar çabuk mu öğrenmişlerdi?

Aino'nun oğulları benzin bulabilirlerdi. Dolaptaki bütün likörleri onlara verecekti, istedikleri her şeyi alabilirlerdi. Hiç itiraz etmeyecekti.

Yemek tarifleri yazılı defteri, mektupla birlikte bir zarfa koydu.

Ertesi gün postalayacaktı. Benzin bulup eve dökecekti. Sonra gizli odanın döşemelerini sökecekti, herhalde buna gücü yeterdi. Hans'ın yanına uzanacaktı, kendi evinde, kendi Hans'ının yanına. Belki o oğlanlar gelmeden bunu yapabilirdi, yoksa planını daha bu gece mi uygulamalıydı?

BEŞİNCİ BÖLÜM

25 Ağustos 1950

Özgür Estonya için!

Ormanda bir adamla karşılaştım. Liide'nin kayınbiraderiydi. Zihni karman çormandı. Komünistti. Boğdum onu.

Hans Pögelmann'la birlikte New York'a gitmişler. Orada komünist faaliyetleri organize etmiş ve *Uus Ilm*[61] gazetesini çıkarmış. Böyle bir adamdı. Söylediklerini anlamakta biraz zorlanıyordum, başını o kadar sallıyordu ki, sözcükler anlaşılmaz kekelemelere dönüşüyordu, bazen sesi bütünüyle kayboluyor, ağzından tükürükler saçılıyordu. Sığınağımın önünden emekleyerek geçerken, önce bir hayvan olduğunu düşündüm. Sığınağın farkında değildi, ayağı alarm ipine takılmıştı, dışarıda birinin dolaştığını anladım. Hemen peşine takılmadım. Dışarı çıkıp iz aramak için geceyi bekledim. Sığınağın hemen yakınında yaban mersini yenilmişti, hayvan yemişe benzemiyordu. Bunu yapanın bir insan olduğuna karar verdim. O kadar sessiz hareket ediyordu ki, bacaklarıma atılmadan fark edemedim. Hayvan gibiydi. Gözleri hayvan gözlerine benziyordu, ama güçsüzdü, kolayca yere yıkarak göğsüne oturdum ve kim olduğunu sordum. Önce böğürdü, ağzını kapamak zorunda kaldım, sonunda sakinleşti. Yanımda biraz ip vardı, ne olur ne olmaz diye ellerini bağladım. Önce silahı var mı diye yokladım, yoktu. Zorlanarak ismini kekelemeyi başardı: Konstantin Truu. Martin'le akrabalığın

61 Yeni Dünya.

olup olmadığını sordum. Vardı. Bu durumda benimle de akraba olduğu söylemedim, kendimi komünist bir akrabayla tanıtamazdım. Yalnızca Martin Truu'nun çok ünlü bir adam olduğunu söyledim. Konstantin çok mu sevindi yoksa korktu mu, anlamak zordu, tuhaf davranıyordu. Ama heyecanlandığı ortadaydı. Büyük bir yanlış anlamadan bahsetmeye başladı, Stalin'i hemen haberdar etmeliydi. Bir ara numaradan kekeliyor olmasından şüphelendim. Ormanda her türden adam dolaşıyordu, kime güveneceğinizi bilemezdiniz. Konstantin yardım istedi, ekmek ve yardım. Önce onun şehirli bir hanım evladı olduğunu düşündüm, ormanda yaşayamayacak biri. NKDV, Estonya'nın gençlerinin peşinden ormana bir sürü tuhaf adam yolluyordu. Ama öyküsünü sonuna kadar dinledim. Belki Liide'nin kocası hakkında bir şeyler öğrenebilirim diye düşünüyordum. Belki Konstantin, ormana girince çıldırmış bir ajandı, belki ağzından bir şeyler kaçırabilirdi.

Konstantin, Amerika'dan Pögelmann'la birlikte dönmüş ve çalışmak için Sovyetler'e gitmişti. Sonra bir arkadaşıyla birlikte Estonya'ya girmeye çalışırken arkadaşı sınırda vurulmuştu. Konstantin kurtulmuş, Tallinn'e gitmeyi başarmıştı. Orada komünistlerle birlikte bir şeyler yapmış, ama onu Sibirya'ya göndermeye çalışmışlardı. O da kaçıp ormana sığınmıştı. Buraya hangi yıl geldiğini hatırlamıyordu, Stalin'e mektup yazarak yanlış anlamayı düzeltmek istiyordu. Onu boğdum. Beni görmüştü, oysa herkes beni öldü biliyordu.

Ceplerini araştırdım. Mektuplar vardı. Martin'in New York'taki kardeşine yazdığı mektuplar. Onları alıp okudum. Liide'ye vermeyi düşündüm ama vermedim. Onu daha fazla korkutmanın ne anlamı var? Onları döşemenin altına, defterimi sakladığım yere koyacağım. Ele geçmemeleri lazım. Bu tür mektuplar, otuzlu yıllarda gönderilmiş olsa bile, soluğu Sibirya'da aldırır. Martin, Sibirya'ya gönderilmekten

kurtulmak için neler yaptı ki? Kardeşinin Estonya'ya döndüğünü biliyor mu acaba?

Hans Pekk, Eerik oğlu, Estonyalı köylü

1946, Batı Estonya

Çok gizli

Ör. No. 2

TRUU, Martin, Albert oğlunun Estonya Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti'ndeki faaliyeti hakkında rapor.

TRUU, Martin, Albert oğlu, doğum 1910, Narva, Estonya, öğrenci. 1944'ten beri yeraltında.

TRUU, Konstantin, Albert Oğlu, doğum 1899, Narva, Estonya, öğrenci. Yeri belirsiz.

Yasa dışı gizli casuslar grubu Tulevaisuus'un içine sızan Ajan "Karga", yasa dışı TRUU Martin'in yurttaş MAGISTE Miljas'ın Tallinn'deki evinde saklandığını tespit etti. Ajan "Karga"ya göre bu casuslar grubu yabancı istihbarat teşkilatlarıyla sürekli ilişki halinde. Yasa dışı TRUU Martin'in kardeşi TRUU Konstantin bir süre New York'ta yaşadı, ilişkilerini hâlâ sürdürüyor. TRUU Konstantin'in şimdi nerede bulunduğu bilinmiyor. New York'ta, Estonyalı mülteci komünistler arasında aktif faaliyetler yürüttü, *UUS ILM* gazetesinin editörlüğünü yaptı.

Yasa dışı TRUU Martin'in Ajan "Karga"nın yardımıyla tutuklanması önerilir. TRUU Martin rehabilitasyona tabi tutularak, işbirliği yapması koşuluyla yasallaştırılabilinir.

1946, Batı Estonya

Çok gizli
Ör. No. 2

Alınacak önlemler hakkında rapor. TRUU Martin hakkında, Estonya Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti'nde ajanlık faaliyeti yürütmeye uygun olup olmadığına dair yapılan araştırmanın sonucu.

TRUU Martin'in muhtemelen Amerika'ya yerleşen kardeşi Konstantin TRUU ile ilişkisini araştırdık.

Tecrübeli ajanlar "Paul" ve "Çekiç"in yardımıyla TRUU Martin'in güvenilirliğini araştırdık. TRUU'nun şimdiye kadar ne yurt dışına gitmeye ilgi duyduğunu gösteren, ne de Sovyet karşıtı ifadesine rastlanmış.

Gözaltında tuttuğumuz TRUU Martin'in dış güçlerle yasa dışı ilişkiler kurmaya ilgi duyup duymadığı ya da Amerikan istihbarat teşkilatıyla ilişkisi bulunup bulunmadığından emin olmak için şu işlemleri yaptık:

Ajanlarımız "Paul", "Çekiç" ve TRUU Martin arasında doğal bir buluşma organize ettik. Ajan "Paul", TRUU Martin'e, kız kardeşini ziyaret etmek için Moskova'ya gideceğini söyledi. Ajan "Paul" kız kardeşinin Moskova'daki İsveç Elçiliği'nde çalıştığını anlattı. TRUU Martin bu ziyarete hiç ilgi göstermedi. Ajan "Paul"ü gerçekten Moskova'ya gönderdik, geri döndüğünde TRUU Martin'le buluşup ziyaretinin ayrıntılarını anlattı. TRUU Martin Ajan, "Paul"ün anlattıklarıyla yine ilgilenmedi. Ajan "Paul"ün görevi kız kardeşiyle

sürekli ilişkide olduğunu göstermek, özel birtakım ayrıntıları anlatarak TRUU Martin'in, kız kardeşi aracılığıyla yabancı ülkelerle ilişkiye geçilebileceğini anlamasını sağlamaktı. TRUU Martin oltaya gelmedi.

Ajan "Paul", TRUU Martin'in evinde yalnız başına kalmayı da başardı, ne bir verici ne de mikrofilm aygıtına rastladı. Kardeşinden mektup da yoktu, bununla birlikte masada duran kurutma kâğıdının üzerinde A.V kısaltması seçilebiliyordu. Bu, TRUU Konstantin'in, ölmüş karısının, Amerika'da yaşayan kız kardeşi, Astra Vari'yi işaret edebilir.

Gözaltında tutulan şahsın, dış ülkeler adına gizli bilgiler toplamak gibi bir niyetinin olup olmadığını anlamak için araştırmaya devam etmemiz gerekir. Eğer böyle bir niyeti varsa onu, yanıltıcı, "gizli" bilgilerle besleyebiliriz.

Gözaltında tutulan şahsın, kardeşinin yurt dışında bulunduğu gerçeğini ifade etmekten dikkatle kaçınıyor. Mektupla ilişki sürdürmelerine rağmen kardeşinin öldüğünü iddia ediyor. Bu tür yasa dışı ilişkiler TRUU Martin'i güvenilmezler kategorisine sokuyor, ama eski ilişkileri nedeniyle epeyce bilgi sahibi olan TRUU Martin'in, yasa dışı unsurların deşifre edilebilmesi için, rehabilitasyona tabi tutulması ve ona her halükârda görev verilmesi öneriliyor.

Ayrıca mektuplaşmalarında yasa dışı ilişkilerinden faydalanıp faydalanmadığını da araştırmalıyız.

Bundan başka TRUU Martin'in yurt dışına giden denizcilerle nasıl ilişki kurduğunu, kardeşine kimler aracılığıyla yasa dışı mektuplar gönderdiğini araştırmalıyız. Bu operasyonu, TRUU Martin'le güvenilir bir ilişki sürdürdüğünden Ajan "Çekiç" yürütüyor.

1946, Batı Estonya

Çok gizli

Ör. No. 2

Estonya Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti'ndeki vatan hainlerinin izinin sürülmesi hakkında rapor.

İzlerini sürdüğümüz vatan hainlerinin çoğu, dış ülkelere kaçtığından araştırmalarımızı posta trafiğini, gizlice, denetleyerek sürdürüyoruz. Bunu yapmaksızın tatmin edici bir sonuç alamayız. Vatan hainleri, büyük ihtimalle, Estonya Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti'ndeki akrabalarını korumak için mektuplaşmalarını bir dizi değişik adres üzerinden yaptıklarından, izlerini sürmemiz zorlaşıyor. Mektuplar vatan hainlerinin akrabalarına bu sahte adresler üzerinden gönderiliyor. Hainlerin bir kısmı akrabalarıyla ilişkilerini aracısız yürütüyor, ama mektupları eşlerinin kızlık soyadıyla gönderiyorlar.

Bütün bu nedenlerle, vatan hainlerinin aile ve diğer ilişkilerini tespit edebilmek için yeni metotlar geliştirdik. Gizli posta denetimi de dâhil olmak üzere, yaptığımız araştırmalar sonucu vatan hainlerinin takma adlarını ve eşlerinin kızlık soyadlarını tespit ettik.

Şimdiye kadar cesaretlendirici sonuçlar alsak da, vatan hainlerinin izini sürme konusunda hâlâ ciddi eksiklerimiz var. Tecrübelerimiz, hâlâ Sovyet bölgesinde oturan vatan hainlerinin izini sürme faaliyetlerinin yavaş yürüdüğünü gösteriyor, bu konuda sağlam bilgilerden yoksunuz.

Vatan hainlerini deşifre edebilmek için, sürekli bilgi akışına ihtiyacımız var.

Kardeşi TRUU Konstantin sayesinde, sürgündeki vatan hainlerini deşifre edebilmemize katkı sağlayacak kapsamlı ve önemli bilgi sahibi olan Ajan "X", Amerika'ya yönelik faaliyetlerde fayda sağlayacağını gösterdi.

Araştırdığımız vatan hainlerinin bir kısmının, kontrolün zayıf olduğu iş yerlerinde gizlenebileceklerini düşündüğümüzden, büyük inşaat ve orman sektöründeki iş yerlerine ajanlar yerleştirdik. Ajan "X"i Zafer Kolhozu'na göndermekte fayda var, elde ettiğimiz bilgilere göre, Amerika'dan, Estonya Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti'ne dönen birkaç vatan haini orada saklanıyor.

1946, Batı Estonya

Çok gizli

Ör. No. 2

Estonya Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti'ndeki vatan hainlerinin izlerinin sürülmesinde kaydedilen ilerleme raporu.

Ajan "X", Amerika'dan dönen vatan hainlerinin izlerine ulaşma konusunda bir ilerleme kaydedemedi. Bununla birlikte, kullanılmaya müsait olduğunu düşündüğü biriyle sağlam, kişisel bir ilişki tesis etti. Bu şahsın İsveç'te yaşayan kuzeni, görüldüğü kadarıyla, Amerikan basını adına Estonya Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti hakkında belge edinmeye çalışıyor.

1946, Batı Estonya

Çok gizli

Ör. No. 2

Estonya Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti'nde yeraltı faaliyeti yürüten milliyetçilerin izlenmesi hakkında rapor.

Haapsalu ve çevresinde faaliyet gösteren milliyetçi haydutları ortadan kaldırmak için yürütülen operasyonda, Ajan "X"in daha aktif bir rol alması önerilir. Bölgede faaliyete geçen milliyetçi haydutları, bir ajanlar ağı kurarak ele geçirmeye çalışıyoruz. Ajan "X", bu bölgede Amerika'dan dönen suçlular bulunmadığından emin, aksi halde çoktan deşifre etmiş olacağını söylüyor. Ajan "X"e göre yerleşim yerlerini değiştirmişler. Bu nedenle ajan "X"in imkânlarını, milliyetçi haydutların yok edilmesi faaliyetlerine kaydırmak daha uygun.

1946, Batı Estonya

Çok gizli

Ör. No. 2

Estonya Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti'ndeki faaliyetlerin ana çizgisi üzerine rapor.

Faaliyetlerimizin ağırlığını, aktif ajanlarımız arasındaki ilişkiyi geliştirmeye verdik ve yeni ajanlar elde ederek organizasyonumuzu yeniden yapılandırıp güçlendiriyoruz. Yeni ajanları, gönüllü muhbirlik yapmaya eğilimli insanları bulabilecek, bölgeyi iyi tanıyan, ilişkileri sağlam insanlardan seçeceğiz. Bölgeyi tanıyan ajanların, bu bölgeye yeni gelecek tehlikeli unsurlar konusunda bizi hemen haberdar etme imkânları var.

Ajanlık faaliyetini daha etkili hale getirmemizin sonucu, çevredeki şüpheli şahıslar hakkında daha fazla bilgi toplamaya başladık. Son bir ayda ondan fazla, son bir yılda da altmış şüpheliye ulaştık.

Dedektiflerimizin yaptıkları analizlere göre, geri dönen mültecilerden başka, yurt dışında akrabaları ya da başka yakın bağlantıları bulunanların ve daha önceleri karşı devrimci faaliyetlere katılmakla suçlananların arasında, Estonya Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti'ne karşı muhbirlik faaliyetinde bulunan çok sayıda şahıs var.

Kaçak vatan hainlerinden altısını yakaladık, bunlardan dördü yer altındaydı, ikisi de silahlı. Bir hain, Çeka'cıların askerî operasyonunda öldürüldü.

Bir yıl içinde Sovyet yurttaşlarından 120 ihbar aldık, bunlardan dokuzu anonimdi. İhbarların çoğu, Estonya Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti'ne karşı düşmanca ya da şüpheyle yaklaşan şahıslar, düşmanca görüş ifade etmeye eğilimli unsurlar ve devlet düşmanlarının saklandığı yerler hakkındaydı.

Bütün ihbarlar dikkatle değerlendirilip araştırıldı. İddiaların doğrulanması durumunda, söz konusu şahısların vatanına ihanet etmelerinin önüne geçmek için derhal önlemler alındı.

1946, Batı Estonya

Çok gizli

Ör. No. 2

KOSE Eha, Matis Kızı görüşleri hakkında rapor.

KOSE Eha, Matis Kızı. Doğum: 1918, Estonya. Yerleşim yeri Haapsalu.

KOSE Eha, Matis kızından ilk raporu 1 Mart'ta aldık.

Raporunda eski nişanlısı, PEKK Hans, Eerik oğlunun Omakaitse'de[62] aktif olduğunu ve Alman işgali döneminde anti-Sovyet görüşler ifade ettiğini itiraf ediyor. KOSE Eha, nişan bozulduktan sonra, eski nişanlısıyla bir kez buluşmuş. Bu buluşmada PEKK Hans, anti-Sovyet beyanlarda bulunmuş. Birçok şeyin yanı sıra, Sibirya'yı mahkûmların inşa ettiğini ima etmiş. KOSE Eha ile PEKK Hans arasındaki ilişki, PEKK Hans, TAMM Ingel, Richard kızı ile nişanlanınca kopmuş. Daha sonra PEKK Hans ile TAMM Ingel evlenmişler, elimizdeki bilgilere göre Hans 1945'te ölmüş.

Bu rapor üzerine konuştuğumuz birkaç kişi PEKK Hans'ın bahsi geçen örgüte üye olduğunu doğruladı. Şahitlerden biri, TOOMINGAS Anton, PEKK Hans'a benzeyen birinin 1945'teki terör eylemine katıldığını söyledi. TOOMINGAS Anton, PEKK Hans'a benzeyen birinin, yönetici komite üyelerine saldıran haydut grubunun içinde olduğunu duymuş. Bu çatışmada yönetici komite müdürü SIREL Jaan, kimliğini hâlâ teşhis edemediğimiz bir haydut tarafından tabancayla vurularak öldürüldü. Büyük ihtimal Uue-Antsla tereyağı

62 Öz Savunma Birliği. (ç. n.)

fabrikasındaki araba hırsızlığının arkasında da bu haydut grubu var. Bununla birlikte Vöru çevresinde, PEKK Hans'ın eşkâline benzeyen birine dair hiç rapor yok.

PEKK Hans'ın Alman işgali sırasındaki faaliyetlerini araştırmak için, özel bir grup kuruldu. Bunların görevleri arasında PEKK Hans'ın gerçekte ölüp ölmediğini araştırmak ve söz konusu şahsın Sovyet yurttaşlarına karşı cinayete karıştığına dair şahit bulmak da var.

1946, Batı Estonya

Çok gizli

Ör. No. 2

Ajan "X"in Estonya Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti'ndeki faaliyetlerine dair rapor.

Ajan "Joot"un raporuna göre, Ajan "X""in, Zafer Kolhozu'ndaki faaliyetleri örnek alınacak cinsten, bu nedenle Ajan "X" in rehabilitasyondan geçirilip yasallaştırılmış ajanlar kategorisinde değerlendirilmesini şüpheyle karşılamamız için bir neden yok. Ajan "X", orman kardeşleri denilen (SOOP Jaan'ın da içinde olduğu) yasa dışı milliyetçi gruptan, "Helmar" ve "Frenk Üzümü" adlı iki ajanı işe aldı. "Helmar"ın, yeraltında faaliyet gösteren milliyetçilere iaşe sağlayan LAURI Vambola ile yakın ilişkisi var. LAURI, "Helmar"a bahçesine silah sakladığını söylemiş, ama şimdiye kadar tam olarak nereye gömdüğünü belirtmemiş.

Ajan "Helmar" a vermesi için, Ajan "X"e iki yüz ruble verilmesi önerildi. "Helmar" ile "Frenk Üzümü" yakın çevrelerindeki milliyetçilerin nerede saklandıklarını bilemiyorlar, ailelerini ziyaret etmiyorlarmış. "Helmar", milliyetçi SOOP Jaan ile, para aracılığıyla bir buluşma ayarlayabileceğini söylüyor.

1947, Batı Estonya

Çok gizli

Ör. No. 2

Estonya Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti'nde yeraltı faaliyetinde bulunan milliyetçilerin temizlenmesi amacıyla, Ajan "X"in çalışmaları hakkında rapor.

PEKK, Ingel, Richard kızı. Doğum 1920, Est. Yasa dışı PEKK Hans, Eerik oğluyla evli.

TAMM, Aliide, Richard kızı. Doğum 1925, Est. PEKK Ingel, Richard kızının kız kardeşi.

Ajan "X" in beyanına göre, Ajan "Helmar", yeraltı faaliyeti yürüten milliyetçilerden SOOP Jaan'la ormanda buluşmayı başardı. SOOP Jaan kışın ormandan, LAURI Vambola'nın ahırının çatısına taşınmayı planlıyor. SOOP Jaan'ın ormandaki sığınağının yerine dair bir bilgi yok. Ajan "Helmar" öldüğü söylenilen PEKK Hans'ı bir tepede gördüğünü beyan etti. Gördüğü kişinin PEKK Hans olduğundan emin değil. SOOP ile yaptığı görüşmede, yanında koruma getirip getirmediğini sormuş. SOOP inkâr ederken, şaşırmış numarasına yatmış. Ajan "Helmar" tepede PEKK Hans'a çok benzeyen birini gördüğünü söylemiş, bunun üzerine haydut SOOP'un şaşkınlığı artmış. PEKK'in öldüğünü, bundan emin olduğunu söylemiş. Ajan "Helmar", haydut SOOP'a inanmıyor.

Milliyetçi PEKK Hans'ın aile üyeleri PEKK Ingel ile onun kız kardeşi TAMM Aliide'nin yeniden sorguya alınmaları önerilir. Daha önceki sorgularından bir sonuç alınamadı.

1947, Batı Estonya

Çok gizli

Ör. No. 2

TAMM Aliide, Richard kızının sorgusu hakkında rapor.

Ajanlar "X", "Karga" ve "Tilki", ormanda saklanan haydutlara yiyecek götürürken suçüstü yakalanan TAMM Aliide'nin sorgusunu izlediler. Sorgulanan şahıs suçunu inkâr etti ve PEKK Hans'ın 1944'te öldüğü yönündeki ifadesinde direndi. Sorgulanan şahıs, PEKK Hans'ın yakalanması için yürütülen operasyona katkı sağlayacak bir bilgi vermedi. Ajanlar "X", "Tilki" ve "Karga" sorgulanan şahsı uzun zamandır tanımalarına karşın, doğru söyleyip söylemediğinden emin değiller.

1947, Batı Estonya

Çok Gizli

Ör. No. 2

Milliyetçi PEKK Hans, Eerik oğlunun ortadan kaldırılması amacıyla yürütülen faaliyetler hakkında rapor.

PEKK Hans, Eerik oğlu, doğum 1913, Lihula. Omakaitse örgütü üyesi. 1943'te yeraltına çekildi. Alman işgalcilerine yardım etti. 1945'te öldüğü iddia edildi.

Ajan "X" e göre bütün köy, milliyetçi PEKK Hans'ın 1945'te öldürüldüğüne inanıyor. Olayın görgü şahidi, milliyetçi RISTLA Hendrik bu yılın başında öldürüldü. Başka görgü şahidi yok. RISTLA'ya göre, at arabasıyla cepheden eve dönerken bir orman yolunda saldırıya uğramışlar. PEKK Hans vurularak ölmüş, yaralanan RISTLA kaçmayı başarmış. RISTLA'ya göre saldırı soygun amaçlıymış. Ertesi gün olay yerine gidenler, arabanın boşaltıldığını görmüşler, ama PEKK Hans'ın cesedine rastlamamışlar. Atlar da yokmuş. Kendi anlatımına göre RISTLA saldırganları tanımıyormuş. Daha önce benzer saldırılar yapıldığından, köylüler anlatılanları inanılmaz bulmamışlar. RISTLA bu öyküyü herkesin önünde anlatmış ve şimdiye kadar gerçek kabul edilmiş.

RISTLA daha önce sorguya çekilmiş, ama bu sorgunun PEKK Hans olayıyla ilgisi yokmuş.

Alman işgali yıllarında RISTLA, Almanlar hesabına aktif faaliyetlerde bulunmuş, daha sonrada kendi ülkesine karşı, bir dizi karşı devrimci eyleme katılmış. Onun ülkesine ihanet etmesini engellemeye

çalışmamıza rağmen, bunda başarılı olamadık, RISTLA ölene kadar terör faaliyetlerini sürdürdü.

Haydut SOOP Jean, Ajan "Helmar"ın verdiği istihbarat sayesinde ele geçirildi. Sorgusunda, ormanda saklanırken PEKK Hans ile ilişkide olduğunu itiraf etti. PEKK'in anti-Sovyet görüşler yaydığını, para çalıp *kulak*'lara[63] verdiğini söyledi. Üstelik eğer eline fırsat geçerse, bütün komünistleri gözünü kırpmadan kurşuna dizeceğini söylemiş. Söylenenlere göre PEKK'in bir tüfeği varmış.

Haydut PEKK'in karısı PEKK Ingel, haydudun baldızı TAMM Aliide, üçüncü defa sorguya alındı, ama bu defa da, PEKK'in faaliyetleri hakkında bir şey bilmediklerini, onun yaşadığına inanmadıklarını tekrar ettiler. PEKK Hans ile PEKK Ingel'in kızı, PEKK Linda da sorgulandı, ama o da PEKK Ingel ile TAMM Aliide'den farklı bir şey söylemedi.

Bununla birlikte Ajan "X" kadınların doğru söylediklerinden emin değil. Ajan "X", Ajan "Helmar"ın, PEKK Ingel ile TAMM Aliide'nin haydutlara yardım ettiğinden emin olduğunu söylüyor. Ajan "Helmar", SOOP Jean'a yardım eden KUUM Peeter'le ilişkiye geçmiş ve ormanda yaralı biri için yardıma ihtiyacı olduğunu söylemiş. Haydutların yardımcısı KUUM Peter, TAMM Aliide'ye gitmesini, üstelik orada karnını bile doyurabileceğini söylemiş.

PEKK Ingel ile TAMM Aliide'nin evinin yirmi dört saat gözaltında tutulması önerilir. Onların evine gelen kadınlar da araştırılmalı. Suçluların bir kısmı, çiftlik evlerine kadın kıyafeti giyerek geliyor.

63 Rus köylüsü. (ç. n.)

1948, Batı Estonya

Çok gizli

Ör. Nr. 2

Estonya Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti'nde yeraltı faaliyetinde bulunan milliyetçilerin temizlenmesi amacıyla, Ajan "X"in çalışmaları hakkında rapor.

Ajan "X" hâlâ hayatta olduğu düşünülen milliyetçi PEKK Hans'ın aile üyelerinden biriyle yakın bir ilişki kurmayı başardı ve aile üyesinin ajan olarak işe alınmasını tavsiye etti. Ajan "X" , Ajan "Sinek" ile yakın ilişkisi nedeniyle işe alma işlemini kendisinin yapamadığından, işlem Ajan "Çekiç" aracılığıyla gerçekleştirildi. Bu durumda "Sinek", Ajan "X"in görev ve misyonunu bilemeyeceğinden, Ajan "X", onun faaliyetlerini daha iyi izleyebilecektir. Yani "Sinek", Ajan "Çekiç"e bağlı faaliyet yürütecek.

"Sinek"in işgal yıllarında Almanlarla yakın ilişki kurduğu biliniyor. Alman askerleri sık sık evini ziyaret etmiş. Bununla birlikte, Ajan "X"e göre, "Sinek" Almanlarla işbirliğine hiçbir ilgi göstermediği gibi, işgalden sonra da onlarla ilişkiye geçmeye çalışmamış. Ajan "X"e göre, tam da bu nedenle, Almanlarla yakın işbirliği tesis eden şahısları açığa çıkarmak için yürüttüğümüz operasyonlar açısından, "Sinek" harika bir seçim. İşgal yıllarında Almanlarla yakın temasta olanların bir kısmı, Alman istihbaratında çalışmaya başlamış. Üstelik çiftliği ormana yakın olduğundan ve akrabalık ilişkileri nedeniyle "Sinek", milliyetçi haydutların hareketlerinden de haberdar. Ayrıca çiftliklerin ödemelerini kontrol eden Ajan "Sinek", işi gereği çiftliklere sık uğruyor, bu şüpheli sinyalleri alması açısından büyük bir avantaj.

Ajan "Sinek", PEKK Ingel ile kızı PEKK Linda'nın hayatını, yirmi dört saat çok yakından gözledi, kanaatine göre PEKK Hans kesinlikle ölmüş, ama hayduttun karısı PEKK Ingel'in, evinde milliyetçi materyaller sakladığını (Estonya bayrağı, günlük gazeteler, kitaplar), haydutlara yiyecek taşıdığını ve ormanda kuru yiyecekler depolamalarına yardım ettiğini anlattı. PEKK Linda, milliyetçi gençlik örgütlerine ilgi gösteriyormuş. PEKK Ingel, yıllarca vatan haini faaliyetlere katılmış.

Yasa dışı grupların yardımcısı PEKK Ingel'in tutuklanması önerilir.

1949, Batı Estonya

Çok gizli

Ör. No. 2

Milliyetçi PEKK Hans, Eerik oğlunun ortadan kaldırılması için yürütülen faaliyetlerde kaydedilen ilerleme üzerine rapor.

Milliyetçi PEKK Hans'ın karısı ya da dulu PEKK Ingel ve kızı PEKK Linda, PEKK Hans'ın nerede olduğuna dair hiçbir işaret vermediler. PEKK ailesinin ruhsal durum ve davranışlarını inceleyen Ajan "Sinek", PEKK Hans hakkında hiçbir şey duymamış. Bununla birlikte Ajan "Sinek", PEKK Linda ile birlikte milliyetçi gençliğin faaliyetlerini organize eden KALVET Astra'yı izlemiş. Bu grubu çok özel kılan bir şey var ki o da genç kızlardan müteşekkil olması. Tecrübelerimiz bize, faaliyetleriyle ülkesine ihanet edenlerin, yalnızca sosyal durumu sabit olmayan gençlerden çıktığını gösteriyor. Bu endişe verici durum artma eğilimi mi gösteriyor yoksa geçici mi mutlaka araştırılmalı. KALVET Asta kesinlikle sorgulanmalı.

Haydutların destekçisi PEKK Ingel ile PEKK Linda'nın, haydutlara daha fazla yiyecek temin etmemelerini ya da hâlâ hayatta olduğu iddia edilen PEKK Hans'a yardım etmeyeceklerini umuyorduk. Ya rehabilite edilmeye istek gösterecekler ya da teröre, soygun ve buna bezer faaliyetlere açıkça katılacaklardı.

Bu henüz vuku bulmuş değil.

1950, Batı Estonya

Çok gizli

Ör. No. 2

Milliyetçi PEKK Hans, Eerik oğlunun ortadan kaldırılması için yürütülen operasyonlarda kaydedilen gelişmeler üzerine rapor.

Ajan "Sinek" kendi sorumluluk alanındaki milliyetçi faaliyetlere ilişkin bilgileri topladı. Bu bilgileri dikkatle inceleyip, anti-Sovyet hava yaymaya çalışan şahısların izlerine ulaşmaya çalışıyoruz.

Ajan "Sinek" ayrıca, PEKK Hans'ın, yardım almak için başvurabileceği şahısların listesini çıkarttı. Şimdiye kadar, PEKK Hans'ın bunu yaptığına dair bir işarete rastlanılmadı. PEKK Hans'ın uzak akrabalarıyla bile ilişkiye geçtik, büromuza çağırdık, PEKK Hans onlarla ilişkiye geçerse hemen bizi haberdar etmelerini istedik. Ayrıca akraba ve aile üyelerine, teslim olması halinde rehabilite edip yasallaştıracağımızı PEKK Hans'a iletmelerini istedik. Ama akraba ve aile üyeleri bu önerimizi kuşkuyla karşıladılar.

1951, Batı Estonya

Çok gizli
Ör. No. 2

PEKK Hans, Eerik oğlunun ortadan kaldırılması için yürütülen operasyonların sonlandırılması üzerine rapor.

Ajan "Sinek"in verdiği bilgilerle ARRO Vello ve HEIMAN Raimond adlı milliyetçileri ele geçirdik. PEKK Hans'ı ele geçirmek için yürütülen operasyonlara son verilmesini öneriyoruz. PEKK Hans'ın hayatta olduğu ve yeraltı faaliyetlerine devam ettiğine dair şimdiye kadar yeni bir sinyal almadık. Ajan "X", vatan hainlerini açığa çıkarmak için yürütülen başka operasyonlara aktarıldı. Ajan "Sinek" milliyetçi sinyalleri toplamaya devam edebilir.

5 Ekim 1951

Özgür Estonya için!

Burada son gecem. Ingel'le birlikte Linda'yı aramaya karar verdik. Ingel'in yardımıyla, er ya da geç, onu elbette bulacağız.

Henüz özgür değilim, ama kısa zamanda olacağım, kalbim bir kırlangıç kadar hafif.

Çok geçmeden üçümüz bir araya geleceğiz.

Hans Pekk, Eerik oğlu, Estonyalı köylü

